

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ : ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΙΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΡΦΗ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ :
ΜΑΡΙΝΟΣ ΝΙΚΟΣ
Α.Μ. :3942
ΤΣΑΟΥΡΔΑ ΜΑΡΙΑ
Α.Μ. : 4181

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ :
Κα ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΠΕΡΙΛΗΨΗ</u>	σελ. 10
<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	σελ. 14
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1</u>	
1. Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΔΙΕΘΝΗ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ.	σελ. 19
1.1. Ο Εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του.	σελ. 19
1.2. Εννοιολογικό πλαίσιο του οικοτουρισμού. Προβληματισμοί.	σελ. 27
1.3. Η αναπτυξιακή δυναμική του οικοτουρισμού.	σελ. 30
1.4. Το “φάσμα” του οικοτουρισμού.	σελ. 32
1.5. Συναφείς έννοιες με τον οικοτουρισμό.	σελ. 33
1.6. Μορφές οικοτουρισμού.	σελ. 26
1.7. Προφίλ της παγκόσμιας αγοράς για τον οικοτουρισμό και τυπολογία οικοτουριστών.	σελ. 28
1.8. Παραδείγματα του “καλώς και κακώς” εννοούμενου οικοτουρισμού.	σελ. 30
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2</u>	
2. ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ - ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.	σελ. 43
2.1 Η δημιουργία δικτύου προστατευόμενων περιοχών – Natura 2000 – Ιστορική αναδρομή.	σελ. 44
2.1.1 Η σημερινή κατάσταση και μελλοντικές προοπτικές της προστασίας της φύσης – Οι φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα και στο διεθνή χώρο.	σελ. 47
2.1.2 Η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Εννοιολογική προσέγγιση των διαχειριστικών σχεδίων	σελ. 51
2.2 Τα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη των προστατευόμενων περιοχών.	σελ. 52
2.3. Πράσινη επιχειρηματικότητα στις προστατευμένες	

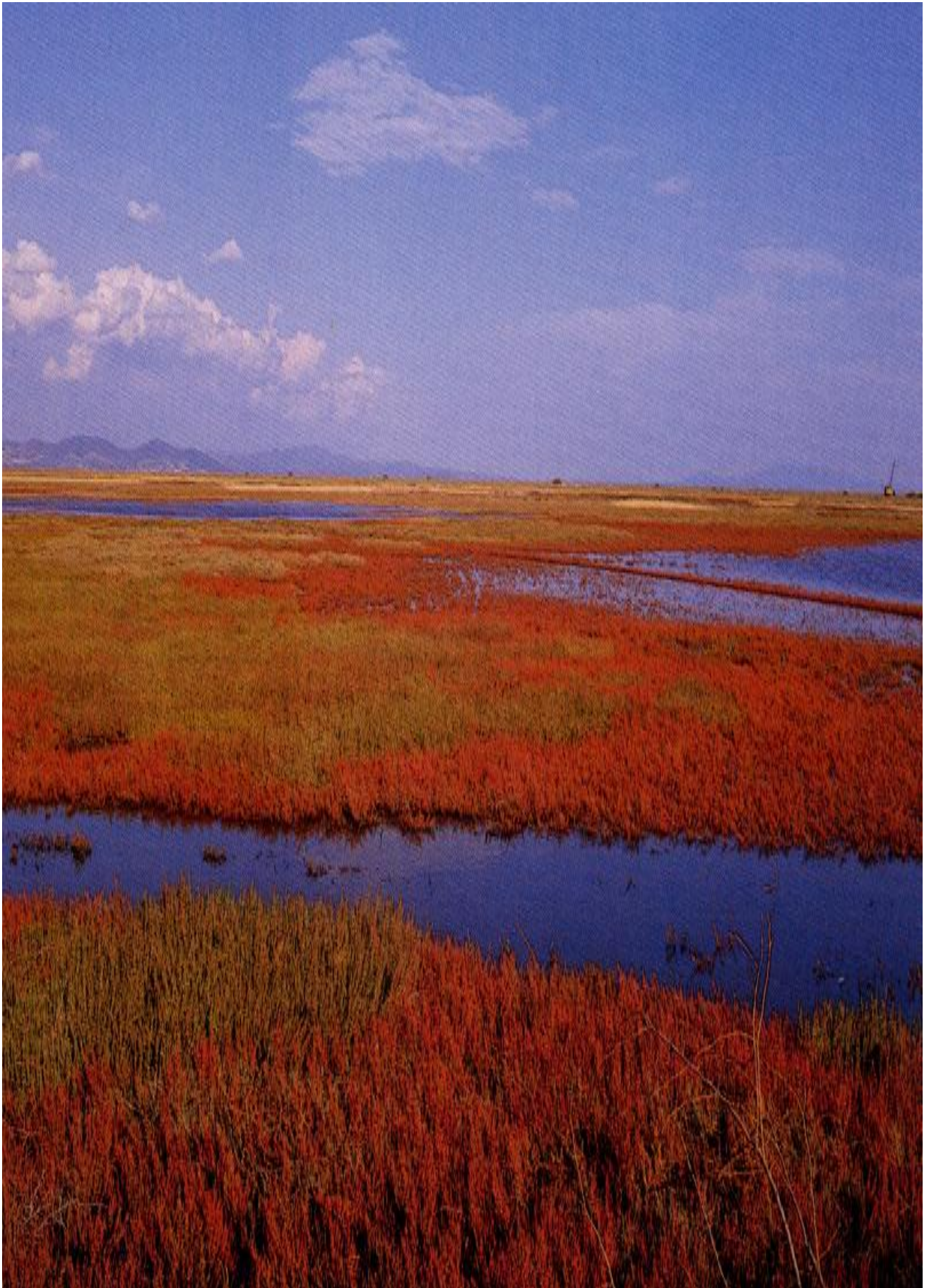
περιοχές.	σελ. 54
2.4. Σύστημα επιστημονικής (περιβαλλοντικής) παρακολούθησης μιας Προστατευμένης περιοχής.	σελ. 56
2.5. Επικοινωνιακή πολιτική για τις προστατευμένες περιοχές	σελ. 60
2.6. Το «οικοδίκτυο»	σελ. 62
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3</u>	
3. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟ – ΕΝΤΑΞΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΤΑΛΛΗΛΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.	σελ. 65
3.1. Κύριοι προσδιοριστικοί παράγοντες για την επιλογή και ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε περιοχές οικολογικού ενδιαφέροντος. Παραδείγματα από το διεθνή χώρο.	σελ. 65
3.2. Προτεινόμενα κριτήρια για την επιλογή περιοχών ανάπτυξης οικοτουρισμού στην Ελλάδα.	σελ. 68
3.3. Διαδικασία και μεθολογική προσέγγιση σχεδιασμού προγραμμάτων οικοτουριστικής ανάπτυξης.	σελ. 71
3.3.1. Βασικά εργαλεία σχεδιασμού και διαχείρισης φορέων του οικοτουρισμού σε Προστατευόμενες περιοχές.	σελ. 72
3.3.2. Σχεδιασμός οικοτουριστικού προγράμματος.	σελ. 74
3.4. Καθορισμός της έννοιας της φέρουσας ικανότητας. Ορισμοί.	σελ. 78
3.4.1. Η μέθοδος μέτρησης της φέρουσας τουριστικής ικανότητας του Bouillon.	σελ. 83
3.5. Συγκριτική παρουσίαση των κυριότερων συστημάτων παρακολούθησης επιπτώσεων από τον τουρισμό.	σελ. 85
3.5.1. Όρια Αποδεκτών Αλλαγών – Limits of acceptable Change. (LAC).	σελ. 86
3.5.2. Διαχείριση επιπτώσεων επισκεπτών – (Visitor Impact Management:VIM)	σελ. 87
3.5.3 Εμπειρία του επισκέπτη και προστασία πόρων (Visitor Experience Protection:VERP)	σελ. 89

3.5.4. Φάσμα ευκαιριών για την αναψυχή του επισκέπτη (Recreation Opportunity Spectrum: ROS)	σελ. 94
3.5.5. Συστήματα παρακολούθησης επιπτώσεων από τον τουρισμό. Παραδείγματα από τον Ελλαδικό χώρο.	σελ. 97
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4</u>	
4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΓΙΑ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΥΝΗΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ. ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.	σελ. 101
4.1. Η σημασία του προσδιορισμού της οικοτουριστικής ζήτησης.	σελ. 101
4.2. Ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης. – Προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελληνική τουριστική αγορά.	σελ. 102
4.2.1. Παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά την πορεία του οικοτουρισμού στην Ελλάδα.	σελ. 103
4.2.2. Η ζήτηση για οικοτουρισμό στην Ελλάδα.	σελ. 105
4.2.3. Ζήτηση για διακοπές εθελοντικής εργασίας στη φύση.	σελ. 107
4.2.4. Η ζήτηση όπως καταγράφεται μέσα από την κίνηση στα κέντρα πληροφόρησης / ενημέρωσης επισκεπτών για τη φύση.	σελ. 109
4.2.5. Δυνατότητες δημιουργίας ζήτησης και ανάπτυξης οικολογικού τουρισμού που θα λειτουργήσει ως πλέγμα με άλλες ειδικές μορφές τουρισμού – χωρική και χρονική αποσυγκέντρωση.	σελ. 110
4.3. Αποτελέσματα έρευνας αγοράς για την ιεράρχηση παραγόντων που διαμορφώνουν την επιλογή προορισμού των διακοπών.	σελ. 111
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5</u>	
5. Η ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΧΛΩΡΙΔΑ ΚΑΙ ΠΑΝΙΔΑ. ΣΠΑΝΙΑ ΕΙΔΗ ΖΩΩΝ. ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ – ΕΘΝΙΚΟΙ ΔΡΥΜΟΙ ΩΣ ΠΟΛΟΣ ΕΛΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.	σελ. 115
5.1. Η βιοποικιλότητα της Ελλάδας.	σελ. 115

5.2. Χλωρίδα και πανίδα της Ελλάδας.	σελ. 116
5.3. Τα οικοσυστήματα. Θαλάσσια και παράκτια οικοσυστήματα.	σελ. 123
5.4. Εθνικοί Δρυμοί.	σελ. 128
5.5. Αισθητικά Δάση.	σελ. 132
5.6. Τα βουνά της Ελλάδας.	σελ. 134
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6</u>	
6. ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΔΙΕΠΕΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.	σελ. 138
6.1. Η θέση του οικοτουρισμού στα πλαίσια του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης.	σελ. 138
6.1.2. Χρηματοδοτικές ευκαιρίες από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την προώθηση του οικοτουρισμού. Ανάλυση παρούσας κατάστασης.	σελ. 138
6.1.3. Αξιολόγηση αποτελεσμάτων Β΄ ΚΠΣ	σελ. 139
6.1.4. Η δομή του Γ΄ΚΠΣ – Κοινοτικές πρωτοβουλίες – Νέες προκλήσεις, στόχοι.	σελ. 139
6.1.5. Χρηματοδότηση δράσεων και υποδομών οικοτουρισμού στην χώρα μας. Παραδείγματα περιπτώσεων.	σελ. 143
6.2. Η δομή των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ).	σελ. 145
6.2.1. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα (ΕΠΑΝ)	σελ. 146
6.2.2. Προώθηση του οικοτουρισμού μέσω του επιχειρησιακού υποπρογράμματος <<Τουρισμός>>.	σελ. 147
6.2.3. Προώθηση του Οικοτουρισμού, μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος <<Πολιτισμός>>	σελ. 148
6.2.4. Προώθηση του οικοτουρισμού μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος <<Περιβάλλον>> (ΕΠΠΕΡ).	σελ. 149
6.3. Παραδείγματα εθνικών πρακτικών για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε άλλες χώρες.	σελ. 150
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7</u>	
7. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΣΤΟΝ	

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.	σελ. 154
7.1. προσεγγίσεις τουριστικού μάρκετινγκ με επίκεντρο το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη.	σελ. 154
7.2. Διαμόρφωση και πρακτικές μάρκετινγκ στον οικοτουρισμό.	σελ. 157
7.3. Μάρκετινγκ βιώσιμου τουρισμού στον τουριστικό προορισμό.	σελ. 160
7.3.1. Έξι σημεία όπου η βιωσιμότητα υπεισέρχεται στις αποφάσεις του μάρκετινγκ.	σελ. 161
<u>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</u>	σελ. 166
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ</u>	σελ. 170
1. Θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.	σελ. 170
2. Νομικές διατάξεις προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος	σελ. 171
3. Χρηματοδοτικό και θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα.	σελ. 173
4. <<Κώδικες ηθικής συμπεριφοράς>> για το πλαίσιο λειτουργίας του οικοτουρισμού - Ηθική και τουρισμός.	σελ. 175
4.1. <<Κώδικες ηθικής συμπεριφοράς>> στον οικοτουρισμό	σελ. 177
<u>ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ</u>	σελ. 179
1. Σύμβαση Ramsar για τους υγρότοπους διεθνούς σημασίας, ειδικά ως βιοτόπους αγρίων πουλιών.	σελ. 179
2. Σύμβαση της Βόννης για τη διατήρηση μεταναστευτικών ειδών αγρίων ζώων.	σελ. 180
3. Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.	σελ. 181
4. Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της Ευρωπαϊκής άγριας ζωής και των φυσικών βιοτόπων.	σελ. 182
5. Οδηγία 79/409 και απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διατήρηση των αγρίων πουλιών	σελ. 182
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	σελ. 185
ΞΕΝΗ	σελ. 185
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ	σελ. 185

ΠΙΝΑΚΕΣ	
ΠΙΝΑΚΑΣ 1 (Πηγή: Γ.Σπιλάνης 2002 (www.aegean.gr .)	σελ.20
ΠΙΝΑΚΑΣ 2 (Πηγή:Krippendorf (1982)	σελ.21
ΠΙΝΑΚΑΣ 3 (Πηγή: Τσάρτας, Π. (sustainable development)	σελ.26
ΠΙΝΑΚΑΣ 4 (Πηγή: Orams)(1995:4)	σελ.32
ΠΙΝΑΚΑΣ 5 (Πηγή: www.mpa.gr)	σελ.37
ΠΙΝΑΚΑΣ 6 (Πηγή: Mom(www.mom.gr)	σελ.39
ΠΙΝΑΚΑΣ 7 (Πηγή: Καράβελλας et al, 2003. Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών.)	σελ.59
ΠΙΝΑΚΑΣ 8 (Πηγή: WWF Malaysia.)	σελ.66
ΠΙΝΑΚΑΣ 9 (Πηγή: Λαγός, Δ. 2002)	σελ.104
ΠΙΝΑΚΑΣ 10 (Πηγή: Σβορώνου Ε 2000.)	σελ.108

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο άνθρωπος εκ φύσεως έχει τη ανάγκη της εξερεύνησης και της μετακίνησης από το χώρο γένεσης του σε ένα άλλο. Οι λόγοι που οδηγούν σε αυτήν τη μετακίνηση είναι πολλοί και διαφορετικοί.

Ο τουρισμός αποτελεί δίχως άλλο έναν κλάδο οικονομικής δραστηριότητας η σημασία του οποίου σε ορισμένες χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών δεν μπορεί να υποβαθμιστεί και πολύ περισσότερο να αγνοηθεί.

Στην εντυπωσιακή ανάπτυξη του τουρισμού, που αναπτύχθηκε δυναμικά μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, συνέβαλαν πολλοί παράγοντες οι κυριότεροι από τους οποίους είναι ο εκδημοκρατισμός του, η λαικοποίηση των συγκοινωνιακών μέσων, η αύξηση του ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων και τέλος τα υψηλότερα εισοδήματα. Τα βασικά κίνητρα που παρακινούν τους ανθρώπους να μετακινηθούν τουριστικά είναι φυσικά, κλιματολογικά, πολιτιστικά, οικονομικά και ψυχολογικά. Αντίθετα οι παράγοντες που τους εμποδίζουν να μετακινηθούν τουριστικά είναι το υψηλό κόστος, η έλλειψη χρόνου, οι περιορισμοί λόγω υγείας, οι οικογενειακές υποχρεώσεις, η έλλειψη ενδιαφέροντος και ο φόβος.

Με την πάροδο του χρόνου, η συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας για την προστασία του περιβάλλοντος, και η τάση που άρχισε να επικρατεί για επαφή με τη φύση και απομάκρυνση από τα μεγάλα αστικά κέντρα, οδήγησαν στην εμφάνιση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μία εκ των οποίων είναι και ο οικοτουρισμός που θα ασχοληθούμε στην παρόν εργασία.

Ο οικοτουρισμός είναι γνωστός και με άλλα ονόματα, όπως οικολογικός τουρισμός, περιβαλλοντικός τουρισμός και με διάφορους επιθετικούς προσδιορισμούς όπως ήπιος, μαλακός, πράσινος κ.λ.π., που αποδίδονται και σε άλλες μορφές τουρισμού.

Ένας από τους αντιπροσωπευτικότερους ορισμούς του οικοτουρισμού είναι ο παρακάτω:

Οικοτουρισμός είναι μια αειφορική μορφή Υπαίθρου που εστιάζεται πρωτίστως στην απόκτηση εμπειριών και γνώσεων για τη φύση και ο οποίος διαχωρίζεται με τρόπο ώστε να είναι ήπιος (χαμηλού αντίκτυπου), μη καταναλωτικός και τοπικά προσανατολισμένος. Αναπτύσσεται τυπικά σε φυσικές περιοχές και πρέπει να συντελεί στη διατηρησιμότητα και στη συντήρηση αυτών των περιοχών.

Το κυριότερο κίνητρο του οικοτουρισμού είναι η γνωριμία, η γνώση και η απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος των τουριστικών προορισμών. Οι τουριστικοί προορισμοί που

προσελκύουν τους οικοτουρίστες είναι φυσικές περιοχές στις οποίες βρίσκονται: τοπία φυσικού κάλους, παρθένοι και αμόλυντοι φυσικοί χώροι (βουνά, κοιλάδες, χαράδρες, ποτάμια, πηγές, δάση κ.λ.π.), προστατευόμενες περιοχές (Εθνικοί Δρυμοί), τόποι που φιλοξενούν ιδιαίτερα και σπάνια χλωρίδα και πανίδα, οι υδροβιότοποι, τα δέλτα των ποταμών, οι λιμνοθάλασσες, οι εξωτικές και απάτητες περιοχές, τα περιπατητικά μονοπάτια και γενικά όλες οι ειδικές φυσικές περιοχές. Αν αυτό το περιβάλλον αλλοιωθεί ή υποβαθμιστεί ή καταστραφεί θα πάψει πλέον να ελκύει τους οικοτουρίστες αλλά προ παντός θα χάσει την ταυτότητα του, και κύριος σκοπός του οικοτουρισμού είναι να διαφυλαχτεί το περιβάλλον όπως και μικροπεριβάλλοντα που βρίσκονται μέσα σε αυτό (κοινωνικό, πολιτιστικό, οικονομικό). Διατηρησιμότητα ενός περιβάλλοντος σημαίνει τη διατήρηση του σε τέτοια κατάσταση ώστε να μπορεί να χρησιμοποιείται από τις παρούσες και τις μελλοντικές γενιές με τον ίδιο τρόπο. Να διατηρείται δηλαδή αειφορικό.

Η βιοποικιλότητα της Ελλάδας είναι ικανή και μπορεί να προσελκύσει έναν πολύ σημαντικό αριθμό οικοτουριστών.

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλία κλιματικών τύπων που φθάνουν από το ημίξηρο - ημιορεινό της ΝΑ Κρήτης, μέχρι το υγρόψυχρο - ηπειρωτικό της Ροδόπης, με ενδιάμεσους, μια σειρά τύπους μεσογειακού κλίματος.

Στη χλωρίδα της μετέχουν μεσογειακά, μεσοευρωπαϊκά και ιρανοκασπιακά (ποντιακά) στοιχεία. Το γεωμορφολογικό ανάγλυφο είναι επίσης πολυδιάστατο. Το 70% της χώρας είναι ορεινό. Το γεωλογικό και πετρολογικό υπόθεμα είναι πολύμορφο και παρουσιάζει μεγάλη ποικιλότητα.

Η ποικιλία των διαμορφούμενων βιοκλιμάτων, σε συνδυασμό με τους παραπάνω παράγοντες, αντικατοπτρίζεται στην ποικιλία και στο μωσαϊκό της βλάστησης, καθώς και στο μεγάλο αριθμό ειδών φυτών και ζώων. Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί πάνω από 6.000 είδη φυτών.

Χαρακτηριστικό τόσο των χερσαίων όσο και των υδροτοπικών οικοσυστημάτων είναι ότι παρά τις έντονες ανθρώπινες επιδράσεις - οι υγρότοποι έχουν καταστραφεί κατά τα 3/4, το ποσοστό δάσωσης ανέρχεται μόλις σε 25% και είναι από τα χαμηλότερα της Ευρωπαϊκής Μεσογείου - διατηρούν σε μεγάλο βαθμό τη φυσικότητα τους, δηλαδή στοιχεία της αρχέγονης σύνθεσής τους.

Σε καμιά άλλη μεσογειακή χώρα και πολύ περισσότερο σε καμιά άλλη ευρωπαϊκή χώρα δεν έχει διατηρηθεί μια τόσο μεγάλη βιοποικιλότητα η οποία να βρίσκεται τόσο κοντά στις φυσικές συνθήκες.

Δυστυχώς, ο πλούτος αυτός της εθνικής και πολιτιστικής κληρονομιάς δεν έχει ερευνηθεί, αποτιμηθεί και απογραφεί

μέχρι σήμερα επαρκώς. Υπάρχουν ασφαλώς πολλές μελέτες, οι οποίες όμως είναι λίγο πολύ σκόρπιες και χωρίς συνοχή.

Όλα αυτά και κυρίως ο ορατός κίνδυνος εξαφάνισης πολλών ειδών και αλλοίωσης της σύνθεσης και υποβάθμισης πολλών οικοτόπων, με αποτέλεσμα τη μείωση της βιοποικιλότητας σε παγκόσμιο επίπεδο, οδήγησαν στη διακήρυξη της διάσκεψης του Ρίο το 1992 και στην έκδοση της Οδηγίας 92/43 από μέρους της επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σκοπός της έκδοσης της Οδηγίας αυτής είναι τόσο η διατήρηση της βιοποικιλότητας στις χώρες μέλη, μέσω της προστασίας ορισμένων φυσικών τύπων οικοτόπων (habitats) κοινοτικού ενδιαφέροντος, όσο και ορισμένων ειδών φυτών και ζώων, επίσης κοινοτικού ενδιαφέροντος.

Βασικό όργανο για την επίτευξη αυτού του σκοπού αποτελεί η δημιουργία του δικτύου προστατευμένων περιοχών (sites) γνωστού ως "ΦΥΣΗ 2000" (Natura 2000).

Όπως είπαμε παραπάνω ο οικοτουρισμός είναι μια αναδυόμενη εναλλακτική μορφή τουρισμού η οποία χαρακτηρίζεται από τα ειδικά κίνητρα των τουριστών για μια πιο ουσιαστική επαφή με την φύση. Ο πλούτος και η ποικιλία των ελληνικών οικοσυστημάτων παρέχουν πλήθος ευκαιριών για εναλλακτικές εμπειρίες διακοπών. Η ορεινή ενδοχώρα με τα πλούσια και συχνά μοναδικά φυσικά τοπία, τους εθνικούς δρυμούς, τα δάση, τα ποτάμια και τις λίμνες αλλά και τη σπάνια, χλωρίδα και πανίδα, παρέχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης αυτής της ήπιας μορφής τουρισμού.

Είναι σίγουρο ότι το συγκεκριμένο κομμάτι της ζήτησης είναι πολύ μικρό συγκριτικά με αυτό που προσανατολίζεται σε πιο συμβατικές μορφές τουρισμού.

Όμως στα πλαίσια της αειφορικής ανάπτυξης των οικοτουριστικών περιοχών και των επιταγών της για διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, είναι απαραίτητη η προώθηση σχετικών τουριστικών δραστηριοτήτων, έστω και αν αυτές δεν μπορούν να εγγυηθούν σημαντικά μεγέθη ως προς την οικονομική τους συμβολή.

Ο πλούτος και η ποικιλία των ελληνικών οικο-συστημάτων προσφέρονται για οικοτουριστικές δραστηριότητες. Η περιπλάνηση στα πυκνά και 'αισθητικά' δάση, η εξερεύνηση των εθνικών δρυμών κυρίως στην ορεινή ενδοχώρα αλλά και σε ορισμένα νησιά ή κοντά σε ποταμούς και σε λίμνες και οι επισκέψεις σε περιοχές με σημαντικά μνημεία της φύσης όπως τα σπήλαια, τα φαράγγια και οι καταρράκτες, είναι σίγουρα δραστηριότητες που εμπλουτίζουν την τουριστική εμπειρία.

Η ελληνική φύση δίνει ακόμη τη δυνατότητα στον τουρίστα να παρατηρήσει και να θαυμάσει τα σπάνια είδη πουλιών που φωλιάζουν ή καταφεύγουν στα παράκτια ή ορεινά οικοσυστήματα και τους υγρότοπους (τα δέλτα των ποταμών, τις λίμνες, τα έλη, στα δάση, κ.λ.π) ή να μελετήσει την εξαιρετική ποικιλία της χλωρίδας στην ελληνική ύπαιθρο.

Οι επισκέπτες των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών οφείλουν να τηρούν προσεκτικά τους κανονισμούς για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, την αποφυγή κάθε όχλησης των φυσικών βιοτόπων και διατάραξης της ισορροπίας των οικο-συστημάτων. Η αναγκαιότητα αυτή επιβάλλεται και βάσει νομοθετικού πλαισίου στις επίσημα ανακηρυγμένες Προστατευόμενες Περιοχές.

Οι ορεινές περιοχές της Ελλάδας παρουσιάζουν μεγάλο φυσικό πλούτο και αξιόλογα, συχνά μοναδικά, φυσικά τοπία. Η μεγάλη βιοποικιλότητα και η πληθώρα των σημαντικών αλλά και ευαίσθητων οικοσυστημάτων των ορεινών περιοχών, τις καθιστούν ιδιαίτερα ελκυστικές για την ολοένα και αυξανόμενη μερίδα των επισκεπτών που επιθυμούν μια πιο ουσιαστική επαφή με την φύση.

Στην δεκαετία του '60, στα πλαίσια της γενικότερης μετανάστευσης του αγροτικού πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας, ο πληθυσμός των ορεινών κοινοτήτων μειώθηκε αισθητά.

Μόνο στις αρχές της δεκαετίας του '80 άρχισε να διαφαίνεται μια τάση συγκράτησης του πληθυσμού, που χρονικά συμπίπτει με την έναρξη μιας, ήπιας και μικρής κλίμακας, αλλά σταθερής τουριστικής κίνησης.

Η ήπια, που σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να χαρακτηριστεί και αειφορική, (αυθόρμητη και όχι βάσει κάποιου σχεδιασμού) τουριστική ανάπτυξη των ορεινών περιοχών της Ελλάδας, οφείλεται αφενός στην - εύλογη - υποσκέλισή της από την τουριστική ανάπτυξη των παράκτιων και νησιωτικών περιοχών και αφετέρου στην συνειδητοποίηση της σημασίας της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος που εκφράστηκε με την ανακήρυξη πολλών ορεινών περιοχών σε Εθνικούς Δρυμούς, αλλά και στο χαρακτηρισμό πολλών ορεινών οικισμών ως παραδοσιακών.

Σε εμάς τους Έλληνες που κατοικούμε σε αυτή τη χώρα είμαστε εξοικειωμένοι με τις μορφές των τοπίων που συναντούμε γύρω μας κάθε τόσο. Το ζητούμενο είναι ότι τα τελευταία χρόνια όλο και πιο πολλοί τουρίστες στρέφονται προς τον οικοτουρισμό και γενικά σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, και η Ελλάδα αυτό πρέπει να το εκμεταλεψει.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια είναι εμφανής η στροφή των καταναλωτών/τουριστών προς το φυσικό περιβάλλον και διαρκώς αυξάνεται η τάση για ταξίδια εμπειρίας και επαφής με το φυσικό περιβάλλον.

Υφίσταται η διαπίστωση ότι ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός, ως κυρίαρχη μορφή, έχει "εξασθενήσει", δίνοντας έμφαση στη διεύρυνση των ταξιδίων μέσω της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, έτσι ώστε να εναρμονίζεται στις νέες ανάγκες, στα κίνητρα και στις νέες κοινωνικές ευαισθησίες του τουρίστα.

Ο τουρισμός βρίσκεται σε στενή εξάρτηση από το φυσικό περιβάλλον και μάλιστα, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, σε ποσοστό 90%. Αυτό σημαίνει ότι το φυσικό περιβάλλον αποτελεί βασική παράμετρο της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, ή, διαφορετικά, το «κεφάλαιό» της, το οποίο ο τουρισμός καλείται να αναδείξει και να αξιοποιήσει, με σκοπό να παραχθούν οικονομικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά οφέλη. Κατά συνέπεια, αν αποσκοπούμε στην αειφορία των ωφελειών που προέρχονται από τον τουρισμό, τότε θα πρέπει πρωτίστως να εκμεταλλευτούμε αειφορικά το διαθέσιμο φυσικό «κεφάλαιο», έτσι ώστε να είναι σε θέση να προσφέρει τις ίδιες τουλάχιστον υπηρεσίες. Η αειφορικότητα στις ανωτέρω περιπτώσεις επιτυγχάνεται όταν οι σχέσεις τουρισμού και φυσικού περιβάλλοντος είναι αρμονικές και έχει επιτευχθεί μεταξύ τους ισορροπία.

Η φιλοσοφία του εναλλακτικού τουρισμού συνοψίζεται στη διαφύλαξη του περιβάλλοντος και των πόρων του τουριστικού προορισμού, στην ικανοποίηση των αναγκών του ντόπιου πληθυσμού και στη δυνατότητα των χωρών, στις οποίες υπάρχουν οι τουριστικοί προορισμοί να παίρνουν αυτές τις αποφάσεις της τουριστικής ανάπτυξης, σύμφωνα με τις δικές τους τουριστικές πολιτικές.

Ο οικοτουρισμός, ως εναλλακτική μορφή τουρισμού, πρωτοεμφανίστηκε στα μέσα της δεκαετίας του '80, και από τότε εξελίσσεται ραγδαία, όταν έγινε ευρύτατα αντιληπτό ότι η εντατικοποίηση του τουρισμού στη φύση, μπορεί να επιφέρει καταστροφές στο εύθραυστο φυσικό περιβάλλον, και προέβαλε επιτακτικά την ανάγκη να τηρηθούν μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης.

Παρόλα αυτά υπάρχουν πολλοί παράγοντες που δυσχαιρένουν την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και συγκεκριμένα του οικοτουρισμού που θα ασχοληθούμε σε αυτήν την εργασία. Π.χ. η διάνοιξη δρόμων προκαλεί καταστροφή του φυσικού τοπίου, διακοπή της συνέχειας των

πλαγιών, καταστροφές στη χλωρίδα και απομάκρυνση της πανίδας.

Αν οι δυνατότητες και οι προοπτικές εγγυώνται την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, οι ανάγκες τις οποίες επιδιώκει να ικανοποιήσει επιβάλλουν την πραγμάτωσή του. Διότι ο οικοτουρισμός, εκτός των άλλων, φιλοδοξεί:

1) να αναδείξει και να προστατεύσει τον πλούτο και την αυθεντικότητα των περιοχών, παρέχοντας τη δυνατότητα στους επισκέπτες να θαυμάσουν τις φυσικές περιοχές και την πλούσια πολιτιστική μας ιστορία,

2) να ικανοποιήσει επί μέρους ανάγκες και επιθυμίες ειδικών ομάδων ή κατηγοριών επισκεπτών, π.χ. εκείνων που ενδιαφέρονται για τη φυσική ιστορία, τη γλώσσα, ή την πολιτισμική κληρονομιά,

3) να συμπληρώσει τα εισοδήματα των κατοίκων των αγροτικών και ορεινών περιοχών μέσα από επιχειρήσεις αγροτουρισμού, ξενάγησης, χειροτεχνίας, ύπνου-πρωινού κ.λπ.,

4) να επιτρέψει την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της χώρας μας ή τη μερική τουριστική ανάπτυξη περιοχών με περιορισμένα περιβαλλοντικά και/ή κοινωνικά όρια χωρητικότητας,

5) να συμβάλει στη διατήρηση της δομής και του μεγέθους του τοπικού πληθυσμού μέσω της αύξησης του εισοδήματος και της συνεπαγομένης βελτίωσης του επιπέδου ζωής, επιτυγχάνοντας έτσι, την αναστροφή της ερήμωσης της υπαίθρου,

6) να προάγει τη συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού στις ενέργειες και αποφάσεις που αφορούν το μέλλον των περιφερειών της χώρας,

7) να αποτελέσει έναν ισχυρό μοχλό καταπολέμησης της ανεργίας στις ιδιαίτερα προβληματικές περιοχές και να προάγει την ενσωμάτωση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, όπως οι γυναίκες, στην οικονομική ζωή της τοπικής κοινωνίας,

8) να αναδείξει, να αξιοποιήσει και να διασώσει την πολιτιστική μας κληρονομιά και παράδοση,

9) να δώσει τη δυνατότητα για περιβαλλοντική και πολιτιστική ευαισθητοποίηση των επισκεπτών μέσα από τις επισκέψεις σε τοπία εξαιρετικής οικολογικής, αισθητικής, αρχιτεκτονικής και ιστορικής αξίας,

10) να αυξήσει τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας μέσω του εισαγόμενου τουρισμού και να συγκρατήσει παράλληλα τους "δυσαρεστημένους" του μαζικού τουρισμού, παρέχοντας σ' αυτούς τη ζητούμενη εναλλακτική λύση, και, τέλος,

11) να μειώσει την εκροή συναλλάγματος, μέσα από τη συγκράτηση των ημεδαπών τουριστών, οι οποίοι αναζητούν τις φυσικές ομορφιές στην αλλοδαπή.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η σύγκλιση των τριών παραγόντων: προϋποθέσεις, δυνατότητες και αναγκαιότητα, προδιαγράφουν ευοίωνες προοπτικές για τον οικοτουρισμό στη χώρα μας και εγγυώνται την επιτυχία της ανάπτυξής του. Σύμφωνα δε με τον ειδικό σε θέματα μάρκετινγκ καθηγητή Κόλτερ, ο οικοτουρισμός δύναται να μετεξελιχθεί σε κορυφαίο εθνικό προϊόν. Ο ισχυρισμός αυτός δεν απέχει από την πραγματικότητα, αν λάβουμε υπόψη:

1) ότι η εξέλιξη του τουρισμού του προσανατολισμένου στη φύση είναι ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της τουριστικής οικονομίας, η αξία του οποίου εκτιμήθηκε το 1988 στο 1 τρισεκατομμύριο δολάρια σε παγκόσμιο επίπεδο και **2)** την περίπτωση της Αυστρίας, χώρας εξίσου ορεινής, χωρίς το πλεονέκτημα της θάλασσας και με φυσικό εξοπλισμό παρόμοιο με αυτόν της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, η Αυστρία έχει αναδείξει και αξιοποιήσει άριστα το φυσικό της περιβάλλον, μέσα από έναν αυστηρό περιβαλλοντικό σχεδιασμό και έχει δραστηριοποιηθεί έντονα προς την κατεύθυνση του οικοτουρισμού, αξιοποιώντας συστηματικά τις διαγραφόμενες τουριστικές τάσεις, με προοπτική να καταστεί ο οικοτουρισμός ο κυριότερος άξονας της τουριστικής της πολιτικής στην τρέχουσα δεκαετία. Το αποτέλεσμα της μακρόπνοης, διορατικής και συνεπούς πολιτικής που εφαρμόζει, φαίνεται από τη συμβολή του τουρισμού στην οικονομία της χώρας. Τα έσοδα από τον τουρισμό καλύπτουν το 15% του ΑΕΠ, ενώ στη χώρα μας, με πολύ μεγαλύτερες δυνατότητες, τα έσοδα είναι σημαντικά λιγότερα (μόλις 5%).

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να καταγράψει τις εκτιμήσεις και τις τάσεις της ζήτησης για οικοτουριστικές και εναλλακτικές δραστηριότητες και να δείξει μέσα από την ανάλυση του θεσμικού και χρηματοδοτικού πλαισίου στη χώρα μας, τις χρηματοδοτικές ευκαιρίες που μπορούν να προκύψουν από τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση του οικοτουρισμού και την υλοποίηση έργων για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Στα πλαίσια αυτά, και με γνώμονα την αναπτυξιακή δυναμική που παρατηρείται, στόχοι της παρούσας εργασίας είναι μεταξύ των άλλων:

1. να καταγράψει τη διαχρονική εξέλιξη του οικοτουρισμού που μπορεί να λειτουργήσει σε πλέγμα με άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, προσεγγίζοντας το εννοιολογικό πλαίσιο του όρου και των συναφών με αυτών εννοιών.

2. η αναλυτική παρουσίαση και η προσέγγιση του σημαντικού θέματος των Προστατευόμενων Περιοχών και της αναγκαιότητας διαχείρισης αυτών, στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης των προορισμών.

3. η διερεύνηση των κριτηρίων για την ένταξη και ανάπτυξη οικοτουριστικών προγραμμάτων σε μια περιοχή.
4. η καταγραφή των προσδιοριστικών παραγόντων για την ανάπτυξη οικοτουρισμού σε περιοχές οικολογικού ενδιαφέροντος.
5. η καταγραφή και ανάλυση της διαδικασίας, της μεθοδολογίας και των βασικών εργαλείων σχεδιασμού προγραμμάτων οικοτουριστικής ανάπτυξης.
6. ο καθορισμός της έννοιας της φέρουσας ικανότητας και η συγκριτική παρουσίαση των κυριότερων συστημάτων παρακολούθησης επιπτώσεων από τον τουρισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΗ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ.

1.1. Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του.

Ο τουρισμός σήμερα, αποτελεί μια από τις σημαντικότερες οικονομικές δραστηριότητες σε παγκόσμιο επίπεδο και για πολλές περιοχές του πλανήτη μας θεωρείται ως η βασικότερη πηγή εισοδήματος για τον τοπικό πληθυσμό. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1960-1970, η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού αποτέλεσε το εφαλτήριο για τη βιομηχανοποίηση της δραστηριότητας αυτής, η οποία όμως δεν άργησε να κάνει εμφανείς τις επιπτώσεις της, εκτός των άλλων, και στο περιβάλλον.

Με την πάροδο του χρόνου, η συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας για την προστασία του περιβάλλοντος, και η τάση που άρχισε να επικρατεί για επαφή με τη φύση και απομάκρυνση από τα μεγάλα αστικά κέντρα, οδήγησαν στην εμφάνιση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μία εκ των οποίων είναι και ο οικοτουρισμός.

Βασικός στόχος των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι η μετάβαση από την "ποσότητα" (ομοιόμορφος, μαζικός τουρισμός παραλίας), και στην "ποιότητα" (τουρισμός μικρών ομάδων τουριστών με ειδικά ενδιαφέροντα). Βασική επιδίωξη του στόχου της ποιότητας, είναι η αειφορική ανάπτυξη, για την οποία είναι αναγκαίο να επιλεγούν από τον προορισμό, ενέργειες και παρεμβάσεις τέτοιες, οι οποίες θα εναρμονίζονται και θα διασφαλίζουν τη διατήρηση των χαρακτηριστικών της περιοχής (φυσικό περιβάλλον, πολιτιστικοί πόροι, ανθρωπογενές περιβάλλον κ.λ.π.), πάντα με γνώμονα αναφορικά στην κλίμακα ανάπτυξης, τη φέρουσα ικανότητα της υπό ανάπτυξη περιοχής.

Η κατανομή μορφών τουρισμού, σύμφωνα με το θέμα και το μέγεθος που προσδιορίζουν, παρουσιάζονται στον πίνακα 1 που ακολουθεί:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	ΣΥΜΒΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΝΕΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΛΙΑΣ	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	(3S) ΟΡΕΙΝΟΣ (ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ) ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΦΥΣΗΣ ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ / ΥΓΕΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ
ΤΡΟΠΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ (ΖΗΤΗΣΗ)	ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΜΟΣ	ΜΙΚΡΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ
ΜΕΓΕΘΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΠΡΟΣΦΟΡΑ)	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ	ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ
ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	ΜΗ ΒΙΩΣΙΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΗΠΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΒΙΩΣΙΜΟΣ ΒΙΩΣΙΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ	ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ

Πηγή: Γ.Σπιλάνης 2002 (www.aegean.gr.)

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός κυρίαρχου ειδικού κινήτρου στη ζήτηση, κίνητρο που συνδέεται με συγκεκριμένα θέματα όπως: φυσιολατρία, ταξίδια περιπέτειας, περιήγηση, γνωριμία με την τοπική παράδοση και τον πολιτισμό, περιβάλλον κ.λ.π.).

Ως εναλλακτικές μορφές τουρισμού, εκτός του οικοτουρισμού, θεωρούνται ο αγροτουρισμός, ο αθλητικός, ο ιαματικός, ο θρησκευτικός, ο γαστρονομικός τουρισμός κ.α. και έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό τους την έμφαση που δίνουν

στην ανάπτυξη μίας ή περισσότερων παράλληλων δραστηριοτήτων, που για την υλοποίησή τους δεν απαιτούνται μεγάλες ποσότητες πόρων ώστε να υποβαθμίζεται το περιβάλλον.

Οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι: τα έργα υποδομής και τουριστικής ανωδομής, ενώ απαραίτητη είναι και η ορθολογική οργάνωση, ο σωστός σχεδιασμός και η άσκηση ειδικού μάρκετινγκ για τη διείσδυση στην ανταγωνιστική αγορά των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί το ενδιαφέρον για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού από τουριστικούς επενδυτές και φορείς ανάπτυξης, που δεν είναι ικανοποιημένοι από τη μαζικοποίηση της τουριστικής διακίνησης και τις επακόλουθες αρνητικές της συνέπειες. Σύμφωνα με τον Butler (1990), οι εναλλακτικοί τύποι τουρισμού (και τουρίστα), επιφέρουν λιγότερες αρνητικές συνέπειες στους προορισμούς, χωρίς όμως να μειώνουν τα θετικά οικονομικά αποτελέσματα.

Ο Inskoop (1991), μας δίνει μια ολοκληρωμένη έννοια του εναλλακτικού τουρισμού ορίζοντάς τον ως μικρής κλίμακας, μη συμβατικής φύσης, μη μαζικής εξειδίκευσης, καθώς και περιβαλλοντικά και κοινωνικά ευαίσθητο και γεμάτο σεβασμό, σε αντίθεση με το συμβατικό τύπο μαζικού τουρισμού σε μεγάλα θέρετρα. Συνεπώς ο εναλλακτικός τουρισμός είναι η διαδικασία που προωθεί μια μορφή ταξιδιού, φιλική προς το περιβάλλον, επιτρέποντας θετικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και από κοινού βιώματα μεταξύ των μελών διαφορετικών κοινωνιών.

Στον Πίνακα 2 επιχειρείται μια συνοπτική παρουσίαση των διαφοροποιητικών χαρακτηριστικών του μαζικού (ή σκληρού) τουρισμού και του εναλλακτικού (ήπιου όπως συνηθίζεται να ονομάζεται) τουρισμού, αναφορικά με τις γενικές του έννοιες, τις τουριστικές αναπτυξιακές στρατηγικές που υιοθετούνται, το πλαίσιο λογικής του ακολουθείται και τις διαθέσεις του τουρίστα.

Πίνακας 2: Διαφορές σκληρών έναντι ήπιων μορφών τουρισμού

Σκληρός Τουρισμός	Ήπιος Τουρισμός
A' Γενικές έννοιες	
Απερίσκεπτος	Συνετός
Απεχθής	Αμυντικός
Επιθετικός	Επιφυλακτικός
Γρήγορος/Ορμητικός	Αργός / Στοχαστικός
Υψηλών ρυθμών	Χαμηλών ρυθμών
Ανεξέλεγκτος	Ελεγχόμενος

Ασυντόνιστος	Συντονισμένος
Υπερβολικός	Μετριοπαθής
Βραχυπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος
Ειδικού ενδιαφέροντος	Γενικού ενδιαφέροντος
Εξωτερικά ελεγχόμενος	Ελεγχόμενος από τους ντόπιους
Μικρής αντοχής	Μεγάλης αντοχής
Ευαίσθητος στην τιμή	Ευαίσθητος στην αξία
Ποσοτικός	Ποιοτικός
Αυξανόμενος	Αναπτυσσόμενος
B' Τουριστικές Αναπτυξιακές Στρατηγικές	
1. Ανάπτυξη χωρίς σχεδιασμό	Σχεδιασμός πριν από την ανάπτυξη
2. Θεώρηση στις αναπτυξιακές μελέτες	Θεώρηση στην νοοτροπία
3. Κάθε κοινότητα σχεδιάζει για τον εαυτό της	Κεντρικός σχεδιασμός για μεγάλες περιοχές
4. Άναρχη ανάπτυξη	Συγκέντρωση της ανάπτυξης σε ορισμένες περιοχές
5. Τυχαία και διάσπαρτη ανέγερση οικοδομημάτων	Συντήρηση του εδάφους, συγκεντρωτική ανέγερση οικοδομών, διατήρηση ελεύθερου χώρου
6. Εντατική εκμετάλλευση της ιδιαίτερης αξίας των τοποθεσιών	Σεβασμός στην ιδιαίτερη αξία της κάθε τοποθεσίας
7. Ανέγερση αυξανόμενου αριθμού κτιρίων	Εκμετάλλευση και βελτίωση των κτιρίων που ήδη υπάρχουν.
8. Κατασκευές για αόριστη ζήτηση	Καθορισμός ορίων για εξάπλωση
9. Ανάπτυξη τουρισμού σε όλες τις περιοχές	Ανάπτυξη τουρισμού μόνο σε κατάλληλες περιοχές και όπου υπάρχει διαθέσιμος ντόπιος πληθυσμός

10. Ανάθεση της τουριστικής ανάπτυξης σε εξωγενής παράγοντες	Ευκαιρίες για λήψη αποφάσεων και συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού
11. Χρησιμοποίηση όλου του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού (συμπεριλαμβανομένου και των αλλοδαπών)	Ανάπτυξη σχεδιασμένη σύμφωνα με τις δυνατότητες της περιοχής για τουρισμό τοπικά ελεγχόμενο
12. Θεώρηση στα οικονομικά προτερήματα	Αποτίμηση όλων των οικονομικών, οικολογικών και κοινωνικών προτερημάτων και μειονεκτημάτων
13. Θεώρηση του αγροτικού πληθυσμού μόνο ως κτηματίες και εργατικό δυναμικό	Διατήρηση και ενθάρρυνση της γεωργίας
14. Εγκατάλειψη των ζημιών στην κοινωνία	Οι ζημιές πληρώνονται από το δράστη
15. Ευμενή αντιμετώπιση στην ιδιωτική μεταφορά	Ενθάρρυνση της ντόπιας μεταφοράς
16. Διασφάλιση ευκολιών για τη μεγιστοποίηση της ζήτησης	Διασφάλιση ευκολιών για μεσαίου μεγέθους ζήτηση
17. Απομάκρυνση φυσικών φραγμών	Διατήρηση φυσικών φραγμών
18. Αστική αρχιτεκτονική	Ντόπια αρχιτεκτονική (σχέδια κτιρίων και υλικών)
19. Γενικός αυτοματισμός τουριστικών θέρετρων	Επιλεκτική τεχνητή ανάπτυξη, ενθάρρυνση μη τεχνιτών τουριστικών προορισμών

Σκληρός Τουρισμός	Ήπιος Τουρισμός
Γ' Πλαίσιο πολιτικής	
Εξασφάλιση συγκεντρωτικών αφίξεων	Εναλλακτικές διακοπές
Πρόσληψη προσωπικού μη αποδεδειγμένων ικανοτήτων	Βελτίωση εκπαίδευσης των ατόμων με υπεύθυνες θέσεις στον τουρισμό
Πώληση μετά δυσκολίας	Πώληση "εκ καρδίας"
Θεωρεί τον τουρισμό ως οικονομική πανάκεια	Ψάχνει νέες επιλογές και τουριστικές εναλλαγές
Σκληρό ταξίδι	Ήπιο ταξίδι
Δ' Διαθέσεις του τουρίστα	

Μαζικός τουρισμός	Μοναχικό ταξίδι με φίλους ή οικογένεια
Έλλειψη χρόνου	Αφθονία χρόνου
Ταχύτητα μέσα μεταφοράς	Κατάλληλα (ή ακόμα και αργά) μέσα μεταφοράς
Προσχεδιασμένο δρομολόγιο	Αυθόρμητο δρομολόγιο
Εμπνευσμένο εξωτερικά	Εμπνευσμένο εσωτερικά
Εισαγόμενος τρόπος ζωής	Εγχώριος τρόπος ζωής
Θεάματα	Βιώματα
Άνετο και παθητικό	Δραστήριο και ενεργητικό
Μικρή ή καθόλου νοητική προετοιμασία	Προ – έρευνα για τον τουρισμό
Δεν επιθυμεί να μάθει τη γλώσσα	Μαθαίνει να μιλάει τη γλώσσα
Αίσθηση ανωτερότητας	Θέληση για μάθηση
Ποικίλες αγορές	Αγορές δώρων
Αναμνηστικά	Μνήμες, Ημερολόγια, Νέες προοπτικές
Στιγμιαίες φωτογραφίες και καρτ ποστάλ	Φωτογραφία, σχεδίαση, ζωγραφική
Περιέργεια	Φινέτσα
Θορυβώδης	Ήσυχος

Πηγή:Krippendorf (1982)

Όπως προκύπτει από τα προαναφερόμενα στοιχεία, η ομάδα κινήτρων που οδηγούν σε εναλλακτικό τουρισμό, συνδέεται άμεσα με τα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης, τα οποία διαφέρουν ριζικά από αυτά που έχει επιβάλλει ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός. Τα κίνητρα που ωθούν κάποιο άτομο σε «εναλλακτικό τύπο» είναι διαφορετικά από τα κίνητρα του συνηθισμένου μαζικού τουρίστα που θεωρείται «απαθής», «λιγόψυχος», «νεοαποικιστής», και «άξεστος» (Cazes, 1989).

Τα κίνητρα του εναλλακτικού τουρίστα, μπορούν να βοηθούν αυτά του λεγόμενου ενεργητικού τύπου τουρισμού (περιπλάνηση, περίπατος, αναρρίχηση, τουρισμός «περιπέτειας»), του εξερευνητικού χαρακτήρα και συνάντησης (ιστορικοί και αρχαιολογικοί χώροι, συναναστροφή με τους ντόπιους κατοίκους, τον πολιτισμό τα ήθη και τα έθιμα) και δεσμευτικού χαρακτήρα (εθελοντικές υπηρεσίες σε κράτη εξωτερικού, προσφορά βοήθειας και ενίσχυσης, συμμετοχή σε ανασκαφές κ.λ.π.).

Συνεπώς, στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι διακοπές δεν πραγματοποιούνται σαν μια μεμονωμένη προσπάθεια φυγής από την πραγματικότητα, αλλά το ταξίδι

αποκτάει κάποιο νόημα με πολιτιστικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και εκπαιδευτικές προεκτάσεις.

Σύμφωνα με τους Laarman & Dust (1987), ο εναλλακτικός τουρίστας έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

1. προσπαθεί να επισκέπτεται μέρη που δεν έχει πατήσει ανθρώπινο πόδι,
2. διεγείρεται από το αίσθημα της περιήγησης,
3. προσπαθεί να αποφύγει τον πολιτισμό για κάποιο χρονικό διάστημα,
4. προσπαθεί να δημιουργήσει κανάλια επικοινωνίας με τον ντόπιο πληθυσμό,
5. δεν επιζητά την ύπαρξη τουριστικής υποδομής,
6. συλλέγει περισσότερες πληροφορίες πριν και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του, ταξιδεύει μόνος ή σε μικρές ομάδες,
7. είναι καλά εκπαιδευμένος,
8. έχει περισσότερα έσοδα από το μέσο όρο,
9. τείνει να παραμένει σε μια χώρα για περισσότερες μέρες από τον παραδοσιακό τουρίστα.

Τα τελευταία χρόνια, πολλά κράτη διαμορφώνουν την πολιτική τους προς την ενθάρρυνση πιο ήπιων (εναλλακτικών) μορφών τουρισμού, αναζητώντας έτσι μια λύση για τα μακροχρόνια προβλήματα που έχουν προκληθεί από την ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη.

Ο εναλλακτικός τουρισμός, υποδεικνύει περιορισμούς αναφορικά στη φέρουσα ικανότητα μιας τουριστικής περιοχής και μπορεί να θεωρηθεί ως τουρισμός μειωμένων αρνητικών επιπτώσεων, ενώ παράλληλα μπορεί να μειώσει αισθητά το πρόβλημα της υπανάπτυξης, αφού προσελκύει τουρίστες σε αγροτικές και απομονωμένες περιοχές, αποτρέποντας, μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, τη μετανάστευση των ντόπιων κατοίκων και ιδιαίτερα της νέας γενιάς, στα μεγάλα αστικά κέντρα, στοχεύοντας στην αειφορική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο.

Οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, μπορούν να λειτουργήσουν και να αναπτυχθούν σε μια περιοχή είτε μεμονωμένα, είτε ως πλέγμα. Στον πίνακα 3 παρουσιάζεται σχετικό παράδειγμα ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών σε "πλέγμα" με στόχο την αειφορική ανάπτυξη.

Πίνακας 3

Σχέδιο ανάπτυξης ειδικών και εναλλακτικών μορφών σε
“πλέγμα” με στόχο την αειφορική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ		ΠΛΕΓΜΑ ΕΙΔΙΚΩΝ & ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ
1.	Πολιτισμός - Εκπαίδευση	Πολιτιστικός – Οικοτουρισμός – Εκπαιδευτικός – Περιηγητικός – Οικολογικά Πάρκα
2.	Περιβάλλον – Φυσιολατρεία – Φυσική Ζωή	Οικοτουρισμός – Περιηγητικός – Υγείας – Ιαματικός - Ορειβατικός
3.	Αθλητισμός – Ύπαιθρος – Φυσική Ζωή - Θάλασσα	Αθλητικός – Θαλάσσιος – Αγροτουρισμός (διάφοροι τύποι), - Υγείας
4	Βουνό – Χειμερινή σαιζόν - Αθλητισμός	Χειμερινός – Αγροτουρισμός – Ορειβατικός – Περιηγητικός – Αθλητικός
5.	Επαγγελματική εκπαίδευση – Ειδικές Κοινωνικές ομάδες – Εκπαίδευση	Συνεδριακός – Κοινωνικός – Εκπαιδευτικός – Τουρισμός κινήτρων

Πηγή: Τσάρτας, Π. (sustainable development)

Ο οικοτουρισμός, που αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα, ως εναλλακτική μορφή τουρισμού, εμφανίστηκε για πρώτη φορά στα μέσα της δεκαετίας του '80, όταν έγινε κοινή αντίληψη από ομάδα οικολόγων στη Β. Αμερική, ότι η εντατικοποίηση του τουρισμού στη φύση μπορεί να επιφέρει καταστροφές στο ευαίσθητο φυσικό περιβάλλον και έπρεπε να τηρηθούν μέτρα προστασίας του και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης.

Όμως, η αρμονική σύνδεση των επισκεπτών με τη φύση, είναι ζήτημα που υπήρχε ήδη από την αρχαιότητα. Ο Ηρόδοτος για παράδειγμα, μπορεί να θεωρηθεί ότι ήταν από τους πρώτους οικο-τουρίστες, αφού οι αναφορές από τα ταξίδια του, διακρίνονται από το βαθύτατο ενδιαφέρον του για το φυσικό περιβάλλον, την ιστορία, τη γεωγραφία και τα πολιτισμικά μνημεία της εποχής του.

Σε πολλές περιπτώσεις συμβαίνει να επικρατεί μια σύγχυση σχετικά με τον τουρισμό στη φύση (φυσιολατρικό τουρισμό) και τον οικοτουρισμό. Η διαφορά τους έγκειται στο γεγονός ότι ο οικοτουρισμός είναι μια πιο στενή, ήπια έννοια και συνδυασμός δύο στοιχείων: της ανάπτυξης του

φυσιολατρικού τουρισμού και της οικονομικής πολιτικής συνεισφοράς στην προστασία του περιβάλλοντος.

Ο οικοτουρισμός είναι μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού που περιλαμβάνει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

εμπεριέχει όλες τις μορφές τουρισμού που σχετίζονται με τη φύση και το φυσικό περιβάλλον γενικότερα, το οποίο μαζί με την παράδοση και τον πολιτισμό αποτελούν πρωταρχικό κίνητρο για τους επισκέπτες.

- ο οικοτουρισμός περιλαμβάνει κατά ένα μέρος εκπαίδευση και ενημέρωση.
- ο οικοτουρισμός οργανώνεται συνήθως από μικρές τοπικές επιχειρήσεις.
- συμβάλλει στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων στο φυσικό και κοινωνικο-οικονομικό-πολιτισμικό περιβάλλον.
- προάγει την προστασία των φυσικών περιοχών ενισχύοντας την τοπική οικονομία, δημιουργώντας θέσεις εργασίας και πηγές εισοδήματος στους τοπικούς πληθυσμούς, ευαισθητοποιώντας παράλληλα τους κατοίκους των περιοχών αλλά και τους τουρίστες για την αναγκαιότητα της διατήρησης του φυσικού και του πολιτισμικού πλούτου.

Ο οικολογικός τουρισμός κατανοείται και ως μορφή σύγκλισης τεσσάρων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που όλες βασίζονται στην κατανόηση της φύσης και του πολιτιστικού πλούτου, με ενεργή ποιοτική συμμετοχή στη φύση που επιλέγει ως τόπο για τις διακοπές.

Οι τέσσερις μορφές τουρισμού είναι:

- 1) Ο φυσιολατρικός τουρισμός
- 2) Ο αγροτουρισμός
- 3) Ο τουρισμός περιπέτειας και
- 4) Ο εκπαιδευτικός τουρισμός,

1.2. Εννοιολογικό πλαίσιο του οικοτουρισμού. Προβληματισμοί.

Από την αρχή της εμφάνισης του όρου, ξεκίνησε μεταξύ των επιστημόνων μια μακρά συζήτηση για τον ακριβή ορισμό και το περιεχόμενο του οικοτουρισμού, το αποτέλεσμα της οποίας, αντανακλάται στην εμφάνιση πολλών διαφορετικών ορισμών που διατυπώθηκαν από έγκυρους φορείς, ακαδημαϊκούς, περιβαλλοντολόγους κ.ά., καθώς και στη δημιουργία ειδικών τμημάτων για αειφόρο τουρισμό και οικοτουρισμό σε ακαδημαϊκά ιδρύματα, στη δημιουργία πολλών

σχετικών διευθύνσεων στο διαδίκτυο, και στη διοργάνωση συνεδρίων και σεμιναρίων για το θέμα αυτό..

Ενδεικτικά για την καλύτερη εννοιολογική προσέγγιση του όρου, αναφέρουμε κάποιους ορισμούς που έχουν διατυπωθεί για τον οικότουρισμό:

Ο οικότουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού που εμπνέεται ως επί το πλείστον από τη φυσική ιστορία και τις τοπικές πολιτιστικές παραδόσεις μιας περιοχής. Το πνεύμα που διέπει τον οικότουρίστα που επισκέπτεται σχετικά μη ανεπτυγμένες περιοχές, είναι πνεύμα εκτίμησης, συμμετοχής και ευαισθησίας. Ο ευαισθητοποιημένος οικο-τουρίστας κάνει συνετή χρήση των φυσικών πόρων και της άγριας ζωής και συνεισφέρει στην περιοχή που επισκέπτεται, μέσω εργασίας ή οικονομικών πόρων που διοχετεύονται κατευθείαν στην προστασία της φύσης και στην οικονομική ευημερία των ντόπιων. Ο οικότουρισμός εμπεριέχει ακόμα και την έννοια της διαχείρισης από την πλευρά της χώρας υποδοχής, η οποία δεσμεύεται για την προστασία και τη διατήρηση της περιοχής.

Ο οικότουρισμός είναι ο αειφόρος, οικολογικά, τουρισμός στη φύση (nature – based), που έχει τη δυνατότητα να αναδείξει το φυσικό περιβάλλον και τον πολιτισμό, να προεκτείνει τη γνώση και κατανόηση που έχουν οι τουρίστες για τα ζητήματα αυτά, και να προωθήσει την προστασία της φύσης συμβάλλοντας στην ευημερία των ντόπιων.

Ο οικότουρισμός ορίζεται ως μια περιβαλλοντική υπεύθυνη ταξιδιωτική δραστηριότητα σε σχετικά ανέγγιχτες φυσικές περιοχές, που ως κύριο στόχο έχει την απόλαυση και γνωριμία των φυσικών και των ενταγμένων στο φυσικό περιβάλλον αγαθών. Πρόκειται για μια δραστηριότητα που μπορεί αφ' ενός να επιφέρει πολύ περιορισμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις στις περιοχές που αναπτύσσεται και αφ' ετέρου να προσφέρει ευχαρίστηση και απόλαυση, γνώσεις και εμπειρίες στους επισκέπτες, διατηρώντας και ενισχύοντας την ευημερία τοπικών κοινοτήτων.

<< Ο οικότουρισμός είναι τουρισμός στη φύση που συμβάλλει στην προστασία της, διοχετεύοντας οικονομικούς πόρους στις προστατευόμενες περιοχές, δημιουργώντας θέσεις εργασίας για τις τοπικές κοινωνίες και προσφέροντας περιβαλλοντική εκπαίδευση>>. (Boo, E., 1991:4)

Η σύγχρονη έκφραση του οικότουρισμού που υιοθετήθηκε στο συνέδριο του Ρίο (1992), στηρίζεται στη θεωρία της αειφόρου ανάπτυξης και συνδέεται άμεσα με τη δημιουργία προστατευόμενων περιοχών.

Στο παρόν πόνημα, θεωρούμε ότι είναι αναγκαίο να λάβουμε σοβαρά υπόψη τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης,

θέμα που θα αναλύσουμε εκτενέστερα ακολούθως, ώστε η ανάπτυξη του οικοτουρισμού να έχει τους εξής στόχους:

- την εφαρμογή της τουριστικής ανάπτυξης, μόνο όταν και όπου δεν υποβαθμίζεται η ποιότητα της περιοχής.
- την προστασία των πόρων που αποτελούν τη βάση για την τουριστική ανάπτυξη.
- την τουριστική ανάπτυξη που θα συνάδει με τις ιδιαιτερότητες του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της περιοχής.
- την ανάπτυξη τουριστικών υπηρεσιών που προβάλλουν και προάγουν την τοπική περιβαλλοντική και πολιτιστική κληρονομιά.

Εάν προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στο ερώτημα <<τι ακριβώς είναι ο οικοτουρισμός>>, θα διαπιστώσουμε ότι οι απαντήσεις που δίδονται, εμπεριέχουν διάφορες προσεγγίσεις, για τη διατύπωση και τη χάραξη ενός κοινά αποδεκτού εννοιολογικού πλαισίου για τον οικοτουρισμό.

Αξίζει ωστόσο να αναφερθεί, ότι όλες σχεδόν οι εννοιολογικές προσεγγίσεις, με διαφορετικό βαθμό έμφασης η κάθε μια, αναφέρονται στη συμβολή του οικοτουρισμού:

- την προστασία της φύσης,
- στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- στην αειφόρο ανάπτυξη,
- στην ευημερία και τα οφέλη της τοπικής κοινωνίας,
- στη δυνατότητα που προσφέρει στους τουρίστες, για να απολαμβάνουν και να συμμετέχουν σε δραστηριότητες στα όμορφα φυσικά τοπία, και
- στην προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης τουριστών και τοπικής κοινωνίας.

Από τις προαναφερόμενες τοποθετήσεις βάσει των ορισμών, προκύπτει επίσης ότι, για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, απαιτείται η συνεργασία των ακόλουθων ομάδων:

- τουριστικού κοινού και καταναλωτών,
- τουριστικής βιομηχανίας,
- περιβαλλοντικών οργανώσεων,
- τοπικής κοινωνίας και του
- κρατικού τομέα

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι, υπάρχουν ελάχιστοι ορισμοί που αναφέρονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στα κίνητρα των τουριστών, ενώ δεν έχει δοθεί και η απαραίτητη προσοχή στις προσδοκίες των καταναλωτών και στις

επιπτώσεις που μπορεί να επιφέρει η ομάδα αυτή στη διαμόρφωση του φαινομένου που ονομάζουμε οικότουρισμός

Τα ερωτήματα που προκύπτουν τελικά από τους ορισμούς για τον οικότουρισμό, είναι πολλά.

Οι ορισμοί αυτοί περιλαμβάνουν σύνθετους, γενικευμένους και μερικές φορές ασαφείς όρους, όπως <<περιβαλλοντικά υπεύθυνος τουρισμός>>, <<ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων της επίσκεψης στο περιβάλλον>> (low visitor impact), ζητήματα που χρειάζονται περαιτέρω διερεύνηση.

Ωστόσο ο ορισμός που τείνει να θεωρείται περισσότερο επιστημονικά αποδεκτός έχει ως εξής:

<<Οικότουρισμός είναι ο τουρισμός που αναπτύσσεται σε οικολογικά αξιόλογες περιοχές, δεν υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής, προωθεί την προστασία και διαχείριση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος – σύμφωνα με νομικά ή άλλου τύπου αποτελεσματικά μέτρα - , ενώ ταυτόχρονα διατηρεί τη συνοχή του κοινωνικού ιστού>> (Εθνική Επιτροπή Οικότουρισμού, 2002).

1.3. Η αναπτυξιακή δυναμική του οικότουρισμού

Η τουριστική ανάπτυξη είναι μια δυναμική διαδικασία που λαμβάνει χώρα σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο, διαχρονικά, περιβάλλον, που διαμορφώνεται από ένα συνδυασμό ορισμένων μεταβλητών παραμέτρων όπως: πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών - πολιτιστικών και περιβαλλοντικών, που εκτείνονται σε διάφορα γεωγραφικά ή χωρικά επίπεδα

Υπάρχουν όμως ορισμένοι παράγοντες, οι οποίοι θεωρούνται πως είναι η κύρια αιτία των σημαντικών αλλαγών που έχουν επέλθει στον τουρισμό τα τελευταία χρόνια, με διαφαινόμενη την τάση να συνεχιστούν δυναμικότερα στο μέλλον, όπως:

α) η αυξανόμενη διαφοροποίηση των αναγκών των τουριστών για παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών υψηλής ποιότητας, και ειδικότερα μεγαλύτερη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, γεγονός που ανάγεται στην ταξιδιωτική συμπεριφορά και τα χαρακτηριστικά της ζήτησης.

β) οι διαφαινόμενες πρωτοβουλίες και πρακτικές τουριστικής ανάπτυξης που αναλαμβάνονται παγκοσμίως από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς και επιδιώκουν την εξισορρόπηση των φυσικών, πολιτιστικών και οικονομικών παραμέτρων, που συνάδουν με την ποιότητα των πόρων και την αειφορική ανάπτυξη της προσφοράς.

γ) οι εντεινόμενες προσπάθειες που καταβάλλονται από διάφορες χώρες, λόγω του ανταγωνισμού, να διαμορφώσουν

διαφοροποιημένα και αυθεντικά προϊόντα, που είναι συνυφασμένα με την επιθυμία δημιουργίας ενός ιδιαίζοντα χαρακτήρα για τον τουριστικό προορισμό.

δ) Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας των πληροφοριών, των επικοινωνιών και του ηλεκτρονικού εμπορίου (e-commerce), που προσφέρει πλεονεκτήματα και διευκολύνσεις στις επιχειρήσεις, αλλά και στους τουρίστες/καταναλωτές, αφού αυξάνει το εύρος των επιλογών και τη διαφάνεια της αγοράς.

ε) Η αναμφισβήτητη αναπτυξιακή δυναμική που εμφανίζεται στην τουριστική βιομηχανία μεγάλων συγκροτημάτων/επιχειρήσεων, με συγχωνεύσεις, αγορές, εταιρικές ή και συλλογικές σχέσεις.

Ο οικοτουρισμός, ενώ στην αρχή εκλαμβάνετο ως μια μικρή εξειδικευμένη αγορά που προσφέρει συγκεκριμένες δραστηριότητες και δράσεις, που εστιάζονται σε << προϊόντα που προσφέρουν ειδικές εμπειρίες>>, τα τελευταία χρόνια θεωρείται και προσδιορίζεται ως μια σημαντική και ευρύτερη αγορά προσφοράς φυσικών και πολιτιστικών προϊόντων.

Τα προαναφερόμενα επιβεβαιώνονται και από το γεγονός ότι η ζήτηση για οικοτουρισμό, δεν ικανοποιείται πια μόνο από εξειδικευμένες, κατά το πλείστον μικρές εταιρείες ή γραφεία τουρισμού, αλλά και από μεγάλους Tour Operators.

Παρόλο που τα στατιστικά δεδομένα για τις διάφορες μορφές τουρισμού, είναι λίγο περιορισμένα, ο οικοτουρισμός υπολογίζεται ότι καλύπτει το 12-15% της συνολικής ταξιδιωτικής αγοράς.

Ειδικότερα μάλιστα για την Αμερικάνικη τουριστική αγορά, οι προβλέψεις του Κέντρου Ταξιδιωτικών Πληροφοριών των Η.Π.Α., εκτίμησαν ότι για την πενταετία 1995-2000, περίπου 43 εκατομμύρια Αμερικανών, επρόκειτο να πραγματοποιήσουν ταξίδια οικοτουρισμού (Russel, 1996).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ολόκληρη η τουριστική βιομηχανία, ακόμα και οι μεγάλες επιχειρήσεις ή Tour Operators, έχουν εντοπίσει την αλλαγή αυτή στη ζήτηση, (που οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ευαισθητοποίηση και στην αύξηση του ενδιαφέροντος παγκοσμίως για το περιβάλλον), και αναγνωρίζουν τα οικολογικά ζητήματα ως συστατικό μέρος του ασκούμενου από αυτούς μάρκετινγκ, προσπαθώντας παράλληλα μέσα από διάφορες ενέργειες να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες των πελατών που δείχνουν σήμερα να είναι περισσότερο περιβαλλοντικά συνειδητοποιημένοι από ότι παλαιότερα.

1.4. Το “φάσμα” του οικοτουρισμού.

Το φάσμα του οικοτουρισμού, όπως αυτό διατυπώθηκε μέσω των παραπάνω εννοιολογικών προσεγγίσεων, εντάσσεται μεταξύ δύο άκρων (Σβορώνου, 2000):

α) στο ένα τοποθετείται η <<παθητική αντιμετώπιση>>, που αποδίδει μικρή ευθύνη στον οικοτουρίστα και τους εμπλεκόμενους στην οργάνωση και διαχείριση του οικοτουρισμού για την κατάσταση του περιβάλλοντος και την τοπική κοινωνία.

β) στο άλλο άκρο τοποθετείται η <<ενεργητική αντιμετώπιση>> που αποδίδει υψηλές ευθύνες στους εμπλεκόμενους στον οικοτουρισμό. Σχηματικά το φάσμα του οικοτουρισμού απεικονίζεται ως ακολούθως στον πίνακα 4:

Πίνακας 4: ΦΑΣΜΑ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΑΚΡΑΙΟΣ ΠΟΛΟΣ		ΑΚΡΑΙΟΣ ΠΟΛΟΣ
ΧΑΜΗΛΗ ΕΥΘΥΝΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	←	ΥΨΗΛΗ ΕΥΘΥΝΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ
ΚΑΘΕ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	Παθητική στάση Ενεργητική στάση (αποφυγή πρόκλησης (προστασία φθορών) περιβάλλοντος)	ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΦΙΚΤΟΣ

Πηγή: Orams (1995:4)

Παρατηρώντας το παραπάνω σχήμα, βλέπουμε ότι στο αριστερό του άκρο βρίσκεται απλά η πρόθεση για οικοτουριστική ανάπτυξη, που αγνοεί όμως τις επιπτώσεις στο περιβάλλον, ενώ στο δεξί άκρο τοποθετείται η ενεργητική συμβολή του οικοτουρισμού στην προστασία της φύσης, που καταλήγει ωστόσο να θεωρείται

ανέφικτη, γιατί κάθε μορφή τουρισμού, σε διαφορετικές ίσως αναλογίες, αλλοιώνει το φυσικό, το ανθρωπογενές και το κοινωνικό περιβάλλον.

Για όποιον θα ήθελε να ασχοληθεί με τον οικοτουρισμό, πρόθεση και στόχος πρέπει να αποτελέσει η μετακίνηση από το αριστερό άκρο στο δεξί, καθορίζοντας συνειδητά σε ποιο σημείο του continuum θα επιθυμούσε να βρίσκεται.

1.5 Συναφείς έννοιες με τον οικοτουρισμό.

Το εννοιολογικό περιεχόμενο του οικοτουρισμού, είναι συνυφασμένο τόσο με έννοιες, όσο και με δραστηριότητες και διαδικασίες που αφορούν στην ανάπτυξη και στη διατήρησή του.

Οι έννοιες αυτές αφορούν κυρίως στην οικολογία και τα οικοσυστήματα, στον εναλλακτικό τουρισμό και τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, ή στον αειφόρο τουρισμό, στη σχέση "περιβάλλον – τουρισμός", καθώς επίσης και στο "φυσικό τουρισμό" ή τον τουρισμό φύσης, και έχουν ως ακολούθως:

Το οικοσύστημα ή οικολογικό σύστημα, θεωρείται ένα σύστημα εντός του οποίου οι διάφοροι οργανισμοί (φυτά και ζώα) αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και γενικότερα με το περιβάλλον στο οποίο ζουν και αναπτύσσονται.

Κάθε οικοσύστημα, αποτελείται από δύο κύρια τμήματα: το ζωντανό, δηλαδή τη **βιοκοινότητα**, και το μη ζωντανό, το αβιοτικό, δηλαδή το **βιότοπο**. Το αβιοτικό περιβάλλον αποτελείται από στοιχεία όπως το έδαφος, το νερό, την ατμόσφαιρα.

Τη δε βιοκοινότητα, αποτελούν όλοι οι ζωντανοί οργανισμοί (π.χ. οι πάπιες, τα ψάρια, αλλά και τα φύκια ή τα καλάμια), που δέχονται τις επιδράσεις του αβιοτικού περιβάλλοντος. Υπάρχουν πολλοί τύποι οικοσυστημάτων: στη θάλασσα έχουμε τα θαλάσσια οικοσυστήματα και στις ακτές τα ονομαζόμενα παράκτια οικοσυστήματα. Όταν σε μια έκταση έχουμε μόνο γεωργικές καλλιέργειες, τότε αναφερόμαστε σ' ένα αγροτικό οικοσύστημα.

Υπάρχουν και τα οικοσυστήματα των γλυκέων υδάτων, οι ονομαζόμενοι **υγρότοποι**. Ο ρόλος των τελευταίων είναι πολύ σημαντικός, διότι παρέχουν τροφή και προστασία σε ένα μεγάλο αριθμό πουλιών, θηλαστικών και ψαριών. Τέλος το οικοσύστημα των φυτών και ζώων στο οποίο κυριαρχούν τα δενδρώδη δασικά είδη, ονομάζεται **δάσος**.

Αξίζει ακόμη να σημειώσουμε ότι τα οικοσυστήματα γενικότερα έχουν την τάση να εξισορροπούνται αλλά και να

διαταράσσονται ή και να υποβαθμίζονται, ως αποτέλεσμα διαφόρων επεμβάσεων (ως επί το πλείστον ανθρώπινων) στη λειτουργία τους (αύξηση πληθυσμού, υπεράντληση και εξάντληση πόρων, εξαφάνιση ειδών κ.α.).

Με το εννοιολογικό περιεχόμενο του οικοτουρισμού, είναι συνδεδεμένος και ο όρος **βιοποικιλότητα**, που χρησιμοποιείται για να εκφράσει το σύνολο της ποικιλίας των μορφών ζωής σε έναν συγκεκριμένο χώρο. Πρακτικά διακρίνονται τρία επίπεδα βιοποικιλότητας, που αποτελούν όμως αναπόσπαστα μέρη ενός ενιαίου συνόλου και είναι τα εξής: η γενετική ποικιλότητα, η ποικιλότητα ειδών, ποικιλότητα βιοκοινωνιών – οικοσυστημάτων, ενώ ως τέταρτο επίπεδο αναφέρεται η ποικιλότητα τοπίων.

Οι προαναφερόμενες έννοιες, είναι από τις βασικότερες έννοιες της **οικολογίας**, μιας επιστήμης που εξετάζει τις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις των ζωντανών οργανισμών με το περιβάλλον τους.

Μια ουσιαστική διάσταση της οικολογίας είναι η μελέτη της χωρικής κατανομής των φυτών και των ζώων σε ειδικές περιοχές που ονομάζονται **habitats**, καθώς και των αλλαγών ή των επιπτώσεων που συμβαίνουν διαχρονικά.

Η μελέτη και η έρευνα των σχέσεων, των αλληλεπιδράσεων, καθώς και των επιπτώσεων από τις ανθρώπινες παρεμβάσεις είναι σημαντική στα πλαίσια του τουρισμού, εφόσον οι τουριστικές αναπτυξιακές δράσεις, είναι συνυφασμένες με τις ανθρώπινες δραστηριότητες εκείνες, που προξενούν περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις και μπορούν να διαταράξουν την οικολογική ισορροπία διαφόρων περιοχών .

Οι όροι **<<εναλλακτικός>>** (alternative) και **<<αιεφόρος>>** (sustainable) τουρισμός, περιλαμβάνονται συχνά στην έννοια της **<<εναλλακτικής>>** ανάπτυξης, αναφέρονται σε ορισμένα χαρακτηριστικά του τρόπου ανάπτυξης και έχουν λειτουργική σχέση, τόσο με τις έννοιες όσο και με τις δραστηριότητες και διαδικασίες ανάπτυξης του οικοτουρισμού.

Βιώσιμος ή **αιεφόρος** ή **αιεφορικός** ή υπεύθυνος, θεωρείται ο τουρισμός που δεν βλάπτει, δεν υποβαθμίζει, δεν καταστρέφει το περιβάλλον, δεν κατασπαταλά και δεν εξαντλεί τους φυσικούς πόρους του, στο παρόν και στο μέλλον. Ο βιώσιμος τουρισμός αφορά όχι μόνο στο φυσικό, αλλά και στο ανθρώπινο και πολιτισμικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον **<<Ευρωπαϊκό Χάρτη για το Βιώσιμο Τουρισμό σε Προστατευόμενες Περιοχές>>**, βιώσιμος τουρισμός ορίζεται: **<<Κάθε τουριστική δραστηριότητα ανάπτυξης ή διαχείρισης που εξασφαλίζει, μακροπρόθεσμα, την**

προστασία και τη διατήρηση των φυσικών, πολιτιστικών και κοινωνικών πόρων και συμβάλλει, με θετικό και δίκαιο τρόπο, στην οικονομική ανάπτυξη και ευμάρεια των ατόμων που ζουν, εργάζονται ή επισκέπτονται τις προστατευόμενες περιοχές>>

Ο Βιώσιμος τουρισμός, είναι ο τουρισμός που συνεπάγεται ευθύνες και ευαισθητοποιεί σε οικολογικό επίπεδο, λαμβάνει ειδική μέριμνα για τις επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά και στις παραδόσεις και ως ειδικό στόχο έχει τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής, ικανοποιώντας αφ' ενός τις τωρινές ανάγκες και αφ' ετέρου λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τις μελλοντικές ανάγκες των επερχόμενων γενεών, διατηρώντας και αναβαθμίζοντας το δικαίωμα της προσδοκίας τους για ένα καλύτερο περιβάλλον .

Από τη δεκαετία όμως του 1970 και μετά, με αφορμή τις αρνητικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού στο ευρύτερο φυσικό, κοινωνικό – οικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον, εμφανίστηκαν και άρχισαν να εφαρμόζονται νέες μορφές: ο **εναλλακτικός τουρισμός, ή οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ή μορφές ήπιου τουρισμού**, έννοιες που συνδέονται με την αειφορία, για τις οποίες έγινε αναφορά σε προηγούμενη ενότητα.

Η έννοια του οικοτουρισμού, συνδέεται επίσης και με τους όρους **φυσικός τουρισμός ή (τουρισμός φύσεως)** και **περιβαλλοντικός τουρισμός**, έννοιες που σχετίζονται κυρίως με τις δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής που χρησιμοποιούν πόρους με ειδικά φυσικά χαρακτηριστικά όπως π.χ. χιόνι (σκι), θάλασσα – αέρα (ιστιοπλοΐα, surfing) κ.ά με διαφορετική αναλογία επίδρασης στο περιβάλλον.

Μια άλλη μορφή τουρισμού, που βασίζεται στην προσφορά ευκαιριών παρατήρησης και απόκτησης εμπειριών στους τουρίστες, σε περιοχές που διαθέτουν άγρια πανίδα, αποκαλείται **τουρισμός άγριας ζωής (wildlife tourism)** και συναρτάται με ορισμένες δραστηριότητες άλλων μορφών τουρισμού (π.χ. οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, τουρισμός φύσης) και συγκεκριμένες δραστηριότητες που έχουν σχέση με την άγρια ζωή και την απόκτηση εμπειριών και σχέσεων με ζώα.

Συμπληρώνοντας το θέμα των συγγενών εννοιών και της ορολογίας, αναφέρουμε επιγραμματικά ορισμένους ακόμα σχετικούς όρους με τον οικοτουρισμό, καθώς και τη συσχετισή τους:

- **Φυσιολατρικός τουρισμός:** πρόκειται για ευρύτερο και ηπιότερο όρο από τον οικοτουρισμό, που δεν συνδέεται όμως με την προστασία του περιβάλλοντος.

- **Ήπιος τουρισμός:** ο όρος αναφέρεται κυρίως στην προσπάθεια ελαχιστοποίησης των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού στο περιβάλλον.
- **Wilderness tourism (Τουρισμός στην άγρια φύση):** αναφέρεται στον τουρισμό σε απομονωμένες και άθικτες από την ανθρώπινη δραστηριότητα περιοχές.
- **Adventure travel (Τουρισμός περιπέτειας):** σχετίζεται με την εμπειρία του τουρίστα/επισκέπτη που συνίσταται στην περιπέτεια και τα σπορ, συνήθως στη φύση.
- **Πολιτιστικός Τουρισμός:** το αντικείμενο ενδιαφέροντος του ταξιδιού, είναι η πολιτιστική κληρονομιά.
- **Green tourism (Πράσινος τουρισμός):** η αναφορά είναι κάπως ασαφής, και θεωρείται ότι σχετίζεται με την περιβαλλοντικά υπεύθυνη στάση των τουριστών και της τουριστικής βιομηχανίας γενικότερα.
- **Sustainable tourism (Αειφόρος τουρισμός):** πρόκειται για τον όρο για τον οποίο έγινε αναφορά παραπάνω.
- **Εναλλακτικός τουρισμός ή εναλλακτικές μορφές τουρισμού:** συμπληρώνοντας αυτά που προαναφέρθηκαν σχετικά με τον όρο <<εναλλακτικός>>, ο όρος εκτός του ότι αντιδιαστέλλεται προς το μαζικό τουρισμό, υπονοεί και την ανεξάρτητη μετακίνηση ή τη μετακίνηση με μικρά γκρουπ, τα ειδικά ενδιαφέροντα της συμμετοχής κ.ά.
- **Ειδικές μορφές τουρισμού:** ο όρος περιγράφει τις κατηγορίες του τουρισμού με ειδικά ενδιαφέροντα (π.χ. συνεδριακός, πολιτιστικός, οικολογικός, θρησκευτικός τουρισμός κ.λ.π.).
- **Αγροτουρισμός:** Σύμφωνα με τον ορισμό του Ελληνικού Κέντρου Αγροτουρισμού <<η παράλληλη ανάπτυξη δραστηριοτήτων για την οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση των αγροτικών χώρων και της υπαίθρου, με τη στήριξη της τοπικής αγροτικής παραγωγής, της εμπορίας, της ήπιας και μικρής κλίμακας προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών και της ανάδειξης του πολιτιστικού και φυσικού πλούτου κάθε περιοχής>>, συνιστά αγροτουρισμό.

Πίνακας 5: Δασικά χωριά στον Ελλαδικό χώρο
Αποψη Δασικού Χωριού Περιπατητικό μονοπάτι σε Δασικό
Χωριό του Ν. Αρκαδίας

Πηγή: www.mpa.gr

Ο όρος Δασικό Χωριό, έχει χρησιμοποιηθεί και παλιότερα, αλλά με την έννοια ενός συνόλου απλών κτιριακών εγκαταστάσεων σε απόμακρα παραγωγικά δασικά συγκροτήματα, που προορίζονταν να εξυπηρετήσουν τους εργαζόμενους στο δάσος (υλοτόμους, δασικούς υπαλλήλους, φύλακες κ.λ.π.).

Ο όρος <<δασικό χωριό>>, χρησιμοποιήθηκε και για τις μόνιμες κτιριακές εγκαταστάσεις στο Πανεπιστημιακό Δάσος Περτουλίου, που σχεδιάστηκαν από τον αρχιτέκτονα Δ. Πικιώνη και λειτουργούν ακόμα και σήμερα για τη διαμονή των φοιτητών της Δασολογικής Σχολής που ασκούνται κατά τη θερινή περίοδο.

Ένα Δασικό Χωριό με καλές κτιριακές εγκαταστάσεις που προορίζεται για τον δασοτουρισμό ή τον οικοτουρισμό, κατασκευάστηκε στον Ερύμανθο της Ροδόπης από το Δασαρχείο Ξάνθης, κατά την περίοδο 1985-1995.

Από τα προαναφερθέντα στοιχεία, προκύπτει ότι η ιδέα των Δασικών Χωριών εμπίπτει στην έννοια του φυσιολατρικού τουρισμού, καθόσον ως στόχο έχει να προάγει την αναψυχή στη φύση και σε κάποιο βαθμό, την ενημέρωση του κοινού για την αξία και τη σημασία των δασών.

Αυτό που θα πρέπει να επισημάνουμε είναι, ότι ως πρωτοβουλία περιορίζεται στην παροχή μιας υποδομής καταλυμάτων, πληροφόρησης και αναψυχής, χωρίς να

περιλαμβάνει συστήματα διαχείρισης τουριστικής κίνησης, ή κάποιες απόψεις και δράσεις για την ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και των ζητημάτων που αφορούν την προστασία του, την έννοια της φέρουσας ικανότητας κ.λ.π.

Η πρωτοβουλία της δημιουργίας Δασικών Χωριών, είναι σχετικά πρόσφατη, και για το λόγο αυτό υπάρχουν δυσκολίες στην αξιολόγησή της. Ωστόσο πριν την έναρξη λειτουργίας των προαναφερόμενων υποδομών, θα πρέπει να υπάρχει ανάλογο επιχειρησιακό σχέδιο και πιθανότατα σχετική επιχορήγηση, ώστε οι επιχειρήσεις αυτές να μπορέσουν να καταστούν οικονομικά ανεξάρτητες (προβλήματα βιωσιμότητας και λειτουργίας, έχουν διαπιστωθεί σε Κέντρα Πληροφόρησης σε Οικοτουριστικές περιοχές του ΥΠΕΧΩΔΕ, εκ των οποίων πολλά παραμένουν ανενεργά ή υπολειτουργούν).

Απαραίτητο είναι επίσης να υπάρχει, ένα σύνολο αρχών που θα περιγράφει με σαφήνεια τους όρους λειτουργίας των υποδομών, ώστε να διασφαλίζεται το πνεύμα και οι αρχές που διέπουν τον οικοτουρισμό.

Το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου και Βορείων Σποράδων (ΕΘΠΑΒΣ), ιδρύθηκε με το από 16-5-1992 Προεδρικό Διάταγμα <<Περί Χαρακτηρισμού Χερσαίων και Θαλάσσιων Περιοχών των Βορείων Σποράδων ως Θαλασσιού Πάρκου>> (ΦΕΚ 519/Δ).

Σκοπός του ΠΔ είναι η προστασία, η διατήρηση και διαχείριση της φύσης και του τοπίου ως φυσικής κληρονομιάς και πολύτιμου εθνικού φυσικού πόρου σε εκτεταμένες χερσαίες και θαλάσσιες περιοχές των Β. Σποράδων, που διακρίνονται για τη μεγάλη βιολογική, οικολογική, αισθητική, επιστημονική, γεωμορφολογική και παιδαγωγική τους αξία, με το χαρακτηρισμό τους ως Θαλάσσιου Πάρκου, με τα κριτήρια της παρ. 3 του άρθ. 19 του Ν. 1650/86.

Ειδικότερα επιδιώκεται η αποτελεσματική προστασία του μοναδικού για την πολύπλευρη αξία οικοσυστήματος των Β. Σποράδων όπου, εκτός από την ύπαρξη σπάνιων ειδών χλωρίδας και πανίδας (όπως το γεράκι μαυροπετρίτης, ο αιγαιόκλαρος κ.ά) και διαφόρων φυσικών διαπλάσεων και σχηματισμών, ζει και αναπαράγεται ο μεγαλύτερος γνωστός στη Μεσόγειο πληθυσμός Μεσογειακής Φώκιας (*Monachus monachus*), ένα είδος που έχει χαρακτηριστεί διεθνώς ως το περισσότερο απειλούμενο με εξαφάνιση θαλάσσιο θηλαστικό.

Σύμφωνα με το ισχύον σχετικό ΠΔ. το ΕΘΠΑΒΣ περιλαμβάνει δύο κύριες ζώνες προστασίας που είναι:

ΖΩΝΗ Α' που περιλαμβάνει τα νησιά Πιπέρι, Ψαθούρα Γιούρα, Κυρά Παναγιά, Σκαντζούρα, τις βραχονησίδες Γράμμιζα, Πιλέρισα, Κόρακας, Πράσσο, Σκαντήλι, Στρογγυλό, τις κατά περίπτωση οριζόμενες θαλάσσιες περιοχές γύρω από τα νησιά

και τις βραχονησίδες, και κατά περίπτωση οριζόμενες χερσαίες περιοχές της Ζώνης αυτής.

ΖΩΝΗ Β' που περιλαμβάνει χερσαίες και θαλάσσιες περιοχές της νήσου Αλοννήσου, τα νησιά Περιστερά και Δύο Αδελφία καθώς και θαλάσσιες περιοχές γύρω από αυτά και τέλος τις βραχονησίδες που βρίσκονται στις θαλάσσιες αυτές περιοχές όπως απεικονίζεται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 6: Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου

Πηγή: Mom(www.mom.gr)

Βάσει του άρθρου 6, παρ. 1 και 2 του σχετικού ΠΔ., η Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ είναι η αρμόδια υπηρεσία για το συντονισμό και την εκτέλεση ενεργειών, που προβλέπονται απαιτούνται για την υλοποίηση του Γενικού Διαχειριστικού Σχεδίου και των όρων περιορισμών και απαγορεύσεων, σύμφωνα με τα ανωτέρω. Ωστόσο όπως συμβαίνει στις περισσότερες περιοχές που έχουν αναγνωρισθεί ως προστατευόμενες, η ουσιαστική διαχείριση του βιοτόπου βρίσκεται στα χέρια των ΜΚΟ.

Ο κρατικός τομέας, δεν έχει παίξει μέχρι πρόσφατα τουλάχιστον ουσιαστικό ρόλο στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, ρόλο που σε πολλές περιπτώσεις, όπως και στο Θαλάσσιο Πάρκο της Αλοννήσου, αναπληρώνουν οι ΜΚΟ. Στο Θαλάσσιο Πάρκο της Αλοννήσου, η οργάνωση που κατά κύριο λόγο ανέλαβε το βάρος της διαχείρισης και φύλαξης, είναι η **ΜΟΜ (Ελληνική Εταιρεία για τη Μελέτη και την Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας)**. Η ΜΟΜ είναι μια μη

κερδοσκοπική, μη κυβερνητική Περιβαλλοντική Οργάνωση, που ιδρύθηκε το 1988 από μια ομάδα βιολόγων ερευνητών του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Στόχοι της ΜΟm είναι η μελέτη για τη βιολογία, οικολογία και η συμπεριφορά της *Monachus monachus* και η προστασία, τόσο του είδους όσο και των βιοτόπων του, με κάθε νόμιμο μέσο.

Το Θαλάσσιο Πάρκο της Αλοννήσου δεν αποτελεί μια <<κλειστή>> προστατευόμενη περιοχή, αλλά πρόκειται για μια εκτεταμένη θαλάσσια περιοχή 2.200 τετραγωνικών χιλιομέτρων, όπου ο επισκέπτης μπορεί να περιηγηθεί, ακολουθώντας πάντα τους κανονισμούς που έχουν θεσπιστεί για την προστασία του μοναδικού αυτού οικοσυστήματος. Η περιοχή εποπτεύεται από ταχύπλοα σκάφη του Λιμενικού Σώματος και το ειδικό σκάφος της ΜΟm, η οποία σε συνεργασία με το ΥΠΕΧΩΔΕ και τις Λιμενικές Αρχές εκπονεί πρόγραμμα φύλαξης και ενημέρωσης στο ΕΘΠΑΒΣ.

Όπως συμβαίνει στις περισσότερες περιπτώσεις όπου ο οικοτουρισμός προωθήθηκε σε προστατευόμενες περιοχές (π.χ. Πρέσπα), δεν αποτέλεσε από την αρχή αυτόνομο στόχο και αντικείμενο συστηματικής μελέτης και σχεδιασμού.

Ακόμα όμως κι αν συμπεριλαμβανόταν στους στόχους της δράσης, δεν υπήρχε συνείδηση της έκτασης που θα μπορούσε αυτός να λάβει, καθώς και της ανάγκης διαχείρισής του. Οι ΜΚΟ, με περιορισμένα μέσα και ανθρώπινο δυναμικό, έθεταν ως προτεραιότητα της δράσης τους, κατά κύριο λόγο το έργο της προστασίας.

Παρόλα αυτά όμως, οι δράσεις ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών για την προστασία των απειλούμενων ειδών και του βιοτόπου τους, έφεραν στο προσκήνιο την αναγκαιότητα δημιουργίας κάποιας υποδομής, όπως Κέντρα Πληροφόρησης, που αποτέλεσαν πόλους έλξης για τους επισκέπτες.

Στην Αλόννησο λειτουργεί Κ.Π. στο Πατητήρι και προβλέπεται η λειτουργία Κ.Π. και βιβλιοθήκης στο Γέρακα, παρεμβάσεις που αφορούν στην ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, στη φύλαξη και διαχείριση των βιοτόπων, απ' όπου και αρχίζει η δραστηριοποίηση των ΜΚΟ στον οικοτουρισμό. Η τουριστική κίνηση στην Αλόννησο αυξήθηκε από την εποχή της ίδρυσης του Θαλάσσιου Πάρκου και οι Β. Σποράδες έχουν αποκτήσει μια ταυτότητα στη συνείδηση του τουριστικού κοινού που συνδέεται με την παρουσία της φώκιας.

Το γεγονός ότι η περιοχή έχει μια ζώνη αυστηρής προστασίας, θεωρείται βέβαιο ότι εξασφαλίζει την προστασία του είδους από τις επιπτώσεις της τουριστικής κίνησης, ενώ όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια του παρόντος πονήματος, η

ζωνοποίηση είναι ένα αποτελεσματικό μέσο που μπορεί να συμβάλλει στην ορθή διαχείριση του οικοτουρισμού.

Τα παραπάνω ζητήματα και ανάλογοι προβληματισμοί, τέθηκαν στην ημερίδα που διοργανώθηκε από την WWF Ελλάς την 20/10/2004 με θέμα <<Προστατευόμενες Περιοχές: Γίνε συμμετέχων στη λύση>> Η ημερίδα εστίασε σε τρία βασικά ζητήματα: θεσμικό πλαίσιο, χρηματοδότηση και ενσωμάτωση.

Στην πρώτη ενότητα, οι ομιλητές σκιαγράφησαν με τα μελανότερα χρώματα την κατάσταση που επικρατεί αυτή τη στιγμή στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, αφού οι περισσότεροι φορείς διαχείρισης, είτε δεν λειτουργούν είτε υπολειτουργούν λόγω έλλειψης στελεχών και χρημάτων.

Στη δεύτερη ενότητα της ημερίδας τονίστηκε μεταξύ άλλων και η επιτακτική ανάγκη για επανενεργοποίηση όλων των σχετικών θεσμών, μεταξύ των οποίων οι φορείς διαχείρισης και η Επιτροπή Φύση, η οποία έχει συντονιστικό ρόλο, και η σύσταση ειδικού ταμείου για τις προστατευόμενες περιοχές από εθνικούς πόρους, τονίζοντας ότι αυτό που πάνω από όλα χρειάζεται, είναι η έμπρακτη έκφραση πολιτικής βούλησης.

Όπως προέκυψε από τις εισηγήσεις και από τις παρεμβάσεις, βασικός θεματοφύλακας του συστήματος προστατευόμενων περιοχών, οφείλει να είναι η πολιτεία, η οποία πρέπει να ενσωματώσει το περιβάλλον στη χάραξη της αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ : ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ – ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.

Επειδή οι Προστατευόμενες Περιοχές (ΠΠ) και γενικότερα το φυσικό περιβάλλον, αποτελούν ένα πολύ σημαντικό "κεφάλαιο" για τη χώρα μας, και συνδέονται άμεσα με τον οικότουρισμό, θεωρήσαμε χρήσιμο να παραθέσουμε στην ενότητα αυτή αναλυτικά στοιχεία, που σκοπό έχουν να βοηθήσουν στην περαιτέρω κατανόηση του ρόλου και τη σημασία των ΠΠ όχι μόνο για τη χώρα μας αλλά και παγκοσμίως.

Ο ορισμός που δίνεται από τη Διεθνή Ένωση για την προστασία της φύσης (IUCN) σχετικά με τις ΠΠ, είναι ο εξής:

Μια χερσαία ή και θαλάσσια έκταση αφιερωμένη στην προστασία και διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας και των φυσικών και συναφών πολιτιστικών πόρων, η οποία υπόκειται σε διαχείριση με νομικά ή άλλους αποτελεσματικούς τρόπους (Ceballos-Lascurain, 1996).

Όταν αναφερόμαστε στις προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα, εννοούμε κυρίως τις περιοχές που έχουν ενταχθεί στο ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο **Natura 2000**, και που προστατεύονται βάσει κοινοτικών Οδηγιών για τους Οικότοπους και τα Πουλιά. Σημαντικό είναι να γνωρίζουμε ότι η αναφορά γίνεται σε ευρωπαϊκό και όχι μόνο εθνικό δίκτυο περιοχών – έτσι, μπορεί να έχουμε περιοχές που ενώ σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο μας φαίνονται κοινά, προστατεύονται, γιατί στην υπόλοιπη Ευρώπη είναι σπάνια ή έχουν ήδη εξαφανιστεί.

Πάντως η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος δεν περιορίζεται μόνο στις περιοχές αυτές. Η βασική διαφορά μεταξύ αυτών και άλλων εκτάσεων είναι ότι στις προστατευόμενες περιοχές, ο κυρίαρχος στόχος είναι η διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών αξιών της περιοχής, γεγονός που δεν συνεπάγεται αναγκαστικά και τον αποκλεισμό ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Αντιθέτως πρέπει να επισημανθεί ότι ο ουσιαστικός στόχος της διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής, επιτυγχάνεται μέσα από τη σωστή ρύθμιση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων.

Για τη χώρα μας, όπου ιστορικά ο άνθρωπος συνυπήρξε για χιλιάδες χρόνια με το φυσικό περιβάλλον και το συνδιαμόρφωσε μέσα από δραστηριότητες όπως η γεωργία, ή η αλιεία, δεν θα μπορούσαν τα πράγματα να είναι διαφορετικά.

Θα πρέπει να τονισθεί ότι, ενώ στις προστατευόμενες περιοχές είναι θεμιτή η ανθρώπινη παρουσία, και είναι εφικτή η οικονομική ανάπτυξη και η κοινωνική ευημερία, αυτό που

παραμένει ως βασική προτεραιότητα είναι, η διατήρηση των υφιστάμενων φυσικών και πολιτιστικών αξιών.

Οι προστατευόμενες περιοχές, που είναι γνωστές και ως **δίκτυο των περιοχών Natura**, αποτελούν μια πρόκληση για το μέλλον, καθώς σ' αυτές τις περιοχές, πέραν των γενικών ρυθμιστικών κανόνων που εφαρμόζονται στα θέματα διαχείρισης απορριμμάτων, αποβλήτων, νερού, και άλλων φυσικών πόρων, έχουμε ρυθμιστικούς κανόνες εντοπισμένους με γεωγραφικά διοικητικά όρια στη βάση της προστασίας της βιοποικιλότητας, της γενικότερης προστασίας του περιβάλλοντος και στη βάση μιας βασιστεί στην ποιότητα του περιβάλλοντος και όχι στην εντατική και βραχυχρόνια παραγωγική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων.

Πρόκειται ασφαλώς για μια πρόκληση για το 20% της ελληνικής επικράτειας και το 15% της επικράτειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μέχρι τώρα είχαμε ένα καθεστώς προστασίας σε πολλές περιοχές, σε ορισμένες ζώνες τους, στα δάση, στους εθνικούς δρυμούς, στις περιοχές της συνθήκης Ραμσάρ, αλλά τώρα η ιδιαιτερότητα είναι ότι αυτές οι ζώνες διευρύνονται καθώς υπάρχουν ζώνες προσαρμογής στο καθεστώς της περιβαλλοντικής προστασίας του πυρήνα, που είναι ισχυρά προστατευόμενη περιοχή. Μέσα σ' αυτές τις περιοχές πλέον συμπεριλαμβάνονται κι αυτές όπου υπάρχουν περισσότερες παραγωγικές δραστηριότητες και οικισμοί από ότι πριν, και υπάρχει ένα λειτουργικό ανθρωπογενές περιβάλλον.

Ειδικότερα για την Ελλάδα, μια από τις πιο πλούσιες χώρες από άποψη βιοποικιλότητας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ανάγκη για προστασία και ανάδειξη της χλωρίδας και πανίδας, όπως επίσης των φυσικών οικότοπων, μας ωθεί περισσότερο στη μελέτη για την κατανόηση και την αξία των προστατευόμενων φυσικών περιοχών και στον προβληματισμό για λήψη μέτρων για την αποτελεσματική διαχείρισή τους.

Αναφορικά με το θέμα, χαρακτηριστική είναι η ακόλουθη ρήση:

<< Ο πολιτισμός μιας χώρας μπορεί να κριθεί και από τον τρόπο που διαχειρίζεται και προστατεύει τα εθνικά της πάρκα >>
Φρ. Ρούζβελτ.

2.1 Η δημιουργία δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 – Ιστορική αναδρομή

Η Ευρωπαϊκή Οδηγία για τη διατήρηση των φυσικών οικότοπων, καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας –

92/43 ΕΟΚ ή Οδηγία Οικότοπων, σχεδιάστηκε για να αντιμετωπίσει τις ιδιαίτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οικοτόποι και τα είδη της Ευρώπης.

Το μέτρο που επιλέχθηκε από τα κράτη – μέλη ήταν η δημιουργία ενός **συνεκτικού οικολογικού δικτύου Ειδικών Ζωνών Διατήρησης** (Special Areas Conservation – SACs) (άρθρα 3 και 4) **με την ονομασία Natura 2000**. Το δίκτυο αυτό περιλαμβάνει επίσης και τις **Ζώνες Ειδικής Προστασίας** (Special Protection Areas – SPAs) που ορίστηκαν με βάση την Κοινοτική Οδηγία για τη διατήρηση των άγριων πουλιών – 79/409/ΕΟΚ ή Οδηγία για τα Πουλιά.

Οι ειδικές Ζώνες Διατήρησης χαρακτηρίζονται μετά από μια διαδικασία τριών σταδίων. Στο πρώτο στάδιο της εφαρμογής, τα κράτη – μέλη, είχαν την υποχρέωση να απογράψουν τους τύπους οικοτόπων (ενδιαιτημάτων) και τα είδη χλωρίδας και πανίδας και να αποστείλουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ένα κατάλογο προτεινόμενων περιοχών.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης αυτής φάσης (1994 – 1996) καταγράφηκαν οι περιοχές και σε κάθε περιοχή υποδείχθηκαν οι συγκεκριμένοι τύπου οικοτόπων με την έκταση που καταλαμβάνουν, καθώς και τα συγκεκριμένα είδη φυτών και ζώων των παραρτημάτων με τα πληθυσιακά δεδομένα τους.

Η δεύτερη φάση, η οποία δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί, έχει ως αντικείμενο τη δημιουργία ενός Καταλόγου Τόπων Κοινοτικής Σημασίας (List of Sites of Community Importance – SCI). Στη συνέχεια και με τη συνεργασία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και με μια διαδικασία επιστημονικής αξιολόγησης, θα οριστεί ο τελικός κατάλογος περιοχών του δικτύου.

Στην Ελλάδα συνολικά αναγνωρίστηκαν 110 τύποι οικοτόπων, 39 είδη φυτών και 76 είδη ζώων. Με βάση την κατανομή αυτή, καταγράφηκαν 296 περιοχές που περιέχουν τύπους οικοτόπων και ήδη της Οδηγίας, μετά από αξιολόγηση σύμφωνα με τα κριτήρια που καθορίστηκαν από την Οδηγία.

Ο κατάλογος αυτών των περιοχών, γνωστός και ως <<**Επιστημονικός Κατάλογος**>> αποτέλεσε μια επιστημονική βάση αναφοράς για τον Εθνικό Κατάλογο για τις εθνικές αρχές, αλλά και για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι 296 περιοχές, κάλυπταν έκταση που εκτιμάται ότι ανέρχεται σε περίπου 30.000.000 στρέμματα. Στην έκταση αυτή των 30.000.000 στρεμμάτων περιέχονται και μεγάλες θαλάσσιες εκτάσεις (περίπου 6.000.000 στρέμματα), καθώς και εσωτερικά ύδατα (περίπου 1.500.000 στρέμματα).

Στην παρούσα φάση, πρέπει να σημειωθεί ότι, έχει οριστικοποιηθεί ο <<**Εθνικός Κατάλογος**>> που περιλαμβάνει συνολικά 150 περιοχές SPA (Περιοχές Ειδικής Προστασίας της Ορνιθοπανίδας), και 239 περιοχές pSCI (Τόποι Κοινοτικής

Σημασίας) (ορισμένες από αυτές εν όλω ή εν μέρει είναι και περιοχές SPA)

Οι περιοχές **SPA που έχουν κοινοποιηθεί στην Ε.Ε. από την Ελλάδα εντάσσονται αυτόματα βάσει της Οδηγίας των Οικότοπων στο δίκτυο Natura 2000**. Η Οδηγία των Οικότοπων θέτει αυστηρές διαδικασίες προκειμένου να ελέγχονται οι πιθανές επιπτώσεις της οικονομικής ανάπτυξης στις περιοχές Natura 2000, και απαιτεί από τα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν την αποκατάσταση ή και τη διατήρησή τους σε <<ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης>>

Η οδηγία υποχρεώνει επίσης τα κράτη μέλη να βελτιώνουν την <<οικολογική συνοχή>> του δικτύου Natura 2000, εξασφαλίζοντας ότι η χωροταξική πολιτική χρήσεων γης, προστατεύει κάποια κύρια χαρακτηριστικά εντός και εκτός των προστατευόμενων περιοχών, ειδικά στους τόπους όπου λειτουργούν ως διάδρομοι ή ενδιάμεσοι σταθμοί μεταξύ των περιοχών.

Συχνά τίθεται το ερώτημα τι επιτρέπεται και τι απαγορεύεται σε μια περιοχή του δικτύου. Η απάντηση δεν είναι τόσο εύκολη, καθώς δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος κατάλογος δράσεων που να επιτρέπονται ή να απαγορεύονται στις συγκεκριμένες περιοχές. Πρέπει να προηγηθεί εκτίμηση της οικολογικής κατάστασης και των αξιών του εκάστοτε φυσικού χώρου, ώστε να μπορεί να υπολογιστεί η αναμενόμενη επίπτωση του κάθε έργου.

Στις περιοχές Natura επιτρέπονται έργα και δραστηριότητες που δεν θίγουν τα ιδιαίτερα οικολογικά στοιχεία (οικότοπους και είδη) για τα οποία η περιοχή κρίθηκε προστατευτέα. Κάτι τέτοιο βέβαια σημαίνει στην πράξη πως σε πολλές περιπτώσεις ένα έργο που πιθανώς να μην επιτραπεί σε μια περιοχή του δικτύου Natura 2000 να μπορεί να επιτραπεί σε μια άλλη περιοχή, καθώς εκεί δεν θα υποβαθμίζει τα προστατευόμενα είδη ή τους οικοτόπους.

Το δίκτυο NATURA 2000 αποτελεί μεγάλη ευκαιρία προώθησης νέων προτύπων ανάπτυξης, που βασίζονται στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του γηγενούς πληθυσμού, σε συνδυασμό με τη διατήρηση ή αποκατάσταση των ειδικών οικολογικών αξιών των περιοχών αυτών.

Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα τόσο από την Ελλάδα, όσο και από το εξωτερικό, σύμφωνα με τα οποία περιοχές του δικτύου έχουν αναπτυχθεί προς όφελος της τοπικής οικονομίας, επιτυγχάνοντας ταυτόχρονα τη διατήρηση των ιδιαίτερων οικολογικών αξιών τους.

2.1.1 Η σημερινή κατάσταση και μελλοντικές προοπτικές της προστασίας της φύσης - Οι Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα και στο διεθνή χώρο

Η ίδρυση του Εθνικού Πάρκου Yellowstone στις Η.Π.Α. το 1872, ως << δημόσιο πάρκο ή περιοχή αναψυχής προς όφελος και απόλαυση των ανθρώπων>> ήταν η πρώτη προσπάθεια για τη θεσμοθέτηση προστατευόμενων περιοχών σε παγκόσμιο επίπεδο. Το παράδειγμα των ΗΠΑ, ακολούθησαν αρκετές χώρες, όπως ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Νότια Αφρική, η Νέα Ζηλανδία.

Τα κοινά χαρακτηριστικά αυτών των περιοχών είναι ότι:

1. προέκυψαν ως αποτέλεσμα κυβερνητικής πρωτοβουλίας,
2. οι περιοχές αυτές συνήθως περιλάμβαναν μεγάλες εκτάσεις γης,
3. ήταν αρχικά προσβάσιμες από τον άνθρωπο, αλλά παρέμεναν ακατοίκητες και άθικτες από ανθρώπινες δραστηριότητες, ενώ ως τελευταίο χαρακτηριστικό εκλαμβάνεται αυτό:
4. της ανθρώπινης παρουσίας και συνύπαρξης φυσικών στοιχείων με τον άνθρωπο, το οποίο αλλάζει ανάλογα με το χρόνο και τον τρόπο (π.χ. στην Ευρώπη, όπου οι <<φυσικές>> εκτάσεις ήταν ανέκαθεν μικρότερης έκτασης και περιελάμβαναν, τουλάχιστον σε ένα μέρος τους, κατοικημένες περιοχές και ανθρώπινες δραστηριότητες).

Με το χαρακτηρισμό όλο και περισσότερων περιοχών ως προστατευόμενων προέκυψε, τουλάχιστον σε ορισμένες χώρες, η ανάγκη διαμόρφωσης μηχανισμών συντονισμού και διαχείρισης. Έτσι το 1911 στον Καναδά, εμφανίζεται ο πρώτος, σε παγκόσμιο επίπεδο, φορέας συντονισμού. Πέντε χρόνια αργότερα, στις ΗΠΑ συστήνεται η Εθνική Υπηρεσία Πάρκων, η οποία και συνεχίζει να παίζει βασικό ρόλο στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών

Από τότε έως σήμερα, έχουν κηρυχθεί σε όλον τον κόσμο χιλιάδες προστατευόμενες περιοχές, οι οποίες ανάλογα με τη εξειδίκευση των στόχων τους και τα επέρους χαρακτηριστικά τους, υπάγονται σε διάφορες κατηγορίες προστασίας (περιοχές αυστηρής/απόλυτης προστασίας, εθνικά πάρκα, φυσικά πάρκα, μνημεία ης φύσης, φυσικά καταφύγια κ.λ.π.).

Το 2002, περίπου 44.000 περιοχές χαρακτηρίστηκαν προστατευόμενες σύμφωνα με τα κριτήρια της Διεθνούς Ένωσης για την Προστασία της Φύσης (IUCN), καλύπτοντας έτσι περίπου το 10% της συνολικής έκτασης του πλανήτη.

Η αρχική προσέγγιση του θεσμού των Προστατευόμενων Περιοχών (ΠΠ), θεωρούσε τις περιοχές αυτές ως χώρους “απόλυτης προστασίας” αποκλείοντας έτσι κάθε ανθρώπινη παρέμβαση. Στην πορεία όμως έγινε φανερό ότι η απομόνωση των ΠΠ, όχι μόνο δεν εξασφαλίζει τη διατήρηση του προστατευτέου αντικειμένου, αλλά μπορεί να έχει και τα αντίθετα αποτελέσματα. Η διαπίστωση αυτή οδήγησε σταδιακά στην εγκατάλειψη της ιδέας της απόλυτης προστασίας και στην ανάγκη ενσωμάτωσης της προστατευόμενης περιοχής στον ευρύτερο , οικονομικό και κοινωνικό περίγυρο, με τρόπο βιώσιμο, που να εξασφαλίζει την προστασία της φύσης και τη συνέχιση στις περιοχές αυτές των συμβατών με την προστασία ανθρωπίνων δραστηριοτήτων.

Στην Ελλάδα, η πρώτη προστατευόμενη περιοχή, ήταν ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου που ιδρύθηκε το 1938, βάσει του νόμου 856/37. Αργότερα, συμπλήρωση του νόμου “Περί αρχαιοτήτων”, με το νόμο 1469/50, έδωσε τη δυνατότητα της κήρυξης ορισμένων περιοχών ως “Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους”.

Καθοριστικός σταθμός στην εξέλιξη της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος στη χώρα μας ήταν ο νόμος 1650/86, ο οποίος περιέχει ιδιαίτερο κεφάλαιο για την “Προστασία της Φύσης και του Τοπίου”, όπου και γίνεται αναφορά στη θεσμοθέτηση προστατευόμενων περιοχών.

Οι σημαντικότερες ρυθμίσεις του νόμου, είναι η κατηγοριοποίηση των περιοχών σε 5 κατηγορίες (περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης, εθνικά πάρκα, προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί, προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του τοπίου, περιοχές οικοανάπτυξης), καθώς και ο καθορισμός ειδικής διαδικασίας κήρυξης και διαχείρισης των ΠΠ. Ο Ν. 2742/99 <<Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις>> αποσαφινίζει την κατάσταση όσον αφορά στη λειτουργία και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών και ουσιαστικά συμπληρώνει τον 1650/86.

Ο Ν. 2742/90 αφορά στη διαχείριση και διοίκηση <<περιοχών, στοιχείων και συνόλων της φύσης και του τοπίου>>, βάσει κατηγοριών που αναφέρονται στον 1650/86. Αφορά επίσης και στις <<Ειδικές Ζώνες Διατήρησης>>, δηλαδή στις περιοχές του εθνικού καταλόγου περιοχών Natura 2000 που συστήνεται βάσει της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Στο άρθρο 15 <<Φορείς διαχείρισης>> ο 2742/99 ανοίγει το δρόμο για την ίδρυση Φορέων Διαχείρισης (ΦΔ) προστατευόμενων περιοχών ως νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου.

Στις αρμοδιότητες των ΦΔ συμπεριλαμβάνονται:

- η κατάρτιση και εφαρμογή κανονισμών λειτουργίας και διοίκησης της προστατευόμενης περιοχής
- παρακολούθηση και αξιολόγηση του θεσμικού πλαισίου προστασίας της περιοχής,
- συλλογή και επεξεργασία επιστημονικών δεδομένων,
- παροχή γνωμοδοτήσεων για την αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων στην περιοχή
- κατάρτιση μελετών και εκτέλεση έργων που προβλέπονται από το σχέδιο διαχείρισης, ανάληψη και εκπόνηση εθνικών ή και ευρωπαϊκών προγραμμάτων και δράσεων
- ενημέρωση και εκπαίδευση σε θέματα σχετικά με το αντικείμενο προστασίας,
- προώθηση οικοτουριστικών δράσεων, χορήγηση αδειών επιστημονικής έρευνας.

Το 2002, με το Νόμο 3044, ιδρύθηκαν οι εξής Φορείς Διαχείρισης:

- 1) Φ.Δ. Δέλτα Έβρου,
- 2) Φ.Δ. Δάσους Δαδιάς
- 3) Φ.Δ. Λίμνης Κερκίνης
- 4) Φ.Δ. Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου
- 5) Φ.Δ. Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα
- 6) Φ.Δ. Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης
- 7) Φ.Δ. Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου Αλοννήσου – Β. Σποράδων
- 8) Φ.Δ. Δέλτα Νέστου – Βιστωνίδας – Ισμαρίδας
- 9) Φ.Δ. Όρους Πάρνωνα και υγρότοπου Μουστού
- 10) Φ.Δ. Λίμνης Παμβώτιδος Φ.Δ. Υγροτόπων Αμβρακικού
- 11) Φ.Δ. Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς
- 12) Φ.Δ. Εθνικών Βήκου- Αώου και Πίνδου
- 13) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Πρεσπών
- 14) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Αίνου
- 15) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Ολύμπου
- 16) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς
- 17) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Πανρασσού
- 18) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας
- 19) Φ.Δ. Εθνικού Δρυμού Οίτης
- 20) Φ.Δ. Στενών και εκβολών Καλαμά
- 21) Φ.Δ. Χελμού – Βουραϊκού
- 22) Φ.Δ. Οροσειράς Ροδόπης.
- 23) Φ.Δ. Καρπάθου – Σαρίας
- 24) Φ.Δ. Κάρλας – Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου

Υπάρχουν επίσης δύο Φορείς Διαχείρισης (του Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου Ζακύνθου και του Εθνικού Πάρκου Σχοιινιά) που έχουν ιδρυθεί με Προεδρικά Διατάγματα. Παράλληλα

σημαντικά με τους Φ.Δ. είναι και τα Διαχειριστικά Σχέδια και οι Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες (ΕΠΜ), που αποτελούν τη βάση για την ορθή διαχείριση των Π.Π.

Ο εθνικός σχεδιασμός διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, είναι ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει σοβαρά το σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών.

Στην Ιταλία για παράδειγμα, υπάρχουν 6 κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών (ΠΠ), κυριότερες από τις οποίες είναι τα Εθνικά Πάρκα και Περιφερειακά Πάρκα. Το σύστημα διαχείρισής τους έχει ως εξής:

Το Υπουργείο Περιβάλλοντος και οι περιφερειακές αρχές, είναι υπεύθυνες για την εφαρμογή της πολιτικής στις ΠΠ. Έχουν ιδρυθεί φορείς διαχείρισης (ΦΔ), για 21

Εθνικά Πάρκα. Ο Πρόεδρος τους διορίζεται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, το Δ.Σ. είναι το κύριο όργανο λήψης αποφάσεων, και τα δύο από τα μέλη εκτός των άλλων ανήκουν σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ). Οι ΦΔ είναι ανεξάρτητες δημόσιες αρχές, διαθέτουν καταστατικό λειτουργίας, εκδίδουν Κανονισμό Λειτουργίας του Πάρκου καθώς και το Σχέδιο Διαχείρισης.

Στη Γαλλία υπάρχουν πολλές κατηγορίες ΠΠ οι κυριότερες από τις οποίες είναι τα Εθνικά Πάρκα και τα Περιφερειακά Πάρκα. Για την κήρυξη και διαχείρισή τους, είναι υπεύθυνο το Υπουργείο Περιβάλλοντος και πιο συγκεκριμένα η Διεύθυνση για την Προστασία της Φύσης, το Τμήμα για τα Πάρκα.

Το τμήμα αυτό λειτουργεί ως συντονιστικό όργανο της διαχείρισης των Πάρκων. Κάθε Εθνικό Πάρκο έχει δικό του Δ.Σ. που είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση και αποτελείται από στελέχη του δημοσίου, της τοπικής αυτοδιοίκησης, του Εθνικού Μουσείου Φυσικής Ιστορίας, του Εθνικού Συμβουλίου για την Προστασία της Φύσης και του Εθνικού Κέντρου Επιστημονικής Έρευνας.

Στην Ολλανδία στόχος είναι η τελειοποίηση ως το 2010, του Εθνικού Δικτύου Οικολογικά Σημαντικών Περιοχών (National Ecological Network), ώστε να υπάρχει οργανική σύνδεση μεταξύ τους και να αντιμετωπιστούν τα σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα τα οποία υπάρχουν.

Το κράτος είναι υπεύθυνο για την προώθηση και διαχείρισή του. Η πολιτική του, είναι η απόκτηση και διαχείριση της γης στις περιοχές του Δικτύου, ωστόσο δίδεται έμφαση και στις εκτός Δικτύου περιοχές. Για το σκοπό αυτό προωθούνται συνεργασίες με φορείς και άτομα για την ορθή διαχείριση και των εκτός Δικτύου περιοχών.

Αξίζει εδώ να σημειώσουμε ότι η χρηματοδότηση των ΠΠ και των ΦΔ στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης (π.χ. Ιταλία,

Γαλλία, Φινλανδία, Τσεχία, Ολλανδία, Πολωνία, κ.α.), προέρχεται εξ ολοκλήρου από το κράτος. Η Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία και Βρετανία, δίνουν περίπου 206 εκατ. δολάρια το χρόνο σε κάθε Εθνικό Πάρκο.

2.1.2. Η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Εννοιολογική προσέγγιση των διαχειριστικών σχεδίων.

Ο στόχος της διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής, είναι η προστασία των φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων, μέσω της σωστή ρύθμισης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Τις τελευταίες δεκαετίες, σε ολόκληρο τον κόσμο, τόσο ο αριθμός των προστατευόμενων περιοχών, όσο και η συνολική τους έκταση συνεχώς αυξάνονται και γι' αυτό κρίνεται όλο και περισσότερο αναγκαία η ανάληψη δράσεων εκ μέρους των διαχειριστικών αρχών, επεξεργασίας ειδικών σχεδίων διαχείρισης για τις προστατευόμενες περιοχές, με βάση τις ιδιομορφίες και τις δυνατότητες της κάθε περιοχής .

Το Σχέδιο Διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής, είναι ο καταστατικός χάρτης και το απαραίτητο εργαλείο για την αειφορική και ορθολογική της διαχείριση και περιλαμβάνει την ανάλυση της κατάστασης της υπό διαχείριση περιοχής (δηλ. την ανάλυση των φυσικών, βιοτικών, οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και ιστορικών συνθηκών), την εκτίμηση και αξιολόγηση της κατάστασης της αποτελεσματικότητας των ληφθέντων μέτρων διαχείρισης, βάσει από οικολογική, οικονομική, κοινωνική, πολιτισμική και ιστορική άποψη, την τοποθέτηση του σκοπού ή των σκοπών διαχείρισης, την κοστολόγηση των μέτρων και την εκτίμηση των επιπτώσεων από την εφαρμογή τους και τον σχεδιασμό (χρονοδιαγράμματος και μέσων) της εφαρμογής των μέτρων.

Κάθε ολοκληρωμένο Σχέδιο Διαχείρισης, περιλαμβάνει αναλυτικό Σχέδιο Παρακολούθησης της αποτελεσματικότητας των ληφθέντων μέτρων διαχείρισης βάσει του οποίου αξιολογείται και ο βαθμός επιτυχούς επιτέλεσης των στόχων της διαχείρισης και καθορίζονται οι απαραίτητες περιοδικές αναπροσαρμογές που θα επιτρέψουν τη λήψη βελτιωτικών μέτρων του σχεδιασμού.

Έχοντας υπόψη ότι μερικά από τα διαχειριστικά είναι δυνατόν να έχουν επίδραση στη ζωή των κατοίκων της περιοχής, απαραίτητο και σημαντικό βήμα θεωρείται, η οργάνωση συμμετοχικών διαδικασιών, ήδη από το στάδιο σχεδιασμού ενός σχεδίου διαχείρισης.

Οι διαδικασίες αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην αξιοποίηση της υφιστάμενης εμπειρίας και γνώσης που

διαθέτουν οι τοπικές κοινότητες και να ελαχιστοποιηθούν οι ενδεχόμενες συγκρούσεις, καθώς οι όποιες τυχόν διαφωνίες και απόψεις, θα έχουν εντοπισθεί και συζητηθεί από την αρχή, με αποτέλεσμα να υπάρξει μεγαλύτερος βαθμός αποδοχής των προγραμμάτων και όποιων μέτρων, από την τοπική κοινότητα.

Τα σχέδια διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής, βασίζονται στις αρμοδιότητες της οργάνωσης και λειτουργίας των Φορέων Διαχείρισης, όπως αυτές ορίζονται από το Νόμο 2742/99 και περιγράφονται ακολούθως:

- συστηματική παρακολούθηση περιβαλλοντικών παραμέτρων. Αδειοδοτήσεις επιστημονικής έρευνας,
- έλεγχος εφαρμογής περιβαλλοντικών όρων/αναφορές παραβάσεων όρων και περιορισμών,
- ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού/αδειοδότηση και οργάνωση ξεναγήσεων,
- εφαρμογή ενεργούς διαχείρισης γης/ειδικών διαχειριστικών πρακτικών σε επιτρεπόμενες χρήσεις και δραστηριότητες
- εφαρμογή ειδικών διαχειριστικών μέτρων διατήρησης τύπων οικοτόπων, τοπίου και ειδών,
- εφαρμογή ειδικών οικονομικών κινήτρων/αντισταθμιστικών μέτρων/χορήγηση σημάτων ποιότητας/καθορισμός εισιτηρίου.

Η κατάρτιση του σχεδίου διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής περιλαμβάνει συνοπτικά τα παρακάτω θέματα:

- § περιγραφή και αξιολόγηση της προστατευόμενης περιοχής.
- § σκοπό της διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής.
- § επιχειρηματικό σχεδιασμό των μέτρων διαχείρισης, κόστος, χρονοδιάγραμμα υλοποίησής τους.

2.2. Τα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη των προστατευόμενων περιοχών.

Η ανάπτυξη ήπιων και περιβαλλοντικά φιλικών μορφών τουριστικών δραστηριοτήτων, μπορεί να είναι ιδιαίτερα επικερδής και να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη των απομονωμένων ή μειονεκτικών προστατευόμενων περιοχών της περιφέρειας.

Πολλές φορές όσον αφορά στα οικονομικά οφέλη που μπορούν να προκύψουν σε μια προστατευόμενη περιοχή, δίδεται έμφαση κυρίως στις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται, αλλά και στη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας, που θεωρητικά μπορεί να καταστεί πιο ανθεκτική σε

περιόδους κρίσης. Στα παραπάνω θα πρέπει να συνυπολογίσουμε και την οικολογική διάσταση των περιβαλλοντικών οφελών που προκύπτουν από τη διασφάλιση ή και τη αποκατάσταση των περιοχών.

Αν παρόλα αυτά, περιορίσουμε τα οφέλη που προκύπτουν από την προστασία και ανάπτυξη των προστατευόμενων περιοχών, σε καθαρά οικονομικά μεγέθη, μπορούμε να αναφέρουμε συνοπτικά τις εξής επιστημάνσεις:

- ∅ οι ανάγκες προστασίας και διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής, οδηγούν σε αύξηση της απασχόλησης τοπικά και περιφερειακά. Υπολογίστηκε ότι το 1999 στην Ευρωπαϊκή Ένωση περίπου 125.000 άτομα, εργάζονταν σε δουλειές που άμεσα (100.000 θέσεις όπως φύλακες, επιστημονικό προσωπικό, εργάτες στα έργα ανάδειξης και αποκατάστασης οικοτόπων, παροχή υπηρεσιών σε ξενώνες, ξεναγοί κ.λ.π.) ή έμμεσα (25.000 θέσεις), σχετίζονταν με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (ECOTEC 2001).
- ∅ οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν ή μπορούν να αναδειχθούν σε τουριστικό προορισμό, μια δραστηριότητα που μπορεί να επιφέρει επιπλέον έσοδα, να δημιουργήσει θέσεις εργασίας και γενικότερα να προωθήσει την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας.
- ∅ οι προστατευόμενες περιοχές, είναι συνήθως επιλέξιμες για πολλά εθνικά και κοινοτικά χρηματοδοτικά προγράμματα (Life, Interreg, Leader, Διαρθρωτικά Ταμεία, Επιχειρησιακά Προγράμματα κ.λ.π.). Αξίζει να σημειωθεί εδώ, ότι ειδικά για το πρόγραμμα LIFE, η συμμετοχή μιας περιοχής σε αυτό, αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ένταξή της στο δίκτυο Natura 2000
- ∅ εκτός των παραπάνω, η τοπική κοινωνία μπορεί να επωφεληθεί σε περιβαλλοντική διάσταση και επίπεδο, αφού για παράδειγμα για την προστασία της θα γίνουν διάφορα έργα, π.χ. αντιπλημμυρικά, ανάδειξης κ.λ.π.

Έχει διαπιστωθεί ότι τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν στα πλαίσια μιας προστατευόμενης περιοχής όσον αφορά στον τομέα της απασχόλησης, εκτείνονται σε όλο το εύρος των υπηρεσιών που θα εξυπηρετήσουν είτε τις ανάγκες των ίδιων των εργαζομένων, είτε τον αυξημένο αριθμό επισκεπτών. Στα πλαίσια ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων, χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα για τις θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν γύρω από τον υγρότοπο της Κερκίνης λόγω θεσμοθέτησης της περιοχής. Οι αντίστοιχες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν, έχουν ως εξής:

- κέντρο ενημέρωσης υγροτόπου στην Κερκίνη (5),
- γραφεία ενημέρωσης οικότουρισμού στο Λιθότοπο (2),

- μουσείο στη Βυρώνεια (2-3),
- ξενώνες και ξενοδοχεία (3) μονάδες) έχουν ήδη δημιουργηθεί και λειτουργούν, προγραμματίζονται κι άλλες
- γραφείο διοργάνωσης περιηγήσεων στη λίμνη και στον υγρότοπο με βάρκες και ποδήλατα,
- δύο τουριστικές επιχειρήσεις που οργανώνουν επισκέψεις με άλογα. Επίσης
- ο συνεταιρισμός γυναικών στα Άνω Παρόια, έχει αυξημένα έσοδα από την πώληση των προϊόντων του.

Οι προοπτικές και οι δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης, είναι συνυφασμένες και με κοινωνικά οφέλη, αφού για παράδειγμα, οι θέσεις εργασίας συνεπάγονται με μείωση της ανεργίας, συγκράτηση του πληθυσμού σε μια περιοχή και βελτίωση του κοινωνικού ιστού. Οι δυνατότητες που δημιουργούνται για αναψυχή και περιβαλλοντική εκπαίδευση, αλλά και η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, αποτελούν επιπλέον κοινωνικές παραμέτρους της αξίας των προστατευόμενων περιοχών.

Όμως, η ορθολογική διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, απαιτεί την ενεργό συμμετοχή και της τοπικής κοινωνίας. Στη χώρα μας, αυτή μπορεί να διασφαλιστεί και από νομική άποψη, μέσω των φορέων διαχείρισης της κάθε προστατευόμενης περιοχής.

2.3. Πράσινη Επιχειρηματικότητα στις Προστατευόμενες Περιοχές.

Η Πράσινη Επιχειρηματικότητα αποτελεί μια αναδυόμενη μορφή οικονομική δραστηριότητας, που βασίζεται πρωταρχικά σε ζωτικές ανάγκες που έχουν σχέση με την ποιότητα της ζωής και του περιβάλλοντος (Ζήσης, 2003).

Άλλωστε η προστασία του περιβάλλοντος στοχεύει πρωταρχικά στην υγεία και την ποιότητα της ζωής των ανθρώπων, όπως και στην προστασία της φύσης σε βάθος χρόνου. Η προσοχή είναι στραμμένη στο μέλλον με βάση την αρχή της αειφορίας- βιωσιμότητας, μέσα από τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν στο παρόν, ώστε ο σύγχρονος κόσμος να είναι βιώσιμος.

Όλο και περισσότερο, το παρόν και το μέλλον θα χαρακτηρίζονται ως βιώσιμα ανάλογα με το βαθμό συγχώνευσης της περιβαλλοντικής προστασίας με την οικονομική δραστηριότητα, η οποία θα συμβάλλει στην ανάδειξη της ποιότητας και προστασίας του περιβάλλοντος ως:

- συγκριτικού πλεονεκτήματος για την οικονομική και την κοινωνική ανάπτυξη

- παράγοντα άρσης των περιφερειακών και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Η πράσινη επιχειρηματικότητα, μαζί με το θεσμικό πλαίσιο της προστασίας του περιβάλλοντος, αποτελεί το μοχλό για την επίτευξη αυτών των στόχων, ενώ ταυτόχρονα υποστηρίζεται από τις ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές κινήτρων, παρέχοντας ευκαιρίες και χρηματοδοτώντας ανάλογες δράσεις.

Αποτελεί έναν κλάδο με μεγάλη ευρύτητα πεδίου που στηρίζεται:

- Σε μια νέα ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών, που είναι και η γενεσιουργός του αιτία. Αυτή η ζήτηση μπορεί να είναι τόσο η ατομική ζήτηση του καταναλωτή, όσο και η κοινωνική ζήτηση για ένα νέο φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών.

- Σε ένα νέο σχεδιασμό και - σε μια ανασυγκρότηση της οικονομίας στο σύνολό της απέναντι στη φύση, στην κοινωνία και στον άνθρωπο.

Τα νέα αυτά προϊόντα και υπηρεσίες καλούνται να επιτελέσουν δύο σημαντικές αποστολές: αφ' ενός μεν να δράσουν επικουρικά στην προσαρμογή της οικονομίας στη φύση και την κοινωνική ανάπτυξη, και αφ' ετέρου να καλύψουν την ανάγκη των καταναλωτών για μια άλλη ποιότητα ζωής.

Στον τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας, δύνανται να ενεργοποιούνται οι αυτοδιοικήσεις, ομάδες παραγωγών, συνεταιρισμοί, νέοι επιχειρηματίες, οργανώσεις των καταναλωτών, πανεπιστήμια και μη κυβερνητικές οργανώσεις, διαμορφώνοντας έτσι ένα νέο πλαίσιο προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, και μια νέα εμπορευματική σχέση και δυναμική που δίνουν ευκαιρία ανάπτυξης και διανόρφωσης ενός στρατηγικού σχεδιασμού για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη δημιουργία μιας καινούργιας αγοράς.

Που ασκείται η πράσινη επιχειρηματικότητα:

1. Στις προστατευόμενες περιοχές, η πράσινη επιχειρηματικότητα, μπορεί να αποτελέσει έναν προνομιακό και καθοριστικό κλάδο για ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων για τη βιωσιμότητα των περιοχών αυτών. Οι προστατευόμενες περιοχές, χαρακτηρίζονται από την έμφαση στην ποιότητα της βιώσιμης ανάπτυξης. Αν και ο πυρήνας τους αποτελεί συνήθως πεδίο μη επιχειρηματικότητας, ωστόσο το τμήμα της προστατευόμενης περιοχής που τον περιβάλλει, είναι αυτό στο οποίο κυρίως μπορούν να ασκηθούν οι νέες αυτές επιχειρηματικές δράσεις με την απαιτούμενη ποιότητα. Παρόμοιες δράσεις, δύνανται να ασκούνται και στην ευρύτερη περιοχή που περιβάλλει το σύνολο της προστατευόμενης

2. Σε μη προστατευόμενες περιοχές, οι οποίες μπορεί να είναι, είτε η ευρύτερη περιοχή που περιβάλλει μια προστατευόμενη

περιοχή, είτε μια άλλη περιοχή που να μην έχει καμία σχέση με μια προστατευόμενη. Οι περιοχές αυτές, διακρίνονται από μια ζήτηση για μια νέα ποιότητα ζωής, που έχει όμως άμεση σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος και της φύσης, και γι' αυτό στοχεύει στην ισορροπία ανάμεσα σ' αυτήν και τον άνθρωπο. επιχειρηματικότητας, αναφέρονται τα ακόλουθα:

Ως ενδεικτικά παραδείγματα ανάπτυξης πράσινης επιχειρηματικότητας αναφέρονται τα ακόλουθα:

- παραγωγή και πώληση πιστοποιημένων προϊόντων της προστατευόμενης περιοχής, π.χ. αγροτικά προϊόντα από περιοχές Natura.
- παραγωγή και πώληση προϊόντων βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας
- δραστηριότητες οικοξενάγησης.
- ενοικίαση και πώληση εξοπλισμού για τουριστικές δραστηριότητες στην προστατευόμενη περιοχή.
- παραγωγή και εμπορία τουριστικών αναμνηστικών .
- παραγωγή και προώθηση οπτικοακουστικού υλικού προβολήστης περιοχής και ειδικών θεμάτων.
- ρυθμιστικές υπηρεσίες πρόσβασης στις οικοπεριοχές.
- τοπικές παραδοσιακές επαγγελματικές δραστηριότητες.
- αειφορική παραγωγή ενέργειας μικρής ή μεγάλης κλίμακας.
- υπηρεσίες συστήματος επιστημονικής παρακολούθησης (ΣΕΠ) και μελέτες.
- δημιουργία και αξιοποίηση υποδομών ανάδειξης και ερμηνείας προστατευόμενων περιοχών.

2.4. Σύστημα επιστημονικής (περιβαλλοντικής) παρακολούθησης μιας προστατευόμενης περιοχής (ΣΕΠ).

Είναι επιστημονικώς αποδεκτό ότι η περιβαλλοντική παρακολούθηση, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος κάθε προσπάθειας διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών καθώς παρέχει αξιόπιστα στοιχεία για την οικολογική κατάσταση της ΠΠ και συμβάλλει αποφασιστικά στη βελτίωση των διαχειριστικών επιλογών μέσω της περιοδικής αξιολόγησης και αναπροσαρμογής τους.

Σκοπός του Συστήματος Επιστημονικής Παρακολούθησης (ΣΕΠ), είναι η διαμόρφωση μιας συνολικής εικόνας για την κατάσταση και τις τάσεις ειδών και οικοσυστημάτων στις προστατευόμενες περιοχές, μέσω της ανάπτυξης κοινών προσεγγίσεων, και η δημιουργία ενός αξιόπιστου εργαλείου υποστήριξης της πολιτικής για τη διαχείριση της Π.Π.

Για παράδειγμα, ένα από τα πολυτιμότερα στοιχεία του **Θαλάσσιου Πάρκου Βορείων Σποράδων**, είναι ο πληθυσμός της μεσογειακής φώκιας *Monachus monachus* που φιλοξενείται εκεί. Ωστόσο, αυτό που δεν μπορεί να διευκρινιστεί και δεν είναι εμφανές ανά πάσα στιγμή, είναι αν οι φώκιες που ζουν εκεί έχουν αυξηθεί ή μειωθεί.

Για να διαπιστωθεί αν ο αριθμός των ζώων αυτών εμφανίζει τάση μείωσης, πρέπει να παρακολουθείται και να καταγράφεται για μεγάλα χρονικά διαστήματα και έπειτα να γίνουν κατανοητές οι αιτίες μείωσης ώστε να αναληφθούν δράσεις, πρέπει να έχουμε παρακολουθήσει για πολύ καιρό και όλους εκείνους τους παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν τον αριθμό των θηλαστικών (χαμηλή υπογεννητικότητα ή αυξημένη φυσική θνησιμότητα από ατυχήματα, ασθένειες, καιρικές συνθήκες κ.λ.π.).

Πρέπει να παρακολουθείται δηλαδή επιστημονικά τι από όλα αυτά ισχύει και οδηγεί σε φθίνουσα πορεία το πληθυσμό της φώκιας *Monachus monachus*.

Το σύνολο λοιπόν όλων των διακριτών παρακολουθήσεων που αναφέρονται σε μια σειρά παραμέτρων, όπως οι προαναφερόμενες, τα αποτελέσματα των οποίων συνδυαζόμενα παρέχουν μια πλήρη εικόνα της κατάστασης του περιβάλλοντος της προστατευόμενης περιοχής – έτσι ώστε να μπορούν να λαμβάνονται μέτρα για τη διαφύλαξη όλων των πολύτιμων στοιχείων της – **ονομάζεται Σύστημα Επιστημονικής Περιβαλλοντικής Παρακολούθησης (ΣΕΠ) μιας προστατευόμενης περιοχής.**

Στην Ελλάδα μέχρι σήμερα, μόνο σε τέσσερις προστατευόμενες περιοχές υφίσταται και εφαρμόζεται σύστημα ΣΕΠ (Δαδιά, Κερκίνη, Πρέσπα, Σεκάνια – Ζάκυνθος).

Σε ένα ΣΕΠ συνήθως περιέχονται και παρακολουθούνται οι παρακάτω πέντε κατηγορίες – παράμετροι:

1. Είδη (προστατευόμενα σύμφωνα με τη διεθνή και ελληνική νομοθεσία, απειλούμενα, είδη κλειδιά για συγκεκριμένα οικοσυστήματα, ενδημικά, είδη εμπορικού ενδιαφέροντος). Για κάθε ένα από τα είδη αυτά προτείνονται να παρακολουθούνται η κατάσταση και τάση των πληθυσμών, τα βασικά στοιχεία οικολογίας – βιολογίας, οι απειλές και τα αίτια μεταβολής των παραπάνω, τα υφιστάμενα μέτρα διαχείρισης.

2. Ενδαιτήματα οικότοποι. Ο παράμετροι των οικότοπων – ενδαιτημάτων που προτείνεται να παρακολουθούνται είναι: η έκταση, η δομή και η σύνθεση, οι απειλές και τα αίτια μεταβολής, τα υφιστάμενα μέτρα διαχείρισης.

3. Τοπίο. Περιγραφικοί παράμετροι του τοπίου που προτείνεται να παρακολουθούνται είναι η κατά χώρο δομή (με ιδιαίτερη

μέριμνα σε διαδρόμους και κενά), και η αισθητική αξία (με δείκτες ποσοτικής μεταβολής).

4. Παράμετροι περιβάλλοντος. Παρακολούθηση της ποιοτικής κατάστασης των νερών αλλά και της στάθμης των υπόγειων υδροφορέων

5. Κοινωνικο – οικονομικοί παράγοντες. Συνήθως προτείνεται η παρακολούθηση των παραμέτρων: δημογραφικά/πληθυσμιακά, χρήσεις γης, παραγωγικές δραστηριότητες (πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής τομέας), δραστηριότητες αναψυχής (αριθμός επισκεπτών, χρήσεις ανά κατηγορία αναψυχής, κύκλος εργασιών), παράνομες δραστηριότητες, στάσεις τοπικού πληθυσμού.

Ένα πρόγραμμα ΣΕΠ προστατευόμενης περιοχής, μπορεί να έχει έναν ή και περισσότερους από τους ακόλουθους στόχους (Δημαλέξης, 2003):

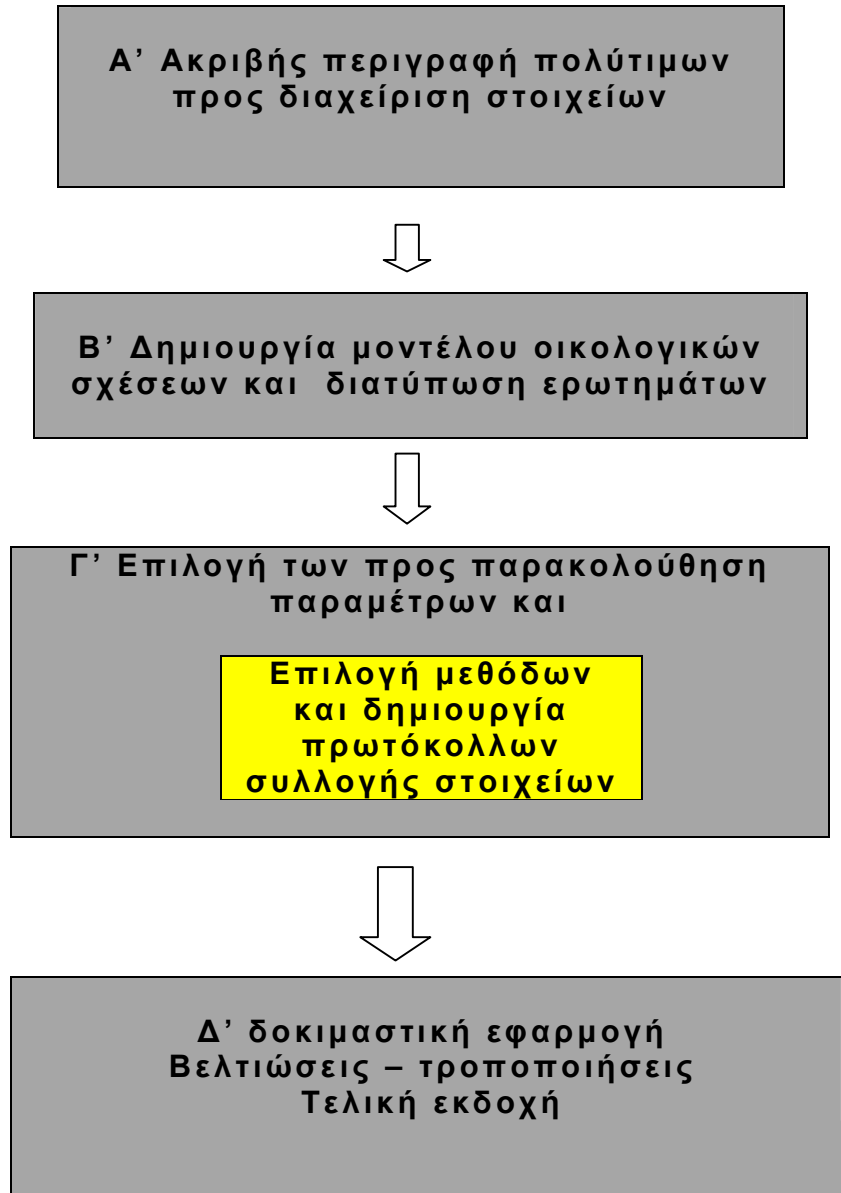
- Αναγνώριση του βαθμού διατήρησης και των τάσεων εξέλιξης των οικοσυστημάτων της περιοχής,
- Καθορισμό των επίπεδων φυσιολογικής διακύμανσης της περιοχής των παραμέτρων των οικοσυστημάτων,
- Παροχή έγκαιρης προειδοποίησης για καταστάσεις στις οποίες είναι αναγκαία η λήψη μέτρων πρόληψης ή αντιμετώπισης
- Διατύπωση τεκμηριωμένων προτάσεων αντιμετώπισης προβλημάτων και καθορισμό των απαιτούμενων ερευνητικών εργασιών που είναι αναγκαίες για την υλοποίησή τους,
- Εκτίμηση του βαθμού συμμόρφωσης της υφιστάμενης διαχείρισης με τις απαιτήσεις της σχετικής νομοθεσίας.

Ένα ΣΕΠ, είναι αναγκαίο να ισχύει και να λειτουργεί για όσα χρόνια υπάρχει και η προστατευόμενη περιοχή. Επιβάλλεται όμως να αναθεωρείται κάθε λίγα χρόνια και να προσαρμόζεται στις αλλαγές που θα έχουν προκύψει στο μεσοδιάστημα.

Συνήθως ο χρονικός ορίζοντας ενός ΣΕΠ είναι τα δέκα χρόνια και τα βασικά βήματα στάδια σχεδιασμού αυτού είναι τα εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Τα τέσσερα βασικά στάδια σχεδιασμού και ετοιμασίας ενός ΣΕΠ:

Πηγή: Καράβελλας et al, 2003. Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι αρχές σχεδιασμού των ΣΕΠ είναι σε γενικές γραμμές κοινές. Όμως μια κοινή συνταγή ασφαλώς δεν υπάρχει, γιατί θα πρέπει να έχουμε υπόψη ότι κάθε προστατευόμενη περιοχή έχει τις δικές της και συνθήκες, οι οποίες είναι κάθε φορά τόσο ξεχωριστές, ώστε επιβάλλεται το σχεδιαζόμενο ΣΕΠ, να τις κατανοήσει, να τις προσαρμόσει

κατάλληλα και να τις εντάξει σε ένα εντελώς εξειδικευμένο σύστημα αντιμετώπισης.

2.5 Επικοινωνιακή πολιτική για τις προστατευόμενες περιοχές.

Η ενημέρωση των τοπικών πληθυσμών για τις επιπτώσεις και τα αποτελέσματα των πολιτικών διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, θεωρείται ότι είναι πολύ περιορισμένη.

Το επικοινωνιακό αυτό κενό, έχει δώσει τη δυνατότητα να αναπτυχθούν απόψεις που αντιμάχονται τις πολιτικές διαχείρισης όπως για παράδειγμα <<έρχονται να δεσμεύσουν τα χωράφια και τις περιουσίες μας>> ή αντίθετα να καλλιεργήσουν προσδοκίες όπως υπέρογκο αριθμό προσλήψεων, που σε καμία όμως περίπτωση δεν συνάδουν με την πραγματικότητα και τους στόχους της περιβαλλοντικής διαχείρισης.

Η περιορισμένη ενημέρωση, έχει οδηγήσει πολύ μικρά ποσοστά των τοπικών πληθυσμών να ενδιαφερθούν και κυρίως να συμμετέχουν στις διαδικασίες προγραμματισμού, υλοποίησης και ελέγχου των πολιτικών διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.

Παράλληλα σε περιορισμένες ευτυχώς περιπτώσεις, η παραπληροφόρηση έχει οδηγήσει πολίτες να αντιδρούν και να αντιστέκονται σε οποιαδήποτε πολιτική ρύθμισης διαχείρισης και ανάπτυξης των προστατευόμενων.

Υπάρχουν όμως και πολύ θετικά παραδείγματα όπως αυτό του θαλάσσιου πάρκου της Ζακύνθου και των Β. Σποράδων, όπου κατά το πρώτο χρονικό διάστημα της παρουσίας πολιτικής διαχείριση στις περιοχές αυτές, ο τοπικός πληθυσμός ξαφνιάστηκε και σε ορισμένες περιπτώσεις αντέδρασε. Η αντίδρασή του οφειλόταν αφ' ενός μεν σε λάθη που έγιναν λόγω απειρίας από την πλευρά των διαχειριστικών αρχών και αφ' ετέρου δε στην περιορισμένη ενημέρωση.

Με την πάροδο όμως του χρόνου και το συνεχή διάλογο τα λάθη διορθώθηκαν, οι πολίτες ενημερώθηκαν σωστά και κυρίως άρχισαν να γίνονται εμφανή τα οφέλη της περιβαλλοντικής διαχείρισης. Έτσι σήμερα το μεγαλύτερο μέρος των αντιδράσεων αυτών έχει περιοριστεί και στην πλειονότητά τους τοπικοί φορείς, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και ενεργοί πολίτες συμπαραστέκονται και παρακολουθούν ενεργά τις διαδικασίες διαχείρισης των περιοχών αυτών.

Στόχος της ενημερωτικής στρατηγικής σε σχέση με τις οικοτουριστικές και προστατευόμενες περιοχές, θα πρέπει να είναι η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη εμπλοκή των τοπικών πληθυσμών στη διαχείρισή τους.

Για να πραγματοποιηθεί όμως αυτός ο στόχος, απαιτείται η ύπαρξη μιας σοβαρής, υπεύθυνης και πολύπλευρης ενημέρωσης, η οποία θα είναι δυνατόν να άρει όλες τις προκαταλήψεις και άτοπες προσδοκίες και θα θέσει το ζήτημα και τις προοπτικές του στις σωστές βάσεις.

Η επικοινωνιακή στρατηγική θα πρέπει να κινείται σε δύο βασικούς άξονες:

α) τις παρεμβάσεις που πρέπει και μπορούν να γίνουν σε κεντρικό επίπεδο και

β) τις αποκεντρωμένες παρεμβάσεις που θα πραγματοποιηθούν σε κάθε προστατευόμενη περιοχή.

Σε επίπεδο ώρας, θα μπορούσε να ξεκινήσει καμπάνια για την εξοικείωση του κοινού με την έννοια της πολιτικής διαχείρισης των ΠΠ, με τη χρήση όλων των τεχνικών και εργαλείων διαφήμισης και δημοσίων σχέσεων.

Απαραίτητο είναι οι παρεμβάσεις σε πανελλαδικό επίπεδο, εκτός από τις παραδοσιακές μορφές της καμπάνιας με θέμα τους στόχους και τα αποτελέσματα της περιβαλλοντικής διαχείρισης, να είναι σαφείς και να στοχεύουν σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ή κοινωνικές κατηγορίες.

Σημαντικός στρατηγικός σύμμαχος στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, αποτελούν οι ενεργοί πολίτες και οι Μη Κυβερνητικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις. Στο πλαίσιο όμως της επικοινωνιακής πολιτικής, η συμμαχία αυτή μπορεί να πάρει άλλες διαστάσεις.

Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ έχουν άλλες δυνατότητες πρόσβασης στα ΜΜΕ. Όλες οι στατιστικές Ευρωπαϊκές αλλά και Ελληνικές δείχνουν ότι οι πολίτες εμπιστεύονται περισσότερο από το κράτος, αυτά που πρεσβεύουν και ισχυρίζονται οι ΜΚΟ και για το λόγο αυτό, η συνεργασία με τις ΜΚΟ στο επικοινωνιακό επίπεδο, μπορεί να είναι περισσότερο αποτελεσματική. (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2003).

Σε τοπικό επίπεδο, οι παρεμβάσεις χρήσιμο είναι να είναι ιδιαίτερα εξειδικευμένες και να λαμβάνουν υπόψη τους τις τοπικές ιδιομορφίες, όχι μόνο στην περιβαλλοντική αξία και βιοποικιλότητα της περιοχής, αλλά και την κοινωνική αποδοχή της περιβαλλοντικής διαχείρισης και οικονομικές προοπτικές της. Για το λόγο αυτό, τουλάχιστον σε όλες τις περιοχές που ιδρύθηκαν και θα λειτουργήσουν φορείς διαχείρισης, θα πρέπει να γίνουν ενημερωτικές συσκέψεις με τους φορείς της περιοχής και τους άμεσα εμπλεκόμενους πολίτες. Οι συναντήσεις αυτές μπορούν να σχεδιαστούν από την Επιτροπή Φύση 2000, η οποία καλό είναι να γνωρίζει τις διαθέσεις και τις προτιμήσεις της τοπικής κοινωνίας, προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματική ενημέρωση.

Προς αυτήν την κατεύθυνση θα βοηθούσε μια έρευνα αγοράς, η οποία ωστόσο δεν θα περιοριζόταν απλώς στην αποτύπωση των τάσεων, αλλά θα μπορούσε να παρέμβει και στη διαμόρφωση της τοπικής κοινής γνώμης.

Επίσης θα πρέπει να αναφερθεί ότι υπάρχουν ορισμένοι τοπικοί φορείς που επηρεάζονται άμεσα από την περιβαλλοντική διαχείριση, όπως οι τουριστικοί πράκτορες, οι κυνηγοί, οι γεωργοί κ.ά. Χρήσιμο είναι με αυτές τις κοινωνικές κατηγορίες να γίνουν ειδικές και διεξοδικές συζητήσεις, όπως επίσης και με τους επιστημονικούς και άλλους τοπικούς πολιτιστικούς ή κοινωνικούς φορείς (ΚΑΠΗ, πρόσκοποι κ.ά), οι οποίοι θα μπορούσαν να θεωρηθούν εν δυνάμει σύμμαχοι και να ενταχθούν στις διαδικασίες της περιβαλλοντικής διαχείρισης.

Η επικοινωνιακή στρατηγική άλλωστε είναι μια αμφίδρομη διαδικασία, που στοχεύει κυρίως στη δημιουργία μιας γέφυρας επικοινωνίας και συνεχούς διαλόγου.

2.6. Το <<Οικοδίκτυο>>.

Στα πλαίσια της δημιουργίας ενός δικτύου που θα φέρνει σε επαφή και θα διαχέει την πληροφορία σε όσους σχετίζονται με τη διαχείριση και την προστασία του περιβάλλοντος, το Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, προτίθεται να προβεί στη δημιουργία του <<οικοδικτύου>>, που σκοπό έχει να βοηθήσει στον καλύτερο συντονισμό και στην αποτελεσματικότερη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών.

Το <<οικοδίκτυο>> θα έχει τους εξής άξονες:

1. τη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού <<οικοδικτύου>> που θα προορίζεται για τις διαχειριστικές αρχές των προστατευόμενων περιοχών,
2. τη δημιουργία ενός δικτύου ερευνητών περιβάλλοντος και
3. τη δημιουργία, εποπτεία και διαχείριση βάσεων δεδομένων που σχετίζονται με τις περιοχές Natura.

Το ηλεκτρονικό Οίκο-Δίκτυο, είναι ένα σύστημα το οποίο θα έχει ως σκοπό τον καλύτερο συντονισμό των διαχειριστικών αρχών προστατευόμενων περιοχών καθώς και την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με τις περιοχές αυτές. Είναι ένα δίκτυο συλλογής και διάχυσης των πληροφοριών μεταξύ των διαχειριστικών αρχών, του ΥΠΕΧΩΔΕ, της Επιτροπής Φύση και του γενικού κοινού.

Στόχοι του Οικο – δικτύου είναι:

- ν Συντονισμός των διαχειριστικών αρχών από την Επιτροπή Φύση.Ευκολότερη διαδικασία κοινοποίησης μέτρων και

αποφάσεων και ευκολότερη ενημέρωση για έκτακτα προβλήματα.

✓ *Αλληλοενημέρωση φορέων.*

Ανταλλαγή επιστημονικών παρατηρήσεων και συμπερασμάτων, ανταλλαγή απόψεων πάνω στον τρόπο διαχείρισης. Σύγκριση των αποτελεσμάτων της διαχείριση διαφορετικών περιοχών.

✓ *Αποτελεσματική παρακολούθηση (Monitoring).*

Η παρακολούθηση των ειδών στις προστατευόμενες περιοχές μπορεί να πραγματοποιείται αποτελεσματικά και με τη μικρότερη όχληση, με τη χρήση νέων τεχνολογικών μεθόδων και εργαλείων.

✓ *Συγκριτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης*

Καταγραφή αποτελεσμάτων της διαχείρισης της περιοχής, σύγκριση με τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

✓ *Καλύτερη επικοινωνία με τοπικούς πληθυσμούς, αρχές, εμπλεκόμενους φορείς.*

Ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών, ανταλλαγή απόψεων πάνω σε θέματα διαχείρισης, αντιμετώπιση τυχόν προβλημάτων.

Το Οικο – Δίκτυο θα αποτελείται από ένα ηλεκτρονικό κέντρο, το οποίο θα ελέγχεται και θα συντονίζεται από την Επιτροπή Φύση και αντίστοιχους ηλεκτρονικούς κόμβους στις προστατευόμενες περιοχές. Οι κατά τόπους κόμβοι (προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura), θα διαθέτουν την κατάλληλη υποδομή (όργανα μέτρησης περιβαλλοντικών παραμέτρων π.χ. θερμοκρασίας, υγρασίας κ.ά), ώστε να μπορούν να στηρίξουν την επιστημονική μελέτη και παρακολούθηση της προστατευόμενης περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟ – ΕΝΤΑΞΗ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΤΑΛΛΗΛΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

3.1. Κύριοι προσδιοριστικοί παράγοντες για την επιλογή και ανάπτυξη οικοτουρισμού σε περιοχές οικολογικού ενδιαφέροντος. Παραδείγματα από το διεθνή χώρο.

Γνωρίζοντας ότι ο οικοτουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί σε κάθε περιοχή που παρουσιάζει ενδιαφέρον από άποψη βιοποικιλότητας και αισθητικής τοπίου, όπου ο πλούτος της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι σημαντικός, και όπου ανάπτυξη δεν έχει υπερβεί τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής, τότε η Ελλάδα αναμφισβήτητα διαθέτει πολλούς αξιοποιήσιμους οικολογικούς πόρους σχεδόν σε όλη την επικράτεια και έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει αυτήν την εξειδικευμένη μορφή τουρισμού.

Οι προστατευόμενες περιοχές, αποτελούν το κατ' εξοχήν πεδίο εφαρμογής δράσεων οικοτουρισμού και ως εκ τούτου ο οικοτουρισμός μπορεί να αποτελέσει σημαντική ευκαιρία για την ανάπτυξη της υπαίθρου με πολλαπλά οφέλη:

- συμβολή στην προστασία της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- στήριξη στην τοπική οικονομία και την περιφερειακή ανάπτυξη,
- συγκράτηση πληθυσμών σε απομακρισμένες περιοχές,
- ευαισθητοποίηση του κοινού για την προστασία του περιβάλλοντος κ.ά.

Εξετάζοντας τη διεθνή εμπειρία αναφορικά στον τρόπο επιλογής και καθιέρωσης κριτηρίων, θα αναφερθούμε στο παράδειγμα της Εθνικής Στρατηγικής της Μαλαισίας, πως δηλαδή η χώρα προχώρησε στην υιοθέτηση και καθιέρωση κριτηρίων για οικοτουριστική ανάπτυξη.

Στη Μαλαισία. Αξιοποιήθηκε καταρχήν η στρατηγική που προϋπήρχε αναφορικά στον τουρισμό, η οποία καθόριζε έξι ζώνες τουριστικής ανάπτυξης. Για την οργάνωση των οικοτουριστικών προορισμών της χώρας, ακολουθήθηκε ο ίδιος τρόπος ζώνωσης. Περαιτέρω ζώνωση σχεδιάστηκε μέσα στις περιοχές που επιλέχθηκαν για τις ανάγκες του οικοτουρισμού. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στη διαμόρφωση μιας πολιτικής για ομοιόμορφη κατανομή των επιλεγμένων περιοχών σε όλες τις περιφέρειες της χώρας.

Τα κριτήρια της Μαλαισίας για την επιλογή περιοχών, παρουσιάζονται στον πίνακα 8 που ακολουθεί :

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Κριτήρια επιλογής περιοχών για οικοτουριστική ανάπτυξη στη Μαλαισία

Οικονομία.	Εκτιμώνται οι πιθανότητες του προγράμματος να αποφέρει κέρδος.
Κοινωνία.	Εκτιμώνται οι πιθανότητες του προγράμματος να αποφέρει κοινωνικά οφέλη στην τοπική κοινωνία.
Περιβαλλον.	Εκτιμώνται οι πιθανότητες του προγράμματος να σχεδιαστεί έτσι ώστε να συνεισφέρει στην προστασία του περιβάλλοντος.

Συμβατότητα με τις χρήσεις γης.	Εκτιμάται η συμβατότητα του προγράμματος με τις χρήσεις γης στην ευρύτερη περιοχή.
Αναπτυξιακή πολιτική.	Εκτιμάται η συμβατότητα του προγράμματος με τη γενικότερη αναπτυξιακή πολιτική του κράτους, τη φιλοσοφία και τη μεθολογία της.
Γενικότερη βιωσιμότητα του προγράμματος.	Μέσος όρος όλων των παραπάνω εκτιμήσεων.

Πηγή: WWF Malaysia.

Μετά την καταγραφή και αξιολόγηση όλων των υπάρχοντων περιοχών, στη συνέχεια έγινε μια επιλογή από 52 τοποθεσίες. Οι τοποθεσίες παρουσιάζονται σε μια τυποποιημένη μορφή με πληροφορίες για την κάθε μια ξεχωριστά, και προτάσεις για συγκεκριμένα έργα που μπορούν να γίνουν.

Τα περισσότερα προτεινόμενα έργα, αφορούν στο οργανωτικό και διαχειριστικό μέρος του προγράμματος, όπως η <<σύνταξη σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης>> ή <<ανάπτυξη κριτηρίων για ορθή διαχείριση του τουρισμού>>, το <<σύστημα ζώνωσης και χρήσεων γης>>, ή <<εκπαίδευση>> κ.λ.π.

Πρόκειται ακόμα για κάποια έργα υποδομής που αφορούν σε λειτουργικά θέματα όπως στη διαχείριση αποβλήτων, τη βελτίωση μονοπατιών, τη βελτίωση του υπάρχοντος οδικού δικτύου κ.α.

Δίδεται έμφαση σε έργα απόκτησης και εξασφάλισης τεχνογνωσίας για τη διαχείριση του οικοτουρισμού, που ουσιαστικά στοχεύουν στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων από τον τουρισμό, ενώ από την άλλη πλευρά, στο πρόγραμμα των προτεινόμενων έργων αποφεύγονται οι μεγάλες παρεμβάσεις και τα κατασκευαστικά έργα.

Δύο άλλες χώρες αντιθέτως, η **Αυστραλία και ο Καναδάς**, δεν προχωρούν σε επιλογή συγκεκριμένων τοποθεσιών.

Η Αυστραλία, δίνει έμφαση σε οκτώ τομείς δράσης όπως:

- ∅ στο σύστημα πιστοποίησης,
- ∅ στην έρευνα αγοράς, στη διαχείριση αποβλήτων,
- ∅ στην υιοθέτηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας,
- ∅ στα έργα υποδομής, στην εκπαίδευση σε θέματα οικοτουρισμού,
- ∅ στην έρευνα και δημιουργία μοντέλων παρακολούθησης και αξιολόγηση προγραμμάτων οικοτουρισμού,
- ∅ στη βελτίωση τεχνογνωσίας των τουριστικών επιχειρήσεων και
- ∅ στα πιλοτικά προγράμματα .

Ανάλογο προσανατολισμό και προσέγγιση σε τομείς δράσης, έχει και η στρατηγική για τον οικοτουρισμό **του Καναδά**. Η πρακτική που ακολουθεί δομείται πάνω σε επτά τομείς που αφορούν όλες τις περιφέρειες του Καναδά, και στον κάθε ένα τομέα δίδεται διαφορετική έμφαση, ενώ εφαρμόζονται διαφορετικές δράσεις και παρεμβάσεις, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες και τις ανάγκες.

Οι επτά τομείς έχουν ως εξής:

- ∅ ανάπτυξη προϊόντος,
- ∅ <<πακέτα>> οικοτουρισμού,
- ∅ προστασία, ορθή ρήση και διατήρηση των φυσικών πόρων,
- ∅ ανάπτυξη και management –βελτίωση τεχνογνωσίας των τουριστικών επιχειρήσεων, marketing και προώθηση
- ∅ ανθρώπινοι πόροι και εκπαίδευση,
- ∅ υποστήριξη από την τουριστική βιομηχανία.

Από τις διαφορετικές προσεγγίσεις των παραδειγμάτων από το διεθνή χώρο, συνάγεται ότι μια Εθνική Στρατηγική για τον οικοτουρισμό, μπορεί είτε να προχωρήσει σε επιλογή τοποθεσιών για ανάπτυξη ή να αρκεστεί απλώς στην προώθηση συγκεκριμένων δράσεων που διέπουν την οικοτουριστική ανάπτυξη στις διάφορες περιοχές και στην υιοθέτηση και προώθηση μιας ορθής πρακτικής, μέσω εφαρμογής πιλοτικών προγραμμάτων.

Η τελική επιλογή εξαρτάται από τον προϋπολογισμό που διαθέτει το κράτος (υψηλό κόστος μελέτης αξιολόγησης όλων των πιθανών οικοτουριστικών προορισμών και υψηλό κόστος

εφαρμογής σε εθνικό επίπεδο), και απο τη θέση που επιθυμεί να δώσει στον οικότουρισμό στην εθνική οικονομία.

3.2. Προτεινόμενα κριτήρια για την επιλογή περιοχών ανάπτυξης οικότουρισμού στην Ελλάδα.

Οι κατηγορίες κριτηρίων επιλογής, καθώς και τα ζητήματα που πρόκειται να διερευνηθούν περαιτέρω για την πιθανή σκοπιμότητα μιας οικότουριστικής ανάπτυξης των περιοχών έχουν ως εξής :

Προτεινόμενα κριτήρια επιλογής για την ανάπτυξη οικότουριστικών περιοχών και ζητήματα για περαιτέρω διερεύνηση και αξιολόγηση:

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ποιότητα περιβάλλοντος:

- Ø Πόσο σημαντική είναι η περιοχή από άποψη φυσικού και πολιτιστικού πλούτου?
- Ø Τα χαρακτηριστικά της περιοχής μπορούν να προσελκύσουν τον επιθυμητό αριθμό -επισκεπτών?
- Ø Σε ποιο βαθμό και πώς έχει αναπτυχθεί η περιοχή? Έχει διατηρηθεί μια ποιότητα στο δομημένο περιβάλλον που να συνάδει με την έννοια του οικότουρισμού?
- Ø Διαθέτει η περιοχή αξιόλογη πολιτιστική κληρονομιά και στοιχεία λαϊκού πολιτισμού (έθιμα, παραδοσιακές τέχνες, κ.α.) που διατηρούνται και μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ενδιαφέροντος για τον επισκέπτη?

Προστασία φυσικού περιβάλλοντος:

- Ø Διαθέτει η περιοχή ειδική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων?
- Ø Υπάρχει καθεστώς προστασίας?
- Ø Υπάρχει φορέας και σχέδιο διαχείρισης?
- Ø Υπάρχει δυνατότητα ανάπτυξης οικότουριστικών δραστηριοτήτων, χωρίς όμως να απειλείται η προστασία των πολύτιμων στοιχείων που μπορούν να επηρεαστούν?
- Ø Η περιοχή ανήκει στο Δίκτυο Natura 2000?
- Ø Υπάρχει άλλου είδους καθεστώς προστασίας π.χ. (Ζ.Ο.Ε, Παραδοσιακός Οικισμός) και πόσο αυτό βρίσκει πεδίο εφαρμογής?
- Ø Υπάρχει ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας σε ζητήματα προστασίας? Εάν όχι υπάρχει πιθανότητα ο οικότουρισμός να συμβάλλει στην αλλαγή του κλίματος?

- Ø Υπάρχουν επιτακτικές ανάγκες για την προστασία του περιβάλλοντος που θα καλύψει ο οικότουρισμός? Π.χ. (υπέρβαση των ορίων της φέρουσας ικανότητας της περιοχής).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

- Ø Σε τι βαθμό έχει ανάγκη η τοπική οικονομία από τόνωση, ώστε να προσδοκάται ότι ο οικότουρισμός θα βοηθήσει ουσιαστικά προς αυτήν την κατεύθυνση?
- Ø Θα μπορούσε ο οικότουρισμός να συμβάλλει στην διατήρηση ήπιων οικονομικών δραστηριοτήτων ή στη δημιουργία κινήτρων για μετάβαση σε ήπιες οικονομικές δραστηριότητες? Π.χ.(μετάβαση σε βιολογική καλλιέργεια , προώθηση παραδοσιακών προϊόντων).

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Ø Σε τι βαθμό παρατηρείται συρρίκνωση και προβλήματα διατήρησης του τοπικού πληθυσμού στην περιοχή? Υπάρχουν προβλήματα έλλειψης νέων ή άνιση κατανομή των φύλλων, ώστε να προσδοκάται ότι ο οικότουρισμός θα συμβάλλει στην επίλυση του προβλήματος αυτού?
- Ø Υπάρχει το φαινόμενο της κοινωνικής απομόνωσης, (περιορισμένη πρόσβαση, έλλειψη ευκαιριών ψυχαγωγίας και κοινωνικής απασχόλησης) , όπου ο οικότουρισμός θα μπορούσε να απαλείψει?
- Ø Υπάρχει αρνητική στάση στην τοπική κοινωνία απέναντι σε καθεστώς προστασίας, ώστε να προσδοκάται ότι ο οικότουρισμός θα μπορούσε να συμβάλλει στην αντίστροφη της?
- Ø Υπάρχουν γυναικείοι ή άλλοι συνεταιρισμοί ή άλλες ομάδες των οποίων οι δραστηριότητες να προσδοκάται ότι θα εωισχυθούν με τον οικότουρισμό?
- Ø Υπάρχει κλίμα συναίνεσης προς την ήπια ανάπτυξη?
- Ø Υπάρχει κατάλληλο και επαρκές ανθρώπινο δυναμικό που θα μπορούσε να αναλάβει δράσεις και πρωτοβουλίες στον τομέα της ανάπτυξης και διαχείρισης του οικότουρισμού?
- Ø Υπάρχουν ικανές και συνεργάσιμες μόνιμες δομές στην τοπική, νομαρχιακή και περιφερειακή διοίκηση που θα στηρίξουν οικότουριστικές πρωτοβουλίες κα θα βοηθήσουν στην επίτευξη των απαραίτητων ισορροπιών, σε περίπτωση που χρειαστεί?

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

- Ø Σε τι βαθμό έχει ανάγκη η τοπική οικονομία από τόνωση, ώστε να προσδοκάται ότι ο οικότουρισμός θα βοηθήσει ουσιαστικά προς αυτήν την κατεύθυνση?
- Ø Θα μπορούσε ο οικότουρισμός να συμβάλλει στην διατήρηση ήπιων οικονομικών δραστηριοτήτων ή στη δημιουργία κινήτρων για μετάβαση σε ήπιες οικονομικές δραστηριότητες? Π.χ.(μετάβαση σε βιολογική καλλιέργεια , προώθηση παραδοσιακών προϊόντων).

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Ø Σε τι βαθμό παρατηρείται συρρίκνωση και προβλήματα διατήρησης του τοπικού πληθυσμού στην περιοχή? Υπάρχουν προβλήματα έλλειψης νέων ή άνιση κατανομή των φύλλων, ώστε να προσδοκάται ότι ο οικότουρισμός θα συμβάλλει στην επίλυση του προβλήματος αυτού?
- Ø Υπάρχει το φαινόμενο της κοινωνικής απομόνωσης, (περιορισμένη πρόσβαση, έλλειψη ευκαιριών ψυχαγωγίας και κοινωνικής απασχόλησης) , όπου ο οικότουρισμός θα μπορούσε να απαλείψει?
- Ø Υπάρχει αρνητική στάση στην τοπική κοινωνία απέναντι σε καθεστώς προστασίας, ώστε να προσδοκάται ότι ο οικότουρισμός θα μπορούσε να συμβάλλει στην αντίστροφη της?
- Ø Υπάρχουν γυναικείοι ή άλλοι συνεταιρισμοί ή άλλες ομάδες των οποίων οι δραστηριότητες να προσδοκάται ότι θα εωισχυθούν με τον οικότουρισμό?
- Ø Υπάρχει κλίμα συναίνεσης προς την ήπια ανάπτυξη?
- Ø Υπάρχει κατάλληλο και επαρκές ανθρώπινο δυναμικό που θα μπορούσε να αναλάβει δράσεις και πρωτοβουλίες στον τομέα της ανάπτυξης και διαχείρισης του οικότουρισμού?
- Ø Υπάρχουν ικανές και συνεργάσιμες μόνιμες δομές στην τοπική, νομαρχιακή και περιφερειακή διοίκηση που θα στηρίξουν οικότουριστικές πρωτοβουλίες κα θα βοηθήσουν στην επίτευξη των απαραίτητων ισορροπιών, σε περίπτωση που χρειαστεί?

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Ø Σε τι βαθμό η αναπτυξιακή πολιτική (σε επίπεδο Δήμου, Νομαρχίας, Περιφέρειας), είναι συμβατή με την ήπια ανάπτυξη? Θα μπορούσε ο οικότουρισμός να ενταχθεί αρμονικά στην πολιτική αυτή ή μήπως υπάρχουν αναπτυξιακά

σχέδια ασύμβατα με τις αρχές και τη λογική του οικοτουρισμού?

- Ø Υπάρχει θετικό κλίμα από τις τοπικές αρχές για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού?
- Ø Υπάρχει βούληση και διαθεσιμότητα οικονομικών πόρων για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού?

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- Ø Σε τι βαθμό τελικά η ανάπτυξη του οικοτουρισμού υπαγορεύεται από την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος?
- Ø Πόσες πιθανότητες έχει η οικοτουριστική ανάπτυξη να δημιουργήσει μια δυναμική στην περιοχή που να συμβάλλει στην ήπια ανάπτυξη?

Η παράθεση των παραπάνω προτεινόμενων κριτηρίων εμπεριέχει οπωσδήποτε το στοιχείο της προσωπικής αξιολόγησης και υιοθέτησης επιστημονικών απόψεων. Για το λόγο αυτό θεωρούμε, ότι για την οποιαδήποτε προσπάθεια εφαρμογής κριτηρίων για την ανάπτυξη οικοτουριστικών περιοχών, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αρχές και η "φιλοσοφία" που διέπουν το πνεύμα του οικοτουρισμού.

3.3 Διαδικασία και μεθοδολογική προσέγγιση σχεδιασμού προγραμμάτων οικοτουριστικής ανάπτυξης.

Σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, όπου ο τουρισμός έχει εξελιχθεί σε μείζον "κεφάλαιο" για την οικονομία, δημιουργώντας όμως πολλές φορές παράλληλα φαινόμενα αλλοίωσης τοπίου και υποβάθμισης φυσικών πόρων, γίνεται αμέσως αντιληπτό πόσο σημαντικό ζήτημα είναι για τον σχεδιασμό του οικοτουρισμού, να τεθούν εξ αρχής οι σωστές βάσεις για την ανάπτυξή του και να εντοπισθούν οι βασικές προκλήσεις στις οποίες καλούμαστε να ανταποκριθούμε.

Αυτό που κυρίως επιβάλλεται να αντιληφθούμε είναι τι ακριβώς σημαίνει οικοτουρισμός και πως μπορεί να σχεδιαστεί έτσι ώστε, η ανάπτυξή του να συμβάλλει ενεργά τόσο στην προστασία της φύσης, όσο και στην ανάπτυξη μιας περιοχής και τη διατήρηση του κοινωνικού της ιστού.

3.3.1 Βασικά εργαλεία σχεδιασμού και διαχείρισης φορέων του οικοτουρισμού σε Προστατευόμενες περιοχές.

Όταν στη του 1980, η βιοποικιλότητα των τροπικών δασών έγινε αντικείμενο επιστημονικής μελέτης, ιδρύθηκαν και λειτούργησαν στις χώρες της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής, διάφορες μικρές επιχειρήσεις που αναλάμβαναν να οδηγήσουν τους επιστήμονες στις απομακρυσμένες περιοχές του δάσους.

Καθώς αυτές οι μικρές επιχειρήσεις στον Ισημερινό και στην Κόστα Ρίκα ανθούσαν οικονομικά, αποτέλεσαν το έρεισμα για τη δημιουργία και άλλων, περισσότερο οργανωμένων επιχειρήσεων που εξυπηρετούσαν τώρα επιπλέον και το τουριστικό κοινό που ανακάλυπτε παραδεισένιους τόπους για παρατήρηση άγριας ζωής.

Σε πολλές περιοχές του κόσμου επιχειρηματίες οργάνωναν εξειδικευμένα ταξίδια για το κοινό αυτό, επεκτείνοντας τις δραστηριότητές τους και σε άλλες χώρες, που διέθεταν πολύτιμα οικοσυστήματα και άγρια ζωή, ενισχύοντας μάλιστα την προστασία της φύσης, υποστηρίζοντας οικονομικά τοπικές περιβαλλοντικές οργανώσεις και αξιοποιώντας το τοπικό ανθρώπινο δυναμικό, ύστερα από εκπαίδευση που προσέφεραν οι ίδιοι.

Ανάμεσα στους πρώτους οικοτουριστικούς προορισμούς αυτών των επιχειρήσεων, ήταν η Κόστα Ρίκα, η Κένυα, το Νεπάλ.

Με την προοδευτική ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για το περιβαλλοντικό ζήτημα και κυρίως για τα απειλούμενα είδη και τα οικοσυστήματα, ο οικοτουρισμός διαδόθηκε σε ευρύτερα στρώματα τουριστικού κοινού.

Η σχετική τουριστική βιομηχανία αναπτύχθηκε και πολλοί νέοι προορισμοί ανοίχτηκαν στην αγορά. Καθώς όμως αυξανόταν η ζήτηση και κυριαρχούσαν οι νόμοι της αγοράς, ο οικοτουρισμός δεν εφαρμοζόταν παντού με τρόπο που να ενισχύει και να συμβάλει στην προστασία της φύσης και τις τοπικές κοινωνίες, όπως ήταν οι αρχικοί στόχοι και προσδοκίες.

Πολλοί προορισμοί, (π.χ. Κόστα Ρίκα), απέκτησαν χαρακτηριστικά μαζικού τουρισμού, ως προς τον όγκο και αριθμό των επισκεπτών, τις επιπτώσεις στο περιβάλλον και τη διαφυγή των προσόδων προς ξένους επιχειρηματίες, αντί των τοπικών.

Η απόκλιση αυτή από τις αρχές του οικοτουρισμού και η χρήση του όρου για «προϊόντα» που δεν ανταποκρίνονται στις αρχικές προσδοκίες του περιβαλλοντικού κινήματος, προκάλεσαν έντονο σκεπτικισμό σε φορείς και περιβαλλοντικές οργανώσεις.

Έντονες ήταν οι αντιδράσεις που εκφράστηκαν εκ μέρους οργανώσεων προστασίας των δικαιωμάτων στον αναπτυσσόμενο κόσμο, στην παγκόσμια συνδιάσκεψη για το διεθνές έτος οικότουρισμού, που πραγματοποιήθηκε στο Κεμπέκ του Καναδά, το Μάιο του 2002.

Το αποτέλεσμα της έντονης συζήτησης που διεξάγεται διεθνώς είναι κατά πόσο ο οικότουρισμός αποβαίνει πράγματι προς όφελος του περιβάλλοντος και των τοπικών κοινωνιών και το συμπέρασμα που προκύπτει από τα διεθνή δεδομένα είναι ότι:

“ο οικότουρισμός, για να λειτουργήσει προς όφελος του φυσικού και κοινωνικό – οικονομικού περιβάλλοντος, πρέπει να υπόκεινται σε ορισμένες αρχές που υποστηρίζονται από ένα στέρεο σύστημα διαχείρισης, αλλιώς είναι απλώς τουρισμός στη φύση ή κάποια άλλη μορφή τουρισμού”

Τα βασικά εργαλεία που έχουν οι φορείς στη διάθεσή τους για τον ορθολογικό σχεδιασμό και διαχείριση του οικότουρισμού σε μια προστατευόμενη περιοχή είναι:

- Το Προεδρικό Διάταγμα, η Κοινή Υπουργική Απόφαση, το Σχέδιο Διαχείρισης και το σύστημα ζώνωσης (εφόσον υπάρχουν), που προβλέπουν τους όρους ανάπτυξης.
- Ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός χωροθέτησης των οικότουριστικών υποδομών, (δημιουργία Κέντρου Ενημέρωσης, κατασκευή ξύλινου παρατηρητήριου διάνοιξη μονοπατιών κ.λ.π.), και της διακίνησης των επισκεπτών.
- Το σύστημα παρακολούθησης επιπτώσεων από τον τουρισμό.
- Το σύστημα διαχείρισης επισκεπτών.
- Τα συστήματα εθελοντικών δεσμεύσεων εκ μέρους της τουριστικής βιομηχανίας. (Κώδικες Ορθής Πρακτικής).
- Τα συστήματα πιστοποίησης
- Τεχνικές marketing
- Τεχνικές ερμηνείας και ανάδειξης περιβάλλοντος για την ευαισθητοποίηση του κοινού (δημιουργία Κέντρου Ενημέρωσης για ενημέρωση σχετικά με θέματα όπως η ύπαρξη μονοπατιών ή άλλων οικότουριστικών διαδρομών, ύπαρξη χαρτών με τις διαδρομές της περιοχής κ.λ.π.)
- Κατάρτιση για εξασφάλιση συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας.

Ο Οικότουρισμός είναι έννοια συνυφασμένη με το κίνημα προστασίας της φύσης και παρά τις όποιες παρεκκλίσεις και τους κινδύνους που μπορούν να οδηγήσουν σε αλόγιστη ανάπτυξη, διέπεται από αρχές, μεθόδους και εργαλεία που μπορούν να εξασφαλίσουν την ορθή εφαρμογή του.

3.3.2 Σχεδιασμός οικοτουριστικού προγράμματος.

Προηγούμενα αναφέρθηκαν παραδείγματα από τη διεθνή εμπειρία ανάπτυξης και σχεδιασμού οικοτουρισμού, και αναφέρθηκαν οι διαφορετικές προσεγγίσεις του θέματος από το διεθνή χώρο.

Είναι σαφές ότι η διαφορετικότητα αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι τα εργαλεία και οι μέθοδοι που προτείνονται μέσω των Εθνικών Στρατηγικών των χωρών, ανταποκρίνονται κυρίως στις συνθήκες των χωρών που τις εφαρμόζουν.

Τα διαφορετικά κοινωνικό – οικονομικά δεδομένα και, κυρίως, η διαφορετική κλίμακα και ποιότητα της άγριας φύσης στις χώρες αυτές, καθιστούν τη μεταφορά της τεχνογνωσίας και της εμπειρίας αυτής δύσκολη και προβληματική.

Οι απέραντες εκτάσεις άγριας φύσης για παράδειγμα, που εντοπίζονται στις χώρες αυτές, δεν υπάρχουν στην Ευρώπη και στην Ελλάδα.

Αντιλαμβανόμενοι τις ιδιαιτερότητες του θέματος, θεωρούμε ότι η αξιοποίηση της διεθνούς εμπειρίας, θα είναι ουσιαστική και χρήσιμη όταν γίνεται με πνεύμα προσαρμογής στα δεδομένα της χώρας μας, αλλά και κάθε περιοχής ξεχωριστά, κάνοντας χρήση μεθόδων και εργαλείων που θα ανταποκρίνονται στην ελληνική πραγματικότητα.

Από την πρώτη στιγμή που λαμβάνεται η απόφαση για την οικοτουριστική ανάπτυξη, απαιτείται να γίνει ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός, χωρίς τον οποίο δεν θα πρέπει να προχωρεί η εκτέλεση μεμονωμένων έργων (Buckley, 2001).

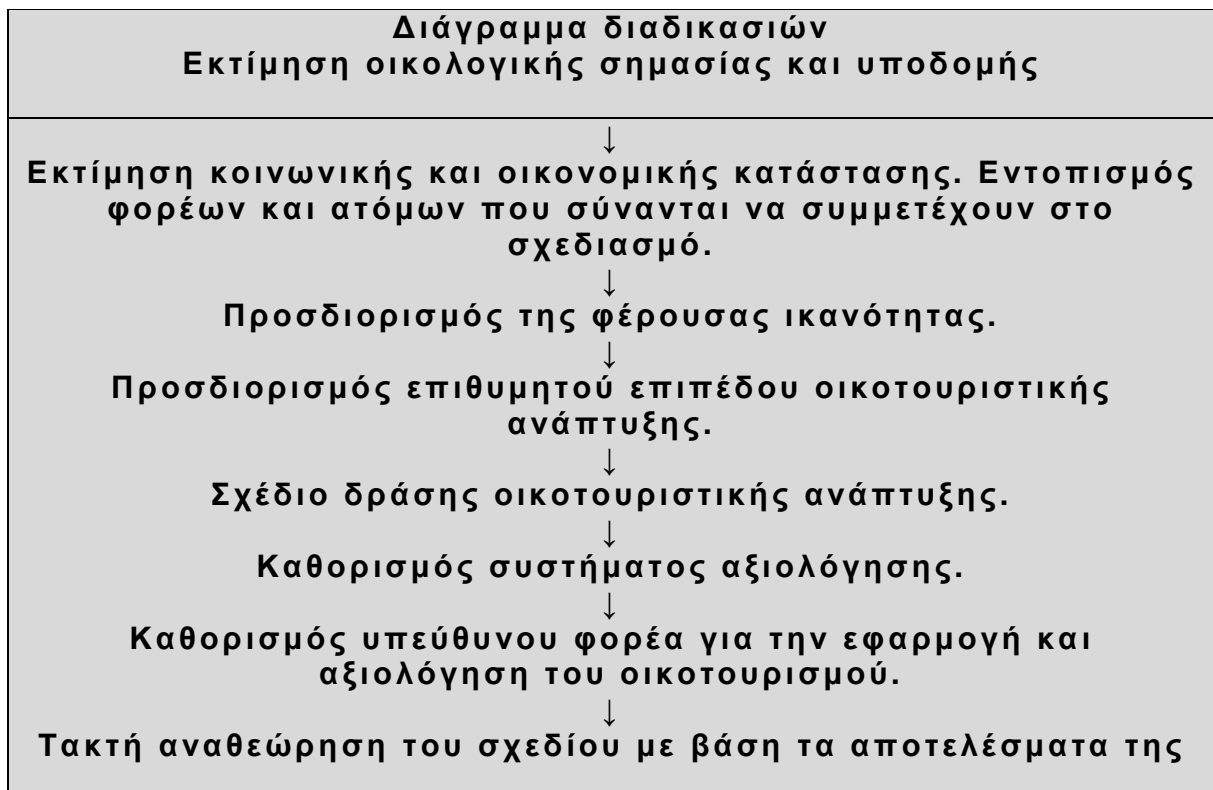
Υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι προσέγγισης του σχεδιασμού, εφαρμογής και αξιολόγησης ενός προγράμματος οικοτουριστικής ανάπτυξης.

Τα βασικά στάδια για τον οικοτουριστικό σχεδιασμό, έχουν ως εξής:

1. Εκτίμηση της κατάστασης όσον αφορά την οικολογική σημασία της περιοχής, την τουριστική ανάπτυξη, την υποδομή και το καθεστώς προστασίας. Καθορισμός δυνατών και αδυνάτων σημείων.
2. Εκτίμηση κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης. Περιορισμοί και δυνατότητες συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας στη σχεδιαζόμενη οικοτουριστική ανάπτυξη. Ο ρόλος της περιφέρειας, του κράτους και των διακρατικών οργανισμών.
3. Προσδιορισμός της φέρουσας ικανότητας του τόπου.
4. Προσδιορισμός επιθυμητού επιπέδου οικοτουριστικής ανάπτυξης με συμμετοχική διαδικασία που βασίζεται στην προηγούμενη κοινοποίηση των συμπερασμάτων και προτάσεων που προκύπτουν από τα προηγούμενα στάδια.

5. Σχέδιο δράσης για την επίτευξη του επιθυμητού επιπέδου οικοτουριστικής ανάπτυξης με συμμετοχική διαδικασία, που βασίζεται σε καλή προετοιμασία και θα εντάσσεται στο γενικότερο αναπτυξιακό σχέδιο της περιοχής.
6. Καθορισμός συστήματος αξιολόγησης που θα έχει στόχο την ποιοτική και ποσοτική εκτίμηση της οικοτουριστικής ανάπτυξης, με πρωταρχικό στόχο τη μη υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας.
7. Καθορισμός υπεύθυνου φορέα για την εφαρμογή και αξιολόγηση του σχεδίου δράσης. Η κατανομή αρμοδιοτήτων για τη διαχείριση του οικοτουρισμού, πρέπει να είναι ξεκάθαρη και σαφής.
8. Τακτή αναθεώρηση του σχεδίου βάσει των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης.

Διάγραμμα διαδικασιών

ΔΕΙΓΜΑ ΠΛΑΝΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

	ΔΙΑΓΝΩΣΗ	ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
Καταλύματα				
Εστιατόρια/καταστήματα κ.α.				
Οικοτουριστικά μονοπάτια.				
Κέντρο πληροφόρησης				
Σήμανση				
Ξεναγήσεις				
Συλλογή ποσοτικών δεδομένων επισκεπτών.				
Συλλογή ποιοτικών δεδομένων επισκεπτών.				
Συλλογή ποσοτικών δεδομένων κατοίκων.				
Συλλογή ποιοτικών δεδομένων κατοίκων.				
.....				
.....				

3.4. Καθορισμός της έννοιας της φέρουσας ικανότητας. Ορισμοί.

Η φέρουσα ικανότητα, είναι μια έννοια που έχει συγκεντρώσει σημαντικό ενδιαφέρον στον τομέα της διαχείρισης των δραστηριοτήτων της αναψυχής και του τουρισμού, προκειμένου να καθοριστούν τα ανώτερα επίπεδα της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής και του αριθμού των επισκεπτών, καθώς και της βέλτιστης χρήσης των τουριστικών πόρων, και έχει βαθιά ιστορία στους τομείς των φυσικών επιστημών.

Κοινή σε όλους τους επιστήμονες που κάνουν αναδρομή στο ιστορικό της γένεσης της έννοιας "φέρουσα ικανότητα", είναι η διαπίστωση, ότι η έννοια αυτή γεννήθηκε στις ΗΠΑ, στη δεκαετία του 1960 για να καθορίσει τον αριθμό των ζώων που μπορεί να αντέξει ένα οικοσύστημα (στην άγρια φύση ή στους βοσκότοπους).

Στη συνέχεια η έννοια μεταφέρθηκε στο πλαίσιο της διαχείρισης των εθνικών πάρκων για να συσχετίσει τον τουρισμό στα πάρκα με την κατάσταση των φυσικών πόρων, όπως αυτή προσμετράται από τη συμπίεση του εδάφους, την καταστροφή της βλάστησης και σε άλλες παραμέτρους, (οικολογική φέρουσα ικανότητα).

Σύντομα όμως έγινε αντιληπτό, ότι υπάρχει και η κοινωνική φέρουσα ικανότητα, που καθορίζεται από την ποιότητα της εμπειρίας του επισκέπτη (όπως προσμετράται από τα παράπονα, π.χ. για συνωστισμό κ.λ.π.).

Με την πάροδο του χρόνου, αναπτύχθηκε πλούσια έρευνα και βιβλιογραφία γύρω από την προσπάθεια καθορισμού της φέρουσας ικανότητας (οικολογικής και κοινωνικής), που συνάντησε όμως δυσκολίες κυρίως εξαιτίας του γεγονότος ότι, ο καθορισμός δεν μπορεί να βασιστεί αποκλειστικά σε επιστημονικά κριτήρια. Εμπεριέχει στοιχεία **υποκειμενισμού και αξιολογικές κρίσεις** (value judgments). Ακόμα εμπλέκονται ζητήματα πολιτικής, καθώς η διαχείριση των φυσικών πόρων έχει πολιτικές προεκτάσεις.

Ακολούθησε σκεπτικισμός ως προς την αξία της έννοιας της φέρουσας ικανότητας ως "απολύτου μαγικού αριθμού" και αναπτύχθηκαν συστήματα διαχείρισης επισκεπτών, που ως στόχο έχουν την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων από τον τουρισμό.

Τέτοια συστήματα είναι τα **LAC** (Limits of Acceptable Change), **VIM** (Visitors Impact Management), **VERP** (Visitors Experience and Resource Protection) κ.ά. Τα συστήματα αυτά όπως παρουσιάστηκαν στο παγκόσμιο συνέδριο με θέμα

“Μέθοδοι της Φέρουσας Ικανότητας και Διαχείριση των Επισκεπτών”, συνοπτικά βασίζονται:

- 1) Στην αποσαφήνιση των **στόχων διαχείρισης** του εθνικού πάρκου (π.χ. να παρέχονται στον επισκέπτη ευκαιρίες αναψυχής”),
- 2) Στη θέσπιση **ποσοτικοποιημένων κριτηρίων** για την κατάσταση των πόρων και την ποιότητα εμπειρίας του επισκέπτη (δείκτες ποιότητας – indicators) για κάθε στόχο, π.χ. (αριθμός άλλων επισκεπτών που συναντά ένας επισκέπτης σε ένα μονοπάτι),
- 3) Στη **θέσπιση ορίων** (standards of quality) για τους φυσικούς πόρους και την εμπειρία του επισκέπτη (π.χ. για τον προαναφερόμενο δείκτη: 10 επισκέπτες στο μονοπάτι).
- 4) Στο σύστημα παρακολούθησης δεικτών (monitoring).
- 5) Στη λήψη μέτρων διαχείρισης.

Σήμερα όλοι οι επιστήμονες – ερευνητές συμφωνούν ότι είναι επιτακτική η ανάγκη εφαρμογής μέτρων διαχείρισης επισκεπτών στα εθνικά πάρκα και στις Π.Π. Διαφωνίες υπάρχουν ως προς τη χρησιμότητα της φέρουσας ικανότητας με την “παραδοσιακή” έννοια του όρου. Και πάλι όμως όλοι συμφωνούν στην επικοινωνιακή και “παιδαγωγική” αξία της έννοιας.

Προσεγγίσεις και ορισμοί της φέρουσας ικανότητας.

1. *Ο μέγιστος αριθμός επισκεπτών που μπορεί να δεχτεί προορισμός χωρίς να προκαλείται υπερβολική υποβάθμιση του περιβάλλοντος και μείωση της απόλαυσης των επισκεπτών.* (Hovinen, G.R., 1982, στο Martin, B.S. – M. Uysal, 1990: 328-329)
2. *Η δυνατότητα ενός προορισμού να απορροφά τουρισμό, πριν γίνουν αισθητά τα αρνητικά αποτελέσματα στον φιλοξενούντα πληθυσμό. Η φέρουσα ικανότητα καθορίζεται από τον αριθμό επισκεπτών που είναι επιθυμητοί, παρά από τον αριθμό των επισκεπτών που μπορεί να προσελκει η περιοχή.* (Η πρώτη από τις δύο σχολές σκέψης που διατυπώνει ο O'Reilly, A.M., 1996, στο Martin, B.S. –M. Uysal 1990:328-329).
3. *Το όριο πέρα από το οποίο η προσέλευση των τουριστών θα αρχίσει να φθίνει επειδή ορισμένες <<χωρητικότητες>>, όπως τις αντιλαμβάνονται οι τουρίστες, έχουν ξεπεραστεί κι έτσι ο συγκεκριμένος προορισμός σταματάει πλέον να είναι ελκυστικός.* (Η δεύτερη από τις δύο σχολές σκέψης που διατυπώνει ο O'Reilly, A.M., 1996, στο Martin, B.S. –M. Uysal 1990:328-329).

4. Η φέρουσα ικανότητα περιλαμβάνει τρεις διαφορετικές κατηγορίες: τη βιολογική, που αφορά στους φυσικούς πόρους του τόπου, την κοινωνική, που αφορά την εμπειρία των επισκεπτών και εκείνη που αφορά στην τοπική κοινωνία. (Boo, E. 1992: 9).

5. Οι A. Mathieson – G. Wall (1982), διακρίνουν την οικονομική διάσταση της φέρουσας ικανότητας που ορίζεται ως η ικανότητα απορρόφησης τουριστικών δραστηριοτήτων και λειτουργιών, χωρίς όμως να μειώνονται οι επιθυμητές τοπικές δραστηριότητες. Όσον αφορά στον ορισμό της κοινωνικής φέρουσας ικανότητας, οι ίδιοι την ορίζουν ως το επίπεδο στο οποίο η τοπική κοινωνία, αρχίζει να μην ανέχεται την παρουσία τουριστών.

6. Η φέρουσα ικανότητα των εθνικών πάρκων ορίζεται ως η φυσική, βιολογική, κοινωνική και ψυχολογική ικανότητα του περιβάλλοντος να δεχθεί και να στηρίξει τουριστικές δραστηριότητες, χωρίς να υποβαθμίζεται η ποιότητα του περιβάλλοντος ή η ικανοποίηση των επισκεπτών. ((Lindsay, 1986).

7. Ο Χ. Κοκκώσης, στο συνέδριο με θέμα <<Μέθοδοι μέτρησης της φέρουσας ικανότητας και διαχείριση των επισκεπτών>> (2002), αναφερόμενος στις εφαρμογές της φέρουσας ικανότητας σε ευρωπαϊκούς προορισμούς, σημείωσε την έλλειψη εμπειρίας και εφαρμογών στην Ευρώπη, αλλά παράλληλα διαπίστωσε την αυξανόμενη συνειδητοποίηση της ανάγκης για θέσπιση ορίων διαχειριστικών μέτρων. Από τη διεθνή έρευνα, επεσήμανε επίσης το διαχωρισμό: (α) της **οικολογικής – φυσικής**, (β) της **κοινωνικής – δημογραφικής** και (γ) της **πολιτικό – οικονομική φέρουσας ικανότητας**.

Η καθεμία από αυτές λαμβάνει βαρύτητα ανάλογα με:

(α) τον τύπο του προορισμού (οι πόροι, ο πληθυσμός, τα φυσικά οικοσυστήματα, η οικονομία κ.λπ.)

(β) τον τύπο των επισκεπτών (το προφίλ τους)

(γ) τον τύπο αλληλεπίδρασης τουρισμού και περιβάλλοντος.

Προτείνεται επίσης μια τυπολογία ως προς τους τόπους προορισμού, που παρουσιάζουν διαφορετικά ζητήματα φέρουσας ικανότητας:

(α) οι παράκτιες περιοχές (ταυτισμένες με το μαζικό τουρισμό, καίρια θέματα φέρουσας ικανότητας, ο συνωστισμός, η θαλάσσια ρύπανση κ.λ.π.)

β) τα νησιά (όταν δεν εμπίπτουν στην προηγούμενη κατηγορία, συνδέονται με πιο ήπιες μορφές τουρισμού, μεσαίου – μικρού μεγέθους καταλύματα, κ.λ.π. Κύριο θέμα της φέρουσας ικανότητας οι επιπτώσεις στο κοινωνικό περιβάλλον, το νερό, τα απορρίμματα κ.λ.π.)

(γ) προστατευόμενες περιοχές (επιπτώσεις στο οικοσύστημα και εμπειρία επισκεπτών)

(δ) αγροτικές – εξοχικές περιοχές με ήπιων εντάσεων δραστηριότητες (θέματα ροής επισκεπτών, επιπτώσεων στις τοπικές κοινωνίες, κ.λ.π)

(ε) ορεινοί τουριστικοί προορισμοί (θέματα επιπτώσεων των μεγάλης κλίμακας έργων που σχετίζονται με τα χειμερινά σπορ)

στ) ιστορικές τοποθεσίες και πόλεις (θέματα συνωστισμού στα αξιοθέατα, διαχείρισης απορριμμάτων κ.λ.π)

Η λήψη μέτρων τήρησης της φέρουσας ικανότητας σε επίπεδο τουριστικού προορισμού, είναι ευκολότερη όταν ενσωματώνεται σε υπάρχοντες διοικητικούς μηχανισμούς όπως είναι: (α) οι προστατευόμενες περιοχές και (β) οι τοπικές αρχές και το σύστημα στρατηγικού σχεδιασμού για την ανάπτυξή τους. Η παρακολούθηση της φέρουσας ικανότητας, ως μέρος της διαδικασίας στρατηγικού σχεδιασμού, διέπεται από ορισμένα χαρακτηριστικά και προϋποθέσεις όπως:

1. Ύπαρξη οράματος και στόχων για την ήπια ανάπτυξη του τόπου και του τουρισμού.

2. Συμμετοχή τοπικής κοινωνίας στο στάδιο σχεδιασμού.

3. Διαχειριστικά μέτρα επισκεπτών αντί απόλυτων μαγικών αριθμών (ορίων επισκεπτών).

4. Δύο στάδια σχεδιασμού: το περιγραφικό και το αξιολογικό. Στο πρώτο περιγράφεται η υπάρχουσα κατάσταση σχετικά με τη φέρουσα ικανότητα του τόπου, ενώ στο δεύτερο αναλύονται οι στόχοι, οι στρατηγικές επιλογές σχετικά με τη φέρουσα ικανότητα του τόπου.

5. Απαραίτητη η χρήση δεικτών (indicators) και η παρακολούθησή τους. προορισμούς.

6. Ευκολότερος ο καθορισμός της φέρουσας ικανότητας σε γεωγραφικά σαφώς καθορισμένους προορισμούς.

7. Βασική προϋπόθεση η ύπαρξη πολιτικής βούλησης.

Σύμφωνα με την εισήγηση του Χ. Κοκκώση, στο ίδιο Συνέδριο, αναφέρθηκαν οι περιορισμοί που υπάρχουν στη μέτρηση της φέρουσας ικανότητας και τα θεσμικά εργαλεία που προσφέρονται για την εφαρμογή της. Ο εισηγητής, προτείνει έναν διαχωρισμό όσον αφορά στα μέτρα εφαρμογής παρακολούθησης της φέρουσας ικανότητας, τονίζοντας τη χρησιμότητα της έννοιας ως κινήτρου για τον επαναπροσανατολισμό τω στόχων της τουριστικής ανάπτυξης του τόπου. Ο διαχωρισμός συνίσταται σε:

(α) Κανονιστικά (συστήματα ζώνωσης, απαγόρευση πρόσβασης σε ορισμένες περιοχές, απαγόρευση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων, συστήματα πιστοποίησης, χωροταξικός σχεδιασμός).

(β) Οικονομικά (ρύθμιση τιμών ως εργαλείο αποτροπής ή προσέγγισης τουριστών, φόροι κ.λ.π.).

(γ) Οργανωτικά (σύστημα κρατήσεων θέσεων πριν την επίσκεψη, πληροφόρηση του τουριστικού κοινού για τις περιόδους αιχμής, εκπαίδευση, κατάρτιση τοπικών στελεχών, τεχνικές "marketing" κ.ά.).

Από τους παραπάνω ορισμούς και τις προσεγγίσεις για το κρίσιμο ζήτημα της φέρουσας ικανότητας, διαπιστώνεται ότι κοινός παρανομαστής παραμένει η άποψη που εστιάζεται στο γεγονός ότι ο όρος αφορά κυρίως στα όρια του φυσικού, και οικονομικού περιβάλλοντος.

Στην έννοια του κοινωνικού περιβάλλοντος περιλαμβάνεται η τοπική κοινωνία, αλλά και οι επισκέπτες. Σχετικά με την έννοια και την προσέγγιση της κοινωνικής φέρουσας ικανότητας, ο R. Butler (2002) διαπιστώνει τη σταδιακή υποχώρηση της έρευνας για την οικολογική φέρουσα ικανότητα προς όφελος της κοινωνικής, γεγονός που θεωρείται από τον ίδιο ατυχές, ιδίως για τις προστατευόμενες περιοχές.

Ο R. Butler διαπιστώνει ότι: *<<παρά τη δυσκολία που υπάρχει στον καθορισμό ενός οριστικού ανώτατου ορίου επισκεπτών, είναι αδιαμφισβήτητο ότι σε πολλές περιπτώσεις είναι απολύτως αναγκαίο να τεθούν όρια, έστω και αν αυτά είναι μεταβλητά ή περιλαμβάνουν ποιοτικά κριτήρια. Ο κάθε προορισμός υπαγορεύει τις δικές του προτεραιότητες βάσει των οποίων ορίζεται η φέρουσα ικανότητα και γίνεται φανερό ότι το προστατευτέο αντικείμενο στις προστατευόμενες περιοχές έχει προτεραιότητα ως κριτήριο καθορισμού της φέρουσας ικανότητας>>*

Σε άλλους προαναφερόμενους ορισμούς τονίζεται η σημασία της υπέρβασης της βιολογικής φέρουσας ικανότητας, ενώ σε άλλους η εμπειρία των τουριστών κ.λ.π., ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις προτεραιότητες του ερευνητή που συνέταξε τον ορισμό.

Χαρακτηριστική είναι η τοποθέτηση του ερευνητή Lindsay, ο οποίος στον ορισμό του που προαναφέρεται με αύξοντα αριθμό 6, περιορίζεται αποκλειστικά στα εθνικά πάρκα και δίνει έμφαση στις δραστηριότητες των τουριστών, αγνοώντας όμως τις τοπικές κοινωνίες.

Πιθανότατα ο ορισμός αυτός του Αμερικανού καθηγητή, είναι προσαρμοσμένος στα δεδομένα της χώρας από την οποία προέρχεται, και στο αμερικανικό άγριο τοπίο (wilderness), όπου κυριαρχούν οι απέραντες εκτάσεις άγριας φύσης με αραιή κατοίκηση. Το κυρίαρχο στοιχείο ενδιαφέροντος στα πάρκα αυτά, είναι η εμπειρία του ταξιδιώτη και η ποιότητα του περιβάλλοντος.

Συνεπώς, για μια ακόμα φορά διαπιστώνουμε ότι στον οικοτουρισμό, οι επιλογές εξαρτώνται από τις τοπικές συνθήκες. Οι περισσότεροι από τους παραπάνω ορισμούς, αναφέρονται σε <<αριθμούς επισκεπτών>>.

Όπως έχουμε επισημάνει, το μέγεθος αυτό δεν είναι εύκολα μετρήσιμο και δεν αρκεί η καταμέτρηση του συνόλου των επισκεπτών σε έναν τόπο το χρόνο.

Υπάρχει και μια σειρά επιπρόσθετων παραμέτρων που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη, όπως:

- Η εποχικότητα της ζήτησης,
- Η συγκέντρωση της κίνησης σε ορισμένες περιοχές,
- Ο μέσος όρος διάρκειας διαμονής των επισκεπτών,
- Οι δραστηριότητες που ασκούν,
- Τα χαρακτηριστικά των επισκεπτών και η συμπεριφορά τους,
- Ο βαθμός χρήσης της τουριστικής υποδομής – κατά πόσο έχει φθάσει στο σημείο κορεσμού.

Εξαιτίας των δυσκολιών αναφορικά στον προσδιορισμό «του αριθμού των επισκεπτών», έχουν επιχειρηθεί κατά καιρούς διάφορες μέθοδοι ποσοτικοποίησης και καθορισμού κριτηρίων για τη μέτρηση της φέρουσας ικανότητας.

Μία από αυτές, που υποστηρίζεται από ειδικό λογισμικό σύστημα και επεξεργάστηκε το International Centre for Tourism and Hospitality, Bournemouth University, ορίζει παραμέτρους βάσει των οποίων μετρώνται οι επιπτώσεις της οικοτουριστικής ανάπτυξης σε διάφορους τομείς και ορίζονται τα ανώτατα όρια ανάπτυξης σε κάθε τομέα.

Επιπτώσεις σε :	Παράμετρος	Όριο
..... Περιβάλλον		
✓ Αλλαγές στο περιβάλλον	Είδη / πληθυσμοί	Εξαφάνιση / μειούμενος πληθυσμός
✓ Κίνδυνοι	Φωτιές / διάβρωση / ρύπανση	Αύξηση προβληματικών καταστάσεων.
✓ Βιωσιμότητα άγριας ζωής	Αστική ανάπτυξη	Χρήση γής / μέτρηση ειδών

Με αντίστοιχο τρόπο, μετρώνται οι επιπτώσεις στον κοινωνικό – οικονομικό τομέα, στην πολιτική κατάσταση και

άλλους τομείς. Το λογισμικό αυτό σύστημα βασίζεται στη λειτουργία εισαγωγής πραγματικών στοιχείων, βάσει των οποίων προσμετρώνται οι επιπτώσεις και κρίνεται εάν έχουν ξεπεραστεί τα όρια.

Στα πλαίσια προγράμματος καθορισμού της φέρουσας ικανότητας στην Κύπρο, πραγματοποιήθηκε ανάλογη μελέτη – έρευνα για τη χωρητικότητα της παραλίας της νήσου, όπου έγινε καταγραφή της υπάρχουσας πυκνότητας και κατανομής των χρηστών με τη βοήθεια αεροφωτογραφιών που ελήφθησαν σε ώρες και μέρες αιχμής, και διανομή σχετικού ερωτηματολογίου στους παραθεριστές.

Η μελέτη για τη χωρητικότητα της παραλίας της Κύπρου, καθόρισε τη χωρητικότητα χρησιμοποιώντας αναλογίες και μεγέθη όπως:

- ✓ τον αριθμό αφίξεων ανά 100 κατοίκους σε κάθε περιοχή
- ✓ τον αριθμό διανυκτερεύσεων ανά 100 κατοίκους
- ✓ τον αριθμό τουριστών ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, και,
- ✓ τη χωρητικότητα της παραλίας

Από τις παραπάνω μετρήσεις διαφαίνεται ότι ουσιαστικά δίδεται προτεραιότητα στην κοινωνική φέρουσα ικανότητα από την πλευρά των επισκεπτών, ενώ οι μετρήσεις δεν φαίνεται να επιχειρούν να συσχετίσουν την τουριστική κίνηση με τις επιπτώσεις στο οικοσύστημα και στο περιβάλλον γενικότερα.

Ωστόσο θα πρέπει να αναφερθεί, ότι αυτού του είδους οι μετρήσεις, προφανώς μπορούν να εξυπηρετήσουν τους στόχους της διαχείρισης μιας τουριστικής παραλίας

Είναι αντιληπτό ότι η υιοθέτηση του ενός ή του άλλου συστήματος καθορισμού της φέρουσας ικανότητας, είναι σε άμεση συνάρτηση από το στόχο της διαχείρισης και τη φύση του προορισμού.

Η διαχείριση μιας τουριστικής παραλίας, οπωσδήποτε διαφέρει από τη διαχείριση μιας προστατευόμενης ή οικολογικά ευαίσθητης περιοχής. Για το λόγο αυτό, η επιλογή της μεθοδολογίας, πρέπει να αντιστοιχεί στους στόχους της διαχείρισης που έχουν τεθεί.

3.4.1 Η μέθοδος μέτρησης της φέρουσας τουριστικής ικανότητας του Bouillon.

Μια άλλη μέθοδος μέτρησης της φέρουσας τουριστικής ικανότητας προτείνει ο ερευνητής Bouillon, η οποία βασίζεται στη χρήση ενός μαθηματικού τύπου που συνοπτικά έχει ως εξής:

Η έκταση της περιοχής που προορίζεται να χρησιμοποιηθεί από τους τουρίστες, διαιρείται με το μέσο όρο

της έκτασης που χρειάζεται ένας επισκέπτης, ελεύθερη από την παρουσία άλλων ανθρώπων, για να αισθάνεται άνετα. Ο μέσος όρος αυτός, βέβαια, κυμαίνεται από επισκέπτη σε επισκέπτη και από προορισμό σε προορισμό.

Εάν υποθέσουμε, ωστόσο, ότι αυτός ο μέσος όρος μπορεί να υπολογιστεί για ένα συγκεκριμένο τόπο, σχηματικά δύναται να έχει ως εξής:

Συνολική έκταση που χρησιμοποιείται από τους τουρίστες.

Φέρουσα ικανότητα = -----

Μέσος όρος έκτασης που αναλογεί στον επισκέπτη.

Ο συνολικός αριθμός που μπορεί να δεχθεί ο τόπος είναι:

Συνολικός αριθμός ημερήσιων επισκέψεων = φέρουσα ικανότητα Χ ρυθμός ανανέωσης επισκεπτών.

Όπου :

Συνολική διάρκεια που ο προορισμός είναι ανοικτός σε επισκέπτες.

Ρυθμός

Ανανέωσης =-----

Επισκεπτών

Μέσος όρος διάρκειας επισκεπτών.

Από την ανάλυση της μεθόδου αυτής διαφαίνεται ότι, υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που δεν προσμετρώνται, οι οποίοι είναι όμως απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψη στη μέτρηση της φέρουσας ικανότητας, όπως είναι για παράδειγμα περιοχές ιδιαίτερα ευαίσθητες που δύναται να δεχθούν πολύ μικρό αριθμό επισκεπτών, ή ευαίσθητα οικοσυστήματα κ.ά.

Είναι προφανές ότι κανένας μαθηματικός τύπος δεν μπορεί να μετρήσει όλες τις παραμέτρους και όλους τους παράγοντες.

Σήμερα οι περισσότεροι ερευνητές εγκαταλείπουν την ιδέα του καθορισμού του μαγικού αριθμού των επισκεπτών, γιατί έγινε πλέον αντιληπτό ότι δεν είναι τόσο ο αριθμός επισκεπτών υπεύθυνος για ανεπιθύμητες επιπτώσεις στο περιβάλλον (φυσικό, κοινωνικό, οικονομικό) και στην ποιότητα εμπειρίας

των επισκεπτών, όσο παράγοντες που αφορούν: τον τρόπο που αυτοί διαχέονται στο χώρο και το χρόνο, τη συμπεριφορά τους, τον τρόπο που μετακινούνται στον βιότοπο (μέσα μεταφοράς), και ειδικά για τον οικοτουρισμό, τους όρους με τους οποίους αυτός διεξάγεται.

Παρά το γεγονός ότι η φέρουσα ικανότητα με την πρωταρχική έννοια του όρου ως 'μαγικού αριθμού' δεν είναι πλέον δόκιμη, στη χώρα μας κρίνεται θετική η συνέχιση της χρήσης της, γιατί περιγράφει τη γενική φιλοσοφία της τήρησης των ορίων, που ουσιαστικά είναι και ο λόγος εισαγωγής και χρήσης του όρου.

Ο όρος 'σύστημα διαχείρισης επισκεπτών' που θα αναφερθεί συνοπτικά ακολούθως, είναι πιο αδύναμος στη μετάδοση αυτής της αναγκαιότητας για την τήρηση των ορίων, και για το λόγο αυτό χρησιμοποιείται ευρύτατα ο όρος φέρουσα ικανότητα, χωρίς να συνδέεται όμως με την αναζήτηση του ιδανικού αριθμού επισκεπτών.

3.5. Συγκριτική παρουσίαση των κυριότερων συστημάτων παρακολούθησης επιπτώσεων από τον τουρισμό.

Τα βασικότερα και πλέον αποδεκτά συστήματα παρακολούθησης επιπτώσεων και διαχείρισης επισκεπτών που ισχύουν διεθνώς είναι τα ακόλουθα (Eagles et al., 2002):

- 1) Όρια Αποδεκτών Αλλαγών (Limits of Acceptable Change: **LAC**).
- 2) Διαχείριση επιπτώσεων επισκεπτών (Visitor Impact Management: **VIM**)
- 3) Εμπειρία του Επισκέπτη και Προστασία Πόρων (Visitor Experience Resource Protection: **VERP**).
- 4) Φάσμα Ευκαιριών για την Αναψυχή του Επισκέπτη (Recreation Opportunity Spectrum: **ROS**).

Από την ορολογία που χρησιμοποιούν τα παραπάνω συστήματα, είναι προφανές ότι αποδίδουν μεγάλη σημασία στη εμπειρία του επισκέπτη (**Visitor Experience**) και στις ευκαιρίες ψυχαγωγίας που του παρέχονται (**Recreation Opportunity**).

Αναφορικά στον οικοτουρισμό, τα συστήματα αυτά όπως θα αναλυθούν στη συνέχεια, συνδυάζουν με έναν ενδιαφέροντα τρόπο τη μέτρηση οικολογικών παραμέτρων και παραμέτρων που αφορούν στην τουριστική εμπειρία.

3.5.1. Όρια Αποδεκτών Αλλαγών - Limits of Acceptable Change (LAC).

Η μέθοδος LAC, που διατυπώθηκε αρχικά στη μελέτη των επιστημόνων Stanley et al (1985), αφορά ουσιαστικά στο σύστημα μέτρησης των ορίων των αλλοιώσεων που προξενούνται από την τουριστική δράση στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον των προστατευόμενων περιοχών.

Στόχος της μεθόδου αυτής, είναι ο εντοπισμός των κατάλληλων στρατηγικών διατήρηση ή την αποκατάσταση των επιθυμητών συνθηκών στις προστατευόμενες περιοχές.

Τα στάδια της διαδικασίας είναι τα εξής:

Τα εννέα στάδια της διαδικασίας προσδιορισμού της φέρουσας ικανότητας σύμφωνα με τη μέθοδο LAC

1. Αναγνώριση της αξίας των ζητημάτων και προβλημάτων που σχετίζονται με την περιοχή.
2. Προσδιορισμός <<ιδανικών χρήσεων ανά περιοχή>> (opportunity classes). Ο προσδιορισμός της ιδανικής χρήσης ανά περιοχή, περιλαμβάνει περιγραφή της κατάστασης των φυσικών πόρων και των κοινωνικών συνθηκών που είναι αποδεκτές για τη συγκεκριμένη περιοχή. Περιγράφεται επίσης το είδος της διαχείρισης που ενδείκνυται για την περιοχή. Οι περιοχές αυτές είναι τυποποιημένες και περιλαμβάνουν τις εξής κατηγορίες: περιοχές ανέγγιχτες (pristine), άγριες (primitive), ημι-άγριες (semi-primitive), απαλλαγμένες από χρήση οχημάτων (non – motorized) και μεταβατικές (transition).
3. Επιλογή δεικτών για τη μέτρηση της κατάστασης των φυσικών πόρων καθώς και των βιολογικών και κοινωνικών συνθηκών. (Δείκτες για τη μέτρηση κατάστασης της άγριας ζωής: Τάσεις αύξησης / μείωσης στους πληθυσμούς των απειλούμενων ειδών και συσχέτιση με πιθανές οχλήσεις από την ανθρώπινη παρουσία).
4. Καταγραφή φυσικών/βιολογικών και κοινωνικών (συμπεριλαμβάνεται και η εμπειρία του επισκέπτη)
5. Καθορισμός ορίων (standarts) των φυσικών/βιολογικών και κοινωνικών δεικτών για κάθε κατηγορία ευκαιριών (π.χ. για τις ανέγγιχτες περιοχές ορίζεται ως όριο για την ποιότητα της κατασκηνωτικής εμπειρίας, η απόλυτα μοναχική κατασκήνωση, δηλαδή η απουσία πιθανότητας συνάντησης ενός κατασκηνωτή με άλλον).
6. Προσδιορισμό εναλλακτικών σεναρίων για την κατανομή των δραστηριοτήτων αναψυχής (Γίνεται επανεκτίμηση των

ιδανικών χρήσεων ανά περιοχή και συζητείται η πιθανότητα αλλαγών στην κατηγοριοποίηση των περιοχών).

7. Εξέταση των διαχειριστικών δράσεων για κάθε εναλλακτική κατανομή.
8. Αξιολόγηση και επιλογή τελικής κατανομής των δραστηριοτήτων αναψυχής.
9. Εφαρμογή δράσεων και παρακολούθησης των συνθηκών και των δεικτών.

Η μέθοδος LAC που είναι προσαρμοσμένη κυρίως στα δεδομένα των αχανών εκτάσεων των Εθνικών Πάρκων των ΗΠΑ, αξιολογεί τη φέρουσα ικανότητα δίνοντας βαρύτητα κυρίως στις δραστηριότητες αναψυχής που μπορεί να δεχθεί ο τόπος, σε σχέση με την ποιότητα του περιβάλλοντος.

Η παραπάνω διαδικασία έχει εφαρμοστεί σε πολλές προστατευόμενες περιοχές των ΗΠΑ, και φαίνεται να ανταποκρίνεται στις μεγάλες εκτάσεις και στις διαφορετικές συνθήκες που επικρατούν εντός των ορίων τους.

Πλεονεκτήματα του συστήματος:

Το τελικό προϊόν του συστήματος LAC, είναι ένα σχέδιο στρατηγικής και τακτικής για την περιοχή, το οποίο βασίζεται σε καθορισμένα όρια αποδεκτών αλλαγών για κάθε κατηγορία ευκαιριών αναψυχής, με δείκτες αλλαγών για την παρακολούθηση των οικολογικών και κοινωνικών συνθηκών.

Στα μειονεκτήματα εντάσσεται το γεγονός ότι, το σύστημα LAC, εστιάζεται κυρίως σε προβλήματα που έχουν ήδη εντοπιστεί. Έτσι από τη δομή του συστήματος διαφαίνεται ότι αυτό δεν είναι σχεδιασμένο με τρόπο ώστε να προβλέπει απειλές, αλλά σχεδιασμένο μόνο για να αντιμετωπίζει αυτές που έχουν ήδη διαπιστωθεί.

3.5.2. Διαχείριση επιπτώσεων επισκεπτών (Visitor Impact Management:VIM).

Η μέθοδος VIM, αναπτύχθηκε από ερευνητές του Συστήματος Εθνικών Πάρκων των ΗΠΑ και στρέφεται γύρω από τρεις άξονες: **α)** τις προβληματικές συνθήκες, **β)** τις παραμέτρους που συνυπολογίζουν τα πιθανά αίτια και **γ)** τις πιθανές διαχειριστικές στρατηγικές

Τα στάδια της διαδικασίας έχουν ως εξής:

Τα στάδια της διαδικασίας της μεθόδου VIM

1. Ανασκόπηση των δεδομένων πριν από την αξιολόγηση
2. Επανεξέταση των διαχειριστικών στόχων της προστατευόμενης περιοχής.
3. Επιλογή βασικών δεικτών
4. Επιλογή ορίων (standards) για τους βασικούς δείκτες επιπτώσεων
5. Σύγκριση ορίων και υφιστάμενων συνθηκών
6. Αναγνώριση πιθανών αιτιών των αρνητικών επιπτώσεων από τον τουρισμό.
7. Επανεξέταση των διαχειριστικών στρατηγικών και μέτρων.
8. Εφαρμογή.

Τα όρια για κάθε δείκτη, καθορίζονται βάσει των διαχειριστικών στόχων που προσδιορίζουν τα αποδεκτά ή τα κατάλληλα όρια επιπτώσεων.

Από τα στάδια που προτείνει η διαδικασία, διαφαίνεται ότι η μέθοδος αυτή είναι αρκετά ευέλικτη. Είναι προσανατολισμένη στην αξιολόγηση και στον προσδιορισμό των υφιστάμενων επιπτώσεων του τουρισμού και των αιτιών που τις προκαλούν.

Ως πλεονεκτήματα της μεθόδου VIM, θα μπορούσαν να αναφερθούν ότι, όπως και η μέθοδος LAC, βασίζεται σε αξιολογικές κρίσεις και επιστημονικά δεδομένα. Η μέθοδος εστιάζεται κυρίως στην κατανόηση των παραμέτρων που οδηγούν στις επιπτώσεις, με σκοπό τον προσδιορισμό των κατάλληλων διαχειριστικών μέτρων.

Ως μειονεκτήματα της μεθόδου VIM, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η μέθοδος δεν χρησιμοποιεί το φάσμα ευκαιριών για την αναψυχή του επισκέπτη, παρόλο που έχει τη δυνατότητα.

Στόχος της μεθόδου αυτής είναι η εξέταση της τρέχουσας κατάστασης των επιπτώσεων και όχι η αξιολόγηση των πιθανών επιπτώσεων από άλλες επιλογές, η αξιολόγηση δηλαδή

κάποιων εναλλακτικών σεναρίων για τις χωροθετήσεις των τουριστικών δραστηριοτήτων.

3.5.3. Εμπειρία του επισκέπτη και προστασία πόρων (Visitor Experience Protection: VERP).

Η μέθοδος VERP επινοήθηκε και εφαρμόστηκε αρχικά, όπως και οι προηγούμενες, στα Εθνικά Πάρκα των ΗΠΑ (για πρώτη φορά εφαρμόστηκε στο Πάρκο Arches των ΗΠΑ).

Περιλαμβάνει κατευθυντήριες γραμμές για τις επιθυμητές μελλοντικές φυσικές και κοινωνικές συνθήκες, καθορίζοντας ποια όρια χρήσης είναι κατάλληλα, που τότε και γιατί.

Τα στάδια της διαδικασίας έχουν ως εξής:

Στάδια διαδικασίας της μεθόδου VERP

1. Σύσταση διεπιστημονικής ομάδας.
2. Ανάπτυξη στρατηγικής για την εξασφάλιση της συμμετοχής του κοινού.
3. Προσδιορισμός και δημοσιοποίηση των στόχων του πάρκου, της σημασίας και των βασικών θεμάτων ερμηνείας και ανάδειξης, καθορισμός υποχρεώσεων και περιορισμών σχεδιασμού.
4. Ανάλυση των πόρων του πάρκου και των υφισταμένων χρήσεων του από τους επισκέπτες.
5. Περιγραφή δυνητικού φάσματος των εμπειριών των επισκεπτών, και της επιθυμητής κατάστασης των πόρων, (δυνητικό σύστημα ζώνωσης).
6. Ταύτιση των ζωνών που προσδιορίστηκαν στο προηγούμενο στάδιο με συγκεκριμένες περιοχές – ζώνες του πάρκου, (σύστημα ζώνωσης με οριοθέτηση χρήσεων).
7. Επιλογή δεικτών και προσδιορισμός ορίων για κάθε ζώνη, σχεδιασμός συστήματος παρακολούθησης.
8. Παρακολούθηση φυσικών / βιολογικών και κοινωνικών δεικτών.
9. Λήψη διαχειριστικών μέτρων.

Οι παράμετροι που λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό είναι οι εξής:

Παράμετροι, Δείκτες και Όρια

1. Δημοσιοποίηση στόχων του πάρκου
2. Δημοσιοποίηση της σημασίας του πάρκου
3. Βασικά θέματα ερμηνείας και ανάπτυξης
4. φυσικές και βιολογικές αξίες, περιορισμοί και βαθμοί ευαισθησίας τους.
5. Ευκαιρίες εμπειριών για τον επισκέπτη
6. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα των φυσικών / βιολογικών πόρων που προσφέρονται για χρήση από τους επισκέπτες.
7. Διαχειριστικές ζώνες.

Ο καθηγητής R. Manning σε παρουσίαση του συστήματος VERP σε συνέδριο στην Αθήνα (2002), αναλύοντας το εν λόγω σύστημα που εφαρμόζεται στα εθνικά πάρκα των ΗΠΑ και βασίζεται στον καθορισμό δεικτών και ορίων (standards of quality) για τους φυσικούς – πολιτιστικούς πόρους και την εμπειρία του επισκέπτη ανέφερε τα ακόλουθα:

“Με 300 εκατομμύρια επισκέπτες το χρόνο, τα εθνικά πάρκα των ΗΠΑ αντιμετωπίζουν σοβαρές επιπτώσεις από τον τουρισμό. Η αποστολή των εθνικών πάρκων είναι διπλή: από τη μια πλευρά είναι η προστασία των φυσικών πόρων και από την άλλη η παροχή ευκαιριών στο κοινό να τους απολαύσει. Η αυξημένη τουριστική κίνηση μπορεί να συμβάλλει στην επίτευξη του δεύτερου σκέλους της αποστολής, αλλά μπορεί να θέσει σε απειλή το πρώτο σκέλος της αποστολής”.

Έτσι το ίδιο το κράτος επέβαλε ήδη από το 1978 στα εθνικά πάρκα τη διεξαγωγή μετρήσεων της φέρουσας ικανότητας. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, εφαρμόστηκε σε όλα τα πάρκα των ΗΠΑ το σύστημα VERP.

Στη συνέχεια παρατίθεται το παράδειγμα της εφαρμογή Arches National Park (ANP), ένα πάρκο 73.000 εκταρίων στην έρημο, που διαθέτει αξιολογούς γεωλογικούς σχηματισμούς, σύμφωνα με τα εννέα στάδια της διαδικασίας που παραθέσαμε ως άνω σύμφωνα με την παρουσίαση του καθηγητή Manning :

A. Το πλαίσιο Στάδιο

Στάδιο 1. Σχηματισμός διεπιστημονικής ομάδας

ANP: Σχηματίστηκε ομάδα από αρχές του πάρκου, επιστήμονες και συμβούλους.

Στάδιο 2: Ανάπτυξη στρατηγικής για την εξασφάλιση της συμμετοχής του κοινού.

ANP: Συντάχθηκε η στρατηγική για τη συμμετοχή του κοινού.

Στάδιο 3: Προσδιορισμός και δημοσιοποίηση των στόχων του πάρκου, της σημασίας του και των κύριων θεμάτων προς ερμηνεία και ανάδειξη.

ANP: Έγινε μια σειρά συναντήσεων για τη διατύπωση των παραπάνω. Πηγές πληροφόρησης ήταν το υπάρχον διαχειριστικό σχέδιο του πάρκου και η σχετική νομοθεσία.

B' Ανάλυση

Στάδιο 4: Ανάλυση των φυσικών πόρων και υποδομών του πάρκου, καθώς και της υφιστάμενης χρήσης από τους επισκέπτες.

ANP: Έγινε χαρτογράφηση των φυσικών πόρων και υποδομών του πάρκου.

Γ' Σύνταξη οδηγιών και κανόνων του χώρου

Στάδιο 5: Περιγραφή δυνητικού φάσματος των εμπειριών του επισκέπτη (αναψυχής, σπορ, κ.λ.π.) και της **επιθυμητής κατάστασης των πόρων** (ένα δυνητικό σύστημα ζώνωσης).

ANP: Περιγράφηκε το πλήρες φάσμα των ιδανικών συνθηκών για τους πόρους και τους επισκέπτες.

Στάδιο 6: Ταύτιση των ζωνών που προσδιορίστηκαν στο προηγούμενο στάδιο με συγκεκριμένες περιοχές – ζώνες του πάρκου (σύστημα ζώνωσης με οριοθέτηση χρήσεων).

ANP: Προσδιορίστηκαν 9 ζώνες, από ζώνες <<παρθένας φύσης>> ως ζώνες ανάπτυξης.

Στάδιο 7: Επιλογή δεικτών ποιότητας (indicators of quality) και προσδιορισμός ορίων ποιότητας (standards of quality) για κάθε ζώνη. Σχεδιασμός συστήματος παρακολούθησης (Monitoring).

ANP: Για τον προσδιορισμό δεικτών και ορίων διεξήχθη έρευνα σε δύο φάσεις. Στην πρώτη έγιναν συνεντεύξεις με τους επισκέπτες και συναντήσεις με στελέχη προσωπικού του

πάρκου και κατοίκους. Έτσι αναδείχθηκαν δείκτες ποιότητας, όπως αριθμός επισκεπτών σε πολυσύχναστα μέρη / αριθμός επισκεπτών σε απόμερα μέρη / αριθμός οχημάτων που απαντούν σε αγροτικούς δρόμους / αριθμός μονοπατιών και συνακόλουθη συμπίεση εδάφους / βαθμός γνώσης των επισκεπτών για τους κανόνες περιπάτου εκτός μονοπατιών. Στη δεύτερη φάση, έγινε έρευνα με συνεντεύξεις επισκεπτών και στις 9 ζώνες. Στόχος ήταν η συλλογή στοιχείων για τον προσδιορισμό ορίων. Προσδιορίστηκαν όρια για 5 δείκτες. Για τον προσδιορισμό του πρώτου δείκτη (βαθμός επισκεπτών σε πολυσύχναστα μέρη) χρησιμοποιήθηκαν φωτογραφίες κατάλληλα επεξεργασμένες, ώστε να απεικονίζουν διαφορετικό βαθμό συνωστισμού. Έτσι ορίστηκε ως όριο ο αριθμός 30 επισκεπτών σε κάθε δεδομένη στιγμή στον πιο σημαντικό γεωλογικό σχεδιασμό).

Δ' Παρακολούθηση και διαχείριση

Στάδιο 8: Παρακολούθηση των δεικτών (φυσικών / βιολογικών και κοινωνικών δεικτών, συμπεριλαμβανομένης της εμπειρίας του επισκέπτη).

ANP: Ξεκίνησε η παρακολούθηση των δεικτών για να διαπιστώνεται η τήρηση των ορίων.

Στάδιο 9: Λήψη διαχειριστικών μέτρων.

ANP: Π.χ. έκδοση αδειών για κατασκήνωση στις απόμερες περιοχές του πάρκου, ενημέρωση επισκεπτών για κανόνες περιπάτου εκτός μονοπατιών κ.λ.π. Ένα σύστημα προσομοίωσης στον υπολογιστή, βοηθά τη διαχειριστική αρχή περαιτέρω στο σύστημα παρακολούθησης και στα διαχειριστικά μέτρα.

Αναφορικά με τους δείκτες σε προστατευόμενες περιοχές που αναφέρονται παραπάνω και προτείνονται από τη μέθοδο VERP, ο καθηγητής R. Manning χώρισε τους δείκτες σε:

- 1) δείκτες προειδοποιητικοί (π.χ. δυσαρεστημένοι επισκέπτες),
- 2) Δείκτες επιπτώσεων στο οικοσύστημα (π.χ. μείωση ειδών, διάβρωση),
- 3) Δείκτες υφιστάμενης χρήσης (π.χ. αριθμός επισκεπτών),
- 4) Δείκτες επιπτώσεων από τη βιομηχανία – οικονομική δραστηριότητα. π.χ (ποσοστά απερήμωσης).
- 5) Δείκτες για τις προσπάθειες αποκατάστασης / διαχείρισης (π.χ. καθαρισμοί),

6) Δείκτες αποτελεσματικότητας διαχειριστικών μέτρων (π.χ. βελτιωμένα επίπεδα ρύπανσης, ποσοστό γης υπό προστασία κ.λ.π.) και ανέλυσε τα κριτήρια που θεσπίζει : ο WTO για την εφαρμοσιμότητα των δεικτών :

- 1) Σχετικοί και χρήσιμοι για αποφάσεις μετρήσιμοι.
- 2) Ρεαλιστικοί και μετρήσιμοι.
- 3) Αξιόπιστοι.
- 4) Απλοί και κατανοητοί.
- 5) Συγκρίσιμοι, να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δείξουν τις αλλαγές

Οι βασικοί δείκτες του WTO είναι οι ακόλουθοι:

Δείκτης.	Τρόπος μέτρησης.
Προστασία της περιοχής.	Σε ποια κατηγορία προστασίας εμπίπτει σύμφωνα με τις κατηγορίες IUCN.
Πίεση.	Αριθμός επισκεπτών ανά μήνα / έτος.
Πυκνότητα χρήσης	Μέτρηση περιόδων αιχμής (άτομο ανα οκτάριο).
Επιπτώσεις στην κοινωνία	Αναλογία επισκεπτών προς ντόπιους.
Ανάπτυξη	Ύπαρξη περιβαλλοντικών ελέγχων στα αναπτυξιακά έργα και στην όλη ανάπτυξη του τόπου.
Διαχείριση λυμάτων (ανάλογοι δείκτες μπορούν να συμπεριληφθούν και για το νερό και άλλα θέματα υποδομών)	Ποσοστό λυμάτων που υφίστανται επεξεργασία
Σχεδιασμός.	Ύπαρξη σχεδίου για την ανάπτυξη (και τουρισμό) σε επίπεδο περιφέρειας.
Σημαντικά οικοσυστήματα.	Αριθμός ειδών / απειλούμενων ειδών.
Ικανοποίηση επισκέπτη.	Επίπεδο ικανοποίησης επισκεπτών (βάσει ερωτηματολογίου).
Ικανοποίηση τοπικής κοινωνίας.	Επίπεδο ικανοποίησης ντόπιων (βάσει ερωτηματολογίου).

Συνοψίζοντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του συστήματος VERP, διαπιστώνουμε ότι αυτό επικεντρώνεται κυρίως στις στρατηγικές αποφάσεις που αφορούν στη φέρουσα ικανότητα και βασίζονται στην ποιότητα των φυσικών / βιολογικών αξιών και της εμπειρίας του επισκέπτη.

Το τελικό προϊόν είναι μια σειρά από ζώνες με οριοθέτηση χρήσεων που καθορίζουν τις μελλοντικές συνθήκες μέσω δεικτών και ορίων.

Ως πλεονέκτημα της μεθόδου VERP, μπορεί να αναφερθεί ότι το σύστημα αποτελεί μια διαδικασία που στηρίζεται στη δημοκρατική σκέψη και στα talέντα και επιδεξιότητες της ομάδας εργασίας, ενώ καθοδηγείται από την πολιτική και τους στόχους του πάρκου. Η ανάλυση των φυσικών και βιολογικών πόρων, γίνεται μέσω του προσδιορισμού της σημασίας και της ευαισθησίας της περιοχής, ενώ η ανάλυση των ευκαιριών του επισκέπτη καθοδηγείται από τον προσδιορισμό των σημαντικών στοιχείων της εμπειρίας του. Η ζώνωση αποτελεί το επίκεντρο της διαχείρισης.

Στα μειονεκτήματα θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η χρήση της μεθόδου, χρειάζεται προσαρμογή για την εφαρμογή της σε άλλες περιοχές. Με τη χρήση της μεθόδου VERP, δεν προσδιορίζεται η "εμπειρία" του επισκέπτη και, εκτός από την προαναφερόμενη περίπτωση του Εθνικού Πάρκου Arches, δεν υπάρχουν άλλα εφαρμοσμένα παραδείγματα.

Εξαρτάται επίσης από τη δυνατότητα συνεχούς παρακολούθησης, έτσι ώστε να υπάρχουν οι απαραίτητες πληροφορίες που θα καθοδηγήσουν τις διαχειριστικές δράσεις.

3.5.4 Φάσμα Ευκαιριών για την Αναψυχή του Επισκέπτη (Recreation Opportunity Spectrum: ROS).

Η μέθοδος αυτή, προβλέπει τον καθορισμό έξι κατηγοριών περιοχών, με βάση τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος, των δυνατοτήτων αναψυχής και διαχείρισης. Οι κατηγορίες αυτές αντιστοιχούν σε διαφορετικές τιμές παραμέτρων και σε προδιαγραφές για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων αναψυχής.

Τα στάδια της διαδικασίας της μεθόδου ROS είναι τα ακόλουθα:

Στάδια διαδικασίας της μεθόδου ROS

1. Καταγραφή και χαρτογράφηση των τριών παραμέτρων που επηρεάζουν την εμπειρία του επισκέπτη, δηλαδή των φυσικών, κοινωνικών και διαχειριστικών συνιστώσεων.

3. Διεξαγωγή ανάλυσης που θα περιλαμβάνει τα εξής:

- Προσδιορισμό αντιφάσεων αναφορικά στα χαρακτηριστικά της περιοχής.
- Προσδιορισμό κατηγοριών ευκαιριών αναψυχής
- Αξιολόγηση των δραστηριοτήτων δασικής διαχείρισης.
- Προσδιορισμό συγκρούσεων από τα παραπάνω δεδομένα και
- Προτάσεις επίλυσής τους.

4. Χρονοδιάγραμμα.

5. Σχεδιασμός .

6. Εφαρμογή προγραμμάτων.

7. Παρακολούθηση.

Το τελικό προϊόν που προκύπτει από την μέθοδο αυτή, είναι ένας ορισμός της προσδοκώμενης εμπειρίας σε κάθε χαρακτηριστικό σημείο / τόπο (στις 6 κατηγορίες των 6 περιοχών που καλύπτουν το εύρος από "ανέγγιχτη" περιοχή έως αστική), δείκτες για κάθε εμπειρία και παράμετρο και προδιαγραφές διαχείρισης.

Από τη μέθοδο προτείνονται επτά δείκτες τοπίου, οι οποίοι αντιστοιχούν σε ένα φάσμα εμπειριών που μπορούν να προσφερθούν αλλά και να ελεγχθούν στο πάρκο. Οι προτεινόμενοι δείκτες είναι οι εξής:

Παράμετροι, Δείκτες και Όρια.

- ✓ Προσβασιμότητα.
- ✓ Απόσταση μεταξύ των τοπίων – προορισμών.
- ✓ Ορατά χαρακτηριστικά.
- ✓ Διαχείριση τοποθεσίας.
- ✓ Διαχείριση επισκέπτη.

✓ Κοινωνικές συναντήσεις.

✓ Επιπτώσεις επισκεπτών.

Για κάθε έναν από τους δείκτες και για κάθε μια από τις έξι κατηγορίες περιοχών, η Δασική Υπηρεσία των ΗΠΑ έχει αναπτύξει κριτήρια.

Τέτοια κριτήρια είναι για παράδειγμα, οι προδιαγραφές απόστασης, πυκνότητας χρηστών με όρους ικανότητας και συχνότητας επαφής, καθώς επίσης και βαθμό διαχειριστικής εποπτείας που απαιτείται.

Με βάση τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά, διαφαίνεται ότι η μέθοδος ROS μπορεί να εφαρμοστεί σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις σχεδιασμού τοπίου, αρκεί να προηγηθεί η κατάλληλη προσαρμογή στα δεδομένα της εκάστοτε περιοχής.

Στα πλεονεκτήματα της μεθόδου αναγνωρίζονται ότι η μέθοδος ROS προτείνει στις διαχειριστικές αρχές ένα συνδυασμό προστασίας του πόρου, ευκαιριών χρήσης από το κοινό, δυνατότητας διαχείρισης, και διασφάλισης της ύπαρξης μιας ποικιλίας ευκαιριών αναψυχής για το κοινό.

Στα μειονεκτήματα εντοπίζεται το γεγονός ότι, οι διάφορες ευκαιρίες αναψυχής, οι δείκτες τοπίου και τα κριτήρια που τους αντιστοιούν, αποτελούν στοιχεία που πρέπει να γίνουν απολύτως αποδεκτά από τους διαχειριστές πριν τη λήψη αποφάσεων, γιατί οποιαδήποτε διαφωνία ήθελε προκύψει, μπορεί να επηρεάσει τον υπόλοιπο σχεδιασμό του προγράμματος.

Από τις διάφορες προσεγγίσεις αναφορικά στις μεθόδους προσδιορισμού της φέρουσας ικανότητας, συνάγεται ότι η μέτρηση της φέρουσας ικανότητας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως κάτι απλό, ούτε ασφαλώς μπορεί ένα μοντέλο μέτρησης να μεταφερθεί και να εφαρμοστεί από μια περιοχή σε άλλη.

Η όποια μέθοδος αποφασιστεί να εφαρμοστεί, θα θεωρηθεί περισσότερο ή λιγότερο επιτυχημένη ανάλογα με το βαθμό που ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της εκάστοτε περιοχής.

Οι πιο σύγχρονες μέθοδοι, ωστόσο, βασίζονται στην καθιέρωση δεικτών για τη μέτρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος (φυσικού και κοινωνικού), την κατηγοριοποίηση (ζώνωση) των χρήσεων ανά περιοχές και την καθιέρωση ποσοτικοποιημένων δεικτών και παρακολούθησής τους στις επιπτώσεις από την τουριστική κίνηση.

3.5.5 Σύστημα παρακολούθησης επιπτώσεων από τον τουρισμό. Παραδείγματα από τον Ελλαδικό χώρο.

Ένα ολοκληρωμένο σύστημα παρακολούθησης, αναφέρεται όχι μόνο στα πολύτιμα φυσικά χαρακτηριστικά των προστατευόμενων περιοχών ή των βιότοπων, αλλά και στις ανθρώπινες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα, συνεπώς και στην τουριστική δραστηριότητα.

Υπάρχουν αρκετά παραδείγματα καταγραφής της κίνησης των επισκεπτών, καθώς και δράσεις παρακολούθησης των επιπτώσεων από τον τουρισμό, που εκπονούνται από διάφορα Κέντρα Πληροφόρησης και άλλους φορείς.

Στην περίπτωση του **Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Βορείων Σποράδων (ΕΘΠΑΒΣ)**, εφαρμόζεται ένα σύστημα καταγραφής ανθρώπινων δραστηριοτήτων από την ΜΟm, το οποίο εστιάζεται κυρίως στη διακίνηση σκαφών αναψυχής και στον εντοπισμό και καταγγελία των παράνομων περιστατικών.

Το σύστημα αυτό παρακολούθησης, που βασίζεται σε ένα οργανωμένο πρόγραμμα επιτήρησης, με άρτια υποδομή καταγραφής των παραβάσεων και σύστημα συνεργασίας με τις τοπικές αρχές, αποδείχτηκε αποτελεσματικό, αφού τα παράνομα περιστατικά μειώθηκαν δραστικά κατά τα τελευταία χρόνια.

Στο ΕΘΠΑΒΣ, η παρακολούθηση των επιπτώσεων του τουρισμού στο βιότοπο εστιάζεται κυρίως στη διακίνηση των σκαφών, γιατί αυτή είναι και η κύρια δραστηριότητα από την οποία μπορεί να προέλθει απειλή.

Η ιδιαιτερότητα ότι ο πυρήνας του Πάρκου είναι απομακρυσμένος από την περιοχή όπου αναπτύσσεται η τουριστική δραστηριότητα, σε συνδυασμό με το ότι η εστίαση της πιθανής απειλής στην προστατευόμενη περιοχή προέρχεται από μια μόνο δραστηριότητα, καθιστά το έργο της παρακολούθησης σχετικά πιο "εύκολο".

Η υλοποίηση της διαδικασίας όμως από τη ΜΟm δεν είναι εύκολο ζήτημα, αφού το σύστημα είναι σύνθετο, και απαιτεί ανθρώπινο δυναμικό, εμπειρία, τεχνογνωσία, πόρους και υλικοτεχνική υποδομή.

Στα Κέντρα Ενημέρωσης του ΕΘΠΑΒΣ εφαρμόζεται επίσης σύστημα καταγραφής ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών των επισκεπτών (Δενδρινός, 2002). Έχει γίνει καταγραφή των απόψεών τους για το Πάρκο, των μέτρων προστασίας, τη συνολική εμπειρία τους από την επίσκεψη και των βασικών κινήτρων επιλογής του συγκεκριμένου προορισμού.

Η καταγραφή αυτή, μπορεί να χρησιμεύσει σαν βάση για ένα μελλοντικό σύστημα διαχείρισης επισκεπτών.

Σε μια άλλη περίπτωση, στο δάσος Δαδιάς – Λευκίμης – Σουφλίου, εφαρμόζεται ένα πλήρες σύστημα παρακολούθησης του βιότοπου.

Στις παραμέτρους παρακολούθησης των ανθρώπινων παραγόντων συγκαταλέγονται και αυτές του τουρισμού, όπου συνυπολογίζονται:

1) Η επίδραση του τουρισμού στην τοπική κοινωνία (κοινωνική φέρουσα ικανότητα). Τα αποτελέσματα της μέτρησης καταδεικνύουν ότι: ο τουρισμός δεν αποτελεί κίνδυνο και ότι προκαλεί χαμηλή επίδραση στην κοινωνική συνοχή και στα ήθη του χωριού της Δαδιάς.

2) Αρπακτικά πουλιά – λειτουργία παρατηρητηρίου (οικολογική φέρουσα ικανότητα). Τα αποτελέσματα της μέτρησης κατέδειξαν ότι δεν προκαλείται καμία επίδραση στους γύπες, αφού συνεχίζουν να κάνουν άφοβα χρήση της ταϊστρας.

3) Αρπακτικά πουλιά – μονοπάτια (οικολογική φέρουσα ικανότητα). Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι έχουν δημιουργηθεί νέες φωλιές, όπως σταυραετού, διπλοσάινου, μαυροπελαργού, σε απόσταση 200-300 μ. από τα μονοπάτια.

4) Εμπειρία επισκεπτών – Κέντρο Ενημέρωσης (ψυχολογική φέρουσα ικανότητα). Τα αποτελέσματα της μέτρησης στην παράμετρο αυτή κατέδειξαν ότι η εμπειρία του επισκέπτη είναι χαμηλής αξίας στις μέρες αιχμής (όταν ο αριθμός ξεπερνά τα 250 άτομα).

5) Εμπειρία επισκεπτών – Παρατηρητήριο (ψυχολογική φέρουσα ικανότητα). Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι και εδώ η εμπειρία του επισκέπτη είναι χαμηλής αξίας στις μέρες αιχμής (όταν ο αριθμός ξεπερνά τα 250 άτομα). Επίσης η εμπειρία του επισκέπτη είναι χαμηλής αξίας και κατά τις μέρες όταν δεν παρατηρούνται γύπες.

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι το σύστημα παρακολούθησης που έχει υιοθετηθεί στην προστατευόμενη αυτή περιοχή, επικεντρώνεται στη μέτρηση της **οικολογικής, ψυχολογικής και κοινωνικής φέρουσας ικανότητας** και παρέχει πολύτιμες ενδείξεις για την αντοχή του οικοσυστήματος, των επισκεπτών και της τοπικής κοινωνίας. Η χωροθέτηση της τουριστικής κίνησης σε συγκεκριμένα και ελεγχόμενα μονοπάτια, καθώς επίσης και η επιλογή της θέσης του Κέντρου Ενημέρωσης στην είσοδο των μονοπατιών, διευκολύνει τη διαχείριση των επισκεπτών.

Στη χώρα μας με βάση τα δεδομένα που διαθέτουμε, διαφαίνεται ότι έχουν γίνει πολλές προσπάθειες αναφορικά στα συστήματα παρακολούθησης των επιπτώσεων από τον τουρισμό.

Αυτό όμως που θα πρέπει να υιοθετηθεί σαν άποψη στο μέλλον, όπως εκλαμβάνεται άλλωστε και από τη σύγχρονη

επιστήμη, είναι το γεγονός ότι ένα τέτοιο σύστημα θα έπρεπε να αξιοποιείται περαιτέρω για το σχεδιασμό και τη λήψη μέτρων διαχείρισης επισκεπτών.

Συνοψίζοντας θεωρούμε ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τη σύνταξη ενός σχεδίου οικότουριστικής ανάπτυξης, είναι ο καθορισμός της φέρουσας ικανότητας που θα πρέπει να προσαρμόζεται στις ανάγκες παρακολούθησης του οικότουρισμού στη συγκεκριμένη περιοχή. **Απαραίτητα εργαλεία για τον καθορισμό της φέρουσας ικανότητας, είναι ο καθορισμός δεικτών ποιότητας φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος και ο καθορισμός σταθερών δεικτών για τον έλεγχο των επιπτώσεων από την τουριστική κίνηση, καθώς επίσης και η εφαρμογή συστημάτων ζώνωσης.**

Οι σταθεροί δείκτες είναι ικανοί να καταδείξουν τον ανώτατο βαθμό επιπτώσεων που μπορεί να έχει η τουριστική κίνηση σε κάθε μια από τις παραμέτρους που θα καθοριστούν (ποιότητα φυσικού περιβάλλοντος, κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον).

Το σύστημα καθορισμού της φέρουσας ικανότητας που θα εφαρμοστεί σε κάθε προστατευόμενη περιοχή, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και να μπορεί να προσαρμόζεται στα δεδομένα της εκάστοτε περιοχής, ενώ η ύπαρξη φορέα διαχείρισης σε μια προστατευόμενη περιοχή και η υποδομή για την εφαρμογή και παρακολούθηση της τήρησης της φέρουσας ικανότητας, θεωρούνται απαραίτητες προϋποθέσεις για την ορθολογική ανάπτυξη της περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΓΙΑ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΥΝΗΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ. ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.

4.1. Η σημασία του προσδιορισμού της οικοτουριστικής ζήτησης.

Ο προσδιορισμός της ζήτησης για την ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες και είναι βαρύνουσας σημασίας για τους εξής λόγους:

∅ Εάν θεωρήσουμε ότι ο οικοτουρισμός αποτελεί ένα πιθανό εργαλείο για την τόνωση της οικονομίας κάποιων περιοχών, είναι απαραίτητο, να υπάρξει προσδιορισμός της ζήτησης για να καταστούν μετρήσιμα τα μεγέθη της οικονομικής τόνωσης που είναι εφικτά.

Η γνώση της ζήτησης μπορεί να συμβάλλει στη διασφάλιση της συναίνεσης, της συνεργασίας και της συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών, που αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων.

∅ Ο προσδιορισμός της ζήτησης για οικοτουριστικές δραστηριότητες, συμβάλλει στην εξασφάλιση των απαραίτητων υποδομών για την υποστήριξή τους.

∅ Ο προσδιορισμός των επιπέδων της ζήτησης, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο προκειμένου να ορισθούν τα ανώτατα επιθυμητά όρια ανάπτυξης, ανάλογα πάντα με τη φέρουσα ικανότητα των τόπων υποδοχής, καθώς και για να καταστεί σαφής η ανάγκη εφαρμογής συστημάτων διαχείρισης επισκεπτών και διεξαγωγής μελετών για τη φέρουσα τουριστική ικανότητα.

∅ Η οικοτουριστική ζήτηση, προσδιορίζεται σε επίπεδο τόσο ποιοτικό, όσο και ποσοτικό, ούτως ώστε μέσω ενεργειών marketing, να προσελκύεται το ποιοτικά και αριθμητικά επιθυμητό κοινό.

Ο ΟΟΣΑ αναφέρει ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να οριστεί ή να μετρηθεί ο τουρισμός με ακρίβεια. Στην δε περίπτωση του οικοτουρισμού, η δυσκολία φαίνεται να είναι μεγαλύτερη, αφού δεν είναι ακόμα σαφές, ούτε έχει αντικειμενικά προσδιοριστεί το πώς ακριβώς ορίζεται ο οικοτουρισμός.

Για τη διεξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων, δεν αρκεί να μετρηθεί μόνον ο αριθμός των αφίξεων σε οικοτουριστικούς προορισμούς. Θεωρείται επιβεβλημένη η βαθύτερη κατανόηση του τύπου της ζήτησης και των επιδράσεων που αυτή επιφέρει.

Οπωσδήποτε μία τέτοια διαδικασία εξαρτάται από τις εκάστοτε συνθήκες που επικρατούν σε κάθε περιοχή, από την γνώση των οικοτουριστικών προορισμών, των προσφερομένων αγαθών και υπηρεσιών, των προτιμήσεων των καταναλωτών, των χαρακτηριστικών των επισκεπτών, και κοινωνικών παραγόντων όπως, της αλληλεπίδρασης μεταξύ τουριστικών και των τοπικών πληθυσμών που τους υποδέχονται.

4.2. Ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης – Προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελληνική τουριστική αγορά.

Κύριο χαρακτηριστικό της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας μας υπήρξε ο μεγάλος βαθμός χωρικής και χρονικής υπερσυγκέντρωσης των τουριστικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές, ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης της τουριστικής μονοκαλλιέργειας και μάλιστα ενός συγκεκριμένου μοντέλου τουρισμού, αυτό του «μαζικού παράκτιου τουρισμού».

Μαζί με την αύξηση των διεθνών τουριστικών αφίξεων, και την υπερσυγκέντρωση σε περιορισμένους και ευαίσθητους γεωγραφικούς χώρους που οδήγησε στην υπερκάλυψη της φέρουσας ικανότητας και στον επακόλουθο κορεσμό τους, φάνηκαν και τα αποτελέσματα που εστιάζονται στη δημιουργία μιας σειράς κοινωνικών οικονομικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Ο ελληνικός τουρισμός στη χώρα μας αναπτύχθηκε μέσα από ερασιτεχνικές μορφές οργάνωσης, χρησιμοποιώντας τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα για όσο διάστημα οι συνθήκες στη διεθνή αγορά το επέτρεπαν και όσο το ελληνικό τουριστικό προϊόν πουλούσε από μόνο του επειδή η ζήτηση υπερέβαινε την προσφορά, με αποτέλεσμα να προηγείται η ζήτηση και να ακολουθούν οι αντίστοιχες υποδομές.

Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν η δημιουργία των ακόλουθων βασικών προβλημάτων:

Εποχικότητα: Η έντονη εποχικότητα που παρουσιάζουν οι αφίξεις και διανυκτερεύσεις των τουριστών (αλλοδαπών και ημεδαπών) είναι ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα του ελληνικού τουρισμού, με σειρά αρνητικών συνεπειών στην οικονομία, την κοινωνία αλλά και το περιβάλλον (απασχόληση, πολυδραστηριότητα, εντατικοποίηση τη εργασίας, αλλά και της χρήσης των φυσικών πόρων κ.ο.κ).

- ∅ **Ανιση γεωγραφική κατανομή:** Η υπερσυγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας σε συγκεκριμένες, κυρίως παραθαλάσσιες περιοχές της χώρας είναι ιδιαίτερα εμφανής. Υπάρχει μειωμένη συμμετοχή της ενδοχώρας και των ορεινών

περιοχών της Ελλάδας στο τουριστικό κύκλωμα (προσφορά και ζήτηση).

Εδώ και αρκετά χρόνια έχει πλέον γίνει αντιληπτό ότι τα πολυάριθμα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί στις περιοχές αυτές, καθιστούν επιβεβλημένη τη διάχυση της τουριστικής δραστηριότητας στο χώρο.

Χαμηλή ανταγωνιστικότητα Ο έντονος προσανατολισμός της χώρας μας προς το μαζικό τουρισμό και η επακόλουθη εξάρτηση από τους μεγάλους Tour Operators, δημιούργησε μια αδυναμία για ποιοτική διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος.

Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι, η ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στη διεθνή τουριστική αγορά, να επιτυγχάνεται μόνο με την τιμολογιακή πολιτική η οποία σε πολλές περιπτώσεις δεν επιτρέπει καν κέρδη και συντηρεί ένα σχετικά φθηνό προϊόν ποιοτικά υποβαθμισμένο.

Τα τελευταία χρόνια, οι συζητήσεις περιστρέφονται γύρω από την ανάγκη ποιοτικού εμπλουτισμού και διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος, χωρίς όμως να διαφαίνεται μια ουσιαστική βούληση επίτευξης αυτού του στόχου.

Η μείωση της εποχικότητας, η αναστροφή της τάσης της χωρικής συγκέντρωσης της τουριστικής δραστηριότητας στις παραθαλάσσιες κυρίως περιοχές, αλλά και η ποιοτική αναβάθμιση και ο εμπλουτισμός του ελληνικού τουριστικού προϊόντος με την επακόλουθη προσέλκυση τουριστών υψηλότερων εισοδημάτων, είναι στόχοι στους οποίους η ορθολογική ανάπτυξη του οικοτουρισμού που θα λειτουργήσει ως πλέγμα με άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, μπορεί να διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο.

4.2.1 Παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά την πορεία του οικοτουρισμού στην Ελλάδα.

Μεταξύ των προαναφερόμενων προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ελληνική τουριστική αγορά, σημαντικότερο παραμένει και το πρόβλημα της εποχικότητας των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών στην χώρα, σε δωδεκάμηνη βάση, που έχει εμφανίσει δυσμενή μακροχρόνια εξέλιξη.

Από το 1974 μέχρι το 1999, το ποσοστό των αφίξεων που πραγματοποιήθηκαν στη χώρα μας κατά την χειμερινή περίοδο (Οκτ. – Μαρτ.), κυμαίνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, φτάνοντας το χαμηλό μέσο όρο του 18,8%. Από το 1974, οπότε έχουμε και το μεγαλύτερο ποσοστό (25,3%) μέχρι το 1992, το ποσοστό αυτό παρουσιάζει μια τάση μείωσης που δηλώνει την σταδιακή αύξηση της εποχικότητας, με μικρότερη τιμή το 1992 (15,1%).

Από το 1993 η τάση αυτή αναστρέφεται και μέχρι το 1999 παρουσιάζει μια συγκρατημένη τάση αύξησης του εν λόγω ποσοστού, δηλαδή μια τάση μείωση εποχικότητας, που όμως εξακολουθεί να παραμένει σε πολύ ψηλά επίπεδα σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες.

Η διάχυση της τουριστικής κίνησης σε όλη τη διάρκεια του έτους στην Ελλάδα, αποτελεί αναπτυξιακό στόχο της ηγεσίας του τουρισμού, αλλά και των εθνικών και τοπικών τουριστικών φορέων, εδώ και αρκετές δεκαετίες. Η πραγματοποίηση αυτού του στόχου όμως έχει συναντήσει αρκετές δυσκολίες, οι οποίες οφείλονται τόσο στις συνήθειες και τη δομή της τουριστικής αγοράς όσο και στις συνήθειες που επικρατούν στους τουριστικούς προορισμούς.

Οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά πορεία του οικοτουρισμού στη χώρα μας είναι οι ακόλουθοι:

- Η εικόνα της Ελλάδας ως προορισμού θερινών διακοπών. (ήλιος και θάλασσα),
- Οι χαμηλές τιμές που επικρατούν κατά τη χαμηλή περίοδο,
- Η έλλειψη της προσφοράς ενός πλέγματος οικοτουριστικών δραστηριοτήτων,
- Ο έντονος ανταγωνισμός από γειτονικούς τουριστικούς προορισμούς,
- Η έλλειψη συγκεκριμένων υποδομών για την υποστήριξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Εποχικότητα στις ανταγωνίστριες χώρες.

% Αφίξεων ανά περίοδο.	ΧΕΙΜΕΡΙΝΗ (οκτ.- μαρτ.)	ΘΕΡΙΝΗ (απριλ.- σεπτ.)
ΧΩΡΕΣ/ΕΤΗ		
Ισπανία		
1975	25,7%	74,3%
1985	31,2%	68,8%
1995	33,6%	66,4%
Ιταλία		
1975	25,7%	74,3%
1985	31,2%	68,8%
1995	33,6%	66,4%
Πορτογαλία		

1975	35,7%	64,3%
1985	29,1%	70,9%
1995	30,0%	70,0%
Μάλτα		
1990	34,2%	65,8%
1995	35,2%	64,8%
2000	34,9%	65,1%
Γαλλία		
1982	26,9%	73,1%
1994	29,3%	70,7%

Πηγή: Λαγός, Δ. 2002

Η Ελλάδα, έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει πολλούς από τους φυσικούς και ανθρωπογενείς της πόρους για να βελτιώσει την εικόνα της έντονης εποχικότητας που την χαρακτηρίζει.

Ο οικοτουρισμός (που μπορεί να λειτουργήσει ως πλέγμα με άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως : ο αγροτουρισμός, ο ορεινός και περιπατητικός τουρισμός κ.ά), ο πολιτιστικός και θρησκευτικός τουρισμός, ο αστικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας, ο επαγγελματικός τουρισμός, μπορούν, με την ανάλογη ανάπτυξη, να απορροφήσουν ένα μεγάλο μέρος των ετήσιων αφίξεων κατά την χειμερινή περίοδο, αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και έτσι να συμβάλλουν στην διάχυση της τουριστικής κίνησης στο χρόνο.

4.2.2. Η ζήτηση για οικοτουρισμό στην Ελλάδα.

Ο διεθνής τουρισμός φύσης υπολογίζεται στο 7% του συνολικού τουρισμού. Περί τις 45 εκατομμύρια αφίξεις διεθνώς υπολογίστηκαν το 1998, ενώ οι αντίστοιχες το 2010, υπολογίζονται να φτάσουν τα 70 εκατομμύρια.

Στην Ελλάδα ο οικοτουρισμός αφορά κυρίως στον εσωτερικό τουρισμό, που επίσης παρουσιάζει αυξητικές τάσεις, αλλά παραμένει μεσαίας κλίμακας. Θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο, ότι καταγεγραμμένα στατιστικά στοιχεία για τη ζήτηση για οικοτουρισμό, δεν υπάρχουν στη χώρα μας.

Στις έρευνες αγοράς που πραγματοποιεί ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, οι οποίες όμως απευθύνονται στο ευρύ κοινό και όχι αποκλειστικά στο ειδικό οικοτουριστικό κοινό, περιγράφεται το προφίλ του μεγάλου όγκου του τουρισμού στην Ελλάδα, χωρίς όμως να διερευνάται ο παράγων ζήτηση για ειδικότερες μορφές τουρισμού, όπως είναι και ο οικοτουρισμός.

Στις έρευνες, επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι η πλειοψηφία των επισκεπτών ελληνικών τουριστικών προορισμών, έλκεται από το προαναφερόμενο τρίπτυχο: ήλιος, θάλασσα και

αμμουδερές παραλίες, διαπιστώνεται όμως μέσα από αυτές και ένα θετικό στοιχείο, ότι δηλαδή το ευρύ τουριστικό κοινό κατανοεί και αναγνωρίζει τη σημασία του φυσικού περιβάλλοντος και την ανάγκη προστασίας του και εκτιμά ακόμα την ανάγκη διαφύλαξης των φυσικών πόρων και του ελληνικού χαρακτήρα και ύφους, στοιχεία που όντως είναι συνυφασμένα με την έννοια του οικοτουρισμού.

Εκτιμάται ότι η ζήτηση για οικοτουριστικές δραστηριότητες στην Ελλάδα, δεν ακολουθεί ακόμα τους ραγδαίους ρυθμούς αύξησης των χωρών του εξωτερικού. Ο οικοτουρισμός στη χώρα μας ταυτίζεται συνήθως με τις χειμερινές ή ανοιξιάτικες διακοπές σε ορεινά κυρίως οικοσυστήματα και η διάρκεια των οικοτουριστικών εκδρομών εκτιμάται ότι κυμαίνεται συνήθως από μια έως οκτώ ημέρες, χωρίς όμως να συνδυάζεται η επίσκεψη σε οικολογικά ενδιαφέρουσες περιοχές, απαραίτητα με την παραμονή σ' αυτές.

Σύνμφωνα με τα αποτελέσματα σχετικής έρευνας διαφαίνεται ότι το οικοτουριστικό κοινό της χώρας μας αυξάνεται σταδιακά, αλλά σε μικρότερο βαθμό από αυτό του μαζικού τουρισμού. Τα τελευταία χρόνια, καθώς το προφίλ των ελληνικών διακοπών αλλάζει, και οι διακοπές γίνονται περισσότερες φορές το χρόνο με μικρότερη διάρκεια, ο οικολογικός τουρισμός αρχίζει να συμπεριλαμβάνεται όλο και περισσότερο στο ετήσιο πρόγραμμα των Ελλήνων.

Οι κυριότερες κατηγορίες επισκεπτών για οικοτουρισμό στη χώρα μας, είναι οι ακόλουθες:

- Μαθητές σχολείων που συμμετέχουν σε εκδρομές στα πλαίσια πρακτικής άσκησης του μαθήματος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
- Ενήλικες που συμμετέχουν σε οργανωμένες εκδρομές, μέσω τουριστικών πρακτορείων για ολιγομελείς ομάδες.
- Μέλη ορειβατικών και φυσιολατρικών συλλόγων.
- Έλληνες που ταξιδεύουν ατομικά.
- Αλλοδαποί και Έλληνες φυσιολάτρες με ειδικά ενδιαφέροντα για τη φύση.

Το Ελληνικό οικοτουριστικό κοινό, αποτελείται κυρίως από κατοίκους των αστικών κέντρων.

Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μια αυξητική τάση ζήτησης για το θεσμό των κατασκηνώσεων εθελοντικής εργασίας στη φύση, που οργανώνονται από διάφορους φορείς, καθώς και για εκδρομές ανάπτυξης δραστηριοτήτων στη φύση που οργανώνονται από το Υφυπουργείο Νέας Γενιάς μέσω των προγραμμάτων "Απόδραση από την πόλη", κ.ά.

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στομαθητικό κοινό, το οποίο για ορισμένους προορισμούς αποτελεί σημαντικό ποσοστό επισκεπτών. Αν και πολυπληθές, αφήνει λίγα έσοδα στον τόπο

επίσκεψης, παράλληλα όμως λειτουργεί ως πρεσβευτής και διαφημιστικός δίαυλος για την προσέλκυση και άλλων επισκεπτών, (κυρίως του οικογενειακού, συγγενικού και φιλικού περιβάλλοντος), είναι ιδιαίτερα δεκτικό στομήνυμα της προστασίας της φύσης και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αντιμετώπιση της χρονικής αποσυγκέντρωσης του τουρισμού. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση στα σχολεία, διαμορφώσει μια θετική στάση στις νεότερες γενιές των Ελλήνων απέναντι στο περιβάλλον.

Σύμφωνα με τη Σβορώνου, (2000), οι Ειδικοί Τουριστικοί Πράκτορες (ΕΤΠ) για εναλλακτικό τουρισμό εκτιμούν ότι:

- ✓ Η ζήτηση του οικοτουρισμού στην Ελλάδα παρουσιάζει δειλά αυξητική τάση (εάν θεωρήσουμε ως οικοτουρισμό γενικότερα τις δραστηριότητες στη φύση σπορ, τότε οι ρυθμοί αύξησης είναι μεγαλύτεροι).
- ✓ Το κοινό που ενδιαφέρεται για οικοτουρισμό χαρακτηρίζεται ως υψηλοτέρων απαιτήσεων για ποιότητα.
- ✓ Το κοινό που ενδιαφέρεται για οικοτουρισμό προέρχεται από υψηλότερα του μέσου κοινωνικά στρώματα και αποτελείται από κατοίκους των αστικών κέντρων. Στην πλειοψηφία τους, είναι ηλικίας 30-50 ετών, άνω του μέσου ελληνικού μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου.
- ✓ Το κοινό που ενδιαφέρεται για οικοτουρισμό, πέραν των ιδιωτών, είναι μαθητές και εταιρείες που οργανώνουν ολιγοήμερες εκδρομές για τα στελέχη τους.
- ✓ Μεγαλύτερη ζήτηση παρουσιάζουν οι τριήμερες ως επταήμερες εκδρομές, όλες τις εποχές του χρόνου, εκτός του καλοκαιριού.
- ✓ Οι περισσότεροι ΕΤΠ απευθύνονται κυρίως σε ελληνικό κοινό, ενώ αυτοί που στοχεύουν και σε αλλοδαπούς τουρίστες, αναφέρουν ότι υπάρχει μεγάλο υποψήφιο αγοραστικό κοινό στο εξωτερικό, , το οποίο όμως για να προσελκυστεί απαιτείται καλύτερη δικτύωση και ανάπτυξη καναλιών διανομής με αντίστοιχους ΕΤΠ του εξωτερικού.

4.2.3. Ζήτηση για διακοπές εθελοντικής εργασίας στη φύση.

Εδώ και αρκετές δεκαετίες, στην Ευρώπη σημαντική ζήτηση παρουσιάζουν οι διακοπές που συνδυάζονται με εθελοντική εργασία για το περιβάλλον. Τα προγράμματα ξεκίνησαν από το 1971 από τον περιβαλλοντικό οργανισμό Earthwatch Institute και το 1999, ήταν σε εφαρμογή 140 προγράμματα.

Στη χώρα μας παρόμοια προγράμματα εθελοντικής εργασίας ξεκίνησαν με πρωτοβουλία της WWF το 1991, και έως

τότε η ιδέα του συνδυασμού διακοπών με εργασία ήταν ακόμα σχετικά καινούργια.

Σήμερα διάφορες περιβαλλοντικές οργανώσεις διοργανώνουν παρόμοια προγράμματα κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Η ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζει και προωθεί τις διεθνείς ανταλλαγές εθελοντών μέσω του δικτύου EVS (European Voluntary Service), ενώ η ζήτηση από το ελληνικό ενδιαφερόμενο κοινό, παρουσιάζει αυξητικές τάσεις.

Στη χώρα μας η ζήτηση προέρχεται κυρίως από νέους μαθητές και φοιτητές που δεικνύουν υψηλό βαθμό περιβαλλοντικής συνείδησης και τα κίνητρά τους είναι η επιθυμία για προσφορά, γνώση και κοινωνική συναναστροφή με άτομα ιδίων ενδιαφερόντων. Η ικανοποίηση που αποκομίζουν οι συμμετέχοντες στις εργασίες είναι υψηλή, σύμφωνα με την αξιολόγηση που γίνεται στο τέλος κάθε περιόδου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των εθελοντών ως ειδικής ομάδας οικοτουριστών συνοψίζονται στα ακόλουθα:

Πλεονεκτήματα	Μειονεκτήματα
Οι εθελοντές αποτελούν τουριστικό κοινό με υψηλή περιβαλλοντική συνείδηση.	Η διαχείριση μιας ομάδας εργασίας απαιτεί πολύ χρόνο και ενέργεια
Υψηλός βαθμός περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (για τους εθελοντές)	
Η παρουσία των εθελοντών δίνει την αίσθηση της υπερηφάνειας στους γηγενείς κατοίκους, για το περιβάλλον του τόπου τους όταν βλέπουν κάποιους να αφιερώνουν τις διακοπές τους εργαζόμενοι για την προστασία του.	Χαμηλή "απόδοση" στην εκτέλεση του έργου. Συχνά τα έργα που κάνουν οι εθελοντές, θα μπορούσαν να γίνουν σε σύντομο χρονικό διάστημα από αμειβόμενους εργάτες.
Δημιουργία δεσμών μεταξύ εθελοντών και τοπικής κοινωνίας. Όταν οι περιοχές είναι απομονωμένες και με ανύπαρκτη τουριστική ανάπτυξη, η παρουσία εθελοντών λειτουργεί πολύ αναζωογονητικά για τους ντόπιους.	Κόπωση της τοπικής κοινωνίας. Τις πρώτες χρονιές οι ντόπιοι διακρίνονται από πραγματικό ενθουσιασμό που σταδιακά όμως μειώνεται.
Οικονομικά οφέλη για την τοπική	Οι εθελοντές είναι κοινό με

κοινωνία (προμήθειες από την τοπική αγορά, μεταφορές)	χαμηλή καταναλωτική δυνατότητα, επομένως είναι μικρό και το οικονομικό όφελος της τοπικής κοινωνίας.
---	--

Πηγή: Σβορώνου Ε 2000.

4.2.4. Η ζήτηση όπως καταγράφεται μέσα από την κίνηση στα Κέντρα Πληροφόρησης/Ενημέρωσης Επισκεπτών για τη φύση.

Στη χώρα μας λειτουργούν αρκετά κέντρα πληροφόρησης (ΚΠ) για τη φύση, σε πολλούς υγρότοπους και άλλους οικοτουριστικούς προορισμούς όπως η Πρέσπα, το Δάσος της Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου, το Δέλτα Έβρου, η λίμνη Βιστωνίδα, το Δέλτα του Νέστου, η λίμνη Κερκίνη, ο Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς κ.ά.

Στα ΚΠ, που αποτελούν σημαντικότερη οικοτουριστική υποδομή, γίνεται συστηματική καταγραφή της κίνησης και του προφίλ των επισκεπτών μέσω ερωτηματολογίων. Από τέτοιες καταγραφές, προκύπτει το συμπέρασμα ότι η τάση της ζήτησης είναι ανοδική.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της 7^{ου} συνόδου του δικτύου ΕΠΠΕΡ, (τα περισσότερα ΚΠ χρηματοδοτούνται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για το Περιβάλλον ΕΠΠΕΡ), η ανταπόκριση του κοινού στα ΚΠ ήταν θετική και διαρκώς αυξανόμενη.

Ενδεικτικά παραθέτουμε τα αποτελέσματα τέτοιων μετρήσεων ΚΠ από την περιοχή της Δαδιάς.

Έτος	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Αριθμός επισκεπτών	1.805	10.253	18.088	30.686	36.321	36.410
Σύμφωνα με τα στοιχεία η τουριστική κίνηση παρουσιάζεται αυξημένη το Σεπτέμβριο και το Μάιο.						

4.2.5. Δυνατότητες δημιουργίας ζήτησης και ανάπτυξης οικολογικού τουρισμού που θα λειτουργεί ως πλέγμα με άλλες ειδικές μορφές τουρισμού – χωρική και χρονική αποσυγκέντρωση.

Η εξέλιξη των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων στη χώρα μας

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός, ότι ο οικοτουρισμός αναπτύσσεται σε περιοχές με αξιόλογο φυσικό περιβάλλον, οικοσυστήματα με πλούσια βιοποικιλότητα, ιδιαίτερα μνημεία της φύσης, εθνικά πάρκα, σπάνια χλωρίδα και πανίδα και γενικότερα περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, σε πολλές περιπτώσεις στη χώρα μας αυτός εκλαμβάνεται με την έννοια ανάπτυξης δραστηριοτήτων των επισκεπτών κοντά στη φύση που μπορεί να αναπτυχθεί και να λειτουργήσει ανεξάρτητα αλλά και ως πλέγμα με άλλες εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού (αγροτουρισμός, ορειβατικός, περιπατητικός, ορεινός, περιηγητικός, πολιτιστικός τουρισμός κ.ά).

Στα πλαίσια της παγκόσμιας στροφής της ζήτησης για ειδικές μορφές τουρισμού, **ο οικοτουρισμός**, όπως προαναφέρθηκε, δείχνει μια τάση ενίσχυσης και στη χώρα μας.

Ορισμένες από τις τουριστικές δραστηριότητες, που εντάσσονται στην ευρύτερη έννοια του όρου του οικοτουρισμού, έχουν ισχυρή και μακρά παράδοση στην Ελλάδα, όπως π.χ. ο ορειβατικός, φυσιολατρικός και περιηγητικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, κ.λ.π.

Αυτή όμως η παράδοση δεν είχε καταλήξει ως τη δεκαετία του '80 σε μια μαζικοποίηση της ζήτησης ούτε στην ανάλογη ανάπτυξη των υποδομών οικοτουρισμού. Η πλειοψηφία των παραπάνω δραστηριοτήτων πραγματοποιούνταν από ημεδαπούς τουρίστες και ενεργοποιούνταν μέσα από τη δράση συλλόγων και σωματείων εθνικής ή περιφερειακής εμβέλειας (ορειβατικοί σύλλογοι ή οικολογικά σωματεία).

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 και έπειτα, αρχίζει μια συγκρατημένη αναπτυξιακή προσπάθεια για τον οικολογικό τουρισμό στη χώρα μας, που εκφράζεται κατ' αρχήν με την αναγκαιότητα ύπαρξης και εφαρμογής καθεστώτος προστασίας στους εθνικούς δρυμούς, βιότοπους, υγρότοπους, φορέων διαχείρισης, συστημάτων παρακολούθησης και κατόπιν με δράσεις και παρεμβάσεις αναπτυξιακού χαρακτήρα με δημιουργία σχετικών υποδομών, όπως κέντρων πληροφόρησης και διαχείρισης, οικολογικών ξενώνων, παρατηρητηρίων, χάραξη μονοπατιών κ.ά.

Οι κυριότερες εξελίξεις των δυο τελευταίων δεκαετιών, που επηρεάζουν θετικά την ανάπτυξη του συνόλου των δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται στους ορεινούς κυρίως

όγκους της χώρας και είναι συνυφασμένες με οικοτουριστικές δραστηριότητες είναι:

(1) Η αύξηση των διανυκτερεύσεων ημεδαπών τουριστών στους ορεινούς Νομούς, γεγονός που σχετίζεται τόσο με την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού, όσο με την αύξηση των ταξιδιών με αθλητικό και οικολογικό περιεχόμενο (όλο τον χρόνο) και των ταξιδιών μικρής διάρκειας, ιδιαίτερα σε ορεινούς Νομούς που βρίσκονται κοντά στα μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, κ.λ.π.)

(2) Η μεγάλη πλειοψηφία των ταξιδιών διακοπών των Ελλήνων κατευθύνονται στις περιοχές της ενδοχώρας, γεγονός που καταδεικνύεται και από το μεταφορικό μέσο που κυρίως χρησιμοποιούν σύμφωνα με την έρευνα της Ε.Ε. "Europeans and their Holidays". Το 78% των ημεδαπών τουριστών χρησιμοποιεί αυτοκίνητο και το 25% πλοίο.

(3) Οι διεθνείς τάσεις αμφισβήτησης του μοντέλου του μαζικού τουρισμού λόγω των ποικίλων αρνητικών επιπτώσεων στην κοινωνία, την οικονομία, το περιβάλλον και τον πολιτισμό, αλλά και η 'πολυκινητικότητα' και η επιθυμία για πιο 'ενεργητικές' διακοπές που χαρακτηρίζει τον σύγχρονο τουρίστα, έχουν επιδράσει θετικά στην αναζήτηση νέων προορισμών στην Ελλάδα και στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

(4) Ο οικολογικός τουρισμός εμφανίζει ιδιαίτερα δυναμική ανάπτυξη τόσο σε διεθνές όσο και εθνικό επίπεδο, αν και οι υπάρχουσες υποδομές και η οργάνωση στη χώρα μας υστερούν σε σχέση με τις διεθνείς προδιαγραφές. Ωστόσο, ο πλούτος της ελληνικής φύσης και η συνειδητοποίηση, από πολλούς εθνικούς και τοπικούς φορείς, της σημασίας της ανάπτυξης ενός ήπιου και εναλλακτικού τουρισμού, έχει δώσει μεγάλη ώθηση στον οικοτουρισμό την τελευταία δεκαετία.

(5) Η σταθερή τάση ενίσχυσης του αγροτουρισμού κατά την δεκαετία του '90 – ύστερα από μια ασθενή παρουσία τα προηγούμενα χρόνια – από ένα μεγάλο αριθμό προγραμμάτων της Ε.Ε. (Leader, Now, Intereg, κ.λ.π.), δείχνει ικανή να συμβάλλει στην αναστροφή της μειονεκτικότητας που χαρακτηρίζει τις ορεινές περιοχές.

Ωστόσο, παρά τις θετικές εξελίξεις που προαναφέρθηκαν, υπάρχει πάντα μια σημαντική υστέρηση της ανάπτυξης του οικοτουρισμού στην Ελλάδα, σε σχέση με την διεθνή πρακτική.

4.3. Αποτελέσματα έρευνας αγοράς για την ιεράρχηση παραγόντων που διαμορφώνουν την επιλογή προορισμού διακοπών.

Κατόπιν έρευνας που διενεργήθηκε πανελλαδικά το Μάρτιο του 2000 από την εταιρεία MRB Hellas S.A. σε δείγμα 2000 ατόμων και αργότερα από την εταιρεία KAPA RESEARCH (2001), προκειμένου να καταγραφούν οι τάσεις και οι ενδείξεις για τη δυναμική ζήτηση οικοτουριστικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα, διερευνήθηκε η σημαντικότητα μιας σειράς κριτηρίων και δραστηριοτήτων σε σχέση με την επιλογή προορισμού διακοπών, ώστε να εντοπιστεί το εν δυνάμει οικοτουριστικό κοινό και προέκυψαν τα ακόλουθα στοιχεία:

Από τους ερωτηθέντες που δήλωσαν ότι πηγαίνουν διακοπές (ένα ποσοστό 37% κυρίως άτομα άνω των 55, χαμηλότερης κοινωνικοοικονομικής τάξης από αγροτικές και ημιαστικές περιοχές, δήλωσε πως δεν πηγαίνει διακοπές), ζητήθηκε να ιεραρχήσουν ορισμένους παράγοντες, στους οποίους αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία όταν αποφασίζουν για τον προορισμό και το είδος των διακοπών τους.

Ανάμεσα από τους παράγοντες που διατυπώθηκαν και που μπορούν να θεωρηθούν ότι περιγράφουν εν δυνάμει οικοτουριστικούς προορισμούς είναι οι εξής:

- ✓ Η δυνατότητα γνωριμίας με τον τοπικό τρόπο ζωής και την πολιτιστική κληρονομιά
- ✓ Ο παραδοσιακός χαρακτήρας του προορισμού
- ✓ Η ανέγγιχτη φύση και η δυνατότητα δραστηριοποίησης σ' αυτή
- ✓ Η μικρής κλίμακας τουριστική ανάπτυξη

Τα ποσοστά αυτά με βάση τις δοθείσες απαντήσεις έχουν ως εξής:

- ✓ Συνήθως πηγαίνουν για διακοπές το καλοκαίρι (σύνολο 1.249 ερωτηθέντες)
- ✓ Η ύπαρξη ανεπτυγμένης τουριστικής υποδομής και ανέσεων ενδιαφέρει το 58,4%
- ✓ Η δυνατότητα γνωριμίας με την τοπική ζωή και την πολιτιστική κληρονομιά, ενδιαφέρει το 55,7%
- ✓ Ένας προορισμός με παραδοσιακό χαρακτήρα ενδιαφέρει το 54,2%
- ✓ Ένας προορισμός με ανέγγιχτη φύση χωρίς έντονη τουριστική ανάπτυξη /υποδομή/ ανέσεις, ενδιαφέρει το 49%
- ✓ Η δυνατότητα για δραστηριότητες στη φύση όπως η παρατήρηση πουλιών, περίπατοι, σπορ, κ.λ.π. ενδιαφέρει το 47,6%
- ✓ Η απόσταση του προορισμού διακοπών από τον τόπο κατοικίας ενδιαφέρει το 43,1%
- ✓ Προορισμός με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, αφορά στο 38,7%
- ✓ Η ύπαρξη οργανωμένων δραστηριοτήτων απασχόλησης για τα παιδιά, ενδιαφέρει το 36,6%.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε, συνάγονται τα εξής συμπεράσματα για τη ζήτηση και την προσφορά για οικοτουρισμό στην Ελλάδα:

Η ζήτηση για οικοτουριστικές δραστηριότητες και τουρισμό στη φύση γενικότερα, παρουσιάζει αυξητικές τάσεις. Είναι όμως δύσκολο να καθοριστεί η ζήτηση για οικοτουρισμό σύμφωνα με τις αρχές που διέπουν τον ορισμό που έχουμε υιοθετήσει στο παρόν πόνημα.

Μέλημα θα πρέπει να είναι ο υπολογισμός της ζήτησης για οικοτουρισμό, να μην είναι μόνον ποσοτικός αλλά και ποιοτικός, αφού αναμφισβήτητα η δυνητική ζήτηση μπορεί να συμβάλλει στη μείωση της εποχικότητας και την προσέλκυση ποιοτικού τουρισμού.

Ο οικοτουρισμός στην Ελλάδα, είναι εμφανές ότι κάνει τα πρώτα του βήματα και αφορά κυρίως σε Έλληνες τουρίστες, ενώ η αγορά του εξωτερικού παραμένει προς το παρόν ανεκμετάλλευτη. Η ζήτηση ναι μεν παρουσιάζει αυξητικές τάσεις, σε καμία όμως περίπτωση δεν μπορεί να συγκριθεί με τους ραγδαίους ρυθμούς ανάπτυξης στο εξωτερικό.

Ασφαλώς η περαιτέρω τόνωση της ζήτησης, λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη ότι από την πλευρά της προσφοράς η χώρα μας έχει συγκριτικό πλεονέκτημα λόγω της ποικιλομορφίας του ανεκτίμητου φυσικού της πλούτου, μπορεί να επιτευχθεί με τις κατάλληλες τεχνικές μάρκετινγκ, που θα στοχεύσουν στις ειδικές ομάδες κοινού για οικολογικό τουρισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5. Η ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΧΛΩΡΙΔΑ ΚΑΙ ΠΑΝΙΔΑ. ΣΠΑΝΙΑ ΕΙΔΗ ΖΩΩΝ. ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ - ΕΘΝΙΚΟΙ ΔΡΥΜΟΙ ΩΣ ΠΟΛΟΣ ΕΛΞΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.

5.1. Η Βιοποικιλότητα της Ελλάδας.

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλία κλιματικών τύπων που φθάνουν από το ημίξηρο - ημιορεινό της ΝΑ Κρήτης, μέχρι το υγρόψυχρο - ηπειρωτικό της Ροδόπης, με ενδιάμεσους, μια σειρά τύπους μεσογειακού κλίματος.

Στη χλωρίδα της μετέχουν μεσογειακά, μεσοευρωπαϊκά και ιρανοκασπιακά (ποντιακά) στοιχεία. Το γεωμορφολογικό ανάγλυφο είναι επίσης πολυδιάστατο. Το 70% της χώρας είναι ορεινό. Το γεωλογικό και πετρολογικό υπόθεμα είναι πολύμορφο και παρουσιάζει μεγάλη ποικιλότητα.

Η ποικιλία των διαμορφούμενων βιοκλιμάτων, σε συνδυασμό με τους παραπάνω παράγοντες, αντικατοπτρίζεται στην ποικιλία και στο μωσαϊκό της βλάστησης, καθώς και στο μεγάλο αριθμό ειδών φυτών και ζώων. **Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί πάνω από 6.000 είδη φυτών.**

Στην Ευρώπη, μόνο η Ιβηρική χερσόνησος έχει να παρουσιάσει μεγαλύτερο αριθμό ειδών. Η ποικιλία της βλάστησης, της χλωρίδας και της πανίδας αντικατοπτρίζεται επίσης στη μεγάλη ποικιλία των εμφανιζόμενων οικοσυστημάτων, από τους ημιορεινούς του φοινικοδάσους του Βαΐ στην Κρήτη μέχρι των ψυχρόβιων δασών της σημύδας, της δασικής πεύκης και της ερυθρελάτης.

Χαρακτηριστικό τόσο των χερσαίων όσο και των υδροτοπικών οικοσυστημάτων είναι ότι παρά τις έντονες ανθρώπινες επιδράσεις - οι υγρότοποι έχουν καταστραφεί κατά τα 3/4, το ποσοστό δάσωσης ανέρχεται μόλις σε 25% και είναι από τα χαμηλότερα της Ευρωπαϊκής Μεσογείου - διατηρούν σε μεγάλο βαθμό τη φυσικότητα τους, δηλαδή στοιχεία της αρχέγονης σύνθεσής τους.

Σε καμιά άλλη μεσογειακή χώρα και πολύ περισσότερο σε καμιά άλλη ευρωπαϊκή χώρα δεν έχει διατηρηθεί μια τόσο μεγάλη βιοποικιλότητα η οποία να βρίσκεται τόσο κοντά στις φυσικές συνθήκες.

Δυστυχώς, ο πλούτος αυτός της εθνικής και πολιτιστικής κληρονομιάς δεν έχει ερευνηθεί, αποτιμηθεί και απογραφεί μέχρι σήμερα επαρκώς. Υπάρχουν ασφαλώς πολλές μελέτες, οι οποίες όμως είναι λίγο πολύ σκόρπιες και χωρίς συνοχή.

Όλα αυτά και κυρίως ο ορατός κίνδυνος εξαφάνισης πολλών ειδών και αλλοίωσης της σύνθεσης και υποβάθμισης

πολλών οικοτόπων, με αποτέλεσμα τη μείωση της βιοποικιλότητας σε παγκόσμιο επίπεδο, οδήγησαν στη **διακήρυξη της διάσκεψης του Ρίο το 1992 και στην έκδοση της Οδηγίας 92/43 από μέρος της επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης**. Σκοπός της έκδοσης της Οδηγίας αυτής είναι τόσο η διατήρηση της βιοποικιλότητας στις χώρες μέλη, μέσω της προστασίας ορισμένων φυσικών τύπων οικοτόπων (habitats) κοινοτικού ενδιαφέροντος, όσο και ορισμένων ειδών φυτών και ζώων, επίσης κοινοτικού ενδιαφέροντος.

Βασικό όργανο για την επίτευξη αυτού του σκοπού αποτελεί η δημιουργία του δικτύου προστατευμένων περιοχών (sites) γνωστού ως **"ΦΥΣΗ 2000" (Natura 2000)**. Το δίκτυο αυτό, το οποίο τίθεται κάτω από ένα καθεστώς ειδικής διαχείρισης που θα καθορίσει κάθε χώρα μέλος λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητές της, θα αποτελέσει στο μέλλον τη σπονδυλική στήλη όχι μόνο για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας αλλά και της γενικότερης προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια της προσπάθειας αυτής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απογραφή και εκτίμηση της βιοποικιλότητας, έχει ξεκινήσει, τον Ιούνιο του 1994 στην Ελλάδα, η εφαρμογή της παραπάνω Οδηγίας, με την υλοποίηση του έργου με τίτλο "Καταγραφή, Αναγνώριση, Εκτίμηση και Χαρτογράφηση των Τύπων Οικοτόπων και των Ειδών Χλωρίδας και Πανίδας της Ελλάδας (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ)".

5.2. Χλωρίδα και πανίδα της Ελλάδας

Η χλωρίδα

Το σύνολο των φυτών που φύονται σε μια περιοχή αποτελούν τη χλωρίδα της. Η ελληνική χλωρίδα ξακουστή για τον πλούτο της από την αρχαιότητα και σήμερα αποτελεί μια από τις πιο γνωστές οικολογικές αξίες της Ελλάδας η οποία, τουλάχιστον ανάμεσα στους φυσιολάτρεις είναι γνωστή ως βοτανικός παράδεισος.

Πράγματι με τις σημερινές γνώσεις μας η **ελληνική χλωρίδα αποτελείται από 5.500 έως 6.000 είδη και υποείδη ανώτερων φυτών**, όντας η πλουσιότερη ανάμεσα σε εκείνων των ευρωπαϊκών χωρών. Συγκριτικά η χλωρίδα της Γαλλίας, του Βελγίου και της Ελβετίας μαζί, με έκταση περίπου 6 φορές μεγαλύτερη από την Ελλάδα, αριθμεί μόνο 3.500 είδη.

Από την άποψη των μορφών των φυτών, η χλωρίδα της Ελλάδας περιλαμβάνει περίπου 90-100 είδη δέντρων, 360-370 είδη θάμνων, 60-70 φρυγανικά είδη, 60-70 πτέριδες, ενώ όλα τα υπόλοιπα είναι ποώδη, δηλαδή φυτά χωρίς ξυλώδη μέρη.

Η ελληνική χλωρίδα είναι όμως κυρίως διάσημη και ξακουσμένη για τον πλούτο των ενδημικών της ειδών, δηλαδή είδη φυτών που δεν φυτρώνουν πουθενά αλλού στον κόσμο παρά μόνο μέσα στα όρια της ελληνικής επικράτειας. Οι πιο συντηρητικές εκτιμήσεις ανεβάζουν τον αριθμό των ελληνικών ενδημικών σε 730-750, δηλαδή σε 12,5-13,6% της χλωρίδας της. Έτσι, σύμφωνα με κάποια στατιστικά στοιχεία η Ελλάδα είναι η πλουσιότερη χώρα της Ευρώπης σε ενδημικά φυτά, ενώ ακολουθούν σε απόσταση οι άλλες μεσογειακές χώρες : η Ισπανία με περίπου 550 και η Ιταλία με 200-220.

Η πλουσιότερη περιοχή σε ενδημικά φυτά είναι η Κρήτη. Το 14,7% της χλωρίδας της είναι ενδημικά της Ελλάδας και το 10% περίπου είναι τοπικά ενδημικά του νησιού. Άλλες περιοχές πολύ πλούσιες σε ενδημικά φυτά είναι η χερσόνησος του Άθωνα, οι Κυκλάδες, ο Όλυμπος, ο Ταΰγετος και τα άλλα ψηλά βουνά της Πελοποννήσου, οι κορφές της βόρειας Πίνδου, η Ρόδος, η Κάρπαθος και οι ορεινές περιοχές της Εύβοιας.

Γενικά, μια πλούσια χλωρίδα σημαίνει για έναν γεωγραφικό τόπο: ποικιλία κλίματος, ποικιλία γεωγραφικού υποστρώματος, ποικιλία ανάγλυφου. Η ελληνική χλωρίδα οφείλει τον πλούτο της και στους τρεις αυτούς παράγοντες αλλά τον οφείλει και σε έναν άλλο λόγο : την πολύπλοκη γεωλογική ιστορία της που πλούτισε με απομεινάρια του παρελθόντος την ελληνική γη.

Η ελληνική χλωρίδα είναι επίσης διάσημη από τον 1^ο αιώνα μ.Χ. για τον μεγάλο αριθμό αρωματικών φυτών και βοτάνων που περιέχει. Και σήμερα ακόμη ένα σύστημα φαρμακευτικής βασισμένο σε βότανα, που ασκείται στις ισλαμικές χώρες, λέγεται unani, δηλαδή ελληνικό, και έλκει βεβαίως την καταγωγή του, μέσω των Αράβων, από την αρχαία Ελλάδα.

Ο ελλαδικός χώρος είναι πάντως κατοικημένος από πολύ παλιά και η ανθρωπογενής οικολογική υποβάθμιση αρκετών βιότοπων είναι σήμερα κάτι παραπάνω από φανερό. Είναι άγνωστο πόσα φυτά έχουν οδηγηθεί στην εξαφάνιση, μετά την ύστερη Νεολιθική εποχή (4000-3000 π.Χ.). **Σήμερα τα είδη φυτών που κινδυνεύουν περισσότερο να εξαφανιστούν είναι τα φυτά των αμμωδών ακτών λόγω της υποβάθμισης, εκμετάλλευσης και ρύπανσης των βιότοπων τους, πολλά σπάνια ενδημικά των βουνών λόγω της υπερβόσκησης και της**

ερήμωσης των βιοτόπων τους, ορισμένα φαρμακευτικά ή όχι είδη, ενδημικά και μη που βρίσκονται σε πολύ μικρούς αριθμούς και με ελάχιστο χώρο εξάπλωσης. Τα τελευταία αυτά είδη απειλούνται τόσο από την υπερσυλλογή από συλλέκτες όσο και από αλλαγές στους βιότοπους. **Επίσης κινδυνεύουν πολλά φυτά των πεδιάδων λόγω των μεθόδων της σύγχρονης εντατικοποιημένης γεωργίας.** Το 1979, από τα 731 τότε ενδημικά είδη φυτών, μόνο τα 206 δε θεωρούνταν απειλούμενα, ενώ ο αριθμός θα πρέπει να έχει μειωθεί και άλλο από τότε.

Τα 5 είδη φυτών που έχουν εξαφανιστεί:

Astragalus idaeus (Bunge): Ενδημικό φυτό των βουνών της Κρήτης (κυρίως στη Δίκτη και στον Ψηλορείτη) που βρέθηκε και περιεγράφη τον προηγούμενο αιώνα. Στα νεώτερα χρόνια δεν έχει ξαναβρεθεί. Είναι πιθανό να εξαφανίστηκε εξαιτίας της υπερβόσκησης της περιοχής.

Centaurea tuntasia (Heldr. ex Hal): Ενδημικό φυτό της Αττικής που βρέθηκε το 1884 στα Λιόσια και στη συνέχεια το 1942 στον Μαραθώνα. Στα επόμενα χρόνια δεν έχει ξαναβρεθεί ούτε στις παραπάνω περιοχές ούτε σε άλλες τοποθεσίες της Αττικής.

Centaurea sibthorpii (Halascy): Ενδημικό φυτό της Αττικής που βρέθηκε και περιεγράφη τον περασμένο αιώνα. Οι περιοχές στις οποίες βρέθηκε το φυτό έχουν δεχθεί έντονη ή μέτρια οικιστική δραστηριότητα και από τότε δεν έχει ξαναβρεθεί ούτε στην Αττική ούτε σε άλλη τοποθεσία.

Geocaryum bornmuelleri (Wolff Engstrad): Το συγκεκριμένο είδος βρέθηκε και περιεγράφη το 1891 στη Θάσο από τους Sintenis και Bornbmuller. Από τότε δεν έχει αναφερθεί ποτέ ξανά.

Satureja acropolitana (Halascy- Greuter&Burdet): Παλαιότερα ήταν γνωστό με το όνομα *Micromeria acropolitana*. Βρέθηκε στα βράχια της Ακρόπολης στις αρχές του αιώνα. Από τότε δεν έχει αναφερθεί ξανά. Συνεργάτες του Red Data Book για την Ελληνική Χλωρίδα ανακάλυψαν πρόσφατα στην ίδια τοποθεσία ένα φυτό που του μοιάζει αρκετά. Ήταν όμως Αύγουστος και τα φυτά δεν είχαν άνθη ή καρπούς. Συνεπώς, έως και σήμερα κατατάσσεται στα εξαφανισθέντα είδη.

Η ιχθυοπανίδα των γλυκών νερών

Ανάμεσα στα άλλα ζώα της Ελλάδας ο πλούτος, η ποικιλία και η ιδιαιτερότητα των ψαριών των γλυκών νερών

αποδεικνύουν με τον καλύτερο τρόπο την πολυκύμαντη γεωλογική ιστορία αυτής της γης, τον κατατεμαχισμό της σε μυριάδες λεκάνες και την απομόνωση σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα πολλών από αυτές.

Η ελληνική ιχθυοπανίδα των γλυκών νερών περιλαμβάνει 106 είδη, ενώ ενδείξεις για την παρουσία άλλων 5 δεν έχουν επιβεβαιωθεί. Τα 21 από τα είδη αυτά μπορούν να ζήσουν τόσο σε γλυκά όσο και σε υφάλμυρα νερά. Τα υπόλοιπα 90 είναι είδη αυστηρά των γλυκών νερών και μεταξύ αυτών τα 11 δεν είναι αυτόχθονα ελληνικά είδη, αλλά έχουν εισαχθεί στην Ελλάδα από άλλες χώρες. Από τα 79 αυτόχθονα είδη της Ελλάδας τα 38, ποσοστό 48%, είναι είδη ενδημικά της Ελλάδας και των νότιων περιοχών των γειτονικών μας χωρών (Αλβανία, Βουλγαρία και Τουρκία), με τις οποίες μοιραζόμαστε ποτάμια και λίμνες στα βόρεια σύνορα μας.

Στα ελληνικά νερά ζουν επίσης 40 ενδημικά υποείδη ψαριών, που σημαίνει πως στα νερά στα οποία ζουν (λίμνες, ποτάμια, πηγές) δεν έχουν απομονωθεί για αρκετό διάστημα ώστε να προκύψουν νέα είδη. Συγκριτικά αναφέρουμε πως σε όλη την βόρεια Μεσόγειο ζουν 132 είδη και 97 υποείδη ψαριών και πως η Ιβηρική χερσόνησος έχει 25 ενδημικά είδη και υποείδη, η Ιταλία επίσης 25, η Κροατία 11 και η Ανατολική Τουρκία 30.

Η Ελλάδα είναι η μεσογειακή χώρα που φιλοξενεί την πιο πλούσια πανίδα από ψάρια των γλυκών νερών. Τα πιο διάσημα ελληνικά ενδημικά είδη και υποείδη ψαριών είναι : το γκαβόχελο, η λιπαριά, η πέστροφα του Αγίου Γερμανού, η μπράνα, των Πρεσπών, ο πινδοβίνος, το γλανίδι και ο νανογωβιδός.

Οι πανίδες των αμφίβιων και των ερπετών.

Η πανίδα των αμφίβιων της Ελλάδας είναι αρκετά πλούσια, όχι όμως ιδιαίτερα, γιατί η μεγαλύτερη ποικιλία αμφίβιων συναντάτε σε χώρες της νότιας κεντρικής Ευρώπης όπου επιτυγχάνεται ο άριστος γι' αυτά συνδυασμός συνεχούς υγρασίας και όχι με χαμηλές για αυτά θερμοκρασίες. Οι τρεις πρώτες κατηγορίες ζώων, τα ανάνουρα όπως λέγονται μιας και στερούνται ουράς, περιλαμβάνουν 12 είδη. Πάνω από 70 τόνοι από τα εδώδιμα αυτά είδη, δηλαδή 870-880 χιλιάδες ζώα, συλλέγονται από την ελληνική φύση κάθε χρόνο και τα οπίσθια μέλη τους εξαγονται σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες.

Αν οι συνθήκες για τα αμφίβια δεν είναι ιδανικές στη χώρα μας, είναι πάντως πιο καλές για τα ερπετά, ζώα που ευνοούνται από το μεσογειακό ζεστό κλίμα μας, μιας και πρέπει να αντλούν συνεχώς θερμότητα από το εξωτερικό περιβάλλον για να επιβιώνουν.

Έτσι η **πανίδα των ερπετών της Ελλάδας** που αριθμεί 58 είδη, είναι η πλουσιότερη στην Ευρώπη, ξεπερνώντας και την Ισπανία που έχει τριπλάσια έκταση, αλλά και πιο ξεχωριστή, αφού περιλαμβάνει 12 είδη που δεν βρίσκονται σε καμία άλλη Ευρωπαϊκή χώρα.

Τα ερπετά στην Ελλάδα περιλαμβάνουν τις χελώνες της θάλασσας, της στεριάς και των γλυκών νερών, τις σαύρες, τα σαμιαμίδια και τα φίδια στα οποία περιλαμβάνονται και οι δηλητηριώδεις οχιές. Στην Ελλάδα ζουν 8 είδη χελωνών, 28 είδη σαυρών που περιλαμβάνουν 60-80 υποείδη και ποικιλίες και 22 είδη φιδιών.

Ο πλούτος της ελληνικής ερπετοπανίδας οφείλεται σε 3 κυρίως λόγους : στη γεωγραφική θέση της χώρας ανάμεσα σε 3 ηπείρους, Ασία, Αφρική, και Ευρώπη, με αποτέλεσμα ο ελλαδικός χώρος να αποτελεί το όριο εξάπλωσης κάποιων ειδών και έτσι να αυξάνεται η ποικιλότητα. Ο άλλος λόγος είναι η ποικιλία των βιότοπων που απαντούν στην Ελλάδα, και ο τρίτος λόγος είναι η πολύπλοκη γεωλογική ιστορία της χώρας μας όπου αναπτύχθηκαν ιδιαίτερες ποικιλίες ερπετών, κυρίως σαυρών που δεν υπάρχουν πουθενά αλλού στον κόσμο.

Η ορνιθοπανίδα

Μέχρι σήμερα στον ελλαδικό χώρο **έχουν παρατηρηθεί 422 είδη πουλιών**. Τα 240-245 από αυτά φωλιάζουν, δηλαδή αναπαράγονται στην Ελλάδα. Από τα υπόλοιπα, άλλα είναι μεταναστευτικά, άλλα έρχονται για να ξεχειμωνιάσουν και άλλα εμφανίζονται τυχαία και ακανόνιστα παρασυρμένα από τους ανέμους.

Στην Ελλάδα υπάρχει ο μεγαλύτερος πληθυσμός κάποιων ειδών, όπως για παράδειγμα ο μαυροπετρίτης και η λιοστριτσίδα. Ακόμα η χώρα μας αποτελεί χώρο φωλιάσματος σπανιότατων ειδών που απειλούνται με εξαφάνιση παγκοσμίως. Ανάμεσα στις χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης 20 είδη απαντούν μόνο στην Ελλάδα.

Το χειμώνα η ορνιθολογική σημασία της Ελλάδας αυξάνεται, μια και μεγάλος αριθμός πουλιών από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και τη Σκανδιναβία έρχονται για να

ξεχειμωνιάσουν στο ήπιο μεσογειακό περιβάλλον της χώρας μας και των υγροτοπών της.

Μόνον οι υγρότοποι της Ελλάδας στους οποίους γίνεται κάθε χειμώνα συστηματικές καταγραφές και μετρήσεις, συγκεντρώνουν κάθε χειμώνα 100.000 έως 1.000.000 χηνόπαπια και φαλαρίδες. Το 90-95% αυτών των πουλιών καταγράφεται στους 11 υγρότοπους διεθνούς σημασίας που προστατεύονται από τη σύμβαση Ραμσάρ.

Τα τελευταία 30 χρόνια έχει παρατηρηθεί για όλα τα είδη παπιών, χηνών, κύκνων μια μείωση 30-90% στους ελληνικούς υγρότοπους. Αυτό σημαίνει μάλλον ότι οι οικολογικές συνθήκες στους υγρότοπους χειροτερεύουν. Οι κίνδυνοι που απειλούν την орνιθοπανίδα στην Ελλάδα είναι η καταστροφή, η αλλοίωση και η υποβάθμιση των βιότοπων, η εντατικοποίηση των καλλιεργειών με αλόγιστη χρήση χημικών ουσιών, το παράνομο κυνήγι, όπως και η συνεχής ενόχληση των τόπων φωλιάσματος, διατροφής και ξεκούρασης.

Η πανίδα των θηλαστικών

Στην Ελλάδα έχουν παρατηρηθεί συνολικά 116 είδη θηλαστικών, εκ των οποίων 99-100 χερσαία και 15-16 θαλάσσια κήτη. Αυτό σημαίνει ότι στην Ελλάδα και στις θάλασσες της διαβιώνουν ή απλώς διέρχονται πότε πότε κάτι λιγότερο από τα μισά είδη των θηλαστικών της ηπείρου μας.

Επειδή η χώρα μας είναι μικρή, οι βιότοποι των θηλαστικών δεν είναι εκταμένα, γι' αυτό και τα μεγέθη των πληθυσμών είναι γενικώς μικρά, αλλά χαρακτηρίζονται από την ποιότητα, την ποικιλία και την ιδιαιτερότητα.

Από τα ελληνικά είδη θηλαστικών, τα 8 είναι ελληνικά ενδημικά, ανάμεσα σε αυτά είναι 2 είδη νυχτερίδων, ο λαγόγυρος, ο αγκαθοπόντικος της Κρήτης, ο κρητικός αίγαγρος (αγρίμι), το τσακάλι και η μεσογειακή φώκια. **Για την επιβίωση αυτών η Ελλάδα κατέχει τη σπουδαιότερη θέση στην Ελλάδα και πρέπει να νιώθει μεγάλη ευθύνη και υπερηφάνεια.**

Επιπρόσθετα, αποτελεί μια από τις σπουδαιότερες χώρες της Ευρώπης, διότι φιλοξενεί πολύ σημαντικούς πληθυσμούς και άλλων 45 ειδών από πολλές οικογένειες θηλαστικών. Νυχτερίδες (28 από τα 34 είδη υπάρχουν στην Ελλάδα), εντομοφάγα, τρωκτικά, σαρκοφάγα. Ανάμεσα τους ξεχωρίζει ένα από τα σπανιότερα θηλαστικά του πλανήτη μας, η μεσογειακή φώκια, για την οποία οι ελληνικές θάλασσες, είναι η σπουδαιότερη περιοχή στον κόσμο. Άλλα είδη για τα οποία η Ελλάδα καλείται να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στην Ευρώπη

για την προστασία αλλά και τη μελέτη τους είναι η βίδα, ο λύκος, η αρκούδα και το τσακάλι.

Τέλος το **κρητικό αγρίμι** που είναι ο πρόγονος της εξημερωμένης γίδας, πρέπει να είναι το έμβλημα της ελληνικής πανίδας, γιατί αποτελεί μοναδικό υποείδος, **βρίσκεται μόνο στην Ελλάδα, στην Κρήτη** και μόνο στα Λευκά Όρη.

Απειλούμενα είδη.

Η Ελλάδα, μια από τις χώρες της Ευρώπης με τη μεγαλύτερη βιοποικιλότητα, φιλοξενεί στις θάλασσες και τις ακτές, τα ποτάμια, τις λίμνες και τα δάση της σπάνια ζώα, ορισμένα από τα οποία βρίσκονται σε κίνδυνο. Πολλά από τα απειλούμενα αυτά είδη τελούν υπό την προστασία της περιβαλλοντικής οργάνωσης WWF Ελλάς, η οποία αγωνίζεται για τη διαφύλαξή τους στο πλαίσιο των ευρύτερων προγραμμάτων, που αναπτύσσει σε διάφορες περιοχές της χώρας. Αυτά είναι:

Το **τσακάλι** (*Canis aureus*) είναι ένα σπάνιο θηλαστικό που ζει σε ελάχιστες περιοχές των Βαλκανίων, ενώ από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπάρχει μόνο στην Ελλάδα.

Το **δελφίνι** είναι αναμφίβολα το αγαπημένο θηλαστικό των ελληνικών θαλασσών. Στη χώρα μας απαντώνται εννέα είδη από ένα σύνολο τριάντα δύο ειδών που παρατηρούνται παγκοσμίως.

Η θαλάσσια **χελώνα καρέτα** (*Caretta caretta*) είναι το μόνο είδος θαλάσσιας χελώνας που αναπαράγεται στην Ελλάδα, όπου βρίσκονται και οι πιο σημαντικοί βιότοποι του είδους στη Μεσόγειο.

Ο **μαυρόγυπας** (*Aegypius monachus*) είναι ο μεγαλύτερος γύπας της Ευρώπης, με τους κύριους πληθυσμούς του να βρίσκονται στην Ιβηρική χερσόνησο και στα Βαλκάνια (Ελλάδα-Βουλγαρία).

Το αγριόγιδο (*Rupicapra rupicapra balcanica*) ζει στις απομακρυσμένες περιοχές των μεγάλων και απόκρημνων βουνών της ηπειρωτικής Ελλάδας.

Η μεσογειακή φώκια (*Monachus monachus*) είναι ένα από τα περισσότερο απειλούμενα με εξαφάνιση θηλαστικά στον κόσμο. Ο μισός εναπομείναντας πληθυσμός της ζει στην Ελλάδα.

Η καφέ αρκούδα (*Ursus arctos*) είναι το μεγαλύτερο χερσαίο θηλαστικό της Ευρώπης. Οι πληθυσμοί της εντοπίζονται στη χώρα μας στα δάση της Βόρειας Ελλάδας.

5.3. Τα οικοσυστήματα. Θάλασσα και παράκτια οικοσυστήματα.

Για να μπορέσουμε να εκτιμήσουμε την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της Ελλάδας πρέπει να έχουμε μια ιδέα για το ποια είναι τα κύρια οικοσυστήματα που αποτελούν τον ελλαδικό χώρο.

Ο μύθος της κοσμογονίας όπου η αρχή των πάντων είναι η Θάλασσα είχε μεγάλη διάδοση στους πρωτοελληνικούς πληθυσμούς που ζούσαν στις παράλιες περιοχές της χώρας μας, που διαθέτει 9.835 νησιά. **Ο νομός Κυκλάδων έχει 2.242 νησιά, ο νομός Δωδεκανήσων 1/139 και τα Επτάνησα 1.031 νησιά.**

Από το σύνολο των 46.000 χλμ. ακτών της Μεσογείου τα 16.000 περίπου χλμ. ανήκουν στην Ελλάδα. Το βαθύτερο σημείο της μεσογείου βρίσκεται στα ελληνικά ύδατα, στο Ιόνιο, δυτικά από τα Αντικύθηρα και φτάνει σε βάθος τα 5.093μ..

Η Μεσόγειος – και όλες οι ελληνικές θάλασσες - είναι μια θάλασσα φτωχή όσον αφορά τις ποσότητες των οργανισμών που ζουν σε αυτή, διότι οι ποσότητες των θρεπτικών ουσιών είναι μικρές. Η θάλασσα επίσης βαθαίνει σχετικά απότομα, και έτσι τα φυσικά εκτροφεία είναι λίγα. Το αποτέλεσμα είναι ότι το ψάρι δεν αβγατίζει γρήγορα.

Από την άλλη, οι φτωχές σε θρεπτικά στοιχεία και πλαγκτόν θάλασσες σημαίνουν καθαρά, διάφανα, γαλαζοπράσινα νερά, με άλλα λόγια νερά ελκυστικά για τους τουρίστες.

Οι βιότοποι των ακτών, οι παραθαλάσσιοι δηλαδή χερσαίοι βιότοποι, περιλαμβάνουν τις πετρώδεις και χαλικώδεις παραλίες, τις περιοχές με απότομα βράχια και ακτές που βρέχονται από το κύμα, τις αμμουδιές και τους αλμυρόβαλτους. Εκτός από τα δάση πεύκων, τα αρμύκια, τη μακία βλάστηση και τα φρύγανα που κατεβαίνουν συχνά μέχρι την άκρη του κύματος, τα κυριότερα είδη φυτών που απαντούν στους βιότοπους αυτούς είναι λίγα και δεν διαφέρουν από άλλες περιοχές της Μεσογείου. Τα πιο χαρακτηριστικά από αυτά τα είδη είναι: το αγριομπάμπάκι, οι αγκαθιές, το γυαλόπικρο, οι γαλασιίδες, ο θαλάσσιος κρίνος, οι αγριοβιολέτες, η κάπαρη και ο κρίταμος. Τα οικοσυστήματα αναλύονται ως εξής :

1. Υγρότοποι :

Η λέξη υγρότοπος είναι ένας σχετικά πρόσφατος νεολογισμός στη γλώσσα μας που περιλαμβάνει πασίγνωστα οικοσυστήματα όπως οι λίμνες, οι τεχνητές λίμνες των ταμιευτηρίων νερού, οι λιμνοθάλασσες, οι πηγές και τα κεφαλόβρυσα, τα ρυάκια και τα ποτάμια με τα δέλτα τους, οι βάλτοι, τα έλη και οι αλμυρόβαλτοι.

Γενικά, οι υγρότοποι είναι οι ζώνες εκείνες όπου το υγρό στοιχείο ενώνεται με τη χέρσο, οι τόποι στους οποίους παίρνει μορφή το πέρασμα από τα βαθιά νερά στη στεριά.

Η Ελλάδα, μια σχετικά ορεινή χώρα με μεσογειακό κλίμα, με κατακερματισμένη γεωμορφολογία και κυρίως με ασβεστολιθικά πετρώματα, δεν είναι απρόσμενο που δεν έχει ούτε πολλούς ούτε εκτεταμένους υγρότοπους. Τα ποτάμια είναι μικρά, οι χείμαρροι πολλοί αλλά τον περισσότερο χρόνο ξεροί.

Τα μεγαλύτερα ποτάμια της κατεβαίνουν από τις πεδιάδες του εσωτερικού της Βαλκανικής στη βόρεια Ελλάδα και σχηματίζουν δελταικά πεδία, το νερό τους όμως το καλοκαίρι είναι λιγοστό, γιατί το κατακρατούν οι βόρειοι γείτονες μας, αλλά και το ρυπαίνουν όπως άλλωστε και εμείς. Οι λίμνες είναι σχετικά μικρές και λιγοστές, ο ασβεστόλιθος δεν τις ευνοεί, είναι όμως παλιές αφού βρίσκονται εκεί εκατομμύρια χρόνια, ανεπηρέαστες από τους παγετώνες.

Συνολικά στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 400 περίπου υγρότοποι όλων των τύπων : ποτάμια, δέλτα ποταμών και

απλές εκβολές, λίμνες και τεχνίτες λίμνες, έλη, λιμνοθάλασσες και πηγές. **Η συνολική τους έκταση είναι περίπου 2.000 τ.χλμ.**, δηλαδή καλύπτουν το 1,5% του ελλαδικού χώρου.

Αν αναρωτηθεί κανείς για την **αξία των υγρότοπων η απάντηση είναι :**

- Ø η αυξημένη βιολογική ποικιλότητα που τους χαρακτηρίζει,
- Ø η παραγωγή αλιευμάτων και η δημιουργία βιότοπων κατάλληλων για αλίευση,
- Ø η διαμόρφωση φυσικών εκτροφείων για την ανάπτυξη πελαγικών θαλάσσιων ιχθύων (Αμβρακικός, Μεσολόγγι),
- Ø η δημιουργία πλούσιων τόπων για βόσκηση αγροτικών ζώων (Βιστόνιδα, Αξιός, Αμβρακικός, Δέλτα Έβρου,
- Ø η βελτίωση της ποιότητας του νερού με την υδρόβια βλάστηση (Πρέσπας),
- Ø οι δυνατότητες για αναψυχή, η ομορφιά και η έμπνευση για δημιουργία και πολιτισμό που προσφέρουν.
- Ø Ακόμα οι μεγάλες δυνατότητες για κυνήγι και έρευνα που προσφέρουν.

Σε σχέση με όλα τα παραπάνω **οι υγρότοποι χαρακτηρίζονται** από τα ακόλουθα :

- Ø Φιλοξενούν πολλά είδη ενδημικών ειδών ψαριών και άλλων ειδών υδρόβιων οργανισμών που βρίσκονται μόνο στην Ελλάδα.
- Ø Αποτελούν τόπο φωλιάσματος για μία σειρά από είδη πουλιών σπάνιων και προστατευτέων σε παγκόσμια και πανευρωπαϊκή κλίμακα, όπως ο αργυροπελέκανος, η χουλιαρομούτα, η λαγγόνα, η χαλκόκοτα, η βαλτόπαπια και άλλα πολλά.
- Ø Λόγω της θέσης τους στη μεσογειακή περιοχή με τους ήπιους χειμώνες, αποτελούν σημαντικούς χώρους ξεχειμωνιάσματος για χιλιάδες πουλιά.
- Ø Είναι σημαντικότεροι βιότοποι για την ξεκούραση, ανασύνταξη και διατροφή χιλιάδων μεταναστευτικών πουλιών.

Οι περισσότεροι από τους έντεκα Υγρότοπους Διεθνούς Σημασίας της Ελλάδας (γνωστοί και ως υγρότοποι Ραμσάρ), συγκαταλέγονται ανάμεσα στους 30 με 40 σπουδαιότερους για την βιοποικιλότητά τους στην Ευρώπη.

α). Παράκτιοι υγρότοποι. (λιμνοθάλασσες και δέλτα ποταμών).

Όταν οι μανιασμένοι ποταμοί που κατεβαίνουν από τα βουνά , κουβαλώντας χώμα και λάσπη στα αφρισμένα νερά τους, συναντήσουν στη χαμηλή πεδιάδα τα ήρεμα και γαλήνια θαλάσσια νερά , ενώνονται μαζί τους και εναποθέτουν ότι

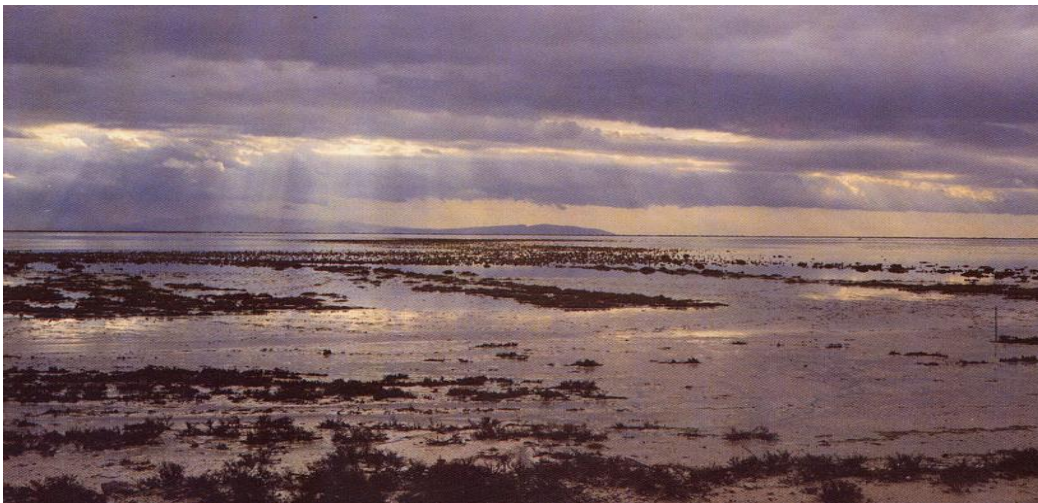
συμπαρασύρει, δημιουργώντας εκεί μερικά από τα πιο περίπλοκα υγροτοπικά περιβάλλοντα : τα δέλτα. Το αλμυρό νερό ανακατεύεται με το γλυκό για να φτιάξει υφάλμυρο, που λουρίδες αποτιθέμενης άμμου το παγιδεύουν σε ρηχές λιμνοθάλασσες.

Στους βιότοπους αυτούς βρίσκει καταφύγιο μια πλειάδα ζωντανών οργανισμών από έντομα έως πουλιά. Αλλά κυρίως εκεί , στις παράκτιες ήρεμες προστατευόμενες λιμνοθάλασσες, τις πλούσιες σε θρεπτικά υλικά που κατεβάζουν οι ποταμοί, έρχεται ο γόνος των θαλάσσιων ψαριών για να τραφεί και να αναπτυχθεί. Έτσι οι παράκτιοι υγρότοποι είναι η γέφυρα που ενώνει άρρηκτα το θαλάσσιο οικοσύστημα με τη χέρσο.

Η αφθονία πολλών ειδών ψαριών στις θαλασσές μας εξαρτάται από την κατάσταση και την ποιότητα των νερών των παραλιακών υγροτοπών μας, που με τη σειρά τους εξαρτώνται από το πόσο εμείς τους ρυπαίνουμε, τους μολύνουμε, κατακρατούμε τα νερά τους, ή κόβουμε τα δάση που σκεπάζουν τη λεκάνη απορροής τους.

Τα κυριότερα δέλτα ποταμών που καταλήγουν στο Αιγαίο ή σε λίμνες που βρίσκονται κοντά στο Αιγαίο είναι 17, ενώ τα αντίστοιχα δέλτα στη Δυτική Ελλάδα, στο Ιόνιο είναι 16. **στα πρώτα συμπεριλαμβάνονται τα δέλτα του Έβρου, του Νέστου, του Στρυμόνα στην Κερκίνη, του Κομψάτου και του Κόσυνθου στη Βιστόνιδα, του Αξιού, του Λουδία και του Αλιάκμονα, του Σπερχειού. Στα δεύτερα, της Δυτικής Ελλάδας, περιλαμβάνονται ανάμεσα στα άλλα το δέλτα του Καλαμά, του Λούρου, του Αχελώου και του Αλφειού.**

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 12 ποτάμια δέλτα που μπορούν να χαρακτηριστούν ως μεγάλα , 42 απλές εκβολές και 60 μικρές και μεγάλες λιμνοθάλασσες.

β). Εσωτερικοί υγρότοποι (λίμνες, ποτάμια, έλη, βάλτοι).

Οι λίμνες, φυσικές και τεχνητές, τα έλη και οι βάλτοι γλυκού νερού, τα ποτάμια πριν να φτάσουν στις εκβολές τους, τα κεφαλοβρύσια και οι πηγές στο εσωτερικό της χώρας, οι εσωτερικοί δηλαδή υγρότοποι, σε αντιδιαστολή με τους παραθαλάσσιους, αποτελούν την πλειοψηφία (70%) των ελληνικών υγρότοπων και το μισό της έκτασης τους.

Οι φυσικές λίμνες είναι 60, αλλά μόνο 30 είναι μεγαλύτερες από 1 τ.χλμ. Οι τεχνητές λίμνες ταμιευτηρίων νερού, που δημιουργήθηκαν με την κατασκευή φραγμάτων στους ποταμούς, είναι 25, αλλά μόνο 14 είναι πάνω από 1 τ.χλμ. Τα ποτάμια είναι συνολικά 91.

Τις πιο πολλές λίμνες ανάμεσα στους νομούς της Ελλάδας έχει ο νομός Αιτωλοακαρνανίας στη Δυτική Ελλάδα, 9 συνολικά, ενώ ο νομός Φλώρινας ακολουθεί με 6 λίμνες.

Οι σημαντικότεροι υγρότοποι διεθνούς σημασίας της Ελλάδας που έχουν ανακηρυχθεί ως προστατευόμενες περιοχές:

Οι υγρότοποι διεθνούς σημασίας είναι 11 :

1. Δέλτα Έβρου.
2. Λίμνη Βιστόνιδα.
3. Λίμνη Ισμαρίδα.
4. Δέλτα Νέστου.
5. Λίμνη Βόλβη και Λαγκαδά.
6. Λίμνη Κερκίνη
7. Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα
8. Αμβρακικός κόλπος.
9. Λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου.
10. Λίμνη Κοτύχι.
11. Λίμνη Μικρή Πρέσπας.

Απώλειες υγρότοπων.

Στις αρχές της δεκαετίας του '20 η Ελλάδα είχε τριπλάσια έκταση υγρότοπων από όση έχει σήμερα. Μέσα σε δυο γενιές αποξηράναμε σχεδόν όλα τα έλη και πολλές λιμνοθάλασσες. Το ένα τρίτο των υγροτοπικών εκτάσεων που παραμένουν σήμερα δεν κινδυνεύει από προγραμματισμένες

αποξηράνσεις αλλά από άλλες ηθελημένες ή αθέλητες αλλοιώσεις.

Στη Μακεδονία μόνο, από το 1930 αποξηράνθηκαν 1.151 τ.χλμ. υγρότοπων από τα 1.572 που υπήρχαν, ενώ δημιουργήθηκαν τεχνητά μόνο 86,5 τ.χλμ. Χάθηκε δηλαδή το 73,2% των υγροτοπών της. Τα ποσοστά είναι ίδια περίπου για όλη την Ελλάδα, αν και δεν υπάρχουν τόσο λεπτομερή στοιχεία. Ειδικότερα στην Ανατολική Μακεδονία με το ομαλό ανάγλυφο και τη μεγάλη πυκνότητα υγρότοπων, όπου κατάληγαν μεγάλοι ποταμοί με μεγάλη καταστροφική ισχύ, τα νερά φαίνεται πως ήταν μάλλον πιο πολύ πρόβλημα από ότι ευλογία, και το 94,7% των υγρότοπων αποξηράνθηκε. Στην Κεντρική Μακεδονία αποξηράνθηκε το 75,5%, ενώ στην απομονωμένη και δύσβατη Δυτική Μακεδονία, όπου υπήρχαν λιγότερες πολιτικές και ανθρώπινες πιέσεις μόνο το 35%. **Μέσα σε μισό αιώνα η Ελλάδα έχασε το 60-70% των υγροτοπών της.**

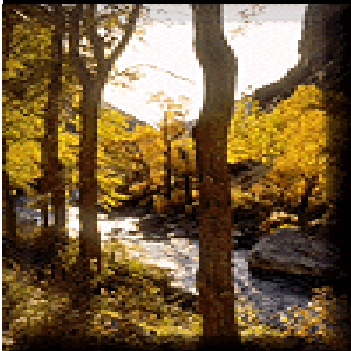
Αν είναι αλήθεια ότι <<ο κυριότερος τύπος υγρότοπων στην Ελλάδα είναι ο καταστραμμένος ή ο αποξηραμένος>>, άλλο τόσο αληθεύει πως όσο περισσότεροι άνθρωποι συνειδητοποιούν την αξία των υγρότοπων, τόσο η περαιτέρω υποβάθμιση τους μπορεί να σταματήσει. Η συνεχιζόμενη απώλεια και υποβάθμιση είναι φυσικά απόρροια της πληθυσμιακής πίεσης, που πίσω κρύβει, ως ηθικό ατούργό, και μια καταναλωτική πίεση.

Η πίεση αυτή συνδυάζεται με την έλλειψη γνώσης εκ μέρους των πολιτών και των πολιτικών για το πόσο πολύτιμοι είναι οι υγρότοποι, μαζί με έναν αναπτυξιακό σχεδιασμό χωρίς σφαιρικότητα και μαζί με τις ευρύτερες οικονομικές πολιτικές.

Οι κυριότερες αιτίες υποβάθμισης των ελληνικών υγρότοπων είναι :

- η επέκταση της γεωργίας,
- η ρύπανση (αστική, γεωργική, βιομηχανική),
- η αστικοποίηση,
- τα αρδευτικά δίκτυα,
- ο τουρισμός και η αναψυχή,
- η διάβρωση και
- η απόθεση υπερβολικών ποσοτήτων ιζημάτων.

5.4. Εθνικοί δρυμοί.

Σύμφωνα με το Ν.Δ. 996/71 (άρθρο 3, παρ.1), εθνικοί δρυμοί μπορούν να κηρύσσονται δασικές περιοχές, οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, από την άποψη διατήρησης της άγριας

χλωρίδας και πανίδας, των γεωμορφικών σχηματισμών, του υπεδάφους, της ατμόσφαιρας, των υδάτων και γενικώς του φυσικού περιβάλλοντος τους και των οποίων επιβάλλεται η προστασία, η διατήρηση και η βελτίωση της σύνθεσης της μορφής και των φυσικών καλλονών τους, για αισθητική, ψυχική και υγιεινή απόλαυση και ανάπτυξη του τουρισμού, ως και για τη διενέργεια πάσης φύσεως επιστημονικών ερευνών. Το εκδιδόμενο Διάταγμα για την κήρυξη μιας περιοχής ως εθνικού δρυμού, καθορίζει επίσης και την περιφέρεια, την έκταση καθώς και τα όρια του. Οι Εθνικοί Δρυμοί της Ελλάδας καθώς και όλες οι προστατευόμενες περιοχές της, αποτελούν φυσικά σημαντικότερο λόγο έλξης τουριστών και κυρίως οικοτουριστών.

Παρακάτω αναφέρονται οι εθνικοί δρυμοί αναλυτικά και λίγα στοιχεία για τον κάθε ένα :

Οι εθνικοί δρυμοί της Ελλάδας είναι 10 :

1. Ολύμπου.
2. Παρνασσού.
3. Πάρνηθας.
4. Αίνου.
5. Λευκών Ορέων.
6. Οίτης.
7. Πίνδου.
8. Βίκου-Αώου.
9. Πρεσπών.
10. Σουνίου.

1).Εθνικός δρυμός Ολύμπου

Ο Όλυμπος είναι ένας από τους πολυτιμότερους βοτανικούς παράδεισους της Ευρώπης για την μοναδικότητα του και τον πλούτο. Ο όλυμπος εκτός από εθνικός δρυμός που ήταν ο πρώτος που ανακηρύχθηκε το 1938, κυρήχθηκε και Απόθεμα της Βιόσφαιρας το 1981 λόγω του συνδιασμού ενός πλούσιου και ελάχιστα αλλοιωμένου φυσικού περιβάλλοντος.

Οι πρώτοι που κατάκτησαν τις κορυφές του στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ήταν οι ελβετοί φιλέλληνες Clayde Boissonas και Daniel Baud-Bovy. Από τότε μέχρι σήμερα, πολλοί βοτανικοί έχουν βρεί 1.700 είδη φυτών. Αναμεσά τους περιλαμβάνονται 26 είδη περίπου που βρίσκονται μόνο στον Όλυμπο.

2).Εθνικός δρυμός Παρνασσού.

Το βουνό του Απόλλωνα και των Μούσων, το βουνό του Μαντείου, ο Παρνασσός, ανακηρύχθηκε εθνικός δρυμός το 1938. Στις ψηλές κορυφές του φιλοξενούνται από τα πιο σπανια και ενδημικά είδη φυτών και αρπακτικών (όρνια, αετοί, γεράκια). Σήμερα τα δάση αυτά αποτελούνται κυρίως από Κεφαλλονίτικα έλατα, αλλά και μικρότερες συστάδες από άλλα δέντρα. Στη χλωρίδα του περιλαμβάνονται λίγα ενδημικά του βουνού, με σπανιότερα τα λουλούδια Παιωνία, *Fritillaria graeca* και τη *morina persica*.

3).Εθνικός δρυμός Πάρνηθας.

Το ελατοσκέπαστο, ψηλότερο, πιο εκταμένο και λιγότερο αλλοιωμένο βουνό της Αττικής, η Πάρνηθα ανακηρύχθηκε εθνικός δρυμός το 1961. Η ρύπανση μπορεί να σκοτώνει σιγά σιγά τα έλατα, αλλά ζούν σε αυτό 100 περίπου άτομα ελαφιών και περιλαμβάνει ένα μικρό αριθμό τσακαλιών. Διαθέτει επίσης 280 περίπου είδη φυτών, μερικά από αυτά σπάνια, 28 είδη θηλαστικά, 16 είδη αμφιβίων και ερπετών, και 120 είδη πουλιών.

4).Εθνικός δρυμός Αίνου.

Ανακηρύχθηκε εθνικός δρυμός το 1962. στην χλωρίδα του Αίνου περιλαμβάνονται Κεφαλλονίτικα έλατα, πουρνάρια, κράταιγοι, μικρά φυτά και λουλούδια τα οποία ορισμέν αείναι σπάνια ή ενδημικά. Στην πανίδα του περιλαμβάνονται αλεπούδες, κουνάβια, λαγοί, πέρδικες, κορυδαλλοί κ.α.

5).Εθνικός δρυμός Λευκών Όρων Σαμαριάς.

Τα Λευκά Όρη είναι από τα πιο πολύτιμα ορεινά συγκροτήματα της Ελλάδας. Ιδρύθηκε το 1962 για να προστατέψει τα εξαιρετικής ομορφιάς και γεωλογικής αξίας φαράγγι της Σαμαριάς και τα τελευταία κρητικά αγρίμια. Από τα 170 είδη και υποείδη φυτών που φύονται στην Κρήτη πάνω από τα 1.500μ, τα 24 υπάρχουν μόνο στα Λευκά Όρη. Δεν υπάχει αμφιβολία ότι το σύνολο των βιότοπων που περιλαμβάνονται στον Εθνικό Δρυμό μαζί με τα αγρίμια, τους γύπες, τους γυπαετούς, τους χρυσαετούς και άλλα σπάνια αρπακτικά πουλιά, τα σπάνια φυτά αλλά και τις βυζαντινές εκκλησίες και τον οικισμό της Σαμαριάς αποτελούν το χαρακτηριστικότερο δείγμα της Κρήτης. Μαζί με τον Όλυμπο, ο εθνικός δρυμός Σαμαριάς έχει κηρυχθεί Απόθεμα της Βιόσφαιρας για το σύνολο των πολύτιμων γνωρισμάτων του.

6).Εθνικός δρυμός Οίτης.

Η Οίτη δεν είναι απρόσιτη αλλά στο πασίγνωστο οροπέδιο Λιβαδιές τα λουλούδια αφθονούν από τότε που απαγορεύτηκε η βόσκηση και οι βουνοτριτώνες κολυμπούν στα νερά των διάφανων αλπικών της λιμνών. ζούν αγριόγιδα, χρυσαετοί, φιδαιοί. Η χλωρίδα της περνά τα 1.500 είδη και περιλαμβάνει πολλά ελληνικά ενδημικά, και σπάνια είδη που δεν απαντούνται πουθενά αλλού στην Ευρώπη. Για τους λόγους αυτούς ανακηρύχθηκε εθνικός δρυμός το 1966.

7).Εθνικός δρυμός Πίνδου, Βάλια κάλντα.

Ανακηρύχθηκε εθνικός δρυμός το 1966 για να προστατέψει εκτός από τις αρκούδες, τους λύκους, τις βίδρες, τις πέστροφες, τα αγριόγιδα και την υπόλοιπη πανίδα, τα αιωνόβια ρόμπολα και τα μαυρόπευκα που πολλά ξεπερνούν σε ηλικία τα 500 χρόνια.

Η Βάλια κάλντα αποτελεί, μαζί με την ευρύτερη περιοχή Βίκου-Αώου και των Γρεβενών κομμάτι αναπόσπαστο και πολύτιμο ορεινού δασικού συστήματος που διαθέτουμε στην Ελλάδα, της βόρειας Πίνδου.

8).Εθνικός δρυμός Βίκου Αώου.

Ανακυρήχθηκε εθνικός δρυμός το 1973. Ο πλούτος της χλωρίδας στη χαράδρα του Βίκου όσο και η ομορφιά του είναι γνωστά από τα παλιά χρόνια. Απατούνται 1.524 είδη φυτών, απότομα δάση μαυρόπευκων, ελάτης, ρόμπολων, οξιάς, βελανιδιών και μεικτών πλατύφυλλων. Η πανίδα της αποτελείται από τη μεγαλύτερη της Ελλάδας, λύγκας, αρκούδα, λύκος, βίδα, αγριόγιδο, ζαρκάδι, αγριογούρονο, και αγριόγατος.

9).Εθνικός δρυμός Πρέσπων.

Η μικρή Πρέσπα και το ελληνικό κομμάτι της μεγάλης Πρέσπας είναι από τους πολυτιμότερους υγρότοπους της Ευρώπης και μαζί με τα γύρω βουνά αποτελούν ένα χώρο που διακρίνεται για την υψηλότερη ίσως ποικιλία μορφών ζωής.

Ανακυρήχθηκε εθνικός δρυμός το 1974. απαντούνται 1.300 είδη φυτών, 11 αμφιβίων, 22 ερπετών, 270 πουλιών, 46 θηλαστικών και άλλα πολλά. Υπάρχουν σημαντικοί πληθυσμοί μιας πλειάδας σπάνιων υδρόβιων πουλιών, ερωδιών, λαγγόνων, πελεκάνων, σε συνδιασμό με την ύπαρξη μιας ποικιλίας θηλαστικών, ανάμεσα στα οποία αρκούδες, λύκοι. Βίδρες, ζαρκάδια και αγριόγιδα. Κύριως όμως η Πρέσπα είναι διάσημη γιατί φιλοξενεί τη μεγαλύτερη αναπαραγωγική συγκέντρωση αργυροπελεκάνων.

10).Εθνικός δρυμός Σουνίου.

Ένα τυπικό μεσογειακό τοπίο κοντά σε ένα από τα αρχαιότερα κέντρα πολιτισμού, την Αθήνα. Ιδρύθηκε το 1974. Μπορεί αυτή η μικρή περιοχή να μην έχει σχέση με την έννοια και τις αξίες που πρέπει να πληροί ένας εθνικός δρυμός, αλλά τα 260 είδη ορυκτών που απαντούν εδώ την κάνουν μια από τις πλουσιότερες περιοχές του κόσμου σε ποικιλία ορυκτών.

5.5. Αισθητικά Δάση.

Σαν τέτοια καθορίζονται περιοχές (δάση ή φυσικά τοπία) που έχουν ιδιαίτερη αισθητική, υγιεινή και τουριστική σημασία, ώστε να επιβάλλεται η προστασία της πανίδας, της χλωρίδας και του ιδιαίτερου φυσικού κάλλους τους. Τα μέτρα που λαμβάνονται και εκτελούνται για την προστασία, οργάνωση και βελτίωση των παραπάνω περιοχών είναι ανάλογα με αυτά που ισχύουν για τις περιφερειακές ζώνες των Εθνικών Δρυμών, που όπως

προαναφέρθηκε είναι ζώνες περιορισμένης προστασίας.

Τα αισθητικά δάση της Ελλάδας είναι 19 :

1. Βάι, Λασηθίου.
2. Καισαριανής, Αττικής.
3. Κοιλιάδας Θεσσαλικών Κάμπων.
4. Καραισκάκη, Καρδίτσας.
5. Ξυλόκαστρου, Κορινθίας.
6. Πανεπιστημιούπολης Πατρών, Αχαΐας.
7. Ιωαννίνων, Ιωαννίνων.
8. Φαρσάλων, Λάρισας.
9. Στενής, Εύβοιας.
10. Δασικού συμπλέγματος Όσσας, Λάρισας.
11. Μογγοστού, Κορινθίας.
12. Νικοπόλεως, Μύτικα, Πρέβεζας.
13. Σκιάθου, Μαγνησίας.
14. Στενών ποταμού Νέστου, Καβάλας και Ξάνθης.
15. Εθνικής Ανεξαρτησίας, Καλαβρύτων, Αχαΐας.
16. Τιροθέας, Φθιώτιδος.
17. Αμυγδαλέωνα, Καβάλας.
18. Αηλία, Τρικάλων.
19. Κουρί, Αλμυρού, Μαγνησίας.

Οι επισκέπτες των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών οφείλουν να τηρούν προσεκτικά τους κανονισμούς για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, την αποφυγή κάθε όχλησης των φυσικών βιοτόπων και διατάραξης της ισορροπίας των οικο-συστημάτων. Η αναγκαιότητα αυτή επιβάλλεται και βάσει νομοθετικού πλαισίου στις **επίσημα ανακηρυγμένες Προστατευόμενες Περιοχές που, εκτός από τους Εθνικούς Δρυμούς, τους Υγρότοπους Διεθνούς Σημασίας και τα Αισθητικά Δάση είναι οι εξής:**

- **Διατηρητέα μνημεία της φύσης** (συνολικά, 53). Πλάτανοι, δρυς, ελιές, κ.ά.,
- **Θαλάσσια πάρκα:** υπάρχουν δύο θαλάσσια πάρκα με θεσμοθετημένη προστασία: το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου Β. Σποράδων, (1992), και το Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου (1999),
- **Περιοχές προστασίας** που έχουν προταθεί να περιληφθούν στο ευρωπαϊκό δίκτυο Natura 2000, βάσει της Κοιν. Οδηγίας 92/43 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της

άγριας πανίδας και της αυτοφυούς χλωρίδας. **Πρόκειται για 181 περίπου περιοχές βιοτόπων.** Σε αυτές θα περιλαμβάνονται και οι 29 περιοχές ειδικής προστασίας για τη διατήρηση άγριων πουλιών, βάσει της κοιν. οδηγίας 79/409 (ΕΟΤ). Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι το 70% του εδάφους της Ελλάδας είναι ορεινό. Ο ορεινός όγκος της Ελλάδας σχηματίζεται από δυο οροσειρές, την μεγάλη οροσειρά της **Πίνδου** και την οροσειρά της **Ροδόπης**.

Οι ορεινές περιοχές της Ελλάδας παρουσιάζουν μεγάλο φυσικό πλούτο και αξιόλογα, συχνά μοναδικά, φυσικά τοπία. Η μεγάλη βιοποικιλότητα και η πληθώρα των σημαντικών αλλά και ευαίσθητων οικοσυστημάτων των ορεινών περιοχών, τις καθιστούν ιδιαίτερα ελκυστικές για την ολοένα και αυξανόμενη μερίδα των επισκεπτών που επιθυμούν μια πιο ουσιαστική επαφή με την φύση.

Οι ορεινές περιοχές της χώρας μας εμφανίζουν μια ιδιαίτερη κοινωνικοπολιτισμική δομή που είναι απόρροια της μακρόχρονης απομόνωσής τους από εξωτερικές επιρροές αλλά και της οικονομικής μειονεξίας που τις διακρίνει και που τους επέβαλε έναν μεγάλο βαθμό αυτάρκειας και την ανάπτυξη ιδιαίτερων οικονομικών δραστηριοτήτων. Στην δεκαετία του '60, στα πλαίσια της γενικότερης μετανάστευσης του αγροτικού πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας, ο πληθυσμός των ορεινών κοινοτήτων μειώθηκε αισθητά.

Μόνο στις αρχές της δεκαετίας του '80 άρχισε να διαφαίνεται μια τάση συγκράτησης του πληθυσμού, που χρονικά συμπίπτει με την έναρξη μιας, ήπιας και μικρής κλίμακας, αλλά σταθερής τουριστικής κίνησης.

Η ήπια, που σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να χαρακτηριστεί και αειφορική, (αυθόρμητη και όχι βάσει κάποιου σχεδιασμού) τουριστική ανάπτυξη των ορεινών περιοχών της Ελλάδας, οφείλεται αφενός στην - εύλογη - υποσκέλισή της από την τουριστική ανάπτυξη των παράκτιων και νησιωτικών περιοχών και αφετέρου στην συνειδητοποίηση της σημασίας της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος που εκφράστηκε με την ανακήρυξη πολλών ορεινών περιοχών σε Εθνικούς Δρυμούς, αλλά και στο χαρακτηρισμό πολλών ορεινών οικισμών ως παραδοσιακών.

5.6 Τα βουνά της Ελλάδας.

Δεν είναι δεδομένο ότι σε κάθε χώρα υπάρχουν βουνά. Τα βουνά της Ελλάδας μικρά και μεγάλα, ως μέρος του ανάγλυφου της καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό την ιστορία και τον χαρακτήρα της . Υπήρξαν τόποι λατρείας και παραμυθιού, άσυλα και

καταφύγια, κάστρα της ελευθερίας σε εποχή δουλείας, κιβωτοί πολιτισμού όταν τους κάμπους πλημμύριζε το σκοτάδι.

Σήμερα είναι άσυλα του φυσικού μας πλούτου, κρίκοι που μας συνδέουν ακόμα με τις ρίζες μας, όταν τριγύρω όλα χάνονται.

Τα ύψη των κυριότερων ορέων της Ελλάδας (άνω των 1000μ.)

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΥΨΟΜΕΤΡΟ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΥΨΟΜΕΤΡΟ
Στερεά Ελλάδα -Θεσσαλία.		Μακεδονία	
Γκιόνα	2.510	Όλυμπος	2.917
Κτύπα	2.500	Βόρας	2.524
Παρνασσός	2.457	Βαρνούς	2.234
Βαρδούσια	2.437	Φαλακρό	2.229
Τυμφρηστός	2.315	Βίτσι	2.212
Οίτη	2.158	Πιέρια	2.190
Άγραφα	2.128	Άσκιο	2.111
Παναιτωλικό	1.924	Βέρμιο	2.052
Ελικώνας	1.748	Άθως	2.033
Πήλιο	1.601	Παγγαίο	1.956
Χάσια	1.564	Πάικο	1.649
Καμβούνια	1.478	Τσιγκέλι	1.607
Πάρνηθα	1.412	Κράτσοβο	1.504
Κιθαιρώνας	1.408	Σύμβολο	1.403
Γεράνεια	1.350	Χορτιάτης	1.200
Πεντελικό	1.108	Χολομώνας	1.164
Πατέρας	1.090	Κερδύλλιο	1.012
Μεγάρων	1.026		
Υμηττός		Ήπειρος	
Πελοπόννησος		Σμόλικας	2.637
	2.404	Γράμμος	2.520
Ταΰγετος	2.376	Τύμφη	2.497
Ζήρεια	2.341	Αθαμάνια όρη	2.469
Χελμός	2.224	Λάκμος	2.295
Ερύμανθος	1.980	Ολύτσικας	1.972
Μαίναλο	1.935	Ξεροβούνι	1.613
Πάρνωνας	1.925		
Παναχαϊκό	1.772	Θράκη	
Αρτεμίσιο	1.418	Γυφτόκαστρο	
Τετράγιο	1.333	Ροδόπης	1.828
Λύκαινο	1.217		

Βαρβάρα	1.198	Παπίκι	1.510
Αραχναίο	1.112		
Δίδυμο		Κρήτη	
Εύβοια -		Ίδη	2.456
Σποράδες	1.747	Λευκά όρη	2.452
	1.397	Δίκτη	2.148
Δίρφη		Κέδρος	1.850
Όχη		Νησιά Αιγαίου	
Κυκλάδες	1.097	Φεγγάρι(Σαμοθράκη)	1.600
		Κερκί (Σάμος)	1.433
Δρίος Νάξου		Πελλιναίο (Χίος)	1.297
Ιόνια νησιά	1.627	Υψάριο (Θάσος)	1.203
Αίνος			
Κεφαλονιάς			

Ο οικοτουρισμός είναι μια αναδυόμενη εναλλακτική μορφή τουρισμού η οποία χαρακτηρίζεται από τα ειδικά κίνητρα των τουριστών για μια πιο ουσιαστική επαφή με την φύση. Ο πλούτος και η ποικιλία των ελληνικών οικοσυστημάτων παρέχουν πλήθος ευκαιριών για εναλλακτικές εμπειρίες διακοπών. Η ορεινή ενδοχώρα με τα πλούσια και συχνά μοναδικά φυσικά τοπία, τους εθνικούς δρυμούς, τα δάση, τα ποτάμια και τις λίμνες αλλά και τη σπάνια, χλωρίδα και πανίδα, παρέχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης αυτής της ήπιας μορφής τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6. ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΔΙΕΠΕΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.

6.1. Η θέση του οικότουρισμού στα πλαίσια του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Την τελευταία δεκαετία, στα πλαίσια της ευρωπαϊκής πολιτικής για την προώθηση της ανάπτυξης και τη διαρθρωτική προσαρμογή των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιοχών (περιοχών στόχου 1), έχουν δημιουργηθεί ευκαιρίες χρηματοδότησης για την προώθηση του οικότουρισμού και άλλων ήπιων μορφών τουρισμού στην Ελλάδα.

Ωστόσο, η δυσκολία στην ανάπτυξη του οικότουρισμού, δεν έγκειται τόσο στην εξεύρεση κονδυλίων, όσο στην απορρόφηση, διαχείριση και κυρίως στο συντονισμό της χρήσης τους και την εξασφάλιση της συνέχισης και βιωσιμότητας των χρηματοδοτούμενων ενεργειών και υποδομών. Στην περίπτωση του οικότουρισμού, είναι εμφανής η απουσία εθνικής πολιτικής, ολοκληρωμένης προσέγγισης και βέβαια επαρκούς συντονισμού στον τομέα.

Στην προώθηση του οικότουρισμού, παρατηρείται ανάλογη κινητικότητα διαφόρων φορέων, ιδιωτικών και δημοσίων: Υπουργείων, Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Αναπτυξιακών εταιρειών, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, κ.ά.

Μέχρι στιγμής όμως, η ενεργός ανάμιξη του ΕΟΤ στον τομέα, είναι μικρότερη της αναμενόμενης.

6.1.2. Χρηματοδοτικές ευκαιρίες από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την προώθηση του οικότουρισμού. Ανάλυση παρούσας κατάστασης.

Τα εθνικά και περιφερειακά σκέλη των ΚΠΣ αξιοποιούνται για την προώθηση του οικότουρισμού: από το Εθνικό Σκέλος, το επιχειρησιακό Υποπρόγραμμα Τουρισμός, προβλέπει τη χρηματοδότηση υποδομών οικότουριστικής ανάπτυξης και τουριστικής αξιοποίησης και ανάδειξης περιοχών που παρουσιάζουν οικολογικό ενδιαφέρον.

Όσον αφορά σε δράσεις που σχετίζονται με την ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού, όπως η επιμόρφωση και η εξειδίκευση σε ειδικότητες για τον οικότουρισμό, μπορούν να υποστηριχθούν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την Απασχόληση και συνεχιζόμενη κατάρτιση και το επιχειρησιακό πρόγραμμα για την εκπαίδευση. Επίσης έργα που αφορούν

αμεσότερα στην προστασία της φύσης στους οικοτουριστικούς προορισμούς, υποστηρίζονται χρηματοδοτικά από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον.

6.1.3. Αξιολόγηση αποτελεσμάτων Β΄ΚΠΣ

Ο απολογισμός του Β΄ΚΠΣ για τον Ελληνικό Τουρισμό γενικότερα, κρίνεται μάλλον θετικός αφού πραγματοποιήθηκαν συνολικές επενδύσεις 338,75 εκ. ευρώ σε 482 έργα (153,75 εκ. ευρώ οι κοινοτικοί πόροι και 185 εκ. ευρώ οι ιδιωτικοί).

Ωστόσο, τα 42,22 εκ ευρώ που κάλυψαν το μέτρο που αφορά στον Ορεινό – Οικολογικό – Πολιτιστικό – Θεραπευτικό τουρισμό, φαίνεται ότι δεν συνέβαλλαν ουσιαστικά στην επίλυση δυο βασικών προβλημάτων του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Έτσι, σύμφωνα με το Υπουργείο Ανάπτυξης: **(1) Η εποχικότητα** δεν βελτιώθηκε τόσο από πλευράς αφίξεων, όσο και από πλευράς διανυκτερεύσεων.

Οι δύο μήνες, Ιούλιος και Αύγουστος, συνεχίζουν να έχουν την υψηλότερη ζήτηση με σημαντική διαφορά από τους υπολοίπους, και ακολουθούν ο Σεπτέμβριος και ο Ιούνιος. **(2) Η ανταγωνιστικότητα** του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος στη διεθνή αγορά συνεχίζει να στηρίζεται στις χαμηλές τιμές και στο μαζικό τουρισμό παραθεριστικού χαρακτήρα, διευκολύνοντας έτσι μονοπωλιακές πρακτικές ξένων τουριστικών πρακτόρων.

6.1.4. Η δομή του Γ΄ ΚΠΣ – Κοινοτικές Πρωτοβουλίες - Νέες προκλήσεις, στόχοι.

Το Τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, είναι το κύριο χρηματοδοτικό και στρατηγικό αναπτυξιακό εργαλείο για τη χώρα μας, παράλληλα με τις δημόσιες επενδύσεις. Στο Γ΄ ΚΠΣ υπάρχει η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής συνιστώσας, που σε αρκετά σημεία κυριαρχεί. Έτσι λειτουργεί και ως εξακτίωση της συνέχειας του 5^{ου} Προγράμματος της Ε.Ε. και τώρα του 6^{ου} που είναι σε εξέλιξη.

Η δομή του 3^{ου} ΚΠΣ έχει σαν χαρακτηριστικό της τους **κεντρικούς στόχους** οι οποίοι είναι οι ακόλουθοι:

- Ο πρώτος είναι η οικονομική και κοινωνική συνοχή και η πραγματική σύγκλιση των κρατών – μελών..
- Ο δεύτερος συνδέεται με την απασχόληση και την προώθηση των ενεργητικών πολιτικών στον τομέα αυτό.
- Ο τρίτος σκοπός συνδέεται με την ανάπτυξη της κοινωνικής και οικονομικής υποδομής.

- Ο τέταρτος με την προώθηση του υγιούς ανταγωνισμού και τη βελτίωση της ποιότητας. Ο πέμπτος σκοπός, συνδέεται με την προστασία του περιβάλλοντος.
- Ο έκτος με την αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης.
Αντίστοιχα τα επιχειρησιακά προγράμματα θεμελιώνονται πάνω στους ακόλουθους άξονες προτεραιότητας:
- Ο πρώτος είναι ο άξονας προτεραιότητας ανάπτυξης των ανθρώπινων πόρων και προώθησης της απασχόλησης, που διασυνδέει το επιχειρησιακό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας με το επιχειρησιακό πρόγραμμα του Υπουργείου Εργασίας.
- Ο δεύτερος άξονας συνδέεται με τις μεταφορές και διασυνδέει επιχειρησιακά προγράμματα των υποδομών και δικτύων μεταφορών.
- Ο τρίτος συνδέεται με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και υπάγεται κυρίως στο Υπουργείο Ανάπτυξης.
- Ο τέταρτος συνδέεται με την ανάπτυξη της υπαίθρου και την αλιεία και περιέχει δύο επιχειρησιακά προγράμματα και ένα έγγραφο προγραμματισμού στον τομέα του Υπουργείου Γεωργίας.
- Ο πέμπτος άξονας συνδέεται με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και το επιχειρησιακό περιβάλλον του ΥΠΕΧΩΔΕ, το επιχειρησιακό του Υπουργείου Πολιτισμού, και το επιχειρησιακό Υγεία – Πρόνοια του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.
- Ο έκτος άξονας περιλαμβάνει την κοινωνία της πληροφορίας και αυτό είναι ένα ευρύτερο επιχειρησιακό πρόγραμμα που συνδέεται με το σύνολο των αξόνων προτεραιότητας, και
- Ο έβδομος άξονας συνδέεται με την περιφερειακή ανάπτυξη και περιέχει τα ΠΕΠ.

Το Περιφερειακό Σκέλος του Γ' ΚΠΣ, που στοχεύει στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων σε εθνικό επίπεδο, επίσης αξιοποιείται για την προώθηση του οικοτουρισμού. Ανάμεσα στις προβλεπόμενες ενέργειες για τη μείωση των ανισοτήτων στις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας μας και την άρση της απομόνωσης των περιφερειών, ορισμένες συνδέονται με το ρόλο που μπορεί να παίξει ο οικοτουρισμός έμμεσα ή άμεσα:

- § Τουριστική ανάπτυξη,
- § Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού,
- § Συγκράτηση του πληθυσμού στην περιφέρεια,
- § Αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της περιφέρειας
- § Προστασία του περιβάλλοντος.

Παράλληλα υφίστανται οι κοινοτικές πρωτοβουλίες ή τα κατωτέρω επιχειρησιακά προγράμματα, τα οποία παρουσιάζουν

μια αυτονομία και δύνανται να χρηματοδοτήσουν οικοτουριστικές δράσεις. Αυτά είναι τα εξής:

1) Το LEADER plus, που διασυνδέεται με τα επιχειρησιακά προγράμματα του Υπουργείου Γεωργίας και που υλοποιείται από ομάδες κοινωνικής δράσης. Η κοινοτική πρωτοβουλία **LEADER +** αφορά την καινοτομική αγροτική ανάπτυξη. Χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο – Τμήμα Προσανατολισμού (ΕΕΚ, 1999). Αντίθετα από τις πρωτοβουλίες LEADER 1 και 2, η πρωτοβουλία LEADER + αφορά όλες τις αγροτικές περιοχές, προβλέπει την αξιοποίηση φυσικών και πολιτιστικών πόρων, συμπεριλαμβανομένης και της αξιοποίησης των τοποθεσιών κοινοτικού ενδιαφέροντος του προγράμματος Natura 2000.

Η πρωτοβουλία αναλυτικότερα αναφέρεται σε περιοχές με οικονομική και κοινωνική υστέρηση, μειονεκτικές ορεινές και νησιωτικές και συνδέεται αντισταθμιστικά με τις πολιτικές άρσης της υστέρησης και της απομόνωσης. Εστιάζεται σε ένα θέμα συσπείρωσης, στην αναπτυξιακή στρατηγική της περιοχής.

Πρόκειται για ένα πρόγραμμα μέσα από το οποίο, εκτός του οικοτουρισμού, ο εναλλακτικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, οι υποδομές τους και τα παραδοσιακά επαγγέλματα μπορούν να συνδυαστούν με την αξιοποίηση φυσικών πόρων, με τη βιοτεχνική καθετοποίηση της τοπικής παραγωγής, με πρωτότυπες εφαρμογές, συνεταιρισμούς και κοινωνικές επιχειρήσεις, όπως και με την αξιοποίηση των φαρμακευτικών φυτών, την αξιοποίηση και ενεργοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας και εγκατάσταση συστημάτων ποιότητας, παράλληλα με διεπαγγελματική δικτύωση συμπληρωματικών επιχειρήσεων, clusters, με ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο της κοινωνίας της πληροφορίας και του δικτυακού εμπορίου.

Τα προαναφερθέντα περιλαμβάνονται στο μέτρο 1.2. της πρωτοβουλίας, ενώ στο μέτρο 1.3 περιλαμβάνονται δράσεις που αφορούν στους ΟΤΑ και συνδέονται με την κατάρτιση, σαν υποστηρικτική ενέργεια, την προβολή και την προώθηση. Στη δράση 1.4 αναφέρονται ρητώς οι περιοχές Natura, οι οικισμοί, τα μνημεία και γενικότερα ότι συνδέεται με την πολιτιστική παράδοση και κληρονομιά, ενώ περιέχονται όλα τα περιβαλλοντικά μέτρα ανάδειξης και ερμηνείας.

Στο μέτρο 2.2. συναντάμε διακρατικές συνεργασίες προώθησης κοινών τουριστικών πακέτων, (που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους διαχειριστικούς φορείς), και την αξιοποίηση προϊόντων, επωνύμων ή τοπικής ποιότητας, όπως επίσης φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

2) Το INTEREG III, που δίνει έμφαση στη διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή εργασία για την ισόρροπη

ανάπτυξη. Στην Κοινοτική Πρωτοβουλία INTEREG III, ο τομέας που αφορά στην προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος μέσα από επιχειρηματικές δράσεις, συνδέεται με τις επιχειρήσεις, τα ερευνητικά ιδρύματα και τους φορείς διοίκησης και μπορεί να ενταχθεί λειτουργικά και να διασυνδεθεί με τον άξονα 3, που είναι άξονας της **ποιότητας ζωής, περιβάλλοντος και πολιτισμού**, χωρίς αυτό να αποκλείει τους άξονες 1 και 2. Στον 3^ο άξονα περιλαμβάνεται η εδραίωση σχέσεων μεταξύ των χωρών και αυτό θεωρείται ιδιαίτερα επωφελές ειδικά για τις περιοχές του δικτύου Natura.

Το πρόγραμμα μπορεί να ενεργοποιήσει τους διαχειριστικούς φορείς για τη μεταφορά εμπειρίας, όπως για την παραγωγή μοντέλων ολοκληρωμένης διαχείρισης ευαίσθητων συστημάτων, ή όπως αναφέρεται στο μέτρο 3.2.1. για αποκατάσταση περιβαλλοντικά υποβαθμισμένων περιοχών, για καταγραφή ανάδειξης στοιχείων και σύνδεσης πολιτισμών, στις πολιτισμικές αδελφοποιήσεις κ.λ.π.

3) Η κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL που δίνει έμφαση στην άρση των ανισοτήτων, διακρίσεων και αποκλεισμού. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, όμως σαν πρωτοβουλία δεν περιλαμβάνει μέτρα που να προωθούν άμεσα τον οικότουρισμό. Ωστόσο προωθεί τη δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών που είναι δυνατό να δραστηριοποιηθούν σε οικότουριστικούς προορισμούς (παραδοσιακά προϊόντα, ξενώνες κ.λ.π.).

4) Η URBAN που συνδέεται με την οικονομική και κοινωνική αποκατάσταση πόλεων και αστικών κέντρων στα ανθρωπογενή συστήματα. Στην πρωτοβουλία URBAN έχουμε ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας όπως και την κοινωνία των πολιτών μέσα στην οποία μπορούν να λειτουργήσουν ουσιαστικά και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και στο δεύτερο άξονα τη στήριξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων με καινοτομίες, ενώ ο πρώτος άξονας συνδέεται με την προστασία του περιβάλλοντος και την αναβάθμιση των αστικών περιοχών.

5) Το Ταμείο Συνοχής, που χρηματοδοτεί έργα προστασίας περιβάλλοντος και μεταφορών, αποτελεί επίσης επιχειρησιακό πόρο. Σ' αυτό, εντάσσονται κυρίως έργα στον τομέα περιβάλλοντος μεγάλης υπερτοπικής σημασίας και επίσης μικρότερα έργα τοπικής σημασίας με τομείς παρέμβασης στο πόσιμο νερό, τα λύματα και τα απόβλητα. Εδώ οι ΟΤΑ είναι οι βασικοί δικαιούχοι.

Για το περιβάλλον θα πρέπει να συμπεριληφθούν τα προγράμματα Life (Ευρωπαϊκή Ένωση) και Βιώσιμη Ανάπτυξη και Διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών (ΕΤΕΡΠΙΣ), Εθνικοί Πόροι, καθώς επίσης και θεσμικοί πόροι για την Αυτοδιοίκηση. Αντίστοιχα για τον πολιτισμό τα προγράμματα Culture.

Ειδικότερα για το κοινοτικό πρόγραμμα LIFE θα πρέπει να αναφερθεί ότι, αυτό χρηματοδοτεί εκείνες τις ενέργειες ανάδειξης και διαφύλαξης της φύσης που απαιτούνται για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση των φυσικών βιότοπων, της χλωρίδας και πανίδας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο επιθυμητό επίπεδο.

Η οικοτουριστική ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, που σκοπεύει στην ευαισθητοποίηση, αποτελεί ενέργεια που εντάσσεται στους στόχους του προγράμματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα χρήσης του προγράμματος LIFE, για τη χρηματοδότηση υποδομών οικοτουρισμού, είναι αυτό στην περιοχή Λίμνης Ν. Πλαστήρα, και η ανάθεση στο Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας του προγράμματος LIFE με τίτλο << Καταγραφή, αναγνώριση, χαρτογράφηση και εκτίμηση των τύπων οικοτόπων και των ειδών χλωρίδας και πανίδας των Παραρτημάτων 1 και 2 της Οδηγίας>> .

6.1.5. Χρηματοδότηση δράσεων και υποδομών οικοτουρισμού στη χώρα μας. Παραδείγματα περιπτώσεων.

1) Η Λίμνη Πρέσπα:

Η λίμνη Πρέσπα, είναι ένας υγρότοπος διεθνούς σημασίας. Λόγω της εξαιρετικής της φυσικής ομορφιάς, της υψηλής και εντυπωσιακής βιοποικιλότητας, των σημαντικότεων βυζαντινών μνημείων και της ιδιαίτερης τοπικής αρχιτεκτονικής, η περιοχή παρουσιάζει έντονο τουριστικό ενδιαφέρον.

Ενέργειες και υποδομές για την ανάδειξη της οικολογικής αξίας της περιοχής στον επισκέπτη, υλοποιούνται από την Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών (ΕΠΠ), μη κυβερνητική οργάνωση που δραστηριοποιείται στην περιοχή, και φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης. Η χρηματοδότηση των δράσεων προέρχεται από διάφορες πηγές όπως την Ευρωπαϊκή Ένωση, το WWF, άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις και φορείς, προσφάτως από το ΥΠΕΧΩΔΕ (Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την αειφορική ανάπτυξη του Πάρκου Πρεσπών, 2003), κ.λ.π.

Επίσης με συγχρηματοδότηση από την ΕΕ δημιουργήθηκαν ιδιωτικές επιχειρήσεις, κυρίως τουριστικά καταλύματα. Ενδεικτικά παραθέτουμε ορισμένες από τις υποδομές και τις ενέργειες προώθησης του οικοτουρισμού, καθώς και τις πηγές χρηματοδότησής τους:

2^ο ΚΠΣ 1994-1999, ΕΤΠΑ

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για το Περιβάλλον

Μέτρο 3.2. Εγκατάσταση υποδομής για τη διαχείριση και προστασία σημαντικών βιότοπων. Τα παρακάτω έργα που

χρηματοδοτήθηκαν, σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον οικοτουρισμό:

- Κατασκευή, εξοπλισμός και λειτουργία θεματικών κέντρων πληροφόρησης σε τρεις περιοχές.
- Σχεδίαση και δημιουργία εκθέσεων και πληροφοριακού υλικού στα ΚΠ.
- Κατασκευή χαρτών και άλλου έντυπου υλικού που αναδεικνύει την ανάγκη προστασίας της περιοχής.
- Διάνοιξη μονοπατιών για τους επισκέπτες και τοποθέτηση πινακίδων στα μονοπάτια.
- Φύλαξη και παρακολούθηση της περιοχής.
- Δραστηριότητες για την αύξηση της ενημέρωσης, π.χ. σεμινάρια και άλλες διοργανώσεις, με στόχο την πληροφόρηση των κατοίκων και των επισκεπτών.
- Ειδική μελέτη περιβαλλοντικής προστασίας (ΕΠΜ), και ειδικές μελέτες διαχείρισης και προστασίας

Άλλες πηγές χρηματοδότησης για ενέργειες προώθησης του οικοτουρισμού (1991-1994), είναι οι ακόλουθες:

Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader: Μεταξύ άλλων δράσεων μέσω της ως άνω Πρωτοβουλίας, προωθήθηκαν η ανακαίνιση παραδοσιακών κτισμάτων, η προστασία βυζαντινών μνημείων, καθώς και δράσεις για την προώθηση του οικοτουρισμού και αγροτουρισμού.

2) Η περιοχή της Λίμνης Ν. Πλαστήρα.

Η Λίμνη Ν. Πλαστήρα στην περιοχή Ταυρωπού, αποτελεί προστατευόμενη φυσική περιοχή του Δικτύου Natura 2000, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στοιχεία, χερσαία και υδάτινα, που την αναδεικνύουν ως μια από τις πλέον ενδιαφέρουσες περιοχές της χώρας μας, στο πλαίσιο του δικτύου. Η περιοχή περιλαμβάνει επτά οικότοπους κοινοτικού ενδιαφέροντος. Η τουριστική κίνηση στην περιοχή, έχει παρουσιάσει ραγδαία αύξηση τα τελευταία χρόνια, αγγίζοντας σχεδόν τα όρια κορεσμού σε περιόδους τουριστικής αιχμής.

1993-1997 Πρόγραμμα LIFE

“Περιοχή Λ. Πλαστήρα, μια πιλοτική αειφορική τουριστική παρέμβαση”. Με το εν λόγω πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκαν οι εξής δράσεις:

- Ορειβατικό καταφύγιο (χωρητικότητας 12 ατόμων),
- Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Νεοχωρίου για την προώθηση της επιστημονικής διερεύνησης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, .
- Οικολογικά μονοπάτια: πρόκειται για διαμορφωμένες με ειδική σήμανση διαδρομές πεζοπορίας, με σκοπό την παρατήρηση σημαντικών στοιχείων του περιβάλλοντος και τη ψυχαγωγία,

- Υδροβιολογικός σταθμός, με στόχο την παρακολούθηση της οικολογικής ποιότητας των υδάτων της λίμνης και την εκπαίδευση των επισκεπτών και τέλος παρατηρητήριο, για τη δυνατότητα παρατήρησης της ορνιθοπανίδας της περιοχής.

1995-2000 ΕΠΠΕΡ Μέτρο Φύση

“Προστασία – Διαχείριση και Ανάδειξη Λ. Ν. Πλαστήρα”. Με το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκαν οι ακόλουθες δράσεις:

- Κέντρο περιβαλλοντικής ενημέρωσης Νεοχωρίου,
- Οικολογικά μονοπάτια,
- Βοτανικός Κήπος Νεοχωρίου σε έκταση 10 στρεμμάτων,
- Ειδική περιβαλλοντική μελέτη,
- Τοπικό γραφείο οικότουρισμού στην Καρδίτσα,
- Έντυπο υλικό.

2000-2004 LIFE – ΦΥΣΗ

“Implementation of Management Actions of Tavropos Lake Area in Greece”.

Με το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκαν οι παρακάτω δράσεις:

- Εκπόνηση διαχειριστικού σχεδίου για οικότοπους προτεραιότητας της περιοχής,
- Υλοποίηση διαχειριστικών δράσεων, όπως για παράδειγμα η κατασκευή φραγμάτων, φυτοκομικών έργων, ζωνών βλάστησης, πιλοτική μονάδα φυσικής επεξεργασίας λυμάτων κ.λ.π.,
- υλοποίηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής παρακολούθησης,
- ενέργειες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης (Αναπτυξιακή Καρδίτσας Α.Ε.).

6.2. Η δομή των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ).

Τα επιχειρησιακά προγράμματα καλούνται να αντιμετωπίσουν τα φαινόμενα του δυϊσμού, δηλαδή των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Εδώ εντάσσονται πλήθος έργων που συνδέονται με το περιβάλλον, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την πράσινη επιχειρηματικότητα.

Στον άξονα αυτό μπαίνουν ζητήματα που συνδέονται με τους υδάτινους πόρους, τη γεωργία, τα προϊόντα ποιότητας, την ανακαίνιση χωριών, την άρση της απομόνωσης ορεινών περιοχών και τις παρεμβάσεις στο ανθρώπινο δυναμικό. Μέσω του προγράμματος δίδεται ισχυρή προτεραιότητα στον τομέα του περιβάλλοντος, των πολιτιστικών, ιστορικών πλεονεκτημάτων του τουριστικού προϊόντος, γεγονός που ενδιαφέρει ιδιαίτερα τους διαχειριστικούς φορείς και τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα.

Ο άξονας προτεραιότητας για τη μεταποίηση και τη διασύνδεση με την τοπική οικονομία, συνδέεται με την υποστήριξη, τη συστηματική ανάδειξη ταυτότητας και την ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη, ενώ το ανθρώπινο δυναμικό συνδέεται με την απασχόληση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν μέτρα, όπως για παράδειγμα στο ΠΕΠ της Στερεάς Ελλάδας, όπου το 1.8 συνδέεται απόλυτα με την ανάδειξη διατήρησης τοπίου σε δασικά συμπλέγματα μεγάλης οικολογικής σημασίας του δικτύου natura.

6.2.1. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα (ΕΠΑΝ)

Όσον αφορά στο Γ΄ ΚΠΣ, οι δράσεις και οι πόροι του Τουρισμού ενσωματώθηκαν στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ» (συντ. ΕΠΑΝ) του Υπουργείου Ανάπτυξης, οι άξονες του οποίου ενθαρρύνουν, προωθούν και στηρίζουν την απασχόληση, την επιχειρηματικότητα, την καινοτομία, την ποιότητα, στοιχεία δηλαδή απαραίτητα για την επίτευξη αυξημένης ανταγωνιστικότητας για τον Ελληνικό Τουρισμό

Πιο συγκεκριμένα οι βασικοί στόχοι πολιτικής, που υλοποιούνται μέσα από το ΕΠΑΝ ορίζονται ως εξής :

- Αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε όλους τους τομείς που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν και διατήρηση του επιπέδου της ποιότητας αυτής .
- Εμπλουτισμός της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος με τη δημιουργία των υποδομών και την οργάνωση των ειδικών προϊόντων τα οποία μπορούν να προσελκύσουν ζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Μείωση της εποχικότητας της τουριστικής δραστηριότητας
- Ενίσχυση της Προβολής της χώρας ως τουριστικού προορισμού
- Αναδιάρθρωση της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης .

Αναλυτικότερα, στον άξονα προτεραιότητας 5 (Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος - Προβολή της Ελλάδας ως τουριστικού προορισμού) το ΕΠΑΝ επιδιώκει τον **εμπλουτισμό της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος** μέσω της δημιουργίας υποδομών για εναλλακτικές μορφές τουρισμού, με βάση επικαιροποιημένη και περιφερειοποιημένη στρατηγική για την κάθε μορφή τουρισμού και τη μείωση της εποχικότητας που θα επιδιωχθεί με την υλοποίηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων προσέλκυσης τουριστικής ζήτησης κατά τη χειμερινή περίοδο, μετά από σχετική πρόσκληση εκδήλωσης

ενδιαφέροντος. Σημειώνουμε επίσης ότι στον 5^ο στόχο του άξονα προτεραιότητας 5, είναι ρητή η απόκτηση των **πιστοποιημένων συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης**, η παραγωγή οικολογικών προϊόντων, η εισαγωγή βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών στην παραγωγική διαδικασία και η βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων με την ενσωμάτωση επίσης της περιβαλλοντικής διάστασης ως μέσου ανταγωνιστικότητας.

6.2.2. Προώθηση του οικοτουρισμού μέσω του επιχειρησιακού υποπρογράμματος <<Τουρισμός>>.

Ένας σημαντικός αριθμός έργων για την προώθηση του οικολογικού τουρισμού, χρηματοδοτήθηκαν από το επιχειρησιακό πρόγραμμα τουρισμός – πολιτισμός της περιόδου 1994 – 1999. Στόχοι του ΕΠ είναι: **η εξασφάλιση υψηλής ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος στη διεθνή αγορά, η ποιοτική βελτίωση του τουριστικού προϊόντος, η αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας στον τομέα του τουρισμού, και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.** Οι στόχοι αυτοί, επιδιώκονται μέσα από μια σειρά μέτρων τα οποία κατευθύνουν χρηματοδοτήσεις προς συγκεκριμένες δράσεις.

Το μέτρο με κωδικό 1.3. του Υποπρογράμματος Τουρισμός, αφορά στην ανάπτυξη ορεινού, οικολογικού, πολιτιστικού και θεραπευτικού τουρισμού. Το συνολικό κόστος χρηματοδότησης την προαναφερόμενη περίοδο ανήλθε σε 40.000.000 ECU, και μερικά από τα έργα –υποδομές προώθησης οικολογικού τουρισμού που χρηματοδοτήθηκαν είναι: Μονοπάτια και ορεινό καταφύγιο στο Γράμμο, Μονοπάτια στην περιοχή Πηλίου, Οικοτουριστική ανάπτυξη ορεινού όγκου Ολύμπου, Μονοπάτια – ορειβατικά καταφύγια περιοχής Παρνασσού, κ.λ.π.

Ο οικοτουρισμός στο Υποπρόγραμμα Τουρισμός για την περίοδο 2000 –2006, αντιμετωπίζεται ως μια από τις μορφές εναλλακτικού τουρισμού που θα αποτελέσουν ένα εκμεταλλεύσιμο συγκριτικό πλεονέκτημα το οποίο μπορεί σταδιακά να μεταβάλλει την μέχρι τώρα σύνθεση των τουριστικών πόλων έλξης της χώρας.

Ανάμεσα στις βασικές επιδιώξεις του ΕΠ, είναι και η οργάνωση υποδομών επί των οποίων μπορεί να αναπτυχθεί ο <<εναλλακτικός τουρισμός>>, έννοια που περιλαμβάνει και τον οικοτουρισμό.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στο ΕΠ αναγνωρίζεται πως η δημιουργία ειδικών μορφών τουρισμού είναι δημόσια επένδυση, που δεν απαιτεί απλά την επέκταση, τη δημιουργία και τον

εκσυγχρονισμό των υποδομών, αλλά και δράσεις οργανωτικού χαρακτήρα, όπως εξειδικευμένο μάρκετινγκ, εκπαίδευση και επιμόρφωση σε νέα επαγγέλματα.

6.2.3. Προώθηση του Οικοτουρισμού, μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος <<Πολιτισμός>>.

Η διασύνδεση του περιβάλλοντος και του πολιτισμού, είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις προστατευόμενες περιοχές και για την ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών ανάπτυξης, αλλά και για την τουριστική ανάδειξη των περιοχών αυτών.

Στο μέτρο 1.1. του Προγράμματος του Υπουργείου Πολιτισμού, όπου περιλαμβάνεται η αναβάθμιση της υφιστάμενης στη δημιουργία νέας υποδομής μουσείων και η βελτίωση προσφερόμενων υπηρεσιών, μπορούμε να αναζητήσουμε κυρίως τον τομέα των μουσείων, όπως είναι το Κέντρο Διάδοσης Επιστημών και το Μουσείο Τεχνολογίας, αλλά και την ανάδειξη της περιβαλλοντικής προσέγγισης της τεχνολογίας και της επιστήμης.

Στην προτεραιότητα 3 του 5 του μέτρου 2.1. του Προγράμματος, συναντούμε την ενίσχυση πρόσθετων πολιτιστικών γεγονότων, ζήτημα πολύ σημαντικό, αφού τα πολιτιστικά γεγονότα είναι συναφή με το περιβάλλον, αφού ταυτόχρονα αναδεικνύουν τη συνάφεια του περιβάλλοντος με το μύθο, την ιστορία και την παράδοση και αποτελούν σημεία για την ανάδειξη των προστατευόμενων περιοχών.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το μέτρο 3.1. προτεραιότητα 1, που συνδέεται με την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ προωθούνται και οι ειδικές δράσεις που συνδέονται με περιοδικές εκθέσεις, παραγωγή και διάθεση πληροφοριακού υλικού, καινοτομικών πολιτιστικών προϊόντων, καθώς και με τη δημιουργία και ενίσχυση διακρατικών δικτύων συνεργασίας και ανταλλαγών.

Ο στόχος του μέτρου αποβλέπει στην ανάπτυξη καινοτομίας στα θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και στην προστασία του περιβάλλοντος. Στις περιπτώσεις της προτεραιότητας αυτής που αναφέρεται στον τουρισμό, θεωρούμε ότι εμπίπτει και **ο οικοτουρισμός και η διασύνδεση του πολιτιστικού με τον περιβαλλοντικό τουρισμό**. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι, σε πολλές περιπτώσεις τα προϊόντα που λειτουργούν ως μέσα ανάδειξης των τουριστικών προορισμών και προσέλκυσης του τουριστικού κοινού ή διεύρυνσης της τουριστικής αγοράς, τόσο για τον πολιτισμό, όσο και για το περιβάλλον, είναι κοινά.

Άλλα Επιχειρησιακά Προγράμματα που μπορούν να βοηθήσουν προς την προώθηση του οικοτουρισμού, είναι το **πρόγραμμα ΕΠΕΑΕΚ – Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση** του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, στο οποίο ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το μέτρο 2.6 που συνδέεται με προγράμματα προστασίας του περιβάλλοντος και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα στήριξης της Αγροτικής Ανάπτυξης, του Υπουργείου Γεωργίας**, όπου κι εδώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το μέτρο 6.3 για την ανάπτυξη και προστασία φυσικών πόρων και περιβάλλοντος, που αναφέρεται σε Σχέδια Διαχείρισης για την αειφόρο ανάπτυξη δασικών και οικολογικά ευαίσθητων περιοχών και τη δημιουργία τράπεζας τοπικού γενετικού υλικού, μέτρο που αρμόζει απολύτως στις προστατευόμενες περιοχές και συνδέεται με τα σχέδια και τη διατήρησή τους.

Τέλος δεν θα πρέπει να παραλείψουμε τη μνεία στα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου – Ο.Π.Α.Α.Χ., προγράμματα την ευθύνη των οποίων έχει επίσης το Υπουργείο Γεωργίας.

6.2.4. Προώθηση του οικοτουρισμού μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος <<Περιβάλλον>> (ΕΠΠΕΡ).

Θεωρείται ότι στο ΕΠ <<Περιβάλλον>> - ΕΠΠΕΡ βρίσκεται η καρδιά της στρατηγικής περιβαλλοντικής χρηματοδότησης, και σ' ένα αρκετά μικρότερο βαθμό, στους εθνικούς πόρους του ΕΤΕΡΠΣ.

Το εν λόγω πρόγραμμα αναφορικά στο θέμα του δικτύου Natura, διαθέτει το μέτρο 8.1 το οποίο εστιάζει γεωγραφικά, ενώ τα υπόλοιπα μέτρα στο σύνολό τους, συνδέονται με δράσεις αμιγώς περιβαλλοντικές. Οι θεματικές ενότητες που καλύπτονται μέσω του προγράμματος στον τομέα του περιβάλλοντος, είναι: το φυσικό περιβάλλον, η ατμόσφαιρα, το υδάτινο περιβάλλον, το έδαφος, το υπέδαφος, στερεά και επικίνδυνα απόβλητα κ.ά.

Στον τομέα του φυσικού περιβάλλοντος, η επιχειρησιακή δυναμική αναπτύσσεται πρωταρχικά με τους διαχειριστικούς φορείς και με τη συντονιστική λειτουργία της Επιτροπής Φύση, μέσα από πανεπιστημιακές κοινότητες, μη κυβερνητικές οργανώσεις, ΟΤΑ, και η οποία είναι επίσης ανοικτή σε επαγγελματικές δράσεις μέσα από συμβάσεις παραγωγής έργου.

Στους θεσμούς, τους μηχανισμούς και τη διοίκηση συναντάμε τη διάδοση πιλοτικών εφαρμογών συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης EMAS, του ecolabel και την εκπόνηση ειδικού σχεδίου για την εφαρμογή της οδηγίας για τον ολοκληρωμένο έλεγχο και την πρόληψη της ρύπανσης.

Το επιχειρησιακό <<Περιβάλλον>>, είναι διασυνδεδετικό εργαλείο και για τα Ευρωπαϊκά προγράμματα όπως το LIFE, για επιχειρησιακά προγράμματα, για περιφερειακά και για δράσεις συναφείς με το περιβάλλον και για το Ταμείο Συνοχής, το οποίο όπως έχει προαναφερθεί αφορά περισσότερες δράσεις που συνδέονται με τους ΟΤΑ.

Ιδιαίτερη σημασία στο εν λόγω πρόγραμμα για την προώθηση του οικοτουρισμού, έχει ο Άξονας 8, που συνδέεται με τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και των βιότοπων. Στο πλαίσιο αυτό, οι ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες, τα διαχειριστικά σχέδια, τα κέντρα πληροφόρησης, τα προγράμματα επόπτευσης και φύλαξης, τα προγράμματα παρακολούθησης παραμέτρων περιβάλλοντος και δράσης διαχείρισης απειλούμενων ειδών, αποτελούν στρατηγικά εργαλεία για τη διαχείριση των οικοσυστημάτων, την αποκατάσταση και για τη στήριξη των φορέων διαχείρισης και των απειλούμενων ειδών.

Η προώθηση του οικοτουρισμού μέσω των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και Κοινοτικών Πρωτοβουλιών, είναι απόλυτα συμβατή με την κοινοτική προτεραιότητα για βιώσιμη ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος, αφού ο οικοτουρισμός όπως παρουσιάστηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, όχι απλά δεν βλάπτει, αλλά ταυτόχρονα, κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, προωθεί την προστασία του περιβάλλοντος.

6.3. Παραδείγματα εθνικών πρακτικών για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε άλλες χώρες.

Λαμβάνοντας υπόψη την άποψη της M. Honey (1999), ότι ο <<πραγματικός οικοτουρισμός>> ορθό είναι να ακολουθεί τα παρακάτω χαρακτηριστικά ή αναπτυξιακά κριτήρια, θα παραθέσουμε εν συνεχεία δύο παραδείγματα από το διεθνή χώρο που εφαρμόζουν τα κριτήρια αυτά στην εθνική τους πρακτική για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

Τα χαρακτηριστικά κριτήρια για τον <<πραγματικό οικοτουρισμό σύμφωνα με την M. Honey είναι:

- Περιλαμβάνει ή εμπεριέχει ταξίδια σε φυσικές περιοχές
- Ελαχιστοποιεί τις επιπτώσεις στο περιβάλλον
- Δημιουργεί και ενδυναμώνει την περιβαλλοντική συνειδητοποίηση και επιμόρφωση με τη συμβολή

επιχειρήσεων και τοπικών φορέων ανάπτυξης οικότουρισμού και μέσω κατάλληλων μέτρων (π.χ. σωστά εκπαιδευμένοι οδηγοί, <<κώδικες συμπεριφοράς>> κ.ά).

- Προσφέρει άμεσα οικονομικά οφέλη για την προστασία του περιβάλλοντος.
- Προσφέρει οικονομικά οφέλη και συμβάλλει στην ενδυνάμωση του τοπικού πληθυσμού.
- Εκτιμά και σέβεται την τοπική κουλτούρα και τα πολιτιστικά αγαθά του τόπου προορισμού.

Τα ανωτέρω, μπορούν να βρουν πεδίο εφαρμογής σε χώρες όπου ο οικότουρισμός είναι πολύ ανεπτυγμένος και αποτελεί κύρια πηγή εθνικού εισοδήματος.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τις εθνικές στρατηγικές που έχουν διαμορφωθεί για τον οικότουρισμό στον Καναδά και την Αυστραλία, χώρες όπου η προτεραιότητα της προστασίας του περιβάλλοντος και των υπολοίπων προαναφερόμενων χαρακτηριστικών κριτηρίων, λαμβάνονται πολύ σοβαρά υπόψη κατά τη διαδικασία χάραξης πολιτικής και λήψης αποφάσεων.

Εθνική πολιτική πρακτική του Καναδά για τον οικότουρισμό

Η πρακτική που ακολουθεί ο Καναδάς για τον οικότουρισμό, εκλαμβάνεται ως ένα παράδειγμα καλής εθνικής πρακτικής, και δομείται γύρω από επτά τομείς που αφορούν όλες τις περιφέρειες του Καναδά, ανάλογα με τις επικρατούσες τοπικές συνθήκες και τις ιδιαιτερότητες – ανάγκες της κάθε περιοχής.

Οι τομείς είναι οι εξής:

- Ανάπτυξη προϊόντος (product development),
- Δημιουργία <<πακέτων>> οικότουρισμού,
- προστασία και διατήρηση των φυσικών πόρων,
- διατήρηση των φυσικών πόρων,
- Ανάπτυξη και management,
- Marketing και προώθηση,
- Ανθρώπινοι πόροι και εκπαίδευση,
- Υποστήριξη από την τουριστική βιομηχανία.

Εθνική πολιτική της Αυστραλίας για την ανάπτυξη του οικότουρισμού.

Το 1992, ο κρατικός φορέας για τον τουρισμό της Αυστραλίας (Australian Department of Tourism), εκπόνησε ένα από τα πρώτα εθνικά προγράμματα για τον οικότουρισμό, η εφαρμογή του οποίου άρχισε το 1994.

Η εθνική πολιτική της Αυστραλίας για τον οικότουρισμό, δομείται στα ακόλουθα οκτώ προγράμματα:

- Πιστοποίηση, σε εθνικό επίπεδο, των επιχειρήσεων του οικότουρισμού.

- Έρευνα για τη ζήτηση και το προφίλ της αγοράς του οικοτουρισμού.
- Εφαρμογή μεθόδων ελαχιστοποίησης κατανάλωσης ενέργειας και απορριμμάτων σε οικοτουριστικούς προορισμούς.
- Χρηματοδότηση έργων υποδομής.
- Εκπαίδευση για τον οικοτουρισμό και εφαρμογή στρατηγικών επικοινωνίας και ευαισθητοποίησης προς: τη βιομηχανία του τουρισμού, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τους καταναλωτές.
- Αρχικές μελέτες και παρακολούθηση για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της ανάπτυξης του οικοτουρισμού, που δύνανται να οδηγήσουν σε καλύτερες μεθόδους διαχείρισής του.
- Προώθηση ενός ολοκληρωμένου περιφερειακού σχεδιασμού, με ενίσχυση παραδειγματικών περιπτώσεων συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων σε όλα τα περιφερειακά επίπεδα της χώρας.
- Βελτίωση των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα του οικοτουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

7. ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.

7.1. Προσεγγίσεις τουριστικού μάρκετινγκ με επίκεντρο το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη.

Το μάρκετινγκ γενικότερα, προσεγγίζεται ως μια διαχειριστική λειτουργία που οργανώνει και κατευθύνει τις επιχειρησιακές δραστηριότητες διάφορων φορέων, ιδιωτικών ή δημόσιων, και επιδιώκει μέσω κατάλληλων χειρισμών επηρεασμού της αγοραστικής δύναμης του καταναλωτή:

- α) τη διαμόρφωση μιας αποτελεσματικής ζήτησης για συγκεκριμένα προϊόντα που προωθούνται και
- β) την προώθηση/πώληση τέτοιων προϊόντων στον πελάτη/χρήστη για την επίτευξη των στόχων (ποσοτικοί, ποιοτικοί κ.λ.π.) που έχουν τεθεί.

Σύμφωνα με τον Krippendorf (1971), στον τουρισμό το μάρκετινγκ θεωρείται μια συστηματική και συντονισμένη διαμόρφωση και εφαρμογή επιχειρησιακής πολιτικής από τουριστικούς φορείς, δημόσιους ή ιδιωτικούς, σε τοπικό / περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο. Μια τέτοια πολιτική έχει ως στόχο την καλύτερη δυνατή ικανοποίηση των αναγκών διακριβωμένων ομάδων καταναλωτών και παράλληλα την επίτευξη επαρκών αποδόσεων. Υπάρχει ακόμα και η άποψη (Middleton & Hawkins, 1998), ότι το μάρκετινγκ αποτελεί κατεξοχήν εργαλείο τουριστικής διαχείρισης και εργαλείο για τη σωστή επικοινωνία με την αγορά, για τον επηρεασμό της αγοράς και για επίτευξη αειφορίας στους τουριστικούς προορισμούς τις επόμενες δεκαετίες, εφόσον διαμορφωθούν και προσφερθούν προϊόντα αποδεκτής ποιότητας που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των τουριστών.

Για παράδειγμα, η τιμή ενός προϊόντος, που αποτελεί βασικό στοιχείο επηρεασμού του καταναλωτή/τουρίστα, επηρεάζεται από τη σύνθεση και τις προδιαγραφές ενός προϊόντος, που κι αυτές προσδιορίζουν και επηρεάζουν το είδος και το περιεχόμενο των μέτρων προώθησης των πωλήσεων που θα αποφασιστούν.

Η ποικιλία των γραμμών προϊόντων που προσφέρει στους καταναλωτές μια επιχείρηση, επηρεάζει ανάλογα και τα υπόλοιπα τρία στοιχεία του μείγματος μάρκετινγκ (δηλ. την τιμή, την προώθηση και τα κανάλια διανομής), αφού διαφορετικά προϊόντα έχουν στόχο διαφορετικά τμήματα της αγοράς (τμηματοποίηση της αγοράς), και απαιτούν ασφαλώς διαφορετικά μέτρα προώθησης πωλήσεων ή διαφορετικές προσεγγίσεις όσον αφορά στις στρατηγικές διαφήμισης.

Από τη σκοπιά του μάρκετινγκ τα προϊόντα είναι, **σύμφωνα με τον Kotler (1994)**, «οτιδήποτε μπορεί να προσφερθεί σε μια αγορά ώστε εκείνη να το προσέξει, να το αποκτήσει, να το χρησιμοποιήσει ή να το καταναλώσει προκειμένου να ικανοποιήσει μία επιθυμία ή ανάγκη. Περιλαμβάνει φυσικά αντικείμενα, υπηρεσίες, πρόσωπα, μέρη, οργανισμούς και ιδέες». Έτσι, σε κάθε βιομηχανία, οι αποφάσεις που αφορούν τα προϊόντα βρίσκονται στο επίκεντρο των δραστηριοτήτων μάρκετινγκ, γύρω από τις οποίες οργανώνονται όλες οι πτυχές του μίγματος μάρκετινγκ. Στη βιομηχανία του τουρισμού και των διακοπών, τα προϊόντα διακρίνονται σε δύο επίπεδα:

- Το συνολικό τουριστικό προϊόν, το οποίο αποτελείται από ένα συνδυασμό όλων των υπηρεσιών που καταναλώνει ο επισκέπτης από τη στιγμή που φεύγει από το σπίτι του, μέχρι τη στιγμή που επιστρέφει. Το προϊόν αυτό είναι μια ιδέα, μια προσδοκία ή ένα κατασκεύασμα του μυαλού του στο σημείο πώλησης. Είναι ένα αμάλγαμα στοιχείων που συνήθως προσφέρεται από ένα εύρος διαφορετικών επιχειρήσεων του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα.
- Τα ειδικά, κυρίως εμπορικά προϊόντα, που πάντοτε αποτελούν συστατικά στοιχεία του συνολικού τουριστικού προϊόντος, π.χ. τα ελκυστικά στοιχεία του προϊόντος, τα καταλύματα, οι μεταφορές και άλλες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι στη διάθεση των επισκεπτών, όπως η ενοικίαση αυτοκινήτων κ.λ.π. (Middleton & Hawkins, 2004).

Στα πλαίσια διασύνδεσης και ένταξης ζητημάτων αειφορίας σε σχέδια τουριστικού μάρκετινγκ, οι μελετητές Middleton & Hawkins (1998), αναφέρουν έξι βασικά σημεία που **συνιστούν θετικούς (τα τρία πρώτα), και αρνητικούς (τα επόμενα τρία) παράγοντες**, που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη ζήτηση και τις επιχειρήσεις. Τα βασικά αυτά σημεία είναι τα εξής:

- Ø Ενδιαφέρον και απαίτηση του τουρίστα/καταναλωτή για ήρεμες διακοπές με ευκαιρίες για χαλάρωση από το στρες της καθημερινής ζωής και ανάπτυξη δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής σε ένα ελκυστικό φυσικό περιβάλλον.
- Ø Ενδιαφέρον του καταναλωτή/τουρίστα για πρόσβαση σε τοπικά πολιτιστικά δρώμενα, όπως παραδόσεις, ήθη και έθιμα, μουσεία, εκθέσεις και φεστιβάλ, σε χώρους και οικισμούς του τόπου προορισμού που εστιάζονται μακριά από κέντρα μαζικού τουρισμού.
- Ø Ενδιαφέρον του τουρίστα/καταναλωτή για ειδικά προϊόντα οικοτουρισμού ή « πράσινα» προϊόντα, που μπορούν να του προσφέρουν υψηλής περιβαλλοντικής ποιότητας οφέλη και

εμπειρίες και ταυτόχρονα μπορούν να συμβάλλουν στην προστασία και στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος.

- ∅ Ο τουρίστας/καταναλωτής, αποφεύγει τις αρνητικές περιβαλλοντικές συνθήκες (π.χ. μόλυνσης, ρύπανσης), που προκαλούν εμφανείς φθορές στους φυσικούς πόρους, αλλά και κινδύνους στον ίδιο.
- ∅ Ο τουρίστας/καταναλωτής αποφεύγει επίσης τα τουριστικά κέντρα που κατακλύζονται από κόσμο και είναι υπερφορτωμένα με κτίσματα, τα οποία είναι προφανώς προϊόν του ελλιπούς δημόσιου ελέγχου ή και της ανεξέλεγκτης αυθαίρετης δόμησης.
- ∅ Ο τουρίστας/καταναλωτής αποφεύγει να επισκεφθεί τόπους προορισμού όπου οι κάτοικοι δεν συμπεριφέρονται φιλικά ή έχουν προς αυτούς εχθρική αντιμετώπιση και όπου η ποιότητα των υπηρεσιών συνυφασμένη με τη συμπεριφορά των απασχολουμένων, χαρακτηρίζεται από έλλειψη φιλικής υποδοχής.

Όσον αφορά στην ανάληψη ενεργειών και δράσεων τουριστικού μάρκετινγκ σε αυτό που ονομάζουμε «τουρισμό ποιότητας» (quality tourism), η διαδικασία προώθησης του τουριστικού προϊόντος επικεντρώνεται στην εκπλήρωση δύο στόχων:

- Ως προς την προσφορά, στο σχεδιασμό ανωδομών ορθολογικά επιλεγμένων και ενταγμένων στο φυσικό περιβάλλον, που είναι συνήθως συγκροτήματα χαμηλής πυκνότητας.
- Ως προς τη ζήτηση, στην προσέλκυση μικρότερου αριθμού τουριστών, κυρίως ειδικών ενδιαφερόντων, καθώς και ομάδων που σέβονται το τοπικό φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, αλλά παράλληλα και με δυνατότητες σημαντικών δαπανών και μεγαλύτερης διάρκειας παραμονής.

Η προσέγγιση του μάρκετινγκ από μέρος των **Εθνικών Οργανισμών Τουρισμού ανά τον κόσμο**, συνήθως επιδιώκει αφ' ενός μεν τον εντοπισμό των πιο κατάλληλων αγορών σε σχέση με το προσφερόμενο προϊόν της χώρας προορισμού και αφ' ετέρου τη δημιουργία ενός κατάλληλου συστήματος επικοινωνίας με τις αγορές, που σαν κύριο στόχο έχει τη συνεχή παρακολούθηση και διαπίστωση τυχόν αλλαγών στον τομέα της ζήτησης, και βέβαια τη διατήρηση ή ακόμα και την αύξηση του μεριδίου της χώρας προορισμού στις αγορές (Wahab et al. 1976).

Ο Middleton (1988), υποστηρίζει ότι οι Εθνικοί Οργανισμοί Τουρισμού (NTO), ως προς τον τρόπο που επιχειρείται το μάρκετινγκ, έχουν δύο κύριους λόγους:

- α) την άμεση προώθηση και προβολή της χώρας προορισμού, με εκτεταμένη ενημέρωση της αγοράς μέσω

συγκεκριμένων δραστηριοτήτων (π.χ. διαφήμιση, δημόσιες σχέσεις κ.λ.π.), και

β) την προώθηση του μάρκετινγκ μέσω συντονισμού και συνεργασίας που θα προκύπτει μεταξύ των ΝΤΟ και άλλων φορέων ή ενώσεων ή ακόμα μεμονωμένων επιχειρήσεων που προωθούν το δικό τους προϊόν.

7.2. Διαμόρφωση και πρακτικές μάρκετινγκ στον οικοτουρισμό.

Σύμφωνα με τους μελετητές Wearing & Neil (1997), το μάρκετινγκ του οικοτουρισμού απαιτείται να περιλαμβάνει συνεργασία με τοπικές κοινότητες και θεώρηση των σχετικών οργανωτικών προγραμμάτων τοπικών ιδιωτικών ή εθελοντικών φορέων.

Όπως υποστηρίζουν οι ανωτέρω μελετητές, η πλέον ενδεδειγμένη μέθοδος συνδυάζει ορισμένα συστατικά στοιχεία από τους τρεις τύπους μάρκετινγκ: το «παραδοσιακό» (που στοχεύει στην προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών που ανταποκρίνονται στις ανάγκες του πελάτη και έχουν ικανοποιητικές αποδόσεις μέσω μιας αποτελεσματικής τιμολόγησης), το «κοινωνικό» (που επιδιώκει να προωθήσει τους κοινωνικούς σκοπούς της περιβαλλοντικής ποιότητας), και το «οικολογικό» μάρκετινγκ (που προωθεί προϊόντα και υπηρεσίες που έχουν θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στον τοπικό πληθυσμό).

Στο μάρκετινγκ εταιρειών ή οργανώσεων οικοτουρισμού, εντάσσουν τέσσερις κύριους παράγοντες, που πρέπει να προσδιορίζονται και συναρτώνται με περιβαλλοντικούς στόχους (όπως αναφέρεται στο Κομίλης, 2001):

- *Επιλογές αγορών (ομάδες πελατών) προς τις οποίες προσανατολίζεται το μάρκετινγκ. Πρόκειται για αγορές συμβατές με τους οργανωτικούς και αναπτυξιακούς στόχους της εταιρείας.*
- *Διαμόρφωση μιας επιθυμητής εικόνας (image) της εταιρείας (μια συγκεκριμένη θέση στην αγορά) και των προϊόντων που διαθέτει (προϊόντα εναλλακτικά του μαζικού τουρισμού).*
- *Οριοθέτηση των αντικειμενικών σκοπών της εταιρείας για τις περιοχές προορισμού και τα προϊόντα, σκοπών που καλύπτουν το σύνολο των αντιπροσωπευτικών και συστατικών στοιχείων του οικοτουρισμού: αειφόρος ανάπτυξη, ελάχιστες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, εμπλοκή τοπικών κοινοτήτων, υψηλής ποιότητας εμπειρίες για τους τουρίστες.*

- Διαμόρφωση των συστατικών ή του μείγματος του μάρκετινγκ, που αποτελεί τον πυρήνα του συστήματος μάρκετινγκ μιας εταιρείας και περιλαμβάνει τα προσφερόμενα προϊόντα, σε άμεση συνάρτηση με τις θέσεις/περιοχές προορισμού, τη διανομή των προϊόντων (πλέγμα καναλιών προώθησης προϊόντων/υπηρεσιών από την εταιρεία στις αγορές), σε συνάρτηση με τις τιμές των προϊόντων, και τις διαφημιστικές καμπάνιες.

Το είδος και οι πρακτικές μάρκετινγκ που ασκούνται από τις επιχειρήσεις οικοτουρισμού (Tour Operators, Πρακτορείων κ.λ.π.) δεν είναι ενιαίο. Στις διαφημιστικές καμπάνιες αυτών των επιχειρήσεων, παρουσιάζεται μια μεγάλη ποικιλία εκφράσεων, διαφημιστικών σλόγκαν και όρων, ανάλογα με τον προσανατολισμό της κάθε μίας από αυτές, που χαρακτηρίζουν τα προς διάθεση προϊόντα.

Όστοςο η διαμόρφωση και η υλοποίηση ενός υπεύθυνου και αποτελεσματικού προγράμματος μάρκετινγκ για τον οικοτουρισμό, εξαρτάται από διάφορους παράγοντες που είναι συνυφασμένοι με το προσφερόμενο προϊόν, την αγορά και τους φορείς ή τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον οικοτουρισμό και πρέπει να βασίζεται σε δύο άξονες: από τη μια να παρέχει όλες τις δυνατές προϋποθέσεις για υπεύθυνες και ικανοποιητικές ταξιδιωτικές εμπειρίες, και από την άλλη να προσφέρει κοινωνικό οικονομικά οφέλη στις τοπικές κοινωνίες και κυρίως να σέβεται τους περιβαλλοντικούς πόρους της περιοχής, που είναι άλλωστε και η βάση των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων.

Οι Ryei και Grasse (1991) από την πλευρά τους υποστηρίζουν ότι οι δύο ακρογωνιαίοι λίθοι του αποτελεσματικού μάρκετινγκ του οικοτουρισμού, είναι η προσέλκυση των τουριστών (όπου περιλαμβάνεται η μοναδικότητα της γεωγραφικής θέσης, η βιοποικιλότητα και η πολιτιστική κληρονομιά), και η τουριστική υποδομή που θα υποστηρίξει τη βιομηχανία.

Πιστεύουν επίσης ότι είναι σημαντικό να προσελκύνουμε τη "σωστή" πελατεία στην οποία περιλαμβάνονται οι "γεννημένοι" οικοτουρίστες, αυτοί δηλαδή που έχουν μια σαφή προδιάθεση προς τη φύση και τον τουρισμό κοντά στο φυσικό περιβάλλον, και οι "κατασκευασμένοι" οικοτουρίστες, οι οποίοι είναι άνθρωποι με μια λανθάνουσα προδιάθεση προς τη φύση ή άνθρωποι που δεν έχουν προηγούμενη εμπειρία από αυτή τη μορφή τουρισμού, αλλά μπορούν να προσελκυστούν σε αυτή με τη βοήθεια του μάρκετινγκ.

Οι ίδιοι αναφέρουν ότι βασική προσέγγιση, που πρέπει να ακολουθηθεί για το μάρκετινγκ ενός προϊόντος οικοτουρισμού, είναι:

- α)** μέσα από τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών μιας επιθυμητής αγοράς,
- β)** μέσα από τη διαφήμιση,
- γ)** μέσα από την προσεκτική σύνταξη του μηνύματος και
- δ)** την ανάπτυξη ενός τουριστικού καταλόγου.

Οι συγγραφείς προσθέτουν ακόμα ότι υπάρχει μια σαφής ανάγκη ταξινόμησης των οικοτουριστών βάσει δημογραφικών, ψυχογραφικών και γεωγραφικών μεταβλητών, αφού όπως έχει αναφέρει και ο Mayo (1975), τα δημογραφικά χαρακτηριστικά δεν επαρκούν από μόνα τους για την ταξινόμηση μιας αγοράς.

Ένα άλλο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι διάφορες περιοχές κατά την ανάπτυξη και προώθηση ενός οικοτουριστικού προϊόντος, είναι η αίσθηση της βεβαιότητας ότι ο οικοτουρισμός θα λύσει όλα τα προβλήματα που προκάλεσε ο τουρισμός σε έναν προορισμό. Πολλοί τουριστικοί παράγοντες και προγραμματιστές, ίσως εξαιτίας των υπερ – αισιόδοξων προβλέψεων που τους έδωσαν οι σύμβουλοί τους, πιστεύουν ότι η περιοχή τους θα είναι έντονα ανταγωνιστική μέσα στην επίσης έντονα ανταγωνιστική αγορά του οικοτουρισμού.

Το θέμα αυτό προέκυψε προσφάτως στον Καναδά (Fennell, 2001), όπου περιοχές που δεν μπορούν να ανταγωνιστούν κάποιες άλλες επαρχίες – εξαιτίας των γεωλογικών και φυσικών χαρακτηριστικών τους – διατηρούν μεγάλη αισιοδοξία για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού στις περιοχές τους.

Θεωρείται βέβαιο ότι ο οικοτουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί στις περιοχές αυτές, όμως οι υπεύθυνοι θα πρέπει να έχουν μια ρεαλιστική άποψη των δυνατοτήτων επιτυχίας του οικοτουρισμού. Γιατί το μέγεθος και η έκταση του τομέα αυτού, θα είναι ασφαλώς συνάρτηση της ζήτησης, γεγονός όμως που δεν εμποδίζει την ανάπτυξη πρωτότυπων πλάνων με βάση τους φυσικούς πόρους που διαθέτουν για την προσέγγιση οικοτουριστών.

Είναι πιθανόν, η ανάπτυξη και υλοποίηση ενός πλάνου οικοτουριστικής ανάπτυξης, να συναντήσει διάφορα εμπόδια, τα οποία η κάθε περιοχή που εξετάζει την περίπτωση ανάπτυξης ενός οικοτουριστικού προϊόντος, καλείται να εντοπίσει και να ξεπεράσει.

Για το λόγο αυτό, επιβάλλεται η εφαρμογή ερευνητικών μεθόδων που θα οδηγήσουν στον εντοπισμό των αναγκών των τουριστών/καταναλωτών και στην ανάπτυξη οικοτουριστικών προϊόντων που θα ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις αυτών, που θα προωθούν την ανάπτυξη και θα σέβονται παράλληλα τη διατήρηση των οικοτουριστικών πόρων των περιοχών.

7.3. Μάρκετινγκ βιώσιμου τουρισμού στον τουριστικό προορισμό.

«Καθήκον του οργανισμού είναι να καθορίσει τις ανάγκες, τις επιθυμίες και τα ενδιαφέροντα των αγορών – στόχων και να προσφέρει την ικανοποίηση που επιθυμούν πιο αποτελεσματικά και πιο αποδοτικά από τους ανταγωνιστές, κατά τρόπο που διατηρεί ή βελτιώνει την ευημερία των καταναλωτών και της κοινωνίας» (Kotler, 1994).

Ο ορισμός του Kotler, που είναι επιστημονικώς διεθνώς αποδεκτός, τονίζει εκτός των άλλων την ανάγκη που προκύπτει στη σύγχρονη κοινωνία για την ύπαρξη ισορροπίας μεταξύ των εταιρικών εσόδων και της ικανοποίησης του πελάτη, που είναι συνυφασμένη όμως με έναν γενικότερο στόχο, αυτόν της ευημερίας του κοινωνικού συνόλου.

Παρόλο που ο Kotler δεν αναφέρει στον δοθέντα ορισμό τον όρο «βιωσιμότητα», είναι σαφές και μέσα από τον ορισμό αλλά και μέσα από το συνολικό του έργο, πως **αναφέρεται στην έννοια του «κοινωνικού μάρκετινγκ»** το οποίο περιλαμβάνει τα ευρύτερα συμφέροντα όλων των εμπλεκομένων, ξεκινώντας από τους επενδυτές και τους μετόχους, μέχρι το προσωπικό των επιχειρήσεων και ασφαλώς τον τοπικό πληθυσμό (Middleton & Hawkins, 2004).

Το σημαντικότερο πρόβλημα στο μάρκετινγκ των ταξιδιών και του τουρισμού την επόμενη δεκαετία, είναι η προσπάθεια ισορρόπησης των συχνά αντίρροπων αναγκών που προκύπτουν από τρεις άξονες, ή όπως αναφέρει ο Middleton (1994) **των τριών E, δηλαδή Economy, Ecology, Equity – Globally**, που σημαίνουν αντίστοιχα: Οικονομία, Οικολογία, Ευθυδικία – Παγκοσμίως.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο όρος Οικονομία εκλαμβάνεται ως το κέρδος, Οικολογία σημαίνει περιβαλλοντικούς περιορισμούς και στόχους που αναγνωρίζουν ότι η υψηλή ποιότητα του περιβάλλοντος αποτελεί βασικό πόρο από τον οποίο εξαρτάται το μέλλον του τουρισμού διακοπών, ενώ Ευθυδικία, σημαίνει στροφή προς μια πιο δίκαιη κατανομή της χρήσης των πόρων της γης, μεταξύ διαφορετικών ομάδων πληθυσμού, αλλά και μεταξύ των εθνών.

Ο όρος σημαίνει ακόμη ότι αναγνωρίζουμε και ανταποκρινόμαστε δίκαια τόσο στις ανάγκες και τα συμφέροντα των τοπικών πληθυσμών, όσο και στις ανάγκες και τα συμφέροντα των επισκεπτών, ενώ η έννοια Παγκοσμίως, σημαίνει ότι τα ζητήματα αυτά, αφορούν ολόκληρο τον πλανήτη.

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους μπορεί να χρησιμοποιηθεί το σύγχρονο μάρκετινγκ για την επίτευξη μιας πιο αποτελεσματικής διαχείρισης του τουρισμού προς την

κατεύθυνση της βιωσιμότητας που επικεντρώνεται συνοπτικά στα παρακάτω σημεία:

- Οι σύγχρονες επιχειρήσεις που λειτουργούν σε ανταγωνιστικό περιβάλλον, πρέπει να γνωρίζουν και να εφαρμόζουν τη διαδικασία της τμηματοποίησης της αγοράς και της διαμόρφωσης του προϊόντος, αφού αυτές αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους του μάρκετινγκ και είναι η βάση για τη βιώσιμη ανάπτυξη.
- Ο καθορισμός των στόχων σε τοπικό επίπεδο, αποτελεί το πρώτο και σημαντικότερο βήμα προς την επίτευξη της βιωσιμότητας.

Οι στόχοι που έχουν άμεση συνάρτηση με τα τμήματα της αγοράς και τα είδη των προϊόντων, πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και συμφωνίας μεταξύ του δημόσιου τομέα, που φέρει την ευθύνη για μεγάλο μέρος των βασικών περιβαλλοντικών πόρων, και του ιδιωτικού τομέα που είναι επιφορτισμένος με το μεγαλύτερο μέρος της συνολικής δραστηριότητας μάρκετινγκ στον προορισμό.

- Η επιρροή της συμπεριφοράς των επιχειρήσεων μπορεί να γίνεται με την υιοθέτηση κωδίκων συμπεριφοράς, προγραμμάτων επιβράβευσης, ελέγχων μέσω της έκδοσης
- αδειών και μέσω μιας αγοραστικής πολιτικής που θα ευνοεί τους προμηθευτές που πληρούν περιβαλλοντικά κριτήρια. Η επιρροή της συμπεριφοράς των πελατών / χρηστών, μπορεί να γίνεται μέσω της πληροφόρησης, ανάπτυξης προϊόντων και ελέγχων ποιότητας και έρευνας.
- Για την επίτευξη της βιωσιμότητας του προορισμού, επιβάλλεται η συστηματική παρακολούθηση της προόδου προκειμένου να διαπιστωθεί αν έχουν επιτευχθεί οι τιθέμενοι στόχοι. Η παρακολούθηση άλλωστε, αποτελεί σύνηθες εργαλείο στο μάρκετινγκ και στο σχεδιασμό.

7.3.1. Έξι σημεία όπου η βιωσιμότητα υπεισέρχεται στις αποφάσεις του μάρκετινγκ.

Υπάρχουν έξι σημεία τα οποία διαθέτουν μια σημαντική περιβαλλοντική πτυχή, στα οποία η βιωσιμότητα υπεισέρχεται στις αποφάσεις μάρκετινγκ των επιχειρήσεων, επηρεάζοντας τα προϊόντα που προσφέρονται προς πώληση.

Τα πρώτα τρία αντιπροσωπεύουν επιχειρηματικές ευκαιρίες, και βασίζονται στις απαιτήσεις των καταναλωτών για ποιότητα του περιβάλλοντος.

Τα άλλα τρία σημεία, αφορούν απειλές, που μπορούν να κάνουν τους καταναλωτές να μην προτιμήσουν προϊόντα που

θεωρούν ότι δεν ανταποκρίνονται σε περιβαλλοντικά πρότυπα (Middleton & Hawkins, 2004).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στα τέλη του '90 σχεδόν σε όλες τις χώρες (με εξαίρεση τον Καναδά, τη Γερμανία και την Ελβετία) λίγοι ήσαν αυτοί που αναγνώριζαν τη ζήτηση για «ποιότητα του περιβάλλοντος» σε αυτό το πλαίσιο, γιατί απλώς δεν σκέφτονται έτσι.

Το να σκεφθούμε βάσει του μάρκετινγκ, να διερευνήσουμε δηλαδή τι είναι αυτό που κινεί τη συμπεριφορά του πελάτη, θα διαπιστώσουμε ότι τα παρακάτω έξι σημεία αποτελούν πολύ σημαντικά κίνητρα που λειτουργούν είτε υπέρ, είτε κατά των επιλογών του προορισμού. Αναλυτικότερα τα σημεία αυτά είναι:

- *Ο πελάτης ενδιαφέρεται να βρει και αποζητά ειρήνη, ησυχία, ηρεμία και την ευκαιρία να χαλαρώσει και να αποβάλλει το στρες του σύγχρονου τρόπου ζωής.* Οι έρευνες αγοράς αποδεικνύουν ότι οι περισσότεροι άνθρωποι στον ανεπτυγμένο κόσμο θεωρούν τα προαναφερόμενα ως τις βασικές προϋποθέσεις για τις διακοπές τους. Αυτό ισχύει τόσο για τον εσωτερικό, όσο και το διεθνή τουρισμό.

Ιδιαίτερα στις βόρειες χώρες, τα στοιχεία αυτά συνδυάζονται και με την επιθυμία των επισκεπτών για ανάπτυξη και άλλων δραστηριοτήτων που βασίζονται στο περιβάλλον, όπως: περίπατοι, ποδηλασία, ψάρεμα κ.λ.π., κίνητρα δηλαδή που συνδέονται άμεσα με τις εμπειρίες που προσφέρει το περιβάλλον του προορισμού και ιδιαίτερα οι φυσικοί και δομημένοι χώροι του.

- *Ο πελάτης ενδιαφέρεται να βρει και αποζητά πρόσβαση στον πολιτισμό, τα έθιμα, τον τρόπο ζωής των κατοίκων, την κληρονομιά τους, τα μουσεία και τις τέχνες.* Πρόκειται για τη δεύτερη σημαντική ομάδα κινήτρων για τον τουρισμό διακοπών. Έρευνες αγοράς έχουν αποδείξει ότι σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ολλανδία, οι σκανδιναβικές χώρες και η Γερμανία, τα κίνητρα αυτά αντιστοιχούν σε πλέον του 50% της τουριστικής ζήτησης από επισκέπτες που προέρχονται από άλλες χώρες.
- *Ο πελάτης ενδιαφέρεται για συγκεκριμένα προϊόντα οικολογικού τουρισμού.* Αν και συχνά οι πελάτες ενδιαφέρονται και αποζητούν ένα ποιοτικό περιβάλλον, δεν μπορούμε εύκολα να ορίσουμε τον οικολογικό τουρισμό ή τα «πράσινα προϊόντα», που αντιστοιχούν σε λιγότερο από το 10% της διεθνούς αγοράς διακοπών. Είτε όμως πρόκειται για περιηγήσεις σε αρχαιολογικούς χώρους, ή διακοπές με ποδήλατο, ή περιπάτους στη φύση, υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι ο αριθμός των ανθρώπων που αποζητούν προϊόντα αναψυχής που συνδυάζουν συγκεκριμένα

περιβαλλοντικά πλεονεκτήματα, έχει αυξηθεί σημαντικά τη δεκαετία του '90.

Τα τρία πρώτα σημεία, αφορούν επιλογές των πελατών, βάσει θετικών προσδοκιών και αντιδράσεων για την ποιότητα του περιβάλλοντος, όπως οι ίδιοι την αντιλαμβάνονται, με την προϋπόθεση ότι το προϊόν «αξίζει τα λεφτά του» (value for money). Τα επόμενα τρία σημεία που θα αναφερθούν, αφορούν επιλογές των πελατών, βάσει αρνητικών αντιδράσεων ως προς την ποιότητα του περιβάλλοντος, που πιθανώς να διαδραματίσουν ακόμη μεγαλύτερο ρόλο στο μέλλον.

- *Οι πελάτες αποφεύγουν τους προορισμούς με ρύπανση ή ορατή καταστροφή των φυσικών πόρων.* Πρόκειται για την κακή ποιότητα των υδάτων κολύμβησης, βρόμικες παραλίες, κτίρια που δεν σέβονται το φυσικό περιβάλλον κ.λ.π.

Οι πελάτες αποφεύγουν τα θέρετρα που δεν έχουν αισθητική, έχουν δομηθεί σε υπερβολικό βαθμό, δέχονται υπερβολικά πολύ κόσμος και δεν συντηρούνται σωστά. Το σημείο αυτό συνδέεται με το προηγούμενο και αφορά κυρίως στο αρχιτεκτονικό στυλ ή στην έλλειψή του, μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων. Ενδιαφέρον προκαλεί η αντίδραση της Ισπανίας η οποία στα πλαίσια της διατήρησης του περιβάλλοντος και της βιωσιμότητας, αποφάσισε να προβεί στην κατεδάφιση μεγάλων ξενοδοχείων, όπως το Hotel Playa και το Palma Nova της Μαγιόρκα. (Middleton & Hawkins, 2004).

- *Οι πελάτες αποφεύγουν προορισμούς όταν η συμπεριφορά και η στάση των κατοίκων, καθώς και η ποιότητα των υπηρεσιών, αντανακλούν έχθρα και αντιπάθεια.* Το σημείο αυτό, αποτελεί πηγή ανησυχίας διεθνώς, γιατί είναι προφανές ότι η μη φιλική στάση του τοπικού πληθυσμού ή και των ατόμων που εργάζονται στον τουρισμό προς τους επισκέπτες, αποτελεί ιδιαίτερα αρνητικό στοιχείο για την ανάπτυξη κάθε μορφής τουρισμού.

Αν και τα παραπάνω στοιχεία είναι δύσκολο να αποδειχθούν με στατιστικά μοντέλα, υπάρχουν ενδείξεις ότι κάποιο από αυτά τα έξι σημεία, επηρεάζει θετικά ή αρνητικά τα κίνητρα του 70% τουλάχιστον των επισκεπτών αναψυχής, ενώ αρκετοί είναι αυτοί που επηρεάζονται και από τα έξι, γεγονός που θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από τους υπεύθυνους σχεδιασμού μάρκετινγκ. Επίσης υπάρχουν ενδείξεις, ότι ορισμένα από τα σημεία αυτά θα διαδραματίσουν σπουδαίο ρόλο την επόμενη δεκαετία, είτε ανοίγοντας νέες ευκαιρίες, είτε δημιουργώντας μεγαλύτερους κινδύνους για τις επιχειρήσεις σε ορισμένους προορισμούς.

Από τα παραπάνω διαφαίνεται επιτακτική η ανάγκη ελέγχου της ενέργειας του μάρκετινγκ, προκειμένου να υιοθετηθεί μια λειτουργική ισορροπία ανάμεσα στα συμφέροντα

του επιχειρηματικού τομέα στην ιδιαίτερη ανταγωνιστική αγορά, στο σεβασμό και στη στήριξη της ακεραιότητας των περιβαλλοντικών πόρων και τους κατοίκους των τουριστικών προορισμών.

Η ισορροπία αυτή όμως μεταβάλλεται διαρκώς ανάλογα με τις αντιλήψεις των κατοίκων, των επισκεπτών, των επιχειρήσεων, των πολιτικών και διάφορων άλλων φορέων. Επίσης μεταβάλλεται σύμφωνα με τις εκάστοτε επιστημονικές έρευνες.

Προϋποθέτει μια δυναμική διαδικασία αναγνώρισης και απόκρισης σε αυτές τις αλλαγές. Στα πλαίσια αυτά το σύγχρονο μάρκετινγκ, στην κοινωνική του διάσταση, αποτελεί την πιο δυναμική και ισχυρή διαδικασία διαχείρισης, που καλείται και είναι σε θέση να ελέγξει και να επηρεάσει τις αλλαγές αυτές.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι πλέον αποδεκτό ότι ο τουρισμός βρίσκεται σε στενή εξάρτηση από το φυσικό περιβάλλον και μάλιστα, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, σε ποσοστό 90%. Αυτό σημαίνει ότι το φυσικό περιβάλλον αποτελεί βασική παράμετρο της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, ή, διαφορετικά, το «κεφάλαιό» της, το οποίο ο τουρισμός καλείται να αναδείξει και να αξιοποιήσει, με σκοπό να παραχθούν οικονομικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά οφέλη. Κατά συνέπεια, αν αποσκοπούμε στην αειφορία των ωφελειών που προέρχονται από τον τουρισμό, τότε θα πρέπει πρωτίστως να εκμεταλλευτούμε αειφορικά το διαθέσιμο φυσικό «κεφάλαιο», έτσι ώστε να είναι σε θέση να προσφέρει αενάως τις ίδιες τουλάχιστον υπηρεσίες. Η αειφορικότητα στις ανωτέρω περιπτώσεις επιτυγχάνεται όταν οι σχέσεις τουρισμού και φυσικού περιβάλλοντος είναι αρμονικές και έχει επιτευχθεί μεταξύ τους ισορροπία.

Η υπερσυγκέντρωση τουριστών σε ορισμένες περιοχές και η κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών της ζήτησης συνοδεύτηκε με αύξηση των επεμβάσεων στο φυσικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα την εμφάνιση σοβαρών περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων και απωλειών.

Η συνειδητοποίηση της κατάστασης αυτής και η ανάγκη προσαρμογής στις απαιτήσεις της ζήτησης συνέβαλαν στην εμφάνιση νέων όρων στην τουριστική ορολογία: ήπιος, εναλλακτικός, πράσινος, αειφορικός τουρισμός, οικοτουρισμός, κ.λπ.

Στο ερώτημα <<τι ακριβώς είναι ο οικοτουρισμός>>, οι ενδεχόμενες απαντήσεις εμπεριέχουν διάφορους ορισμούς και εννοιολογικές προσεγγίσεις.

Από τα προαναφερόμενα προκύπτει και υιοθετείται η προσέγγιση, ότι ο οικοτουρισμός, είναι ο τουρισμός στη φύση ο οποίος, αντίθετα με το μαζικό τουρισμό, δεν υπερβαίνει την φέρουσα φυσική, κοινωνική και πολιτιστική ικανότητα της περιοχής όπου εφαρμόζεται, αλλά προωθεί την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση της συνοχής του κοινωνικού ιστού, και εμπεριέχει τους παρακάτω προσδιοριστικούς παράγοντες που αφορούν ορισμένα κριτήρια και στόχους, που είναι ευρύτατα αποδεκτοί και συνυφασμένοι με τις αρχές και τη φιλοσοφία του όπως:

1. Περιέχει επιστημονικά, εκπαιδευτικά και διερευνητικά χαρακτηριστικά.
2. Είναι συνήθως οργανωμένος σε μικρές ομάδες από εξειδικευμένες και μικρές τοπικές επιχειρήσεις.
3. Ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιδράσεις πάνω στο φυσικό και κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον.

4. Υποστηρίζει την προστασία των φυσικών περιοχών, παράγοντας οικονομικά οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες, τους οργανισμούς και τους φορείς διαχείρισης φυσικών περιοχών που αποσκοπούν στη διατήρηση και προστασία, παρέχοντας εναλλακτική απασχόληση και ευκαιρίες εισοδήματος για τις τοπικές κοινότητες, αυξάνοντας την ευαισθησία των τοπικών κοινωνιών και των τουριστών για τη διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων.

Δυνατότητες και προοπτικές

Αναφερόμενοι στους πολιτιστικούς πόρους, περιοριζόμαστε συνήθως στα κλασικά μνημεία, πάνω στα οποία στηρίχθηκε και η τουριστική ανάπτυξη της χώρας στα πρώτα της βήματα, όταν ο αρχαιολογικός τουρισμός ήταν στις άμεσες προτεραιότητες της ζήτησης. Όμως, δεν είναι μόνο αυτά. Είναι τα μνημεία των νεότερων χρόνων, οι παραδοσιακοί οικισμοί, τα γραφικά χωριά των ορεινών κυρίως περιοχών, τα ήθη και έθιμα του τόπου μας, οι παραδοσιακές ενασχολήσεις, ο πληθυσμός της υπαίθρου με τις ιδιομορφίες του, την αγνότητα και το άδολο του χαρακτήρα του, τη φιλοξενία και την αμεσότητά του.

Είναι, άλλωστε, αυτό που αποζητά ο σύγχρονος τουρίστας και ειδικότερα ο οικοτουρίστας, τη γνωριμία και επαφή με την παράδοση, το αγνό και άδολο, την εμπειρία της γόνιμης ώσμωσης του ξένου με το εγχώριο στοιχείο στη φυσική του κατάσταση χωρίς εξωραϊσμούς και προσποιήσεις, την εμπειρία να ανακαλύπτει νέες αξίες και να επιβεβαιώνει παλιές.

Αν οι πολιτιστικοί πόροι και ειδικότερα οι αρχαιολογικοί θησαυροί αναδείχθηκαν και αξιοποιήθηκαν, λιγότερο ή περισσότερο, σε όλη την έκταση της χώρας, οι φυσικοί πόροι, αντίθετα, αγνοήθηκαν, δεν αξιοποιήθηκαν ισότιμα, επιβεβαιώνοντας έτσι το «ανισόρροπο» της τουριστικής ανάπτυξης. Η συσσώρευση των τουριστών στις παράκτιες περιοχές και η αποκλειστική αξιοποίηση των φυσικών τους πόρων, άφησαν κατά μέρος τους αντίστοιχους της ενδοχώρας. Η εξέλιξη αυτή είχε και τη θετική της πλευρά, αφού παραμένοντας ανεκμετάλλευτοι δεν υποβαθμίστηκαν, όπως σε άλλες περιπτώσεις.

Παρά τις κατά καιρούς αντίθετες απόψεις, η ηπειρωτική χώρα διαθέτει ένα ανεκτίμητο κεφάλαιο: το φυσικό περιβάλλον.

Το έντονο ανάγλυφο, οι γεωμορφολογικοί σχηματισμοί, το πολύμορφο του τοπίου και το ευρύ φάσμα υψομετρικών διαφορών διαμορφώνουν αναρίθμητες οπτικές εικόνες και μεγάλη ποικιλία βιοτόπων σπάνιας ομορφιάς. Σε συνδυασμό δε με τη γεωγραφική θέση και το κλιματικό περιβάλλον, δημιουργούνται ευνοϊκές συνθήκες, όπου αναπτύσσεται πολυποίκιλη και μοναδική χλωρίδα και ενδιαιτάται πλούσια και

σπάνια πανίδα αμφιβίων, ερπετών, πτηνών, μικρών και μεγάλων θηλαστικών. Όλα αυτά παρέχουν πολυάριθμες ευκαιρίες παρατήρησης, θαυμασμού και απόλαυσης του τοπίου και της άγριας ζωής, ενσταλάζοντας στον επισκέπτη ανεπανάληπτες εμπειρίες.

Μεταξύ των βιοτόπων, ξεχωριστή θέση κατέχουν οι υγροβιότοποι. Πάνω από 400 λίμνες, λιμνοθάλασσες, έλη, υγρολίβαδα, εκβολές ποταμών και κάθε είδους υγροτοπικές εκτάσεις, πρόσκαιρες ή μόνιμες, φυσικές ή ανθρωπογενείς, δημιουργούν έναν ιστό μοναδικής οικολογικής και αισθητικής αξίας. Τα πολυάριθμα είδη χλωρίδας και πανίδας, ιδιαίτερα δε της πτηνοπανίδας, οι παραδοσιακές ασχολίες των κατοίκων (ψάρεμα, κτηνοτροφία, κ.λπ.), σε συνδυασμό με το πανέμορφο τοπίο τους, μπορούν να αποτελέσουν μοχλό οικοτουριστικής ανάπτυξης για αρκετές περιοχές.

Ειδικού οικοτουριστικού ενδιαφέροντος είναι επίσης οι προστατευόμενες φυσικές περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται για τη μοναδικότητα της χλωρίδας, της πανίδας, των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών και των υδάτων που εμπεριέχουν. Η χώρα μας διαθέτει ένα σχετικά μεγάλο φάσμα τέτοιων περιοχών: 10 εθνικούς δρυμούς, 19 αισθητικά δάση καθώς και 51 διατηρητέα μνημεία της φύσης.

Κατά συνέπεια, η χώρα μας διαθέτει ένα ευρύ φάσμα αξιόλογων οικοτουριστικών αντικειμένων και προορισμών και μπορεί να ικανοποιήσει ποικιλία ενδιαφερόντων των οικοτουριστών, είτε αυτοί ανήκουν σε φανατικούς λάτρεις της φύσης και της παράδοσης των τόπων είτε είναι ομάδες επιστημόνων που αποζητούν τον εμπλουτισμό των παραστάσεων και των γνώσεών τους είτε είναι απλοί επισκέπτες με κίνητρα την παρατήρηση, την εκτίμηση της φύσης και την απόκτηση εμπειριών.

Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού δεν είναι εύκολη υπόθεση. Τα συμφέροντα, οι στάσεις, οι συμπεριφορές και οι νοοτροπίες που κυριάρχησαν για δεκαετίες αντιστέκονται και πρέπει να μεταλλαχθούν. Πέρα απ' αυτά, όμως, και πάνω απ' όλα, πρέπει να αναγνωρίσουμε και να πιστέψουμε στη δυναμική του οικοτουρισμού και στη συνέχεια να μετασχηματίσουμε αυτό το «πιστεύω» σε κύριο εθνικό στόχο. Στόχος, ο οποίος θα ακολουθείται πιστά, θα ελέγχεται αυστηρά και θα υλοποιείται με συνέπεια, φαντασία και θάρρος. Οι «φυσικές» προϋποθέσεις υπάρχουν, αλλά απαιτούνται επιπλέον οι πνευματικές και οι ψυχικές: ευρύτητα αντίληψης, διεπιστημονική προσέγγιση, διορατικότητα, ευαισθησία, τόλμη και πολιτική βούληση. Πρέπει να τις αναζητήσουμε και να τις ενεργοποιήσουμε τώρα, εάν θέλουμε να προλάβουμε τις εξελίξεις, γιατί αυτές δεν μας περιμένουν.

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ-ΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ.

1. Θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.

Το θεσμικό πλαίσιο στην περίπτωση του οικοτουρισμού είναι ιδιαίτερα σύνθετο, όπως άλλωστε είναι και η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού η οποία έχει διάφορες εκφάνσεις και χαρακτηριστικά.

Σε εθνικό επίπεδο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει θεσμικό πλαίσιο, ούτε συγκεκριμένες κατευθύνσεις που να αφορούν απόλυτα τον οικοτουρισμό.

Επειδή ο κύριος τουριστικός πόρος της συγκεκριμένης μορφής τουρισμού είναι το ίδιο το περιβάλλον, ένα μεγάλο κομμάτι του θεσμικού πλαισίου που διέπει τον οικοτουρισμό σχετίζεται με τα καθεστώτα προστασίας και διατήρησης των φυσικών πόρων, καθώς και με θέματα χωροταξίας, δόμησης, οικονομικής ανάπτυξης της υπαίθρου και μια σειρά άλλων τομέων που στόχο έχουν να διαμορφώσουν ευνοϊκές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Σε άλλες χώρες, όπως ο Καναδάς ή η Μαλαισία, όπου ο οικοτουρισμός είναι πολύ ανεπτυγμένος και αποτελεί αξιόλογη πηγή εισοδήματος, έχουν διαμορφωθεί εθνικές στρατηγικές για τον οικοτουρισμό και το φαινόμενο αντιμετωπίζεται σε εθνικό επίπεδο.

Στη χώρα μας η δυσκολία δημιουργίας ενός τέτοιου θεσμικού πλαισίου έγκειται κυρίως στο γεγονός ότι, ο οικοτουρισμός συνδέεται με θεσμούς και νομοθεσίες που εμπίπτουν σε πολλούς διαφορετικούς τομείς όπως: το περιβάλλον, οι μεταφορές, ο τουρισμός, η αγροτική ανάπτυξη κ.λ.π. με αντίστοιχους αρμόδιους φορείς ο κάθε τομέας.

Στο θέμα της αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης και του οικοτουρισμού, σε εθνικό επίπεδο, αρμόδια είναι το Υπουργείο Ανάπτυξης – ΕΟΤ, και το ΥΠΕΧΩΔΕ, ενώ ειδικά για τον αγροτουρισμό αρμόδιο είναι το Υπουργείο Γεωργίας. Σε τοπικό επίπεδο, για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού εμπλέκονται παράλληλα και οι ΟΤΑ.

Σημείο σύνδεσης της τουριστικής πολιτικής και της προστασίας του περιβάλλοντος, αποτελούν από την πλευρά του ΕΟΤ οι διατάξεις της τουριστικής νομοθεσίας, όπου σύμφωνα με σχετικές υπουργικές αποφάσεις (135 ΝΤΟ 797/β/87) ο ΕΟΤ έχει τη δυνατότητα να εγκαθιδρύσει ζώνες ελεγχόμενης τουριστικής ανάπτυξης ή ακόμα και να απαγορεύσει την περαιτέρω

τουριστική ανάπτυξη σε ζώνες που χαρακτηρίζει ως κορεσμένες τουριστικά.

Κατοχυρωμένα θεσμικά όργανα, με μερική τουλάχιστον δικαιοδοσία και στον τομέα του οικοτουρισμού στη χώρα μας, είναι οι φορείς διαχείρισης για τις προστατευόμενες περιοχές. Οι φορείς αυτοί είναι και νομοθετικά κατοχυρωμένοι με βάση το νόμο 2742/99 κεφάλαιο Ε' άρθρο 15, που προβλέπει τη σύσταση νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου κοινωφελούς χαρακτήρα, ως φορέων διαχείρισης των περιοχών του δικτύου Natura 2000.

Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του φορέα αυτού, εντάσσονται μεταξύ των άλλων: η οργάνωση και υποστήριξη οικοτουριστικών προγραμμάτων, η έγκριση αδειών ξενάγησης, η χορήγηση αδειών επιστημονικής έρευνας, η χορήγηση σήματος ποιότητας και η συνεργασία με επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις προστατευόμενες περιοχές. Η χρηματοδότηση των φορέων αυτών, γίνεται και από τα έσοδα που προκύπτουν από τις τουριστικές δραστηριότητες στις περιοχές που αυτοί είναι αρμόδιοι.

Σημειώνεται επίσης ότι, ανάλογο θεσμικό πλαίσιο και συγκεκριμένες κατευθύνσεις από την Ε.Ε. σχετικά με τον τουρισμό, και ειδικότερα για τον οικοτουρισμό, δεν υπάρχουν.

Ωστόσο υπάρχουν κοινοτικές οδηγίες (92/43/EEC για την διατήρηση φυσικών οικοσυστημάτων χλωρίδας και πανίδας) που αφορούν στο περιβάλλον και την ανάπτυξη γενικότερα και μπορούν να συνδεθούν έμμεσα με τον τουρισμό και ειδικότερα με τον οικοτουρισμό.

2.Νομικές διατάξεις προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος

Στα πλαίσια του Εθνικού Καθεστώτος Προστασίας Φυσικών Περιοχών ο Νόμος 1650/86 εισάγει μία κατάταξη των προστατευόμενων περιοχών που είναι πληρέστερη από την αντίστοιχη που καθορίζεται από τον δασικό κώδικα. Σύμφωνα με το άρθρο 18 και τα κριτήρια που περιγράφονται στο άρθρο 19 οι προστατευόμενες περιοχές χαρακτηρίζονται ως:

- α. Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης**
- β. Περιοχές Προστασίας της Φύσης.**
- γ. Εθνικά Πάρκα.**
- δ.Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί.**
- ε. Περιοχές Οικοανάπτυξης.**

Το Π.Δ. 67/1981 «περί προστασίας της αυτοφυούς Χλωρίδας και Αγρίας Πανίδας και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της ερεύνης επ' αυτών» καταγράφει 200 περίπου είδη πανίδας (εξαιρουμένων των πουλιών) και χλωρίδας για τα οποία απαγορεύεται η συλλογή, φόνευση, σύλληψη, διατήρηση σε αιχμαλωσία, εμπορία ή εξαγωγή. Το κυνήγι, η συλλογή, η διατήρηση σε αιχμαλωσία, το εμπόριο και η εξαγωγή πουλιών ελέγχεται σύμφωνα με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 414985/1985, η οποία αποτελεί και την εναρμόνιση της κοινοτικής 79/409 στην ελληνική νομοθεσία. Οι κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών σύμφωνα με την παραπάνω νομοθεσία ορίζονται ως εξής:

- Ø **Εθνικοί Δρυμοί,**
- Ø **Αισθητικά Δάση,**
- Ø **Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης,**
- Ø **Καταφύγια Θηραμάτων,**
- Ø **Θαλάσσια Πάρκα.**

ΕΘΝΙΚΟΙ ΔΡΥΜΟΙ: Σύμφωνα με το Ν.Δ. 996, Εθνικοί Δρυμοί μπορούν να κηρύσσονται δασικές περιοχές, οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον από την άποψη διατήρησης της αγρίας χλωρίδας και πανίδας, των γεωμορφολογικών σχηματισμών, του υπεδάφους, της ατμόσφαιρας, των υδάτων και γενικά του φυσικού περιβάλλοντος τους και των οποίων επιβάλλεται η προστασία, η διατήρηση και η βελτίωση της σύνθεσης, της μορφής και των φυσικών καλλόνων τους, για αισθητική, ψυχική και υγιεινή απόλαυση, ανάπτυξη του τουρισμού και για τη διενέργεια κάθε είδους επιστημονικών ερευνών.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΔΑΣΗ: Ως Αισθητικά Δάση σύμφωνα με το Ν.Δ. 996/71 (άρθρο 3, παρ. 2) καθορίζονται περιοχές (δάση ή φυσικά τοπία) που έχουν ιδιαίτερη αισθητική, υγιεινή και τουριστική σημασία, ώστε να επιβάλλεται η προστασία της πανίδας, της χλωρίδας και του ιδιαίτερου φυσικού κάλλους τους. Τα μέτρα που λαμβάνονται και εκτελούνται για την προστασία, οργάνωση και βελτίωση των παραπάνω περιοχών είναι ανάλογα με αυτά που ισχύουν για τις περιφερειακές ζώνες των Εθνικών Δρυμών, που όπως προαναφέρθηκε είναι ζώνες περιορισμένης προστασίας.

ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ: Πρόκειται για περιοχές που παρουσιάζουν ιδιαίτερη παλαιοντολογική, γεωμορφολογική και ιστορική σημασία, αλλά δεν μπορούν να χαρακτηριστούν Εθνικοί Δρυμοί ή Αισθητικά Δάση σύμφωνα με τις διατάξεις του

Ν.Δ. 996/1971. Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης μπορούν να χαρακτηριστούν και δέντρα ή συστάδες δέντρων, υγρότοποι ή ακόμα και σπάνια είδη φυτών με ιδιαίτερη βοτανική, φυτογεωγραφική, αισθητική και ιστορική σημασία.

Στην χώρα μας έχουν ήδη οριστεί 53 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης. Η μεγαλύτερη περιοχή καλύπτει 550 εκτάρια.

ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ ΘΗΡΑΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΕΣ ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ: Καταφύγια θηραμάτων, τοπικές απαγορεύσεις κυνηγίου, εκτροφεία θηραμάτων και ελεγχόμενες κυνηγετικές περιοχές, μπορούν να ιδρύονται σύμφωνα με το Νόμο 177/75, με στόχο «την προστασία και διάσωση του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας» και «την διατήρηση, ανάπτυξη και εκμετάλλευση του θηραματικού πλούτου της χώρας». Οι περιοχές αυτές συγκροτούν σήμερα ένα δίκτυο προστατευόμενων περιοχών όπου οι διατάξεις περί θήρας παίζουν έναν σημαντικό ρόλο στην διατήρηση της πανίδας.

ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΑΡΚΑ: Με Προεδρικό Διάταγμα που εκδόθηκε το 1992 αποφασίστηκε η ίδρυση Θαλάσσιου Πάρκου στις Βόρειες Σποράδες σύμφωνα με τα κριτήρια του άρθρου 19 του Νόμου 1650/86. Το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου Βόρειων Σποράδων περιλαμβάνει χερσαίες και θαλάσσιες περιοχές, όπου έχουν οριοθετηθεί δύο ζώνες: **Ζώνη Α:** Πυρήνας, Αυστηρό Φυσικό Καταφύγιο, Καταφύγιο Επιστημονικής Έρευνας και Καταφύγιο Εποχιακής Απαγόρευσης και **Ζώνη Β:** Δύο Ζώνες Οικιστικών Ρυθμίσεων.

3. Χρηματοδοτικό και θεσμικό πλαίσιο για την ανάπτυξη του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα.

Η αναφορά στην ενότητα αυτή σχετικά με τον αγροτουρισμό, επιλέχθηκε γιατί ο αγροτουρισμός, είναι μια ήπια μορφή τουρισμού συγγενής του οικοτουρισμού, που αντιδιαστέλλεται με την κυρίαρχη μορφή του Ελληνικού τουρισμού, δηλαδή τον οργανωμένο-μαζικό τουρισμό.

Στον Ελλαδικό χώρο ο αγροτουρισμός οριοθετήθηκε στο Πρακτικό της Διυπηρεσιακής Επιτροπής υπό την αιγίδα του ΕΟΤ της 14/2/1984. Σύμφωνα με αυτή την οριοθέτηση, **αγροτουρισμός είναι:**

«Η τουριστική εκείνη δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό, από τους απασχολούμενους κύρια με την γεωργία, σε μικρές μονάδες οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής, με στόχο την δημιουργία συμπληρωματικού εισοδήματος στον τοπικό πληθυσμό, τόσο από την ενοικίαση των καταλυμάτων στους τουρίστες, όσο και από την τροφοδοσία

αυτών με προϊόντα τοπικής παραγωγής, καθώς επίσης και προϊόντα συναφών δραστηριοτήτων (χειροτεχνίας – οικοτεχνίας) επιτοπίως παραγομένων»

Αν και από τη δεκαετία του '60 εμφανίζεται μια εμπειρική μορφή του αγροτουρισμού σε παραθαλάσσιες περιοχές, η πρώτη εφαρμογή αγροτουριστικών προγραμμάτων στην Ελλάδα εντοπίζεται τη δεκαετία του '80, ενώ το πρώτο ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης αγροτουρισμού, ήταν η δημιουργία των γυναικείων συνεταιρισμών με πρωτοβουλία του Συμβουλίου Ισότητας των Δύο Φύλων και φορέα διαχείρισης το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας.

Με την αρωγή της Ε.Ε. για την ανάπτυξη της ορεινής και μειονεκτικής υπαίθρου (Μ.Ο.Π., Leader), δημιουργήθηκε στη χώρα μας ένας μεγάλος αριθμός «αγροτουριστικών» μονάδων, οι οποίες όμως ήταν, κατά την συντριπτική τους πλειοψηφία, συγκεντρωμένες στις παραθαλάσσιες ζώνες.

Αυτό βέβαια οφείλεται αφενός στην πίεση που ασκεί η ζήτηση, η οποία θέλει παραδοσιακά οι τουρίστες να προτιμούν τον παραθαλάσσιο τουρισμό και αφετέρου στην – για διάφορους λόγους – απόκλιση από την αρχική ιδέα και τους στόχους του αγροτουρισμού (διασύνδεση με την γεωργική παραγωγή, τα τοπικά προϊόντα και τον πολιτισμό της υπαίθρου) αλλά και την σχετική ελαστικότητα και ασάφεια στα κριτήρια χρηματοδότησης των αγροτουριστικών μονάδων.

Είναι σίγουρο ότι οι ορεινές μειονεκτικές περιοχές, δεν έχουν ωφεληθεί όσο θα περίμενε κανείς από ένα τέτοιο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης. Σε καμία περίπτωση δεν υποστηρίζεται ότι ο αγροτουρισμός στις ορεινές αγροτικές κοινότητες θα αποτελέσει πανάκεια για τα πολυάριθμα προβλήματα που αυτές αντιμετωπίζουν.

Ο αγροτουρισμός που ως μορφή τουρισμού είναι πολύ ανεπτυγμένη στην Ευρώπη, προωθείται μέσω του κανονισμού 950/97 της ΕΕ με σκοπό την ανάπτυξη των ορεινών μειονεκτικών περιοχών και ενίσχυση των γεωργών. Προϋποθέτει στενή σχέση με τον κλάδο της γεωργίας, συνδέεται με τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας, με το σεβασμό στην τοπική αρχιτεκτονική και το φυσικό περιβάλλον.

Στη χώρα μας στα πλαίσια ανάπτυξης του αγροτουρισμού, έχουν προωθηθεί αρκετές επενδύσεις σε πολλές περιοχές και έχουν δημιουργηθεί πάνω από δύο χιλιάδες κλίνες και πολλές άλλες μικρές τουριστικές επιχειρήσεις.

Σκοπός της προώθησης του αγροτουρισμού, δεν είναι να υποκαταστήσει την αγροτική ασχολία, αλλά να τονώσει την οικονομική ζωή στις αγροτικές ζώνες, προσφέροντας τη δυνατότητα δημιουργίας συμπληρωματικού εισοδήματος στους

αγρότες, σαν ένα κίνητρο για να μην εγκαταλείψουν τον τόπο και την ασχολία τους.

Τόσο στον αγροτουρισμό, όσο και στον οικοτουρισμό, η έννοια της ενίσχυσης της οικονομικής και κοινωνικής ζωής του τοπικού πληθυσμού, είναι κοινή συνιστώσα.

4. <<Κώδικες ηθικής συμπεριφοράς>> για το πλαίσιο λειτουργίας του οικοτουρισμού - Ηθική και τουρισμός.

Σε πολλές περιπτώσεις κατά το παρελθόν, οι ερευνητές κατάφεραν να ευαισθητοποιήσουν το κοινό, αναφορικά στις οικολογικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις που είχε ο τουρισμός σε κάποιες περιοχές του κόσμου.

Οι περιοχές αυτές, που έζησαν εντονότερες πιέσεις από την ανάπτυξη του τουρισμού, εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά τους για την παρουσία της τουριστικής βιομηχανίας.

Χαρακτηριστικότερη απ' όλες ήταν η διαμαρτυρία της αντιπροσωπείας της Χαβάης, που εκδηλώθηκε σ' τουριστικό συνέδριο και η οποία τόνισε: << δεν θέλουμε τον τουρισμό, δεν σας θέλουμε, δεν θέλουμε να μας υποβαθμίζετε σε σερβιτόρους και χορευτές, δεν επιθυμούμε την πολιτιστική πορνεία..>> (Pfafflin, 1987). Αν και η παραπάνω αντίδραση μπορεί να εκληφθεί ως ένα δείγμα των κοινωνικών επιπτώσεων που προκαλεί ο τουρισμός, στην ουσία δεν είναι παρά ένα ηθικό ζήτημα κοινωνικής φύσεως.

Στην περίπτωση της Χαβάης, ο τουρισμός λειτούργησε ως θεμελιώδης λίθος της οικονομίας. Όμως για ορισμένους ανθρώπους, η παρουσία του τουρισμού συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην πολιτιστική υποβάθμιση μέσα στην κοινότητα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, η παρουσία ή απουσία μιας αποδεκτής ηθικής συμπεριφοράς στις τουριστικές περιοχές, είναι κατά μεγάλο βαθμό συνάρτηση του τρόπου, με τον οποίο αντιλαμβάνονται και ενεργούν οι τουρίστες, οι επιχειρηματίες, και οι ντόπιοι κάτοικοι μεταξύ τους, αλλά και απέναντι στους φυσικούς πόρους.

Μεταξύ των ερευνητών, κυριαρχεί η άποψη ότι, θα πρέπει να υπάρξει μια ισορροπία ανάμεσα στις διάφορες ομάδες που συμμετέχουν στην τουριστική βιομηχανία, ώστε να διασφαλίζονται οι καλές προθέσεις ορισμένων ομάδων, όπως: των τουριστών και των ντόπιων κατοίκων, και αυτές δεν θα υπερκαλυφθούν από τα συμφέροντα άλλων π.χ. κυβέρνησης, βιομηχανία κ.ά.

Ενθαρρυντική είναι η διαπίστωση του Philipsen (1995), σύμφωνα με τον οποίον **η κοινή γνώμη παρουσιάζει σταδιακά μια στροφή προς μια ηθική περισσότερο περιβαλλοντική.** Ο

ίδιος συγγραφέας υποστηρίζει ότι οι επιλογές που κάνουν οι άνθρωποι σε σχέση με τον τουρισμό, αντανakλούν την αξία των περιβαλλοντικών αξιών που ακολουθούν στην καθημερινή τους ζωή, ενώ προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και ο Urry (1992).

Μέχρι σήμερα, η ερευνητική προσπάθεια που έχει γίνει στον τομέα της τουριστικής ηθικής είναι ελάχιστη (D' Amore, 1993, Payne & Dimanche, 1996). Παρ' όλα αυτά όμως, οι δημόσιοι, ιδιωτικοί και μη κερδοσκοπικοί φορείς του τουρισμού, φαίνεται να αναγνωρίζουν το γεγονός ότι τα ηθικά ζητήματα σε σχέση με τη βιώσιμη ανάπτυξη έχουν βαρύνουσα σημασία.

Βλέπουμε ότι ο προβληματισμός ήδη υπάρχει, όμως αυτό το στοιχείο που έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην έρευνα του τουρισμού και της ηθικής, ήταν η διάσκεψη Rio Earth του 1992, όπου οι συμμετέχοντες υπέγραψαν την Agenda 21. Ο Genot (1995) υπογραμμίζει την παράγραφο 30 αυτού του προγράμματος:

<< Οι Επιχειρήσεις και η Βιομηχανία, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών επιχειρήσεων, θα πρέπει να ενθαρρύνονται προς την υιοθέτηση που να αφορά την υλοποίηση ενός κώδικα συμπεριφοράς και λειτουργίας, που θα προωθεί τη βέλτιστη περιβαλλοντική πρακτική, όπως τον Επαγγελματικό Κανονισμό για Βιώσιμη Ανάπτυξη των Διεθνών Εμπορικών Επιμελητηρίων και την υπεύθυνη πρωτοβουλία της βιομηχανίας χημικών>>.

Πρόσφατα ως λογική εξέλιξη στην πρόοδο της τουριστικής έρευνας, εμφανίστηκε ένας αριθμός νέων ερευνών που εστιάζονται κυρίως στην εξέταση θεωρητικών θεμάτων σχετικά με τις επιχειρήσεις, την κοινωνία και το περιβάλλον.

Τα έργα αυτά περιλαμβάνουν γενικές αναλύσεις του οικοτουρισμού και της ηθικής (Duenkel & Scott, 1994), ειδικότερες αναλύσεις του οικοτουρισμού και της ηθικής (Karwacki & Boyd, 1995), διαδικασία λήψης ηθικών αποφάσεων για τη βελτίωση της ζωής στις χώρες του Τρίτου Κόσμου μέσα από τον τουρισμό, και την ηθική και το μάρκετινγκ στη βιομηχανία του οικοτουρισμού (Wight, 1993b).

Ένα θέμα που τονίζεται συχνά στα έργα αυτά, σχετίζεται με την εφαρμογή ενός κώδικα συμπεριφοράς / λειτουργίας στην τουριστική βιομηχανία. Στον τουρισμό ωστόσο παρόμοιοι κώδικες που παρουσιάστηκαν κατά καιρούς, δεν αφορούσαν μόνον στις επιχειρήσεις, αλλά και στους ντόπιους κατοίκους, την κυβέρνηση και τους τουρίστες.

Μεταξύ των φορέων που εξέδωσαν τέτοιους κώδικες, ήσαν κυβερνητικοί φορείς, μη-κερδοσκοπικοί οργανισμοί και βιομηχανικές ενώσεις (Mason & Mowforth, 1995). Ένα παράδειγμα ενός τέτοιου κώδικα συμπεριφοράς είναι το

Country Code, το οποίο ήταν και από τα πρώτα που παρουσιάστηκαν (Fennel, 2003).

4.1. <<Κώδικες ηθικής συμπεριφοράς>> στον οικοτουρισμό

Σύμφωνα με τους Scace et al. (1992), οι κώδικες μπορούν να διακριθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες: **α) κώδικες ηθικής και β) κώδικες συμπεριφοράς / επαγγελματικής λειτουργίας**. Οι πρώτοι είναι περισσότερο θεωρητικοί, ενώ οι δεύτεροι είναι πιο πρακτικοί και συγκεκριμένοι για τοπικές περιστάσεις.

Οι ερευνητές Payne & Dimanche (1996), αναφέρθηκαν στη σχέση μεταξύ τουριστικής βιομηχανίας και ηθικής και επισημαίνουν ότι οι κώδικες συμπεριφοράς θα πρέπει να προβάλλουν έναν αριθμό βασικών αξιών, όπως η δικαιοσύνη, η ακεραιότητα, η ικανότητα και η ωφελιμότητα, διευκρινίζοντας ότι:

- Η τουριστική βιομηχανία, θα πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι η βάση της είναι ένας περιορισμένος φυσικός πόρος, το περιβάλλον, και ότι η βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, προαπαιτεί την ύπαρξη περιορισμών στην ανάπτυξη.
- Η τουριστική βιομηχανία θα πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι στηρίζεται στις κοινότητες και ότι πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στο κοινωνικό – πολιτιστικό κόστος, που αυτές πληρώνουν για την τουριστική ανάπτυξη.
- Η τουριστική βιομηχανία, επιβάλλεται επίσης να συνειδητοποιήσει ότι πρόκειται για έναν κλάδο παροχής υπηρεσιών και ότι θα πρέπει να αντιμετωπίζει τους πελάτες, αλλά και τους υπαλλήλους της κατά τρόπο ηθικό.

Σε ανάλογη μελέτη ο Genot (1995) όπως αναφέρεται στο Fennel (2001), υπογραμμίζει ότι ο πυρήνας για κάθε κώδικα ηθικής συμπεριφοράς είναι τα ακόλουθα: η δέσμευση απέναντι στο περιβάλλον, η υπευθυνότητα, ο ολοκληρωμένος προγραμματισμός, η φιλική διαχείριση προς το περιβάλλον, η συνεργασία μεταξύ των φορέων λήψεως αποφάσεων και η ενημέρωση του κοινού.

Οι πολύ σημαντικές αυτές αρχές αναλύονται και στη μελέτη The Ecotourism Society (1993), στην οποία αναφέρονται λεπτομερείς οδηγίες για τη συμπεριφορά των τουριστών πριν την αναχώρησή τους για το ταξίδι, τον έλεγχο, τη διοίκηση, την καθοδήγηση των τουριστών και τα γηγενή καταλύματα.

Συγκεκριμένα για τον οικοτουρισμό, μια από τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται συχνά για την εξασφάλιση ενός πλαισίου λειτουργίας του οικοτουρισμού, χωριστού για την κάθε ενδιαφερόμενη ομάδα, είναι όπως προαναφέρθηκε αναλυτικά η σύνταξη των <<κωδίκων ηθικής συμπεριφοράς>> (codes of

ethics), καθώς και γενικών κατευθύνσεων (guidelines), και συστάσεων (recommendations).

Η σύνταξη των κειμένων αυτών γίνεται άλλοτε από τις ενδιαφερόμενες επαγγελματικές και περιβαλλοντικές ομάδες (τουριστικά πρακτορεία, ενώσεις ξενοδόχων, ενώσεις ξεναγών, φορείς διαχείρισης ΠΠ. κ.λ.π.), άλλοτε από διεθνείς οργανισμούς (Συμβούλιο της Ευρώπης, Ε.Ε., Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, Παγκόσμιο Κώδικα Ηθικής για τον Τουρισμό) και άλλοτε από το κράτος.

Πρέπει να σημειωθεί ότι τα κείμενα αυτά δεν είναι δεσμευτικά, ωστόσο συντελούν στην υιοθέτηση και το σεβασμό πρακτικών που είναι συμβατές με τον οικοτουρισμό. Αρκετές φορές, τα κείμενα αρχών λαμβάνουν δεσμευτικό χαρακτήρα για τα μέλη που τα προσυπογράφουν και αυτή η διαδικασία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως το πρώτο στάδιο σύστασης ενός μηχανισμού πιστοποίησης.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (1999) τα δέκα άρθρα που απαρτίζουν τον Παγκόσμιο Κώδικα Ηθικής για τον Τουρισμό είναι συνοπτικά τα εξής

Άρθρο 1^ο : Ο Τουρισμός συνεισφέρει στην αμοιβαία κατανόηση και το σεβασμό μεταξύ των ανθρώπων και των κοινωνιών.

Άρθρο 2^ο : Ο Τουρισμός αποτελεί το "όχημα" – μέσο διάδοσης για την εκπλήρωση ατομικών και συλλογικών – ομαδικών επιθυμιών.

Άρθρο 3^ο : Ο Τουρισμός ως παράγοντας αιφόρου ανάπτυξης.

Άρθρο 4^ο : Ο Τουρισμός, χρησιμοποιεί την πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας και συνεισφέρει στην περαιτέρω ενίσχυση και ενδυνάμωση αυτής.

Άρθρο 5^ο : Ο Τουρισμός, πρέπει να είναι μια ευεργετική και ωφέλιμη δραστηριότητα για τις χώρες υποδοχής και τις κοινότητες.

Άρθρο 6^ο : Οι υποχρεώσεις των εμπλεκόμενων ενδιαφερομένων στην τουριστική ανάπτυξη.

Άρθρο 7^ο : Δικαιώματα στον τουρισμό (από τους τουρίστες). Άρθρο 8^ο : Ελευθερία τουριστικών κινήσεων – δράσεων.

Άρθρο 9^ο : Δικαιώματα των εργαζομένων και των επιχειρηματιών στην τουριστική βιομηχανία.

Άρθρο 10^ο : Εφαρμογή των αρχών του Παγκόσμιου Κώδικα Ηθικής στον Τουρισμό.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

1. Σύμβαση Ramsar για τους υγροτόπους διεθνούς σημασίας, ειδικά ως βιοτόπους αγρίων πουλιών

Τέθηκε σε ισχύ τον Δεκέμβριο του 1975 και ήταν η πρώτη σύμβαση που ασχολήθηκε αποκλειστικά με την προστασία των βιοτόπων. Οι κύριες υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν τα συμβαλλόμενα μέρη είναι:

1) Να οριοθετήσουν κατάλληλους υγροτόπους μέσα στα όρια της εδαφικής επικράτειάς τους που θα περιληφθούν σε έναν κατάλογο Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας.

2) Να καθορίσουν και να εφαρμόσουν τέτοιο σχεδιασμό ώστε να προωθήσουν τη διατήρηση των υγροτόπων που περιλαμβάνονται στον κατάλογο αυτό και την -κατά το δυνατόν- ορθολογική χρήση των υγροτόπων εντός της εδαφικής τους επικράτειας (Άρθρο 3,1).

3) Να προωθήσουν την προστασία των υγροτόπων και της υδρόβιας ορνιθοπανίδας οριοθετώντας προστατευόμενες περιοχές σε υγροτόπους, είτε συμπεριλαμβάνονται είτε όχι, και παρέχοντας επαρκή μέσα για την φύλαξή τους (Άρθρο 4,1).

4) Κάθε συμβαλλόμενο κράτος πρέπει να οριοθετήσει τουλάχιστον μία περιοχή που να συμπεριληφθεί στον κατάλογο κατά τη στιγμή που υπογράφει τη Συνθήκη (Άρθρο 2,4).

Από τις 4 συμβάσεις ή οδηγίες που περιγράφονται εδώ, η Ramsar είναι αυτή που καλύπτει την ευρύτερη γεωγραφική έκταση. Έχει 24 ευρωπαϊκά συμβαλλόμενα μέρη και 278 ευρωπαϊκές περιοχές (συμπεριλαμβανομένης και της Γροιλανδίας) συμβάλλοντας σημαντικά στην διατήρηση πολλών ευρωπαϊκών υγροτόπων. Η Σύμβαση έχει επίσης εισάγει την έννοια της «ορθολογικής χρήσης» που αναφέρεται σε όλους τους υγροτόπους μιας χώρας, είτε περιλαμβάνονται στον κατάλογο είτε όχι, και έχει ευρεία απήχηση.

Η Ελλάδα ήταν η 7η χώρα που υπέγραψε και ενεργοποίησε την Σύμβαση Ramsar με το Ν.Δ. 191/74, ανακηρύσσοντας 11 υγροτοπικές περιοχές που περιλαμβάνονται στον κατάλογο Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας. Για τις περιοχές αυτές υπάρχουν προτάσεις για την οριοθέτηση ζωνών προστασίας ήδη από το 1986, ενώ έχουν αρχίσει ενέργειες από την Δ/νση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ για την εφαρμογή των προτάσεων. Όμως, από το 1986 έως σήμερα έχουν οριοθετηθεί με υπουργική απόφαση μόνο τέσσερις υγροτόποι (Αμβρακικός, Κερκίνη, Μεσολόγγι και Κοτύχι), ενώ υπάρχει από το 1974 Προεδρικό Διάταγμα και για την Πρέσπα. Στις περιοχές που προαναφέρθηκαν δυστυχώς δεν

γίνεται ουσιαστική εφαρμογή των προβλεπόμενων μέτρων και ούτε η προστασία είναι ουσιαστική. Το καθεστώς προστασίας των υπόλοιπων έξη περιοχών (Νέστος, Ισμαρίδα, Βιστονίδα, Αξιός - Λουδίας - Αλιάκμονας, Έβρος και Βόλβη - Κορώνεια) εκκρεμεί ακόμη, 20 χρόνια μετά την υπογραφή της Σύμβασης από την Ελλάδα

2. Σύμβαση της Βόννης για τη διατήρηση μεταναστευτικών ειδών αγρίων ζώων

Τέθηκε σε ισχύ τον Νοέμβριο του 1983 και θεμελιώδης στόχος της είναι η προστασία των μεταναστευτικών ειδών (όχι μόνο πουλιών αλλά και θηλαστικών, ψαριών και ασπόνδυλων) αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι τα είδη αυτά χρειάζονται προστασία σε όλο το εύρος της μεταναστευτικής διαδρομής τους και ότι η προστασία αυτή απαιτεί διεθνή συνεργασία και δράση. Έως το 1991 είχαν υπογράψει την Σύμβαση 35 χώρες σε όλο τον κόσμο.

Η Σύμβαση της Βόννης προβλέπει τρεις βασικές δράσεις για την προστασία των μεταναστευτικών ειδών άγριας πανίδας:

4) Τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να προωθούν, να συντονίζουν και να υποστηρίζουν την έρευνα σχετικά με τα μεταναστευτικά είδη.

5) Τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να σπεύσουν στην άμεση προστασία των μεταναστευτικών ειδών που περιλαμβάνονται.)

6) Τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να συνάπτουν συμφωνίες για την προστασία και διαχείριση των μεταναστευτικών ειδών.

Έτσι, αν ένα συμβαλλόμενο κράτος αποτελεί χώρο διέλευσης ενός μεταναστευτικού είδους τότε το κράτος αυτό αναλαμβάνει την υποχρέωση να παρέχει αυστηρή προστασία και να συνάπτει συμφωνίες με άλλα κράτη διέλευσης για τη διατήρηση και διαφύλαξη ειδών. Κάποια είδη που απειλούνται με εξαφάνιση σε ολόκληρη την κατανομή τους ή σε μεγάλο μέρος της και είναι εκείνα που θα επωφεληθούν από τη διεθνή συνεργασία για τη διατήρηση και προστασία τους. Για κάποια είδη τα συμβαλλόμενα μέρη που αποτελούν κράτη διέλευσης είναι υποχρεωμένα να προσπαθήσουν, μεταξύ άλλων, να διατηρήσουν και, όπου είναι εφικτό, να αποκαταστήσουν βιοτόπους που έχουν σημασία για την επιβίωση των ειδών που αντιμετωπίζουν κίνδυνο εξαφάνισης.

Για αυτά τα είδη, τα συμβαλλόμενα μέρη υποχρεώνονται να υπογράψουν συμφωνίες που μεριμνούν για τη διατήρηση ενός δικτύου σημαντικών βιοτόπων κατάλληλα κατανομημένων σε σχέση με τις μεταναστευτικές οδούς. Η Ελλάδα έχει επίσης υπογράψει την Σύμβαση της Βόννης.

3. Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς

Γνωστή ως Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά, τέθηκε σε ισχύ τον Δεκέμβριο του 1975 και στόχος της είναι η προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που έχει εξαιρετική παγκόσμια αξία. Κατά τη Σύμβαση, ως «φυσική κληρονομιά» θεωρούνται τα παρακάτω :

1) Φυσικά μνημεία που αποτελούνται από φυσικούς πόρους ή βιολογικούς σχηματισμούς ή ομάδες τέτοιων σχηματισμών, που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από αισθητική ή επιστημονική άποψη.

2) Γεωλογικοί και φυσιογραφικοί σχηματισμοί και ακριβώς οριοθετημένες περιοχές που αποτελούν βιοτόπους απειλούμενων ζωικών και φυτικών ειδών παγκοσμίου αξίας από την άποψη της επιστήμης ή της ανάγκης διατήρησής τους (των ειδών).

3) Φυσικά τοπία ή επακριβώς οριοθετημένες περιοχές εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας από την άποψη της επιστήμης, της ανάγκης διατήρησης ή του φυσικού κάλλους.

Το άρθρο 4 της Σύμβασης επισημαίνει ότι κάθε συμβαλλόμενο μέρος αναγνωρίζει την υποχρέωση να διασφαλίζει την οριοθέτηση, προστασία, διατήρηση και παράδοση στις μελλοντικές γενιές της φυσικής κληρονομιάς που βρίσκεται επί του εδάφους του. Το άρθρο 4 απαιτεί κάθε συμβαλλόμενο μέρος να κάνει οτιδήποτε είναι δυνατόν για την επίτευξη αυτών των στόχων. Κάθε συμβαλλόμενο μέρος αναγνωρίζει περιοχές φυσικής κληρονομιάς σύμφωνα με το άρθρο 2 και υποχρεώνεται, στο βαθμό που είναι δυνατόν:

1) Να υποβάλλει στην Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς απογραφή των αγαθών της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που βρίσκονται επί του εδάφους του και πληρούν τις προϋποθέσεις να συμπεριληφθούν στον κατάλογο του άρθρου 11.

2) Ο Κατάλογος που αναφέρεται ονομάζεται Κατάλογος της Παγκόσμιας Κληρονομιάς και υπεύθυνη γι' αυτόν είναι η Επιτροπή της Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης δέχονται την ευθύνη να κάνουν ό,τι μπορούν για να προστατεύσουν τις περιοχές του καταλόγου αξία

4. Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της Ευρωπαϊκής άγριας ζωής και των φυσικών βιοτόπων

Υπογράφηκε τον Σεπτέμβριο του 1979 και τέθηκε σε ισχύ τον Ιούνιο του 1982. Τα συμβαλλόμενα μέρη υποχρεώνονται να προστατεύουν τους πληθυσμούς της άγριας χλωρίδας και πανίδας και να δίνουν ιδιαίτερο βάρος στα ευάλωτα είδη και σε όσα κινδυνεύουν με εξαφάνιση. Στα τελευταία συμπεριλαμβάνονται και τα μεταναστευτικά είδη. Συγκεκριμένα, κάθε συμβαλλόμενο μέρος αναλαμβάνει:

- 1) Να πάρει τα κατάλληλα και απαραίτητα μέτρα, νομοθετικά ή διοικητικά, που θα διασφαλίσουν την διατήρηση των βιοτόπων της άγριας χλωρίδας και πανίδας καθώς και την διατήρηση και την προστασία των φυσικών βιοτόπων που απειλούνται (Άρθρο 4,1).
- 2) Να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στην προστασία περιοχών σημαντικών για τα μεταναστευτικά είδη και οι οποίες βρίσκονται στην κατάλληλη θέση σε σχέση με τις μεταναστευτικές οδούς για να χρησιμοποιούνται για ξεχειμώνιασμα, στάση, εύρεση τροφής, αναπαραγωγή ή αλλαγή φτερώματος (Άρθρο 4,3).
- 3) Να απαγορεύσει την εκ προθέσεως βλάβη ή καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής ή περιοχών ανάπαυσης των ειδών του.

5. Οδηγία 79/409 και απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διατήρηση των αγρίων πουλιών

Η οδηγία, που υιοθετήθηκε τον Απρίλιο του 1979, τέθηκε σε ισχύ τον Απρίλιο του 1981 και απαιτεί από τα 12 κράτη - μέλη να διατηρήσουν όχι μόνο τους πληθυσμούς αγρίων πουλιών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση, αλλά και επαρκή έκταση και ποικιλία βιοτόπων για να επιτευχθεί η προστασία τους. Η οδηγία επιβάλλει αυστηρές νομικές υποχρεώσεις στα κράτη - μέλη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την συνεχή επίβλεψη της εφαρμογής τους. Η Επιτροπή μπορεί να φέρει μία υπόθεση στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, αν θεωρήσει ότι ένα κράτος - μέλος παρέβη τους όρους της οδηγίας. Το άρθρο 4 (1, 2 και 4) απαιτεί το εξής:

- 1) Για τα κάποια είδη να λαμβάνονται ιδιαίτερα μέτρα προστασίας όσον αφορά στον βιότοπό τους, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η επιβίωση και αναπαραγωγή στην περιοχή εξάπλωσής τους.
- 2) Τα κράτη - μέλη να καθορίζουν τις πιο κατάλληλες περιοχές, σε αριθμό και μέγεθος, ως «Περιοχές Ειδικής Προστασίας»

για τη διατήρηση αυτών των ειδών, λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις τους για προστασία μέσα στην γεωγραφική περιοχή (θαλάσσια και χερσαία), όπου αυτή η οδηγία εφαρμόζεται

3) Τα κράτη - μέλη να υιοθετούν κατάλληλα μέτρα για τα τακτικά εμφανιζόμενα μεταναστευτικά είδη λαμβάνοντας υπόψη τους την ανάγκη προστασίας τους στην γεωγραφική, θαλάσσια και χερσαία περιοχή, όπου εφαρμόζεται αυτή η οδηγία, όσον αφορά στις περιοχές αναπαραγωγής, αλλαγής φτερώματος, ξεχειμωνιάσματος καθώς και στους σταθμούς κατά μήκος των μεταναστευτικών τους οδών. Γι' αυτόν τον σκοπό, τα κράτη - μέλη λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τους την προστασία των υγροτόπων και συγκεκριμένα των υγροτόπων διεθνούς σημασίας.

4) Τα κράτη - μέλη να παίρνουν τα απαραίτητα μέτρα για την αποφυγή της ρύπανσης ή υποβάθμισης των βιοτόπων ή οποιασδήποτε ενόχλησης που θα επηρέαζε τα πουλιά, στο βαθμό που αυτή θα αποτελούσε σημαντική απειλή για την επίτευξη των στόχων αυτού του άρθρου. Η πρόταση που αναφέρεται στους υγροτόπους διεθνής σημασίας ερμηνεύεται ως σαφής αναφορά στην Σύμβαση Ramsar.

Με απόφαση της 2 Απριλίου 1979, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ζήτησε από τα κράτη - μέλη να κοινοποιήσουν στην Επιτροπή, μέσα σε 24 μήνες από την υιοθέτηση της οδηγίας, «τις Περιοχές Ειδικής Προστασίας που οριοθετήθηκαν» και να «πάρουν παρόμοια μέτρα για τα τακτικά εμφανιζόμενα μεταναστευτικά είδη». Μέχρι τον Φεβρουάριο του 1989, 757 Περιοχές Ειδικής Προστασίας είχαν οριοθετηθεί σύμφωνα με το άρθρο 4 της Οδηγίας, οι 387 από τις οποίες είναι στην Γερμανία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Ø Γιώργος Κατσαδωράκης, <<Η φυσική κληρονομιά της Ελλάδας>>, Αθήνα 1999.
- Ø Γρηγόρης Τσουνής, <<Τα δρώμενα στην ελληνική φύση>>, εκδόσεις Δελφίνοι, Αθήνα.
- Ø Γιώργος Κουσούνελος, <<Οικολογικός ιμπεριαλισμός: η βιολογική επέκταση της Ευρώπης>> εκδόσεις Κωσταράκης, Αθήνα 1986.
- Ø Λύτρας Περικλής, Γκύζης Α. Εμμανουήλ (Μέλος Δ.Σ Ένωσης Δημοσιογράφων και Συγγραφέων Τουρισμού Ελλάδος), <<Ο τουρισμός προς το 2000, θεωρητικές επισημάνσεις και πρακτικές προσεγγίσεις>>, εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 1989.
- Ø Λαγός Δ. << Μελέτη χειμερινού-ορεινού τουρισμού 2002>>.
- Ø Ρούπας Β., Λαλούμης Δ., <<Διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων>>, εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 1998.
- Ø Λαϊνός Σ. Ιωάννης, <<Ελληνικός Τουρισμός, Μύθοι και Πραγματικότητα>>, εκδόσεις Anubis.
- Ø Εγκυκλοπαίδεια, <<Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα>>, Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος.
- Ø Εγκυκλοπαίδεια <<Δομή>> εκδόσεις Δομή, Αθήνα.

ΞΕΝΗ

- Ø David A. Fenell., <<Ecotourism in Introduction>>, εκδόσεις Ελλήν, Αθήνα 2001.
- Ø Daniel D. Chivas., <<Enviromental science>>

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- Ø <http://www.eot.gr/listing.php>
- Ø http://www.eco_tour.org/info/w_10168_de.html
- Ø <http://www.ecotourism.org>
- Ø http://www.gdrc.org/uem/ecotour/eco_tour.html

- Ø <http://www.prasino.gr>
- Ø <http://www.minagric.gr/greek/2.5.5.4.html>
- Ø [http://\(www.ecotourism.org/research/stats/](http://(www.ecotourism.org/research/stats/)
- Ø <http://www.oreivatin.com/page/library/b.drymoi.htm>
- Ø [http://www.ekby.gr/ekby/el/pp-main-el.html-perioxes
prostasias](http://www.ekby.gr/ekby/el/pp-main-el.html-perioxes-prostasias)
- Ø <http://www.users.hil.gr/eterps/map.hts>
- Ø <http://www.webdirectory.gr/alter>
- Ø <http://www.geocities.com/oreina/oreinh15.htm>
- Ø [http://www.ee.teilal.gr/labs/pkoukos/PROSTASIA%20PERIBAL
ONTOS/ecotourism.htm](http://www.ee.teilal.gr/labs/pkoukos/PROSTASIA%20PERIBALONTOS/ecotourism.htm)
- Ø <http://www.minenv.gr/4/41/epper.spania-idi/main1.htm>
- Ø <http://www.ornithologiki.gr/gr/sppe/grpnat.htm>
- Ø [http://www.gianniskofinas.com/hlorida-panida-panida/hlorida-
panida.htm.](http://www.gianniskofinas.com/hlorida-panida-panida/hlorida-panida.htm)
- Ø [http://www.mpa.gr.](http://www.mpa.gr)